

Bibliothèque numérique

medic@

**Glisson, Francis / Regemorter,
Ahasuerus. De Rachitide sive morbo
puerili, qui vulgo "the rickets" dicitur,
tractatus, opera primo ac potissimum
Francisci Glissonii, conscriptus,
adscitis in operis societatem Georgio
Bate et Ahasuero Regemortero**

Londini : Laurenti Sadler : R. Beaumont, 1650.

(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : <http://www.bium.univ-paris5.fr/hist/med/medica/cote?71768>

DE
RACHITIDE
SIVE
MORBO PUERILI

qui vulgò
The **Rickets** dicitur, 71768

Tractatus;

Operâ primò ac potissimùm

FRANCISCI GLISSONII
Doctoris & publici Professoris Medi-
cinæ in almâ Cantabrigiæ Academiâ,
& Socii Collegii Medicorum
Londinensium, conscriptus :

Adscitis in operis societatem 71,768

GEORGIO BATE,

&

AHASUERO REGEMORTERO

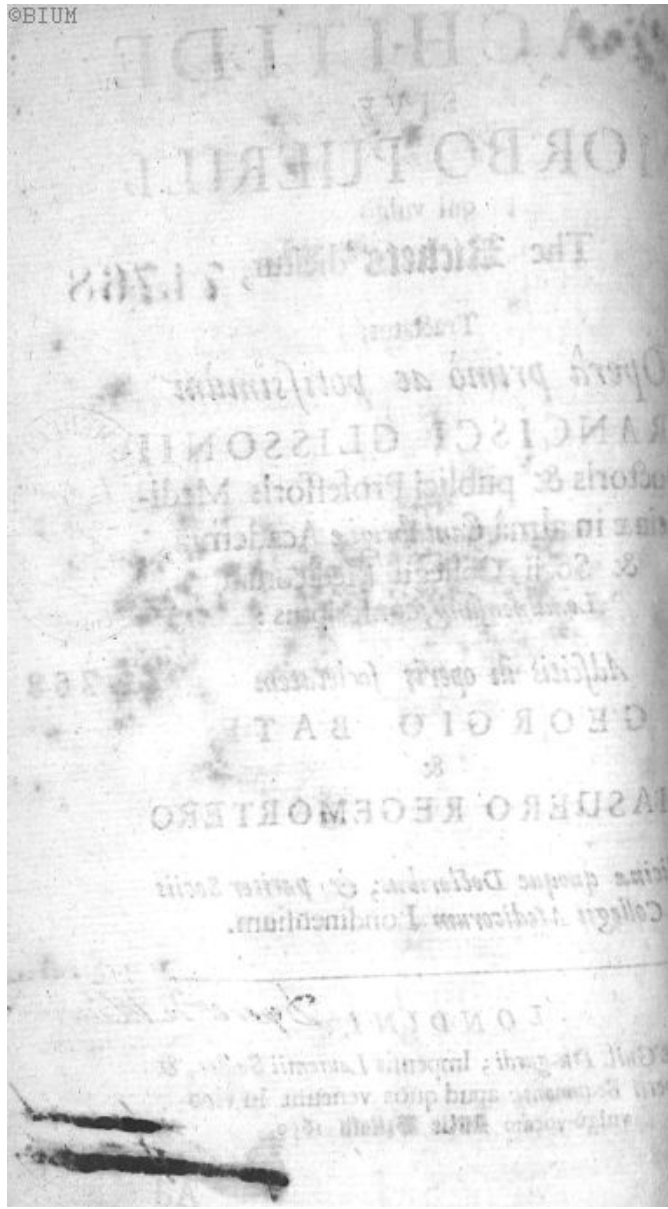
*Medicina quoque Doctoribus, & pariter Sociis
Collegii Medicorum Londinensium.*

LONDINI,

*J. de feun
Dyeret de Maury.*

Typis Guil. Du-gardi; Impensis Laurentii Sadler, &
Roberti Beaumont: apud quos veniunt in vico
vulgò-vocato **Little Britain** 1650.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

PLacet nobis, ut Tractatus de *RACHITIDE*, sive Morbo Puerili, qui vulgò *the Rickets* dicitur, imprimatur.

Fo. Clerk Præses.

Mauritius Williams Eq.

Aur. Censor.

Georgius Ent Censor.

Foannes Micklethwait
Censor.

Ahasuerus Regemorter
Censor.

A 3 Ad

Ad Lectorem Præfatio.

Nte quinquennium, (Lector benevole!) nonnulla hunc affectum spectantia in privatis conventibus (quos aliquot Medici exercitationis in Artis operibus gratiâ interdum habere solemus) mutuò invicem scriptis chartis communicavimus. Quum ea viam ad ulteriorem conditionis tum curationis hujus morbi indaginem quodammodo stravissent; operæ pretium postea visum fuit chartas illas ad incudem denuo revocare, & (excerptis ex iis quæ huic usui essent accommodata) integrum de hoc affectu tractatum concinnare. Cura ista communi suffragio concredita fuit D^{ri} Glissonio, D^{ri} Bate, & D^{ri} Regemortero, quibus primò placuit negotium hoc secundùm futuri Tractatus

Praefatio.

Statûs partes inter se dividere, singulil-
 que proprium suum pensum assignare.
 Sed cùm Dr *Glissonius* suam partem
 (quæ investigationem Essentiæ hujus
 morbi comprehendebat) accuratè utri-
 usque judicio contexuisset, atque in ea
 multa à communibus Medicorum pla-
 citis (licèt fortè minùs à veritate) aliena
 in medium attulisset ; mutavimus
 consilium, primaque totius operis sta-
 mina ipsi soli pertexenda commisi-
 mus, nè partes nimium heterogeneæ
 sibi que difformes tandem exlurge-
 rent. Accepit conditionem, eâ tamen
 lege, ut dum in hac Sparta ornanda oc-
 cupatus esset, cæteri duo sæpius cùm
 ipso convenirent, & symbola sua ex
 propriis circa hunc affectum observa-
 tionibus in subtegmen conferrent,
 quæque illius studio delineata & con-
 structa proferrentur, horum examen
 tum judicium, mox ut sub manibus
 nascebantur, subirent. Atque ità tan-
 dem

Præfatio.

dem hoc qualecunque opus ad umbilicum perductum est, idque jam in publicum producimus nequaquam impulsæ scribendi pruriginæ (quod Epidemicum hujus ævi est cacoëthes) sed eo tantum fine, ut cum nobis solis nati non simus, hæc qualiacunque quæ cum ad tenellæ ætatis (in qua magna ex parte præsens, totum verò futurum genus humanum conclusum est) salutem, tum Reipublicæ literariæ incrementum utcunque facere possent, communia redderemus; quo etiam aliorum doctissimorum ingenia ad similes in essentias morborum eorumque causas inquisitiones faciendas, & nostras hæc Lucubrationes examinandas perfectioresque aliquando reddendas invitarem. Cæterum obscura hujus Affectûs essentia, & nostrum in hoc novo stadio percurrendo ausum, veniam (vel tacentibus nobis) apud te postulant, & ut defectus

Praefatio.

fectus, lapsus, errorésque horum conatuum mitiori perstringantur censurâ, jure meritóque efflagitant. Denique noli à nobis hîc expectare pictum sermonem, & Rhetorum flosculis conspersum;

*Nobis non licet esse tam disertis,
Qui musas colimus severiores.*

Neque etiam materiæ conditio patitur ejusmodi fucum : isto modo

Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

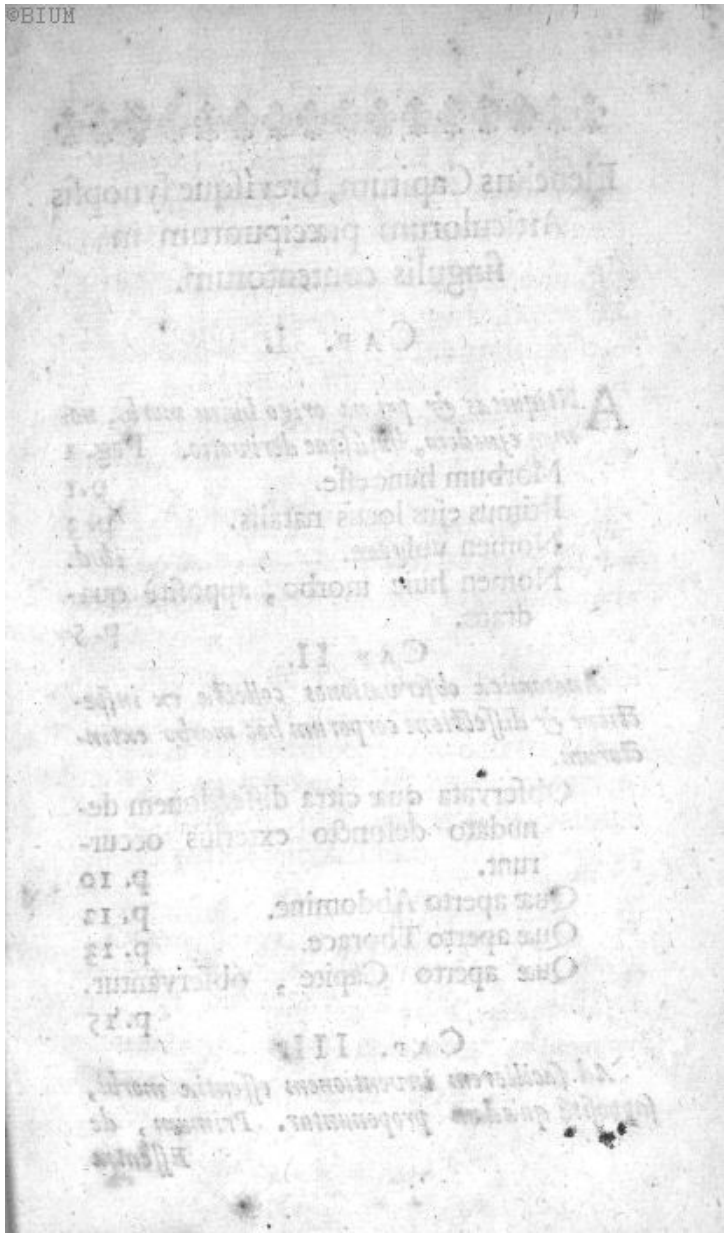
Vale, (Amice Lector !) atque eo animo hæc evolve, quo Tibi damus, hoc est, candido & benevolo.

F. G.

G. B.

A. R.

Nomina

Elenchus Capitum, brevísque synopsis
Articulorum præcipuorum in
singulis contentorum.

C A P. I.

A ntiquitas & prima origo hujus morbi, no- men ejusdem, hujusque derivatio.	Pag. 1
Morbum hunc esse.	p. 1
Primus ejus locus natalis.	p. 3
Nomen vulgare.	ibid.
Nomen huic morbo, appositè qua- drans.	p. 5

C A P. II.

*Anatomicae observationes collectæ ex inspe-
ctione & dissectione corporum hoc morbo extin-
ctorum.*

Observata quæ citra dissectionem de- nudato defuncto exterius occur- runt.	p. 10
Quæ aperto Abdomine.	p. 12
Quæ aperto Thorace.	p. 13
Quæ aperto Capite, observantur.	p. 15

C A P. III.

*Ad faciliorem inventionem essentia morbi,
supposita quædam proponuntur. Primum, de
Essentia*

Elenchus Caputum.

sanitatis. Secundum, de Essentia morbi,
de triplici divisione sanitatis & morbi.
Explicatio tertiae divisionis usúsque ejusdem.
Descriptio constitutionis naturalis, ejusdem ex-
altatio. Quartum suppositum de combinatione
trium constitutionum in iisdem partibus. p. 17

Divisio constitutionis, in qua consistit
Essentia sanitatis & morbi, in natura-
lem, vitalem, & animale, hujúsque
divisionis explicatio. p. 19

Descriptio constitutionis naturalis .
p. 23

C A P. I V.

Essentiam hujus morbi non consistere in con-
stitutione Animali, nec Vitali, sed Naturali, non
quà Organica, sed quà Similari. Limitationes tres
proponuntur. p. 26

Primam ac radicalem hujus morbi
essentiam consistere in frigida ac hu-
mida intemperie cum defectu ac tor-
pore spirituum insitorum concurren-
tibus in constitutione insita partium
primò affectarum. p. 35

C A P. V.

Examen sententiae propositae per partes. 1°.
morbum esse intemperiem frigidam. Object. &
Resp. 2°. Esse humidam. 3°. Consistere in spi-
rituum inopia. Object. et Resp. 4°. In spirituum
torpore. p. 37
Plura

Elenchus Capitum.

Plura concurrere ad tempera
calidum insitum consti-
tuam solum spiritum insitum. p. 44

CAP. VI.

Pars primò in hoc morbo affecta. p. 48

Non Cor aut Cerebrum. p. 48

An Hepar sit subjectum primæ essentia
hujus morbi? *ibid.*

Argumentorum quæ Affirmativam
suadeant, solutio. p. 49

Negativa asseritur. p. 53

An Pulmones sint subjectum primæ
essentia hujus morbi? p. 56

Negativa asseritur. p. 57

Partes primò affectas esse spinalem me-
dullam calvariæ egressam, Nervos
omnes ab eadem productos, deniq;
omnes partes membranosas ac fi-
brosas ad quas nervi isti deferun-
tur. p. 58

An ossa inter eas accensenda? p. 59

Negatur. *ibid.*

CAP. VII.

Secundaria hujus morbi Essentia. p. 62

Tonus Partium in quo consistat. p. 63

Tonum Partium in hoc affectu esse vi-
tium, & esse quidem

1°. Nimis laxum. p. 64

2°. Nimis flaccidum. p. 65

3°. Nimis mollem. *ibid.*

4°. Nimis

Elenchus Capitum.

4°. Nimis lubricum interné. p. 66

Dari internam & similem quandam
incorporibus naturalibus lubricita-
tem, et si ea à Philosophis prætermis-
sa sit. p. 66

Eam lubricitatem esse vel Oleosam seu
pinguem, Aquosam, spirituosam,
salinam, & fortè terrestrem. p. 68

Partes primò affectas internâ lubricita-
te aquosâ præter naturam esse affe-
ctas. p. 69

Tonum partium in hoc affectu vitiatum
non esse causam morbificam. p. 71

Neque esse merum symptoma. *ibid.*

Sed morbum esse. p. 71

Et quidem partem totius affectus. p. 74

Quæ à primaria affectus essentiâ de-
pendet, adeoque esse partem essen-
tiæ secundaria. *ibid.*

Magnam esse dependentiam toni vitiati
à primâ hujus morbi essentiâ. p. 77

CAP. VIII.

*Essentia secundaria hujus morbi in constitu-
tione vitali.* p. 80

Divisio Constitutionis vitalis in Ori-
ginalem & Participatam. *ibid.*

Subjectum Constitutionis vitalis ori-
ginalis non Cor esse. *ibid.*

Sed Spiritum vitalem.

CAP.

Elenchus Caputum.

C A P. IX.

Vitiata generatio spirituum vitalium in hoc morbo; et an id vitium sit pars ejus essentia secundaria?

p. 84

C A P. X.

Vitiata distributio vitalium spirituum in hoc affectu; et an sit pars essentia ejus secundaria?

p. 90

Vitia distributionis tria. p. 90

Circuitum sanguinis non esse difficilem in hoc morbo. *ibid.*

Duæ causæ præcipuæ celeritatis circuitus sanguinis. p. 93

Quatuor causæ impellentes sanguinem, & qualiter hæ se habeant in præsentis affectu. p. 94

De irritatione Arteriarum ejusque causis. p. 99

De renixu partium contra pulsum. *ibid.*

Ejus species, & causæ. p. 103

Deficere irritationem pulsus in hoc Affectu. p. 104

C A P. XI.

Inæqualitas distributionis, in hoc affectu.

p. 106

Ea probatur. p. 107

Et phænomenis quibusdam ulterius confirmatur. p. 108

C A P.

Elenchus Caputum.

CAP. XII.

Vitia Constitutionis vitalis participatæ in hoc affectu. p. 112

In quibus consistat constitutio vitæ participatæ. *ibid.*

Explicatio primæ ejus partis, quæ est unio sanguinis arteriosi cum substantiâ partium solidarum. p. 113

Explicatio secundæ ejus partis, quæ est calor vitalis in partibus solidis excitatus. p. 116

Conditiones caloris vitalis secundum naturam se habentis. p. 117

Explicatio tertiæ partis constitutionis vitæ participatæ quæ est vivificatio & exaltatio constitutionis naturalis. p. 120

Quænam sit adæquata causâ & subiectum omnium naturalium facultatum? p. 121

Vitia facultatum naturalium in hoc affectu. p. 122

CAP. XIII.

Vitia Organica constitutionis insitæ in hoc affectu. p. 123.

Quinque summa capita vitiorum Organicorum in hoc morbo. *ibid.*

Communem eorum omnium causam ferè esse ἀλογισίαν seu improporcionatam nutritionem partium. p. 124

a

Duæ

Elenchus Capitem.

- Duæ causæ hujus alogotrophix defig-
nantur. p. 125
- Cur partes primariò affectæ hic exte-
nuentur? p. 126
- Cur caput præfertim cerebrum, & He-
par nimum in hoc affectu augean-
tur? p. 127
- Protuberantiæ ossium in hoc affectu
causæ. p. 128
- Ossa in multis cum Parenchymatis vis-
cerum convenire. p. 129
- Ossa non omnino Arteriis destitui. *ibid.*
- Medullam non esse ossium alimentum;
sed quoddam eorum excrementum
seu secrementum. p. 131
- Vitiatorum Dentium in hoc affectu
causæ. p. 136
- Curvitatæ ossium causæ. p. 138
- Inflexionis Articulorum causæ. p. 143
- Inflexionis spinæ causæ. p. 145
- Angustix & Acuminationis Pectoris
causæ. p. 147

CAP. XIV.

*Essentia secundaria hujus morbi in constitui-
one Animalis.* p. 163

Descriptio constitutionis animalis ma-
gis conformis opinioni veterum de
facultate animali. p. 164

Descriptio ejusdem sec. aliquorum ne-
otericorum opinionem de facultate
animali. *ibid.*

Elenchus Capituli.

Vitia constitutionis animalis in hoc affectu. p. 167

Cur sensus non æquè hic lædatur ac motus? p. 170

C A P. XV.

Rachitidis Causa, & 1°. quæ ad Parentes attinent. p. 171

Duo summa causarum hujus morbi genera. p. 172

An & quatenus morbus hic dici possit hæreditarius? *ibid.*

Morbum hæreditarium esse propriè vel impropiè sic dictum. *ibid.*

Utrumq; rursus duplicem esse. p. 173

Cur Infantes rarissimè hunc affectum ante partum incurrant. p. 176

Cur ii, qui ante partum hoc morbo correpti fuerunt, graviùs ac periculosius laborent. p. 175

Enumeratio causarum quæ ex parte Parentum hunc morbum produ-
cunt. p. 176

1°. Quæ ante conceptionem à vitio totius corporis Parentum procedunt, ad 4 Classes reductæ. *ibid.*

1. Ad intemperiem frigidam & humidam materiæ ex quâ semen generatur, ejusque causæ. p. 177

2. Ad inopiam spirituum insitorum in istâ materiâ; ejusque causæ. *ibid.*

a 2

3. Ad

Elenchus Caputum.

3. Ad Torporem materiæ istius. p. 178

Hujus causæ. p. 179

4. Ad vitiosas dispositiones Parentum
qui ipsi fortè in sua pueritia hoc
morbo laboraverint.II°. Vicia in ipsis partibus genitalibus
Parentum residentia quatenus pos-
sint esse causæ ante conceptionem.

p. 181

Causæ ex parte matris hunc morbum
post conceptionem producentes. p.

182

CAP. XVI.

Causæ hujus morbi Pueris post partum inci-
dentes. p. 184An morbus hic sit contagiosus? Ne-
gativa asseritur. p. 185Quid potissimum requiratur ad mor-
bum propriè contagiosum constitu-
endum. p. 186Causæ post Partum hunc morbum in-
vehentes ad 2 Classes reductæ. p. 187De Aëre, & extrinsecus occurrentibus,
quatenus possint esse causæ hujus
morbi. p. 188De Cibo & Potu intusque assump-
tis. p. 192De Motu, Quiete, Actionibus, & Exer-
citiis. p. 193De somno & vigiliis. p. 194
De

Elenchus Caputum.

De Excretis & retentis præter naturam.	p. 195
Plures dari species excretorum quàm vulgò statui solet.	p. 196
Singulas tamen excretorum species nondum nobis esse satis notas.	p. 197
Causæ internæ hujus morbi.	p. 198
Quomodo Bilis possit esse hujus morbi causa.	p. 200
Quomodo Melancholia hujus morbi causa esse possit.	p. 201
Quomodo Pituita hujus morbi causa esse possit.	p. 202
Quomodo sudor excedens vel deficiens, ut & indebita transpiratio hujus morbi causa esse possit.	p. 203

CAP. XVII.

<i>Morbi antecedanei, qui hujus morbi causæ esse possunt.</i>	p. 204
Tria horum morborum genera.	<i>ibid.</i>
Qui morbi huic sint affines & congeneres.	p. 205
Quomodo morbi emaciantes corpúsque quovis modo extenuantes possint esse hujus morbi causa.	p. 207
Tria genera morborum corpus extenuantium.	p. 208
Pueros rarissimè à soporosis affectibus	in

Elenchus Capitulorum:

in hunc morbum incidere, & cur? p. 210

Qui morbi sint, qui frequentius solent torperem huic morbo proprium invehere. p. 211

CAP. XVIII.

Cur aetate grandiores non aequè ac pueri huic morbo sint obnoxii? p. 212

Juniores pueros frigidiori temperamento esse præditos quàm seniores, & cur? p. 213

Plura requiri ad constitutionem temperamenti calidi, quàm spiritum insitum, & calorem insitum. p. 214

Differre revera intemperiem humidam quæ pueris, ab illa quæ senibus contingit, & quomodo. p. 215

Quæ aetas juniorum rariùs, quæ frequentius huic affectui sit obnoxia. p. 219

Cur Infantes recens nati rarissimè afficiantur? *ibid.*

Lac muliebre saluberrimum Infantibus alimentum. p. 220

Exceptis certis casibus. p. 221

Cur Infantes à nono mense ad sesquiannum aetatis indies hoc morbo frequentius infestentur? p. 221

Error

Elenchus Caputum.

Error Nutricum quæ debiliores infantes præmaturè vestibus induunt, notatur. Et, quando Fasciæ Infantibus sint exuendæ, ostenditur. p. 222

Cur morbus hic frequentissimè pueros post sesquiannum ætatis usque ad secundum cum dimidio affligat? p. 223

An ætate grandiores unquam in hunc affectum incidant?

Affirmativa asseritur sub certis limitationibus. p. 224

Historia morbi adultis apud nos interdum contingentis huic puerili morbo multùm adsimilis. p. 226

Observatio Trigenarii morbo huic perquam simili laborantis. p. 227

C A P. XIX.

Cur in Anglia frequentius hic morbus occurrat quàm in aliis regionibus? & An sit Angliæ vernaculus? p. 230

Quatuor conditiones, ut morbi dicantur propriè vernaculi. p. 231

Qui morbi impropriè dicantur vernaculi. p. 233

Morbus propriè dictus vernaculus quotuplex. p. 234

Angliæ temperies frigida & humida. p. 237

Elenchus Caputum.

Anglia regio admodum prolifera.

p. 239

Diuturna pax occasio est effoeminatio-
nis corporum incolarum.

p. 241

Morbus hic longius latiusque extendi-
tur quam vulgò credi solet.

p. 242

Mollior vitæ ratio tractu temporis fa-
milias enervare solet.

p. 243

Morbus hic non propriè dici potest
Anglis vernaculus.

p. 244

CAP. XX.

Differentia morbi Rachitidis. pag. 245

1. Differentiæ, ratione plurium vel
pauciorum partium essentiæ secun-
dariæ hujus morbi.

p. 247

Quæ partes essentiæ secundariæ sint in-
separabiles à primariâ essentiâ hujus
morbi.

p. 248

Quo ordine Organica vitia huic morbo
superveniunt.

ibid.

2. Differentiæ à magnitudine.

pag.

250

3. Differentiæ à vehementiâ morbi.

p. 251

4. Differentiæ à viribus ægrotantis.

ibid.

5. Differentiæ à Temporibus morbi.

p. 252

Approbatio

Elenchus Capitum?

Approbatio divisionis Temporum
morbi sec. Galenum, & ejusdem de-
fectus notatus. p. 253

Nova Augmenti divisio. *ibid.*

Duplex declinatio morbi. p. 254

Differentiæ respectu caussarum. pag.
256

Differentiæ à morbis complicatis. pag.
257

Qui morbi quandam dependentiam ab
hoc morbo ejusve caussis habeant.
ibid.

Morborum horum caussæ. p. 258. &
259

C A P. XXI.

Signa morbi Rachitidis, & 1° Diagnostica.

p. 261

Signum Pathognomonicum latius ex-
tenditur quàm vulgò solet. p. 262

Ejus in hoc sensu definitio. p. 263

Quinque Fontes signorum diagnosti-
corum hujus morbi. p. 265

Signa ad actiones animales spectantia.
ibid.

Signa quæ spectant ad irrationalem
partium nutritionem. p. 268

Signa quæ respiciunt Respirationem.

p. 272

Signa quæ spectant ad vitalem in-
fluxum

Elenchus Capitum.

fluxum. P. 274
 Signa quædam vaga. *ibid.*

CAP XXII.

*Signa differentiarum Rachitidis, sive Diæ
 critica.* P. 275

Signa præsentis Rachitidis in princi-
 pio adhuc existentis. P. 277

Signa reliquorum Temporum hujus
 morbi. P. 278, 279

Signa morbi nativi improprie sic dicti.
 P. 280

Signa hujus morbi ex integro post
 partum contracti. P. 281

Signa morborum qui cum hoc affectu
 complicari solent, & quandam de-
 pendentiam ab eo ejusve causis ha-
 bent. P. 283, & 284

Aliorum morborum complicatorum
 signa. P. 284, 285, 286

CAP XXIII.

Signa prognostica in morbo Rachitide. pag.
 287

CAP XXIV.

*Methodus ad Praxin, tum Indicationes in
 genere.* P. 294

Quid Experientia, quid Ratio? *ibid.*

Quid Indicatio? P. 295

Quid Indicans? P. 296

Quid

Elenchus Caputum.

Quid Indicatum?	p. 298
Cognatio officii medici cum actione Indicatâ.	p. 300
Collatio utriusque cum Scopis medi- cis.	p. 301
Ad quam intellectûs operationem In- dicatio pertineat.	p. 308
Differentiæ Indicationum.	p. 313
Duo Indicata abstracta generalissima, <i>viz.</i> Conservatio, & Correctio.	p. 314.
Tria generalia Indicantia.	p. 318

CAP. XXV.

<i>Curativa Indicationes.</i>	p. 320
-------------------------------	--------

CAP. XXVI.

<i>Indicationes Præservativa</i>	p. 324
----------------------------------	--------

CAP. XXVII.

<i>Indicatio Conservativa, seu Vitalis.</i>	p. 328
Indicationem vitalem esse in plures species divisibilem.	p. 329
Esse quoq; divisibilem in partes.	p. 331

CAP. XXVIII.

<i>Ufus rectæque administratio Indicationum præ- dictarum.</i>	p. 335
Quæ comprehendantur sub usu Indica- tionum.	<i>ibid.</i>
De Consensu & Dissensu Indica- tionum.	<i>ibid.</i>
Circumstantiarum actionum Indica- tarum	

Elenchus Caputum.

tarum inventio.	pag. 337
An morbus vel ejus causa prius à medico invadi debeat?	P. 341
CAP. XXIX.	
<i>Materia medica propositis Indicationibus respondens, & primò χηρυσυλλή.</i>	P. 344
De Aurium scarificatione.	<i>ibid.</i>
Conjectura nostra cur concha Auris præ cæteris ejus partibus in hoc affectu scarificetur.	P. 346
Utilitas scarificationis Aurium in hoc affectu.	P. 347
Fonticuli utilitas in hoc affectu.	P. 348
Ad hoc remedium non adscendendum nisi necessitas urgeat.	<i>ibid.</i>
Modus commodus Fonticulum ad nucham excitandi.	P. 349
Hirudinum usus plùs nocere quàm prodesse videtur.	P. 350
Cucurbitulæ cum scarificatione improbantur ut noxiæ: sine scarificatione, ut inutiles.	<i>ibid.</i>
Nisi alterutras efflagitet alius aliquis complicatus affectus.	P. 351
Vesicatoria interdum utiliter hîc adhibentur.	<i>ibid.</i>
Horum commoda in hoc casu.	P. 352
Et incommoda.	P. 353
Ligaturarum usus in hoc morbo curando.	<i>ibid.</i>
Cau-	

Elenchus Capifum.

Cautiones observandæ in harum usu.

pag. 354

Fasciarum usus & modus eas concin-
nandi. *ibid.*

Ocrearum fibularum cum Ferulis
constructio. p. 355

CAP. XXX.

*Materia pharmaceutica, & 1° Eluentia primas
vias.* p. 358

Remediorum Pharmaceuticorum di-
visio. *ibid.*

Enematum usus, eorúmque Formulæ
quædam. p. 359

Emeticorum utilitas. p. 360

Cautiones circa horum usum obser-
vandæ. p. 362

Formulæ quædam eorum. p. 363

Cathartica Lenitiva, & cautiones cir-
ca eorum usum. p. 364

CAP. XXXI.

Præparantia, eorúmque usus. p. 367

Horum genera. *ibid.*

Quæ evacuatio magis, quæ minùs præ-
parationem exigat. *ibid.*

Quæ præparatio quibus humoribus
debeatur. *ibid.*

Viarum præparatio. *ibid.*

Præparatio respectu Partium. p. 368

Conditiones Præparantium in hoc
affectu. p. 369

Per

Elenchus Caputum.

Per Epicrasin humores esse in hoc affectu exigendos. p. 369

Simplicia Præparantia. p. 370

Composita. p. 371

CAP. XXXII.

Evacuantia Electivè. p. 372

Quæ sint rejicienda. *ibid.*

Rhabbari in hoc affectu excellens utilitas. p. 374

Purgantia electivè simplicia. *ibid.*

Composita quædam. p. 375

CAP. XXXIII.

Alterantia specifica.

Oppositio inter morbum & hæc specifica. p. 379

Quæ ex specificis sint nobiliora. p. 381

Apozemata specifica & cerevisiæ medicatæ. p. 382

Juscula & Panatellæ. p. 384

Pulveres & Electuaria. p. 385

CAP. XXXIV.

Corrigentia symptomata. p. 387

Fluxûs Alvi curatio. p. 388

Cautio in restrictione sudoris immodici. p. 392

Sudoris immodici curatio. p. 393

Cautiones circa chalybis usum in hoc affectu. p. 394

Dentitionis laboriosæ, & Dentium doloris curatio. p. 396

C A P.

Elenchus Caputum.

CAP. XXXV.

<i>Remedia externa.</i>	p. 398
Exercitii modi seu genera, horumque divisio.	p. 399
Varii Decubitùs mores, & in quibus casibus singuli noxii vel utiles sint.	p. 399, &c.
Decubitùs præ cæteris exercitiis in cer- tis casibus prærogativa.	p. 401
Cunarum agitationis usus.	p. 402
Gestationis in ulnis, & similibus usus.	<i>ib.</i>
Lusuum sedentiorum usus.	p. 403
Incessùs usus.	p. 404
Artificialis corporis suspensionis usus.	p. 405
Frictionis usus.	p. 406
Contrectationis Abdominis usus.	p. 407
Frequentis Adnascentiæ Hepatis in hoc affectu causa.	<i>ibid.</i>

CAP. XXXVI.

<i>Extrinsicis applicanda.</i>	p. 409
Horum divisio, & variæ formæ.	<i>ibid.</i>
Liquores.	<i>ibid.</i>
Olea.	p. 411
Unguentorum in hoc affectu compo- nendi ratio & formulæ.	p. 411
Externa Hypochondriis appropriata.	p. 412
Externa Pulmonibus dicata.	p. 414
Spinæ remedia externa.	p. 415
Errata.	

Errata.

Pag. 1. l. 12. Lege accensere. 2. 25. possint. 6. 19. sin aliter
 7. 18. Latinum. p. 9. in marg. Frequens. 11. 11. qui. 13. 2. negemus. 13. 8.
 tionis. *ibid.* 22. occurrant. 16. 9. exiliores. *ibid.* 11. oculati. 19. 22. ad-
 mittat. 20. 9. quin. 23. 10. referuntur) organizationem. 24. 14. vitalis seu
 animalis, &c. 24. 4. aptæ. 26. 2. & 3. prima, secunda, tertia causa. *ibid.* l. 4.
 Adde IV. 32. 22. sint. *ibid.* 28. inæqualitas. 47. 13. facta debita, &c. 52. 4.
 ducant. 53. 7. avocationem. 55. ult. durante. 56. 14. videntur. *ibid.* l. 19.
 fricione. 57. 27. dele ut à longè à primâ morbi essentiâ. 61. 21. necessario.
 67. 22. illinantur. *ibid.* ultim. partium. 70. 28. affluantur. 71. 22. ubi
ibid. 27. merum. *ibid.* l. ult. lædente. 74. 24. secundariæ. 76. 3. omnimo-
 dè. 77. 6. devolyetetur. 78. 27. dependeat. *ibid.* ult. secundariæ. 85. 17.
 vitales. 87. 1. D. spiritu. 92. 15. copia. 93. 17. non opponi, &c. 96. 12. par-
 cius. *ibid.* 24. morati. 102. 9. confusio. 115. 11. solidorum. 121. 11. co-
 lor. 125. 17. decrescunt. 130. 16. ramificatione. 132. 3. exultationibus. 142.
 16. D. angularis. 148. 5. infertur. 149. 7. constituent. 150. 26. hypochon-
 driis subcenduntur. 151. Figura media not. 2. & infima 3. 152. 16. distat. 154.
 22. crassis. *ibid.* 27. D. a. 160. 18. evincitur. *ibid.* l. antepenult. contineret.
 161. 1. carum. 167. 24. fatigant. 169. 6. præbeat. 171. 13. *Payser* *ibid.*
 ult. eam. 172. 8. influunt. *ibid.* 18. procedamus. 175. 20. affectiones. 178.
 19. affectum. 182. in marg. l. 16. faciunt ad improbum, &c. *ibid.* l. 17. re-
 ctos. 191. 14. assumpta. 194. 1. hinc. 207. 11. atterunt. 222. 5. inefficacior.
ibid. l. 13. induunt. 237. 24. plerâque alias. 249. 2. morbus. *ibid.* 3. morbos
 262. 14. eorum. *ibid.* 17. 20. *ovis populi*. 263. 3. apprens in vel circa. &c. 268.
 4. prægressa. 275. 15. sequuntur. 278. 5. coloris. 283. 12. aliquantò. 290. 20.
 id eò. 298. 24. nostrâ. 305. 4. D. non 306. 2. propositione sive. 316. 5. non
 tamen &c. 323. *antepenult.* Hæc. 324. 14. in primis. *ibid.* ult. secundum.
 347. 17. reducat. 348. 9. alligant. 349. 15. sensum. 354. 22. liberam. 361. in
 marg. adhibenda in &c. 363. 8. in primis. *ibid.* 25. 3. *ibid.* 29. Alari. *ibid.*
penult. l. 3. ij. 365. *penult.* solut. 366. 1. cerevisiati. *ibid.* 3. *Poma*.
ibid. l. 4. N. 371. 6. *macis.* *ibid.* l. ult. *macinat.* 372. 10. *hecabus.* *ibid.* l.
 22. partim. 376. 11. *mechoacan.* 377. 1. *dalc.* *ibid.* l. 19. lib. j. 382. 4. morbi.
 385. 2. 3. ij. 388. l. 9. 3. ij. *ibid.* l. 13. exhibeatur. *ibid.* l. 14. 3. ij. 388. 11.
 4. 11. in marg. affectu. *ibid.* 21. *baccar.* 413. 2. generalis. *ibid.* 6. D. ad: *ibid.*
 21. *anferin.* 415. 5. Ol. viol. *ibid.* 25. 3. v.

CAP. I.

*Antiquitas & prima origo hujus morbi, nomen
ejusdem hujusque derivatio.*

NOVOS nonnullos morbos veteri-
bus planè ignotos, varios Eu-
ropæ tractus paucis abhinc re-
trò seculis invasisse certissi-
mum est, (sive id vicissitudini
rerum, sive peccatis hominum & corruptis
moribus tribuamus) ut Luem Veneream,
scorbutum, Plicam Polonicam & similes;
quorum numero hunc ipsum, de quo acturi
sumus, affectum accersere licet. Etenim si
omnes Infantium & Puerorum morbos
cùm à Veteribus tum Neotericis in libris suis
de Infantium Morbis descriptos examinare
libeat, nullum inveniemus qui hujus idæam
& conditionem satis exactè exprimat. Licet
enim

Morbum
hunc esse
novum.

enim aliquid commercii & affinitatis habere videatur cum febre lenta, cum tabe, cum macie Infantium, & hydrocephalo, revera tamen planè diversus specie est ab his affectus. Multos quippe reperias hoc morbo graviter afflictos absque febrili intemperie, aut ullâ causâ suspicionis ejusdem: similiter etsi tabes frequenter ante obitum huic morbo superveniat, rarissimè tamen primam ejus invasionem comitatur. Quod ad maciem attinet, licèt partes nonnullæ in hoc affectu extenuatæ perpetuò observentur, non tamen id omnibus ex æquo perinde, ut in vera macie accidit, sed partes circa caput & faciem floridæ, & bene partæ ad extremum ferè vitæ diem cernuntur. Denique hydrocephalus sæpe quidem cum hoc affectu complicatur; nonnullos tamen ab hoc morbo extinctos dissectuimus, quibus cerebrum satè firmum fuit, neque superfluo fero irriguum. Conjectârunt aliqui morbum hunc propaginem quandam esse seu fructum Luis Venereæ aut scorbuti à parentibus ad liberos propagatum. Non equidem negamus quin parentes Lue Venereæ aut scorbuto laborantes, posse prolem non modo Lue Venereæ aut scorbuto, sed & hoc etiam morbo simul affectam edere, atque hoc nonnunquam contigisse observatum est; ut plurimum tamen morbus hic nihil habet in propria sua essentia cognationis aut familiaritatis

tis cum istis morbis, neque similem curati-
onem postulat, strumofam quoque affectio-
nem cum hac aliquoties complicatam obser-
vavimus: sed & hanc quoque ab illa & illam
ab hac frequentius bene distinctam vidi-
mus.

Sed quorsum huic inquisitioni diutius im-
moramur? cum qui velit attentius signa hujus
affectiois suo loco proponenda contempla-
ri, facillimè sibi persuadeat, morbum esse
planè novum, neque unquam fuisse à veteri-
bus aut neotericis in libris suis practicis de
morbis Infantium hæcenus divulgatis de-
scriptum.

Innotuit autem primùm hic morbus Antiqui-
tas ejus,
primusque
locus na-
talis. (quantum quidem ex aliorum relatione, dili-
genti facto examine, colligere potuimus) in
occidentalibus Angliæ tractibus, in Comi-
tatu scil. *Dorset & Somerset*, triginta circiter
retro ab hinc annis. Ab eo tempore paulla-
tim ejus notitia ad alia quoque loca deriva-
ta est, *Londinum* putà, *Cantabrigiam*, *Oxoni-
um*, immo omnes penè Australes & Occi-
dentales Angliæ partes: In Septentrionali-
bus autem Comitatus multò rariùs hic
morbus occurrit, & vixdum vulgò commu-
niter est factus notus.

Cæterùm nomen morbi vulgò receptum Nomen
Vulgare, apud eos, quibus is familiaris, est *the*
Rickets: Quis verò primus morbum hoc
B 2 nomine

nomine donaverit valdè est incertum, ut & quâ occasione id factum, casûve an consilio.

Utcunque nomen impositum sit, apud omnes obtinuit, ut in tanta varietate locorum, nondum alio nomine appellatum fuisse, aut etiamnum appellari intellexerimus.

Admiratione autem dignum est, quòd cùm morbus recens sit, & non ità pridem nomine donatus, neque in locis adeò diffitis aut in accessis vigens, nemo hactenus inveniri potuerit, qui sciret aut ostenderet, vel primum nominis autorem, vel ægrotum cui primum nomen morbi accommodatum fuit, vel locum peculiarem ubi id factum, vel modum etiam quo indè in vulgus dispersum fuit. Populus nomen morbi nactus quasi renaviter gestâ acquiescit, neque ulterius se sollicitum vult de nominis autore aut re ipsâ.

Regulæ
observatæ
in novâ
hujus
morbi de-
nominati-
onc.

Quandoquidem autem Latinæ Græcæque Linguae periti exspectant fortè à nobis nomen, cujus aliqualis ratio reddi possit, varia nos huic morbo coaptavimus, quæ tamen singula recensere non erit forsan operæ-premium, regulas tamen quas in nomine designando nobis ipsis proposuimus, commemorare non erit fortè inutile. Prima ergò erat ut nomen morbi notabilem aliquam ejus conditionem comprehenderet. Secunda, ut id
satis

fatius esset distinctum ab aliorum morborum & symptomatum nominibus. Tertia, ut esset fatius familiare, pronuntiatio facile, memoriae quoque accommodatum, non nimis longum, neque operosius decompositum.

Dùm hisce regulis satisfacere satagimus, aliquis nostrum casu quodam in nomen incidit quod sibi & cæteris quoque postmodum arrisit. Fuit autem *νόσος ῥαχίτις*, vel etiam *ῥαχίτις* (siquidem illa terminatio non planè abhorret à communi genere) morbus spinæ dorsalis, item *νόσος τῆς ῥαχίσεως*, morbus spinæ dorsalis. Est enim spina dorsalis inter partes primò in hoc morbo affectas princeps. Deinde nullus alius morbus aut symptoma nomen hoc ei præripuit : Præterea nomen hoc familiare est ac facile. Denique videmur hoc nomine Anglicum nomen tanto populi consensu receptum, viz. **the Rickets**, à barbaricè liberare. Absque enim torsione vocis nomen **Rickets** à voce *ῥαχίτις* vel *ῥαχίτις* deduci promptè potest, modò habeatur ratio mutationis quæ propter vulgarem pronuntiationem accidere solet vocabulis quando ab una ad aliam linguam transferuntur.

Dicas eos qui primò nomen Anglicum (**the Rickets**) imposuerunt fuisse fortè planè rudes & Linguae Græcæ imperitos, aut nè cogitasse quidem de Græca voce *ῥαχίτις* aut saltem non intellexisse spinam dorsalis esse partem

Nomen
huic mor-
bo apposi-
tè qua-
drans.

Objectio

Respons.

tem principem inter primò affectas in hoc morbo. Respondemus nostrâ nihil interesse five rudes fuerint, five de Græca voce non cogitârint, five non intellexerint quæ sit pars princeps inter primò affectas aut secus: gratis tamen hæc asseruntur. Multos enim novimus tunc temporis, cùm morbus hic primò affulset noménque accepit, doctos sanè Græcæque Linguae peritos in illis locis exstitisse, quibus etiam non adeò difficile erat observare insignem spinæ in hoc affectu debilitatem, indéque nomen ei assignare, licet fortè vulgus nomen id datum nonnihil errore pronunciationis, ut solet, perverteret, idque voce jam receptâ, **the Rickets**, exprimeret. Verùm hoc nos non sollicitos habet, five hoc ità sit, five secus, perinde esto. Si ità se res habeat, nomen propositum omnino (ut patet) congruum erit, sed & finaliter fortasse non minus appositè quadrabit. Etenim finge te incidere in nomen quoddam, non tam consilio quàm casu receptum, ità tamen aptum ut vix excogitari possit ipso consilio aliud nomen commodius, aut rationi magis consonum.

Quid ageres? vocem receptam exstirpares, ut novam nihilo meliorem substitueres? Injurius certè fores erga morem loquendi; verba usu valent, neque temere sunt innovanda, quin potius nomen receptum confirmares, sed
tanquam

tanquam novum, & ab eo tempore à nova origine deducendum. Id enim foret saltem quasi furculus affcitus novæ stirpi insertus, qui ob affinitatem cum radice haud difficulter coalesceret. Vel si hoc non placeat, suppone, si libet, nos jam de novo fingere Anglicum hujus morbi nomen, idque deducere à voce Græca *ῥαχίτις* vel *ῥαχίτις*: Nomen sanè Anglicum hinc resultans foret, **the Rachites**. Quantillum jam interest inter hoc nomen & priùs receptum, **the Rickets**? certè tantillum, ut vulgaris pronuntiatio de tam exigua differentia non multùm soleat esse sollicita. Sed tædet diutiùs immorari in hisce trivialibus. Esto ergò Græcum morbi nomen *ῥαχίτις* vel *ῥαχίτις* (si modò vox hæc admittatur esse communis generis) vel *τῆς ῥαχίτιδος*; Latine Morbus Spinalis, vel Spinæ Dorfi: item fictâ voce Latinâ Substantivâ ex Græca Adjectiva Rachitis—idis Anglicum usitatum, **the Rickets**, retineatur, vel ejus loco in curiosorum gratiam substituatur, si libet, **the Rachites**. Atque hæc de nomine.

CAP. II.

Anatomica observationes collecta ex inspectione & dissectione corporum hoc morbo extinctorum.

Priusquam auspicamur indaginem de naturâ hujus morbi ejusque caussis, visum est nonnulla certa & ineluctata, utpote sensibus obvia, præmittere, quæ tum realem existentiam ipsius morbi demonstrant, tum fundamenti loco esse possint, cui sententia nostra & judicium nostrum de novo hoc morbo superstruatur. Neque enim quenquam existimare volumus, nos de morbo aliquo imaginario seu fictitio hîc tractare, multò minus expectare ut opinio nostra gratis & absque examine recipiatur. Quin potius id agimus ut materia discursus nostri sit, quantum quidem fieri potest, in ipso limine nota & comperta, ut illa quæ proposuerimus per hæc quæ sensui obvia sunt, prout occasio tulerit, confirmemus, lectorque his instructus fiat competens nostri ratiocinii arbiter, suumque de singulis judicium interponere valeat facilius. Testamur itaque plures nostrum variis corporum hoc morbo occumbentium dissectionibus interfuisse, eaque quæ longâ experientiâ frequentique dissectione hactenus observavimus, quæ nempe propriis oculis

lis vidimus, manibusque tractavimus summatim ac fideliter hoc capite narraturos.

Interea tamen duo hic præmonenda sunt. Prius est, ut in memoria habeat lector, defunctos quos dissecuimus gravissimè ante obitum hoc morbo affictos fuisse, siquidem ipsi magnitudini morbi maxima ex parte succubuisse supponuntur: nè igitur exspectet in aliis corporibus adhuc vivis sive recens affectis, sive saltem ad *anibus* nondum proVectis, eam morbi magnitudinem aut symptomatum quæ hìc depingitur. Morbus enim omnis ad statum usque intenditur & tum quoq; succumbente demum naturâ in deterius indies ruit. Posterius est ut animadvertat lector, morbos ferè omnes tractu temporis alios diversi generis sibi adsciscere, ideòq; morbos chronicos plerumque ante obitum esse complicatos. Nè ergò putet quicquid in defunctis corporibus etiam ab hoc morbo extinctis præternaturale reperitur, ad hunc affectum necessariò pertinere, fortè etiam magis id alium morbum huic ante mortem supervenientem quàm hunc ipsum respiciat.

Et profectò Anatomici frequenter ad hanc cautionem non satis attenti, graviter in suis observationibus lapsi sunt, dum quæ ad alium morbum spectant, alteri cum quo ante obitum complicatus erat adscripserunt. Hunc ergò errorem quò præcaveamus, non temere

2. Præmonita.

Freynes Anatomico-rum error.

ex

ex unius aut alterius corporis inspectione pronuntiandum est, at multiplici seduloque facto experimento distinguendum prius est, quæ perpetuò, quæ plerumque, quæ frequenter, quæ rarò in dissecis ab eodem morbo occumbentibus occurrant. Enimvero sciendum est quicquid non perpetuò adest in corporibus apertis eodem morbo extinctis, ad primam id, intimamque ejus essentiam spectare non posse, uti etiam neque illud quod in variis corporibus reperitur, quibus morbus abest. Neque enim morbus ipse existere potest separatus à sua essentia, neque essentia à morbo. Verùm de his satis. Progrediamur jam ad ipsas observationes.

Observati-
onum Ana-
tomicarum
hunc mor-
bum spes
etiam
duo gene-
ra.

Observata hæc nostra Anatomica distinguuntur in ea quæ extrinsecus, nondum aperto corpore occurrunt, & ea quæ non nisi dissecto prius corpore se offerunt.

1°, Prioris generis sunt hæc, quæ statim denudato defuncto exterius occurrunt.

1°, Irregularis seu irrationalis partium proportio. Caput nempe justo majus, faciesque habitior respectu reliquarum partium: Atque hoc quidem in omnibus hoc morbo extinctis quos hactenus vidimus apparuit, unico tantum excepto, qui simul cum hoc affectu suppuratos habuit pulmones, Phthisique confectus est. Hic vero habuit etiam per totum ferme morbi decursum caput majusculum

iusculum, faciémque pleniorém; atqui per quatuordecim circiter dies ante obitum subito collapsæ sunt partes carnosæ circa caput, faciésque Hippocratica reddita est, non sine omnium assistentium propter subitam mutationem admiratione.

2º, Membra externa, musculique totius corporis graciles, & emaciati, quasi atrophiam vel tabe absumpti cernuntur. Atque hoc (quantum quidem scimus) perpetuo observatur in iis quæ ab hoc affectu intereunt.

3º, Cutis univèrsa, tum vera, tum membrana carnosæ & adiposæ, flaccida & quasi pendula, laxæque instar chirothecæ apparet, ita ut multo plus carni eas continere posse putes.

4º, Circa articulos, præsertim in carpis & talis protuberantiæ quædam existant, quæ si aperiantur, non in partibus carnosis aut membranosis sed in ipsis ossium extremis, præcipue in eorum epiphysibus radicari deprehenduntur. Quod si fortè hæc ossium prominentias limâ radas, facile percipies eas esse ejusdem similis substantiæ cum cæteris ossium partibus.

5º, Articuli, artus habitusque omnium externarum partium minus firmi ac rigidi, minus inflexibiles sunt, quàm aliàs solent observari in defunctis, & speciatim collam post mortem vix riget à frigore, aut saltem multo minus

minùs quàm in aliis cadaveribus.

6° Pectus exterius macrum, & valdè angustum, præsertim sub alis, & à lateribus quasi compressum conspicitur, sternum verò nonnihil acuminatum, instar carinæ navis, aut pectoris gallinæ.

7° Costarum extrema quibus cum cartilaginibus sterni committuntur nodosa sunt, quemadmodum de articulis carpi & tali diximus.

8° Abdomen exterius quidem respectu nempe partium continentium macrum est, interius verò respectu contentarum nonnihil prominens, tumidiusculum & tensum sentitur. Atque hæc observavimus nondum referatis ventribus.

II° *Aperto abdomine hæc porrò notavimus.*

1° Hepar in omnibus à nobis dissectis iusto majus, aliàs autem non malè coloratum, neque valdè induratum aliòve aliquo vicio notabili contaminatum. Excipienda hìc volumus nonnulla corpora in quibus ante obitum alii morbi cum hoc implicati fuerunt, quemadmodum in hydropico & extremè tabido meminimus.

2° Liènem ut plurimùm (quantùm nempe hæctenus nobis vidisse licuit) non contemnendum, sive magnitudinem, sive colorem & substantiam ejus spectes, quamvis propter compli-

complicationem cum aliis morbis aliter accidere posse non negamus.

3° Aquam serosam in cavitate abdominis elapsam aliquoties vidimus, sed neque frequenter neque eam valdè copiosam.

5° Ventriculorum & intestina nonnihil ultra morem sanorum flatibus repleta, quæ ex parte causa esse potest tensioni hypochondriorum suprâ memoratæ.

5 Mesenterium aliquando inculpatum aliquando glandibus justo majoribus, si non strumis affectum. Caterùm de pancreate nihil certi hîc pronunciamus, suspicamur tantummodo posse hîc nonnunquam obstructions, si non scirrhum, accidere. Sed aliis hoc relinquimus inquirendum.

6° Renes, ureteres, vesicam, nisi alius adfuerit morbus, satîs sanos. Notamus in genere de visceribus omnibus in hoc ventre contentis, quòd licèt partes ea continentis, ut suprâ monuimus, multùm extenuatæ & emaciatae occurrunt, ipsa tamen æquè magna ac plena, si non majora & pleniora, ut de hepate dictum, quàm in sanis deprehenduntur.

III° *Detraçto sterno in thorace hæc sese ostentârunt.*

1° Adnascencia quædam pulmonum cum pleurâ quæ in omnibus quos hætenus discussuimus plûs minûsve adfuit. Arbitramur tamen contingere posse hunc affectum sine hujus-

hujusmodi coalescentia, licet ea in progressu morbi plerumque ante obitum superveniat.

2°, Pulmonum infarctus non minus frequentes, præsertim in ipsis partibus adnascensibus: Tumores item eorum duri à sanguine crassiori, viscidiori, & nonnihil nigricante nati, modò in uno, modò pluribus pulmonum lobis, non tamen hi semper conspiciuntur, frequenter quoque abscessus, & empyemata.

3°, Aliquis nostrum testatur se semel vidisse glandulas strumosas, tam numerosas, ut viderentur æquare, si non superare magnitudinem ipsorum pulmonum: sitæ autem fuerunt utrinque inter pulmones & mediastinum, & à thymo usque ad diaphragma protensæ.

4°, In cavitate thoracis vidimus aliquando aquas serosas collectas, & frequentius quidem quàm in cavitate abdominis, non tamen in omnibus.

5°, Vidit & aliquis nostrum affectum hunc complicatum cum magno empyemate, simulque phthisi: Amoto sterno, pulmones sinistri lateris toti abscessu occupati sunt, atque undique pleuræ adnati, compresso leviter tumore, pus copiosum, subflavum, crassum, & foetidum per tracheam arteriam in ipsum os effluxit. Eorum membrana exterior quâ firmiter pleuræ adnati sunt, crassior apparuit solito

lito, eaque mediante lobi istius lateris ita coaluerunt, ut vix in lobos distinguere potuiffes: eadem etiam membrana tum pulmones, tum ipsum abscessum involvit, qua aperta in conspectum venit magnitudo abscessus, qui adstantium aestimatione continuit ad minimum lb. ii. puris: tantum abscessum in tantillo corpore merito quis miretur? sed is totum ferme sinistrum latus occupavit, parenchyma pulmonum istius lateris corruptum erat, semiputridum, & pure quasi intertextum.

6°, Thymus in puerili aetate semper magnus solet deprehendi, & forte adhuc major in iis qui ex hoc morbo intereunt.

IV°. Cranio orbiculatim serrâ circumscisso, ejusque operculo sublato, hæc observavimus.

1°, Duram matrem firmitus, atque in pluribus locis quam solet in adultis, cranio adhæsisse: forte idem observari potest in aliis pueris hoc morbo non affectis, licet, ut opinamur, non tantopere; siquidem certum est in recens-natis multas esse, & arctas connexiones pericranii cum dura matre, quæ, postea abrumpuntur vixque notari possunt.

2°, Inter duram & piam matrem, atque in ipsis ventriculis cerebri, serofas aquas in nonnullis à nobis dissectis reperimus; unde patet affectum hunc cum hydrocephalo complicari posse.

3°, Cere.

3°, Cerebrum in aliis à nobis dissectis
fatis firmum & inculpabile neque illuvie fe-
rosa inundatumprehendimus.

4° Et ultimò observavimus jam aliquo-
ties in corporibus novissimè à nobis apertis,
carotides justâ proportionè ampliores fuisse,
similiter quoque venas jugulares, arterias
verò venâsque ad exteriores partes delatas
multò exiliores debito extitisse.

An verò hoc perpetuum sit in hoc affectu
nondum, ut occultati testes asserere possu-
mus: suspicamur quidem ità se rem habere
perpetuò, sed non venerat nobis in mentem
id antea ab initio nostræ Anatomicæ circa
hoc subjectum indaginis scrutari.

His jam præmissis ad morbi hujus essenti-
am investigandam properamus.

C A P.

C A P. III.

Ad faciliorem inventionem essentia morbi, supposita quaedam proponuntur. Primum de essentia sanitatis. Secundum de essentia morbi. Tertium de triplici divisione sanitatis & morborum. Explicatio tertia divisionis usúsque ejusdem. Descriptio constitutionis naturalis, ejusdem exaltatio. Quartum suppositum de combinatione trium constitutionum in iisdem partibus.

Quò clariùs in hujus affectùs essentia investiganda procedamus, supposita sequentia utiliter præmitti posse duximus.

I. *Essentiam sanitatis consistere in aliqua constitutione corporis secundum naturã.* Hæc autem cum duplex sit genere, altera *essentialis* & necessaria, respiciens τὸ esse simpliciter, quæ durante vitâ sub variis affectionibus immobilis & immutabilis permanet, consistens in indivisibili; altera *accidentalis*, respiciens τὸ bene esse, quæ respectu totius animalis mobilis & mutabilis est, magnâque latitudinem habet, & adesse atque abesse potest sine totius interitu; non consistit sanitas in priori, sed posteriori constitutione.

II. *Essentiam morbi similiter non consistere in constitutione essentiali.* Sic enim mox sequetur interitus totius; sed in *accidentali* constitutione

Primum
de essentia
sanitatis

Secundum
de essentia
morbi.

C

tione

tione, tali videlicet, quæ respectu totius adesse vel abesse potest sine ejus interitu. Diximus (non sine ratione) hanc constitutionem, in qua sanitas & morbus fundantur, esse mobilem & accidentalem respectu totius; potest enim hæc ipsa esse essentialis respectu alicujus partis, verbi gratiâ; abscisso digito oritur morbus in numero deficiente partium, qui quidem respectu totius fundatur in constitutione accidentali; nam potest vel adesse ille digitus vel abesse sine totius interitu; at verò respectu ipsius membri amissi fundatur in constitutione essentiali; posito quippe hoc morbo interit essentia istius digiti.

Tertium
De tripli-
ci divisi-
one sani-
tatis &
morbo-
rum.

III. *Constitutionem, in qua consistit essentia tum sanitatis tum morbi, triplicem modum divisionis seu distinctionis in disciplina methodo admittere.* Primus est paullò *crassior* & resolvitur in partes planè concretas, procedit nempe *natà ratiōis* secundum partium divisionem à capite ad calcem. Secundus purè *abstractus* est, & rimatur omnia elementa constitutionis mobilis, unde morbi dividuntur in similiares, organicas & communes; deinde variè subdividuntur in intemperies, vitia figuræ, superficiæ, cavitatum & meatuum, magnitudinis, numeri, sitûs & continuitatis. Tertius modus quasi *medius* est, & licet hætenus neglectus sit, suum tamen usum non contemnendum habere posse in morborum tractatione, causarumque mor-

morbificarum investigatione spondere aude-
mus; estque in constitutionem *naturalem, vi-*
talem & animaleam.

Explicatio
tertiæ di-
visionis.

*Prima est propria & insita cujusvis partis, ei
competens absolute & sine dependentia ab aliis
partibus quoad esse simpliciter :* Hæc post mor-
tem aliquandiu adhuc superest donec per
putredinem, ambustionem, simplicem exsic-
cationem, mummificationem, petrificationem,
similisque violentas causas dissolvitur. Con-
stitutio hæc quoad suum esse simpliciter, non
dependet à membris influxum præstantibus ;
at quoad suum tum *conseruari* tum *operari* ab
iis dependet: Nam post mortem cessante in-
fluxu vitali (qui ejus quasi sal & condimen-
tum est) brevi perit, & dum vivit animal,
variè hæc ab influxibus afficitur, unde ejus
actiones vel promoventur vel impediuntur.

Ejus pri-
mum
membrum

*Secunda est constitutio vitalis, quæ per conti-
nuum illum influxum à corde per arterias in uni-
versi corporis partes producitur.* Hæc etsi gra-
dus admittit & secundum magis & minus sæ-
penumero variet, & interdum quoque quan-
dam eclipsin pati videatur, ut in lipothymia,
syncope &c. à primo tamen ad ultimum vi-
tæ terminum (saltem in suo fonte & aliis non-
nullis partibus) perseverat.

Secun-
dum mem-
brum.

*Tertia est constitutio animalis quæ à cerebro
per nervos in organa sensus & motus derivatur.*
Hæc sæpe in variis partibus planè deest su-
perstite

Tertium
mem-
brum.

perstite illarum vitâ; quinimo posset simul in omnibus partibus diu deficere, nisi respiratio, quæ ad vitam absolutè necessaria est, ab ea dependeret. Hæ ergò constitutiones eam connexionem inter se servant, ut secunda prioris, & tertia secundæ existentiam semper et continuè in parte præsupponat, non autem vice versâ ità absolutè inter se dependent, quia (ut modò diximus) prior aliquandiu sine secunda, & secunda ferè omninò sine tertia subsistere queat. Atque hæ tres constitutiones in plerisque corporis partibus manifestè percipi possunt; non tamen in omnibus eas inveniri dicimus. *Naturalis* quidem & *vitalis* nulli parti deest; *Animalis* autem in ossibus (licèt de dentibus ambigi possit) cartilaginibus, fortè ligamentis, & nonnullis parenchymatis, ut Hepatis Lienis, &c. deficit. Quibus ergò facultas *naturalis*, *vitalis* *animalis* communicatur, iis omnibus triplicem hanc constitutionem inesse asserimus. Etenim quamvis dictæ facultates quoad actum primum dicantur ab anima dependere (quæ relatio non spectat ad artem medicam) quoad actum tamen secundum necessariò radicantur in aliqua materiali constitutione partium ad quas pertinent. Nam quod dicunt aliqui facultatem vitalem à corde, animale à cerebro ad cæteras partes derivari, non id ità accipiendum est, quasi ipsæ facultates

tates vago modo transeant à parte ad partes (à nullo quippe intellectu concipi potest accidentis de subjecto in subjectum migratio) sed quòd cum & in spiritu vitali facultas vitalis à corde ad partes derivetur, aut saltem ex aliquo motu cordis & arteriarum in partibus ipsis excitetur, & similiter facultas animalis vel in, & cum spiritu animali per nervos descendat, vel motu aliquo nervorum in cerebro in partibus producat. Utrovis modo id fiat, necesse est fateamur aliquam alterationem, five ex spiritibus dictis, five ex moribus in ipsam partem recipientem imprimi. Quæ alteratio ut hîc conceditur esse radix facultatis, seu vitalis, seu animalis in respectivis partibus, ita est constitutio mobilis, siquidem variè immutari, intendi & remitti potest sine totius interitu, & est constitutio in qua consistere potest vel sanitas vel morbus, quandoquidē ubi illa alteratio partibus quibus debetur defecerit, aut alio modo quam oportet administrata fuerit, actio exinde læsa necessariò sequetur, sin rectè perficiatur, integra sanitas ex parte istius constitutionis aesse dicitur. Cùm ergò præter constitutionem naturalem & insitum duo genera alterationum, alterum ab influxu cordis, alterum ab influxu cerebri in plurimis partibus inveniantur; & cùm dictæ alterationes, quatenus ipsæ vel perfectiores vel imperfectiores sunt,

facultates in respectivis partibus (saltem quoad actum secundum) constituent perfectiores vel imperfectiores, adeoque actiones exinde læsæ vel integræ edantur, necesse est triplicem hanc constitutionem plurimis partibus inesse, dictaque genera alterationum esse constitutiones medicas in quibus *sanitas & morbus* fundari possit.

Ufus dictæ
divisionis.

Quòd dicta divisio seu distinctio non sit planè inutilis ex eo liquet quòd Practici in suis methodis rectè moneant, in morbis obscurioribus diligentius observandas esse facultates quarum actiones læsæ deprehenduntur, ut inde quasi manu ducamur ad originem morbi inveniendam; si verò tanti momenti sit impeditas in morbis facultates annotasse, certè non minoris erit ipsas constitutiones à quibus dictæ facultates immediatè dependent, accuratè considerasse.

Non coincidit cum
prioribus.

Sed nè quis putet hanc tertiam divisionem propemodù coincidere cū secunda, observare poterit, si diligenter rem perpendere velit, quodvis membrum hujus divisionis quodam modo includere omnia mēbra proximè præcedentis: nempe constitutionem naturalem continere primariò quidem constitutionem similem, secundariò autem & in ordine ad totum animal comprehendere quodam modo conformationem & continuitatem; similiter constitutionem vitalem & animale
suo

suo modo participare de omnibus membris divisionis dictæ clarius est quàm ut egeat probatione. Monendum tantùm (quod & modò innuimus) naturalem constitutionem primariò & præcipuè respicere temperamentum, qualitates communes (quas aliqui vocant modos materiæ) & spirituum copiam peculiaremque eorum dispositionem (quæ ad formam totamque substantiam à nonnullis referantur) organi rationem verò & continuitatem quasi secundariò & in ordine ad totum animal respicere, vixque aliter ab his lædi. Non dissimulandum tamen vitari interdum constitutionem naturalem, quatenus merè organica est, ut in obstructionibus meatuum naturalium; exempli gratiâ, ubi calculus in meatu ureteris aut urethræ impactus est, similibusque casibus. Atqui hoc accidit ei maximè quatenus meatus ordinatur in usum totius; ut plurimum autem vitia organica in constitutione naturali minoris notæ sunt quàm vitia simularia.

Atque hæc de triplici hac constitutione in genere considerata sufficiant. Pauca nunc & paucis in specie de iis dicamus.

Constitutio naturalis quæ propria & insita cuiusque partis est, describi potest quòd sit modus quidem essendi naturalis, partibus insitus, iis competens, quatenus suis temperamento & qualitatibus communibus, sua

Descriptio
constituti-
onis natu-
ralis.

C 4 sufficienti

sufficienti portione ac convenienti dispositione spirituum insitorum, suaque justâ conformatione & continuitate constituuntur aptè ad actiones naturales concurrente unà influxu vitali (& fortè animali) perfectas edendas. Itaque ubi adfuit in parte aliqua justum temperamentum, convenientes qualitates communes, justa proportio ac dispositio spirituum insitorum, demum justa ejus conformatio & unitas, atque naturalis ejus actio, nihilominus læditur, concludere licet eam non lædi ex parte constitutionis naturalis, sed ratione causæ concurrentis, scilicet influxûs seu vitalis, seu naturalis, seu utriusque. Enimvero naturales actiones in animalibus propter vitæ conjugium ad eminentiorem conditionem (quàm aliàs per solam naturalem constitutionem attingerent) evolvuntur. Atque hinc contingit, quòd etsi constitutio naturalis in mactatis animalibus aliquandiu post mortem illæsa permanet, attractio tamen, retentio, coctio alimenti, & expulsio excrementi planè cessent. Et in morbis quoque sæpe illæsâ primò constitutione naturali, actio tamen naturalis læsa editur ob solum defectum concursûs influxûs vitalis debiti: similiter aliquando constitutione naturali, & vitali integris, læditur tamen actio aliqua naturalis ob defectum concursûs alicujus animalis debiti; sed hoc ferè accidit in
solis

foliis partibus nervosis, fibrosis, & membranosis, præsertim ubi cavitatem formant, non verò in partium parenchymatis. Ut in paralyfi frequenter excrementa indebitè retinentur cæteris constitutionibus sanis ex solo stupore intestinorum. Itaque in hisce casibus non statim, quòd actio aliqua naturalis læsa sit, concludendum est constitutionem naturalem esse vitalem primò, sed diligenter investiganda est ipsa constitutio primò læsa, quæ mali radix seu prima essentia æstimanda est; similiter læsà actione aliquâ vitali non statim inferendum, constitutionem vitalem primariò vitari; siquidem interdum à constitutione naturali, aut fortè animali prima origo rectius deducetur. Exempli gratiâ, Digitus aliquis ex intenso frigore sphacelo correptus esto: in hoc casu quidem verum est vitalis sanguinis influxum planè intercipi; origo tamen interceptionis in naturali constitutione ipsius partis ità refrigeratæ quærenda est; similiter in convulsione fortè nonnihil impeditur aut turbatur circuitus sanguinis: at prima læsio adscribenda est constitutioni animali, non vitali. E contra in febre caput petitur, sed fons mali fortè in constitutione vitali reperietur: Item eliquantur fortè cærnes omnesque vires naturales dejiciuntur; sed radix mali in constitutione vitali non in naturali invenietur: Adcò ut quælibet constitutio ex tribus dictis possit

possit esse in aliis atque aliis morbis modò primâ, modò secundâ, modò tertiâ actionum læsarum causâ.

Quantum
trium
constitu-
tionum
conveni-
entia in
iisdem
partibus.

Non modò plurimas alias corporis partes (imò simpliciter omnes sensibiles) quæ influxum non præstant, neque ei deferendo inserviunt, sed præterea & cor ipsum & arterias omnes & cerebrum & nervos omnes triplicem hanc constitutionem naturaliter admittere, ità ut cerebrum (præter vitium in naturali sua constitutione) à Spiritu vitali qui per arterias venâsque defertur, benè affecto juvari, malè affecto lædi possit: Cor similiter ab influxu animali per nervum recurrentem sexti paris, arteriæ quoque ab influxu animali per nervos modo fortè hactenus in comperto; denique nervi à Spiritu vitali per arterias deducto.

C A P. I V.

Essentiam hujus morbi non consistere in constitutione Animali nec Vitali, sed Naturali, non quâ Organicâ, sed quâ similari: limitationes tres proponuntur.

HIs jam præsuppositis inquirendum est in qua constitutione partium prima radix seu essentia hujus affectus statuenda sit. Sit ergò prima conclusio.

Prima

Prima radix hujus affectus non est in constitutione animali, seu illâ quæ à cerebri influxu in partes dependet. Equidem fatemur nervos omnes qui extra calvariam è spinali medulla procedunt, laxos & debiles in hoc affectu reperiri; non tamen id videtur hîc primariò à defectu influxûs cerebri oriri; quod sic probamus, 1°. Laxitas & debilitas nervorum primariò à cerebro proveniens, semper ferè somnolentiam comitem secum trahit; Atqui in hoc affectu symptoma hoc non solet observari nisi rarò & per accidens contingens. 2°. Nunquam quod meminimus, Paralyfin, aut Apoplexiam huic affectui supervenisse novimus; deberet autem necessariò, sæpius (saltem in morbo confirmato) evenire, si laxitas, & debilitas hæc nervorum à defectu influxûs cerebri originem duceret. 3°. In multis post mortem dissectis, cerebrum satis firmum, & inculpabile deprehendimus. 4°. Ut plurimum hoc affectu laborantes ingeniosi sunt pro ratione ætatis, quod Cerebri vim & vigorem luculenter attestatur.

Prima conclusio
Essentiam
hujus morbi non consistere in constitutione animali.

Secunda conclusio. *Prima radix hujus affectus non est in constitutione vitali, seu illâ quæ à cordis influxu in partes dependet.* Inæqualis quidem distributio sanguinis ferè (si non omnino) perpetua in hoc affectu observari potest; at prima tamen ratio hujus inæqualitatis

Secunda
Non in
vitali.

tatis non inæqualitati influxûs cordis vel arteriarum, sed inæquali receptioni & aptitudini ad recipiendum in partibus ipsis adscribenda est: Etenim Cor & Arteriæ ex parte suâ indiscriminatim sanguinem cum spiritibus in partes quaquaversum diffundunt. Quòd si contingat arteriam alicujus partis ob torporem istius partis, aut partium vicinarum impediri in actione sua, necessum est eò diminutè sanguinem transmittat, adeoque inæqualiter respectu cæterarum partium expeditè sanguinem recipientem. Itaque in hoc casu inæqualitas hæc distributionis primò & per se dependet à præexistente vitio extra arteriam ad naturalem constitutionem partium pertinere.

Obiectio Sed objiciat aliquis: *Licet fortè inæqualitas prædicta non dependeat à Corde, accidere tamen posse ut debilis pulsus sufficiat distributioni sanguinis per circulos minores in partibus interioribus, dum non aequè sufficiat isti muneri obeundo per circulos majores in partibus exterioribus longius à corde caloris fonte remotis.*

Respons. Respondemus, tanti momenti penès aliquem è nobis fuisse olim hanc objectionem ut talem inæqualitatem influxûs vitalis ad primam hujus morbi essentiam pertinere existimaverit, primorùmque adeò symptomatum rationem ab ea conatus fuerit deducere. Post secundas verò cogitationes, re penitiùs examinata

minatâ, visum est ipsi, hanc inæqualitatem influxûs vitalis non ad primariam, sed secundariam morbi essentiam referre. Sed ad *Argumentum solvendum* redeamus. Et *primò* quidem concedimus in hoc affectu distributionem sanguinis vitalis esse inæqualem; atque in partibus interioribus, & capite esse liberaliorem, in exterioribus parciolem. Concedimus *secundò* posse circulationem sanguinis in interioribus partibus servari, nullo etiam apparente pulsu in partibus exterioribus; sed hoc contingit solùm in extrema virium vitalium vel debilitate vel oppreffione, ut in lypothymia, & validiori paroxysmo hysterico, in quo affectu nonnullæ pro mortuis habitæ revixisse denuo visæ sunt. Concedimus *tertiò* circulationem sanguinis liberaliorem esse posse in internis quàm externis partibus, quin & in una aliqua externa parte præ cæteris, ut in inflammatione alicujus externi membri accidit.

His jam concessis, asserimus, in *casu primo* inæqualitatem distributionis sanguinis non primò dependere à debilitate virtutis pulsificæ quatenus cor spectat: Atque in promptu ratio est. Cor quippe, ut supra diximus, ex se indiscriminatim unòque tenore sanguinem in Aortam protrudit, etiam tum quando ejus pulsus maximè debilis est. Aorta quæ recipit exonerat se quâ potest expeditissimè, atq;
hinc

hinc fit quòd sanguinis diffusio inæqualiter peragatur, prout faciliùs sanguis ex uno ramo & difficiliùs ex alio impellitur. Inæqualitas tamen hæc non cordi primò, & per se, sed partibus recipientibus, arteriisque particularibus transmittentibus adscribenda est. Affectus enim quivis in corde primarius necessariò universalis est, & omnibus corporis partibus communicatus: quapropter etsi hanc inæqualitatem circulationis sanguinis in secundaria hujus morbi essentia concedamus, à primariâ tamen excludimus.

Porrò in *casu secundo* proposito dicimus magnam esse disparitatem inter casus extremæ necessitatis, & casus ordinarios; neque profectò scimus an in dictis casibus circuitus in interioribus, ut ut detur, sit alicujus momenti. Et quod ad præsens negotium attinet, negamus in hoc affectu eam esse cordis debilitatem, ut pulsus in externis deficiat; imò nondum observavimus quenquam hoc morbo laborantem faciliè in ecstasim aut lipothymiam incidisse, quod promptè contingeret, si radix morbi in ipsius cordis debilitate stabiliretur. Præterea cùm viderimus ægros in tenellula ætate, sine lapsu virium ferre interdum liberalem sanguinis è sectis aurium venulis eductionem, imò & nonnunquam repetitis vicibus id actum cum emolumento:

molumento: Denique cùm & purgationes, pro ratione ætatis, optimè tolerant, non nobis liquet quí prima morbi radix vitalis constitutionis debilitati attribui possit.

Tandem in *casu tertio* evidenter patet primam radicem inæqualis circuitûs sanguinis esse dispositionem aliquam partis externæ, ut in membro inflammato, laborante nimirum privato morbo, plenior & impetuosior accidit pulsus ob calorem arteriæ adventitiæ, à parte scilicet externâ plùs æquo calefactâ impressum.

Quandoquidem ergò essentia hujus affectûs neque in animali neque in vitali constitutione partium primariò fundetur (ut modò ostendimus) sequitur (quæ Tertia Conclusio esto) *Essentiam primariam sive primam radicem hujus affectûs consistere in constitutione propriâ, sive insitâ partium.* Cùm verò constitutio naturalis (ut suprâ diximus) partim in communibus qualitatibus & temperamento, partim in justa copia & dispositione spirituum insitorum, partim in organica constructione & continuitate consistat, proximum est, ut in qua, è dictis, constitutione, & an in una aliqua, an pluribus vel simul omnibus fundetur, investigemus. Sit ergò Quarta conclusio.

Affectus hic non radicatur in organica partium constitutione. Quamvis enim tractu temporis

Tertia consistere in naturali.

Non in constitutione naturali quâ organica.

temporis ipsa organa secundum suam confirmationem, quantitatem & situm variis modis afficiantur, ut satis liquet ex aucta capitis hepatis &c. mole, ex tumoribus ossium ad carpos, talos & extremitatis costarum; ex obstructionibus variis, externarumque partium extenuatione; cum tamen hæc omnia ab altiori adhuc origine dependeant, ut ut in morbo confirmato varièque jam decomposito necessariò hæc etiam admittamus; in originali tamen essentia, ob sequentes rationes, censemus rejicienda.

Primò quod *prædictæ lesiones organicae non statim in initio morbi appareant, sed postea paulatim succrescant*; & licet fortè horum nonnulla ab initio radicem in corpore posuisse dicantur; nondum tamen vel sensu immediate percipi possunt, vel ullas actiones manifestè lædunt, adeoque ad primam morbi essentiam nequeunt pertinere.

Secundò, quod *prædicta vitia organica non sunt præcipuorum symptomatum quæ ab initio in hoc affectu elucescunt causa sed effectus potius*. Etenim aucta moles capitis, hepatis &c. protuberantiæ ossium, macièsque partium externarum, rectius ad inæqualitatem nutritionis ut earum causam referuntur, quàm ut è contrà inæqualitatè nutritionis illis adscribi possit. Nam ubi pars aliqua nimio opere excrescit, aliàque debito incremento defraudatur

datur, necesse est ut non modò adfit, sed & præexistat inæqualis atque impropportionata nutritio, quâ illa plus, hæc minus justo alatur. Cum autem inæqualis nutritio sit actio læsa, adeóque symptoma præsupponens morbum aliquem præexistentem, ipsa tamen (quemadmodum jam diximus) præcedat, ut causa, dicta vitia organica, manifestum est dicta vitia organica non esse primam radicem hujus morbi. Quod attinet ad obstructions, quæ revera plerumque cum hoc morbo conjunguntur, illas nihilominus à primâ essentiâ morbi excludere par est, quòd neque morbum specificent, nec ab illis ratio symptomatum reddi possit, neque certam aliquam determinatamque partem nobilem perpetuò obsideant. Conjiciat fortè aliquis, qui ad auctam magnitudinem jecoris respexerit, id perpetuò in hoc affectu esse obstructum, indeque vitiatâ sanguificatione cætera mala derivari; sed si tumor hic hepatis ex obstructione ejus semper contingeret, necessariò affectum hunc comitaretur perpetuò pallor faciei, cachexia, & tractu temporis ipse hydrodrops, quin etiam color hepatis semper vitiatus deprehenderetur, tumoresque duri & nodi in ejus substantiâ, præsertim in morbo inveterato, illóque qui ægrum interimit per dissectionem observarentur; at cum hæc non ità frequenter (nedum semper) in defunctis

D

oc-

occurrant, aucta ejus moles ad irregularem nutritionem potiùs referenda est. Porrò non dissimulamus in iis quos affectus hic è medio sustulit, ut plurimum, nos per anatomen observasse obstructions, tumores varios, nodosque in pulmonibus; sed attestamur quoque infantes aliquos puerosque nos vidisse levius hoc morbo affectos, in quibus nulla suspitio fuit vitiatorum pulmonum, nulla quippe tussis adfuit, nulla respirationis læsio, quæ necessariò individua obstructionis in pulmonibus comes est.

Tertiò quòd sufficiens ratio omnium symptomatum huic morbo propriorum, ex aliis fontibus clariùs faciliùsque derivari possit; ut mox videbimus.

Atque ità satis probavimus affectum hunc quoad primam sui essentiam non consistere in organica partium naturalium constitutione. Eadem argumenta efficacius evincant (pluraque accumulare liceret, si necesse id foret) affectum hunc non fundari in naturalium partium continuitate, ut pluribus verbis non opus sit id comprobare.

Conclusio quinta. *Affectus hic fundatur primariò in simili constitutione partium naturalium, adeoque quoad radicalem essentiam morbus est similis. Cùm autem morbus similis, quàm talis, non perpetuò simplex sit, sed aliquando variè compositus (intemperies*

ries nempe vel simplex vel composita, & hæc quidem talis fit non solum ex primis qualitatibus inter se, sed fortè adjunctis unà qualitatibus occultis, aut, quod nobis magis arridet præsertim in præsentis negotio, certâ quadam proportione & modificatione spirituum insitorum) compositum hunc esse morbum judicamus, primamque ac radicalem ejus essentiam, consistere asserimus in frigida ac humida intemperie cum defectu & torpore spirituum insitorum in constitutione insita partium primò affectarum concurrentibus. Sed priusquam ad ulteriorem hujus sententiæ explicationem procedamus, præmittendæ sunt aliquot ejus limitationes.

Sit prima. *Esse quasdam corporis partes ab hoc morbo primariò, esse alias secundariò affectas* : & videntur quidem nobis partes exteriores prius affici quàm cerebrum & viscera, ut fusiùs diducemus ubi de partibus affectis acturi sumus.

Limitationes tres.
1^a.

Sit secunda. *Solas partes primariò affectas laborare notabili frigidâ intemperie tum inopiâ ac torpore spirituum* : Nam cerebrum & viscera moderatè fortè caleant, satisque spiritibus abundant ob copiosum vitalem influxum, atque excedere in iis possit humiditas ob nimium alimentum affusum : reliquæ autem externæ frigidâ ac humidâ intemperie ac torpore spiritus naturalis, &c. semper afficiuntur,

2^a.

D 2

untur,

untur, unde eas primariò hìc afficì solàsque esse sedem primæ hujus morbi essentiæ asserimus.

3°.

Sit tertia. Non omnes partes externas & primò affectas ex æquo laborare intemperie frigidà & humidà, vel inopià ac torpore spirituum, &c. Etenim ligamenta, tendines & nervi, ex natura sua frigidiora sunt minúsque humida, partes musculosæ sive carnosæ humidiores potiùs sunt, at minùs frigidæ, partes cutaneæ ferè medio modo se habent, omnes tamen dictæ partes plùs minùs à naturali temperie versùs frigidam & humidam recedunt. Et similiter licèt aliæ partes è dictis majorem spirituum copiam & activitatem postulent quàm aliæ, omnes tamen, habità justà proportione ad copiam & activitatem singulis respectivè debitam, deficiunt justaq; proportione destituuntur.

C A P.

CAP. V.

*Examinatio sententiae proposita per partes, 1°.
Morbum esse intemperiem frigidam. Object.
& Resp. 2°. Esse humidam. 3°. Consistere
in spiritu inopia: Object. Resp. 4°. In
spirituum torpore.*

SEd proprius jam examinemus essentiam Morbum esse intemperiem frigidam. propositam, & per partes asseramus: 1°.

1°. Laborare partes primò affectas intemperie frigidâ probatur: 1°. Ex imminuta partium dictarum nutritione. Ut enim calor insitus ad justitiam intensus plurimum conducit ad promovendâ coctionem & appositionem alimenti; ita si is remissior æquo sit, eandem faciliè remoratur ac imminuit. 2°. Evincitur eadem intemperies ex tarditate & ineptitudine ad motum: tum ex averfatione motus quietisq; affectatione. Nam quemadmodum activitas agilitasque corporis calori, ita tarditas ejus ac ignavia frigori magnâ ex parte adscribitur, supposito nimirum, ut prius, non ab animalis influxus vitio hanc ignaviam dependere. 3°. Confirmatur ulterius quòd hic morbus sæpe morbos acutos sequatur, qui non rarò (post absumentum caloris insiti subjectum) in intemperiem frigidam terminantur: Resp.

D 3

tur: præterea & morbos chronicos corpus extenuantes sæpius excipiat, & ejusmodi qui quovis modo intemperiem frigidam post se relinquere proni sunt, ut obstructions pertinaces, cachexiam, scorbutum, &c. Adhæc quod intemperivam impetiginis aut scabiei suppressionem sequatur, ut frequenter observavimus, quando rursus erumpente scabie atque pruritu excitato, indeque aucto in externis membris calore tales pueros facilè restitutos vidimus; quod denique sæpe eveniat, post assiduum usum ciborum frigidorum, crassorum, viscidorum, crapulam, otium, similisque causas evidentes, calorem insitum seu immipientes seu obruentes. 4°. Confirmatur quòd auxilia quæ calorem in externis partibus excitant augent & fovent, ut variæ corporis agitationes, frictiones, illitiones, &c non minimam partem curationis hujus affectûs præstent. Hisce omnibus in cumulum conjectis satis conspicuum fit, in morbi hujus primariâ essentiâ frigidam intemperiem constitutionis insitæ partium primò affectarum contineri.

Obiectio

Obiectio hæc speciosa occurrit. *Febriculam, præsertim lentam aut erraticam frequenter conjungi cum hoc affectu, quæ non videtur consistere posse simul tempore cum intemperie frigida: Censetur enim ab omnibus febris omnis calida intemperies è diametro essentia dicta opposita.*

Respon-

Respondemus (nè quid hìc de essentia febris interponamus) largimur, quantum ad *Resp.* præsentem quæstionem spectat, febrem esse intemperiem calidam: non tamen consistit hæc primò in constitutione partium insitâ, sed in constitutione vitali, nempe in calore influente præternaturaliter affecto: Febris enim non privatus aliquis morbus est, sed universalis & à corde per arterias in & cum spiritu vitali sive nimium accenso sive aliter vitiato diffunditur. Neque respicit præternaturalis hic calor intemperiem insitam aliter, quàm ut causa potens eam variè immutare, sed sensim & paulatim. Nam primò calor influens manifestè est calor actualis, at verò calor constitutionis insitæ tantum potentialis: quare asserimus intemperiem frigidam respectu caloris insiti & potentialis consistere simul posse cum intemperie calida respectu caloris actualis & influentis. Enimverò calor actualis non ità directè adversatur frigidæ intemperiei, quæ talis dicitur ob defectum caloris potentialis, quin fatè diu cum ea consistere possit permanente causâ. Exempli gratiâ, calor actualis consistit in calfactâ aquâ simplici, aquâ hordei, in Julapiis variis & similibus, licèt tum etiam potentiâ, frigidis. Adeò ut calida actu, & calida potentiâ non gradu, sed specie inter se differant, neque sint ità è directo contraria ut statim se

ancin

D 4

mu-

mutuò è subjectò exterminent. Porrò secun-
dò intemperies influens calida non tam cor-
rigit insitam intemperiem frigidam, quàm
per accidens auget, dissipando scilicet ac ab-
sumendo spiritus insitos, in quibus potissi-
mùm calor insitus & potentialis residet: Ad
eum planè modum quo calor actualis ab
igne profectus potentialem vini calorem im-
minuit. Unde febris cuiusvis generis huic
morbo superveniens plus damni quàm emo-
lumentum ægris adferre solet.

2°. II° Afferimus in partibus primò affectis
simul adesse intemperiem humidam, hoc pa-
tet ex laxitate et mollitiè dictarum partium:
atque signum hoc eò fortius rem evincit,
quòd dictæ partes extenuatæ sint, ut nisi re-
dundaret in iis humiditas, rigiditas quædam
et asperitas tactum ferirent; deinde rarissimè
intemperies frigida sine humida diu persistit:
demum juvantia et lædentia idem attestantur,
ficcantibus quippe juvantur, humectantibus
læduntur.

3°. III° Afferimus partibus primò affectis inesse
spirituum insitorum inopiam. Probatum hoc
primò iisdem ferme argumentis quibus su-
prà intemperiem frigidam adstruximus. Nam
1°. inæqualis et imminuta nutritio in partibus
primò affectis non modò temperamenti fri-
giditatem, sed et unà inopiam spirituum in-
sitorum arguit, aliter enim defectus hinc nutri-
tionis

tionis facile corrigeretur. Etenim frigiditas cum qua non conjungitur spirituum defectus, aut humor peccans impactus, ejus causa, facile excutitur, citiusque quam in presenti solet affectu, ut videre est in partibus hyberno tempore perfrigeratis, verbi gratia, ex nivium contrectatione, partes quippe sic perfrigeratae, modò ritè tractentur, intra aliquot horas ad pristinum redeunt temperamentum; Ubi verò adest intemperies cum materia ejus causâ conjunctâ, aut simul adest defectus spirituum insitorum, talis sanè intemperies haud ità facile aut citò removetur. Verùm in presenti affectu non semper saltem causari possumus materiam conjunctam aut impactam alicujus notæ in partibus primò affectis, cum eæ flaccidiores, inaniore & plus æquo extenuatae observentur, cùmque hic affectus longè distet à morbo virgineo & cachexiâ, in quibus ut plurimum, non inopia spirituum, sed conjuncta materia frigidam intemperiem fovet: quare rectè inferre licet pertinaciam hujus mali maximè dependere à spirituum insitorum defectu. 2º. Idem eodem modo probatur secundo argumento supra allato pro intemperie frigidâ, nempe ab ignavia & aversione motûs. Activitas enim non tantùm à temperie, sed vel maximè à copiâ spirituum dependet: Ut videre licet in viris robustis &

& sanis, spiritibus refertis, qui hyberno tempore rigente gelu promptiores longè & atrociores ad violenta exercitia conspiciuntur, quàm æstate, quando spiritus insiti nonnihil exsoluti esse solent. 3°. Febres morbique longi & extenuantes, ut intemperiem frigidam sæpe inferunt, ità & evidenter minuunt dissipantque spiritus insitos. Hisce medijs addimus illud argumentum à constitutione parentum deductum. Firmiores (experientiâ teste) ac solidiores parentes laboribusque assueti rarò proferunt liberos huic morbo obnoxios: debiliores è contra, cachectici, aut aliter valetudinarii, otiosi, molles, delicati, Veneri nimia, præmaturæ aut decrepitæ indulgentes, gonorrhæâ laborantes, &c plerûq; liberos in hoc malum propensos generant: nimirum, quòd seminalia principia minus justâ spirituum copiâ imbuta sint. Procedendum jam foret ad assertionem quartam, nisi quod hìc occurrat remora removenda.

object.

Objiciat quippe aliquis insitam intemperiem frigidam subordinari spirituum inopiæ, non verò contradistingui, ut hìc supponitur. Nam paucitas spirituum ipsa causa videtur frigidæ intemperiei, insitusque calor sive intensior, sive remissior sequi videtur respectivè proportionem spirituum insitorum; quippe qui in iisdem ut
primo

primo subjecto radicari creditur.

Respondemus primò, Calorem insitum *Resp.*
 revera fundari atque primò subjectari in spiri-
 tibus insitis. Porrò ut calor insitus in duas
 partes distinguitur, calorem scilicet nativum
 & acquisititium; ita & spiritus insitus duplex
 est concipiendus, primogenius sive feminalis
 in spermate à parentibus derivatus, & acqui-
 sititius ex perfectè assimilato alimento con-
 tractus. Prior spiritus, caloris insiti nativi est
 basis, posterior, caloris insiti acquisititii. Non
 hosce calores spiritusve inter se esse specie
 planè distinctos volumus, sed origine tan-
 tum ac perfectionis gradu, quod, ut variam
 fortiantur appellationem, sufficit. Nam in
 nutritione assimilatio alimenti procedit us-
 que ad identitatem specificam, non individu-
 alem, quanquam aliàs quoque gradum per-
 fectionis originalis non attingat. Propterea
 nobis hìc satis fuisse visum est nominasse ca-
 lorem insitum & spiritum insitum sine ulte-
 riore distinctione; ideòque concedimus ca-
 lorem insitum fundari & subjectari primò in
 spiritibus, eundemque nihil aliud esse quàm
 modificationem quandam dictorum spiritu-
 um quàm à calore vitali irradiati placidè ni-
 tuntur se diffundere atque ampliari diriones
 suas, attrahendo, retinendo, assimilando si-
 milia sibi alimenta, excernendo excrementa,
 disponendo denique acquisita in sedes debi-
 tas.

tas. Dicimus quoque nixum hunc (in quo caloris essentiam ponimus) cum sit diffusivus, nonnihil dissipare atque absumere spiritus insitos, qui hujus effectus causa vulgò nomine humidi radicalis à calore continuè depasti appellantur.

2°. Atque huc usque argumento cedimus. Verùm 2° loco asserimus calorem insitum à calido temperamento insito differre; quòd nimirum calor insitus sit tantum una pars calidi temperamenti insiti. Non enim solus spiritus, sed & sulphur & sal aut bilis fortè, suum calorem contribuunt ad constitutionem totius calidi temperamenti insiti, cujus calor insitus est una tantum pars. Quapropter falsò in argumento proposito suggeritur solam causam calidæ intemperiei esse copiam spirituum, frigidæ eorundem paucitatem. Nam lb j. carniū infantis plures continet spiritus insitos quàm lb j. carniū juvenis : notissimum tamen est temperamentum juvenis longè calidius esse quàm infantuli. Calidum ergò temperamentum non dependere potest à sola copiâ spirituum, nec frigidum à sola eorum inopia. Quinetiam in multis morbis calida intemperies consistere potest cum paucitate spirituum, ut in Hectica tertii gradûs; similiter frigida cum competenti aliâ spirituum copia, ut in morbo Virgineo.

Dicimus

Dicimus tertio, ut copia vel inopia spirituum non perpetuo sufficiens causa est determinationis temperamenti ad calidum aut frigidum; ita vicissim, neque calidum, neque frigidum temperamentum certo & necessario demonstrat copiam vel inopiam spirituum quemadmodum ex instantiis datis liquet: ita ut nec temperamentum certum sit signum quantitatis spirituum, nec quantitas spirituum certum signum temperamenti; & propterea de industria non sine justa causa separatim hæc ut contradistincta consideranda & examinanda veniunt, si certam & inconfusam horum notitiam assequi libet.

3°

Respondemus 4to quod etsi, ut concessum, calor insitus in spiritibus insitis subiectetur, non tamen secundum solam copiam vel inopiam spirituum intenditur is vel remittitur: Spiritus enim ut ut satis copiosi, si tamen nimis fixi sint, torpidi, & quasi gelu quodam constricti, nullum calorem insitum alicujus notæ proferunt. Exempli gratia, albumen ovi spiritibus copiosis turgens, torpent illi tamen, adeoque ejus insitus calor inde tam exiguus est, ut non aggrediatur pulli formationem, priusquam vel per incubationem vel alium consimilem calorem excite- tur. Licet ergo certo concludere considerationem inopiæ spirituum satis distinctam esse à temperamenti frigidi insiti conside- ratione,

4°

ratione, contra quam videtur ab objecto Argumento insinuatam. Porro ex hoc quarto responsi articulo resultat quarta assertio de essentia proposita, videlicet,

4to.

Præter intemperiem & inopiam spirituum addendum esse torporem quendam eorum ut distinctam quoque partem essentia morbi. Torpor hic insitorum spirituum maximè elucescit ex imminuta nutritione & averfatione motûs non proveniente primò ex defectu influxûs cerebri, ut suprâ probatum est. Item ex eo manifestè cernitur, quòd ea omnia quæ torporem spirituum insitorum excutiunt, nec tamen eos planè discutunt, plurimùm conferunt ad hujus morbi curationem: Ut exercitia cujusvis generis gradatim aucta, frictones, inunctiones, &c. Et interiùs calefacientia, purgantia, incidentia, aperientia benigna. Quod autem torpor hic satis sit distinctus ab inopia spirituum, præter id quod suprâ in tertio responsi Articulo diximus, satis ex eo liquet, quòd sæpe cum inopia spirituum conjungatur nimia excitatio torpori contraria: ut frequenter accidit in febre hecticâ, in fluxibus colliquantibus & similibus morbis, in quibus ut ut adsit spirituum penuria, torpor tamen nullus comitatur, quin contrâ nimia illa excitatio & propensitas ad motum coërcenda est.

E contra

E contra copiosi spiritus cum torpore consistere possunt, ut in tritico aut farina ejus. Nam etsi parum spirituosum videatur, quòd ejus spiritus adhuc in sua fixatione ac torpore delitescant, re ipsâ tamen abundant in eo spiritus & simplici fermentatione evocari, atque ad suam manifestandam activitatem excitari possint: quemadmodum cerevisiæ fortiores ex eo confectæ declarant. Similiter ex uvis immaturis succus recenter expressus satis mitis & blandus est, continens interim spiritus copiosos, qui postea, actâ debitâ fermentatione, in vino generoso se produnt.

Concludamus ergò torporem quoque spirituum in hoc affectu distinctam considerationem demereri.

CAP.

CAP. VI.

Pars primò in hoc morbo affecta.

Proposuimus supra primam hujus morbi essentiam ; inquirendum jam restat in primum subjectum in quo ea radicitur.

Non Cor
& Cere-
brum.

Cor & Cerebrum videntur hic rectè excludi ob rationes supra adductas, quas brevitate studio repetere omittimus.

Hepar & Pulmones nondum ab omni suspitione hujus vitii exempti sunt. Examina-
bimus ergò seorsim hæc viscera, & primò quidem quærimus,

An hepar
sit subje-
ctum
primæ
essentiæ
hujus
morbi?
Rationes
quæ affir-
mativam
suadeant.

An hepar sit subjectum primæ essentiæ hujus morbi ?

Præcipuum pro affirmativa argumentum est, quòd morbus hic videatur provenire ex læsa sanguificatione, cujus officina (saltem probabiliter) jecur existimatur. Læsam autem sanguificationem esse primam hujus morbi originem multis indicis manifestum reddi videtur. 1º. quòd hic morbus plerumque subsequatur ejusmodi alios morbos magnos, five acutos five chronicos, qui utcumque vim sanguificam hepatis multum priùs labefactârunt. 2º. quòd morbus hic non modò ab externis, sed & ab internis caussis dependeat, ab humoribus nempe vitiosis

tiosis. Cum autem vitiosi humores in & cum massa sanguinis in hepate generentur, videtur prima morbi essentia huc referenda. 3°. Observatur hepar perpetuò in hoc affectu majus debito, quod manifestè hepar esse affectum testatur. 4to. Medicamenta interna quæ sanguinem depurare apta nata sunt, ad curationem requiruntur, & exhibita multùm juvant. 5°. Missio sanguinis è venis aurium (non infimum ad morbum hunc debellandum auxilium) satis superque arguit vitium aliquod sanguinis adesse, quod hepatis constitutioni, quæ sanguificat, videtur esse tribuendum. Argumenta hæc tanti sunt momenti penès nonnullos celeberrimos medicos, ut primam essentiam hujus morbi soli hepati adscripserint.

Nos verò satis ad hæc responderi posse existimamus, si priùs quidem quæ rectè dicta aut ulterius in hanc rem dici possunt, concesserimus, deinde quæ invalidâ consequentiâ inferuntur, restrinxerimus. Earum solutio;

1°. Ergò concedimus in hoc affectu massam sanguinis vitiatam esse, indèque continuum fomitem huic morbo subministrari. Concedimus quoque in præsentiarum hepar esse officinam sanguificationis: negamus verò omnia vitia sanguinis à vitiosâ constitutione hepatis sanguificâ dependere. Nam 1° sanguis vitari potest à vitiosis ingestis alimentis

E

mentis

mentis, jecore aliàs integro; fimiliter fi coctio prima in ventriculo ex quavis causâ extiterit imperfecta, non plenè ea per secundam coctionem corrigi potest in hepate etiam quàm maximè sano. Præterea, etiamfi generatio vitiosi sanguinis soli hepatis adscribenda esset, ad ejusdem tamen generati conservationem aliæ partes necessariò concurrerent, putà Renes, Lien, Pancreas, Uterus, &c. Immo & videtur negari non posse omnes partes, quas sanguis suo circuitu perluit eum variè alterare, dum qualitates suas ei pro capacitate subjecti imprimunt: nam ea agentia naturalia sunt, quæ agunt ex necessitate & continuè sine interveniente otio quantum quidem possint: si ergò hæ malè sint affectæ, sanguinem eas permeantem magis vel minus inquinant, ut videre licet in contagio ex contactu externo ad partes internas communicato. Quinetiam magna pollutio interdum à partibus cæteris morbofis insinuat in sanguini, hepate interim salvo, ut nonnunquam in hydropicis post mortem dissectis observatum est, in quibus hepar satis sanum integrumque deprehensum est. Porrò concedimus vitia sanguinis frequenter à læsa constitutione sanguifica hepatis originem ducere, illamque læsam constitutionem esse morbum hepatis; negamus verò hunc esse morbum de quo agimus, cum totâ specie ab ea differat.

Eadem

Eadem enim læsa constitutio hepatis æquè adultis ac pueris & infantibus communis est; hic verò morbus solis infantibus & pueris proprius est. Tandem concedimus vitiosam constitutionem hepatis generando vitiosum sanguinem posse causam communem & fomitem huic morbo aliquando subministrare: negamus verò eam esse morbum ipsum de quo verba facimus, aut ullam partem primæ essentiæ ejusdem. Aliud enim est producere causam morbi communem, aliud esse de prima morbi essentia: negamus etiam eam esse continentem causam hujus morbi, aut esse causam sufficientem per se solùm, aut esse semper causam: Nam vitiosa constitutio hepatis, qualiscunque ea supponatur, non producit hunc affectum in adultis, neque fortè semper in puerulis. Atque hæc in genere ad argumentum respondemus: ad confirmationes ejusdem simili methodo jam procedimus.

1° Ergò concedimus hunc morbum sæpe sequi alios morbos sive acutos sive chronicos. Sed non tam quòd constitutionem sanguificam hepatis læsissent, quàm quòd partes externas, spiritibus insitis exhaustis, frigidis & torpidas reliquissent: quamvis facile quoque admittamus læsum hepar fomitem mali ex vitiosa sanguificatione præstare posse.

E 2 2° Con-

2° Concedimus hunc affectum non tantum dependere à causis externis, sed & ab internis, vitiis nempe ipsius sanguinis: quòd verò vitia illa omnia in hepate originem ducant, planè negamus ob rationes modò allatas.

3° Concedimus in hoc morbo auctam esse molem hepatis; atqui eam esse primam morbi essentiam negamus ob rationes suprà notatas, ubi vitia organica à prima hujus morbi essentia rejecimus. Admittimus tamen hunc similésque morbos in secundaria hujus affectûs essentiâ, ut postea videbimus.

4° Concedimus medicamenta internam alterare tum depurare posse sanguinem, verùm in præsentis affectu eo nomine potissimum ad curationem conducunt, quòd facilitent distributionem sanguinis ad membra externa, attenuandò ejus partes crassiores & incidendo viscidiores, quòdque simul copioso & benigno spiritu sanguinem imprægnent, unde fit, ut infirmitatibus priùs languentium spiritus foveantur, augeantur, & exsuscitentur. Interim agnoscimus generale beneficium quod toti corpori accedit ex depuratione sanguinis sive per secessum, vomitum, mictionem, sive alios qualescunque evacuationis modos. Tantum id est quod asserimus, magis specificam partem curationis à
medi-

medicamentis prædictis præstari per viam alterationis, quemadmodum dictum est.

5° Et ultimò concedimus sectionem venarum in auribus sanguinem nonnihil attenuare & ad ejusdem renovationem conducere, nec non ad ejus distributionem ad partes externas, & evacuationem à partibus internis ejus copiâ oppressis, adeoque ad totam curationem multum facere : Negamus tamen rectè ex eo inferri primam morbi essentiam in hepate radicari. Atq; ità satisfactum putamus rationibus in confirmationem hujus sententiæ adductis. Argumenta jam nonnulla quæ contrarium suadeant in medium proferamus.

1um. Prima essentia morbi morbum specificat, atqui læsa constitutio sanguifica (qualis ea concipiatur) morbū hunc non specificat. Enimverò cū morbus hic ad solos infantes & pueros pertineat, oportet eos, qui contrariam sententiam amplectuntur, certum aliquem modum læsæ constitutionis sanguificæ hepatis designare, qui soli teneræ ætati sit proprius : Atqui nulla læsio sanguificæ constitutionis hepatis fingi potest, quæ non sit quoque communis adultis ; quare si in eâ confisteret prima hujus morbi essentia, observaretur saltem aliquando hic morbus in adultis, quod tamen nunquam à quopiam factum.

Negativa
asseritur.

2um. Subjectum primæ essentiæ morbi afficitur tamdiu illâ essentiâ quamdiu affectus durat. Neque enim morbus existere potest absque sua prima essentia, neque potest illa essentia de parte in partem migrare. Si ergò hepar sit subjectum primæ essentiæ hujus morbi, per totum ejus decursum afficeretur; quod tamen non credibile videtur, cum in defunctis ex hoc morbo & dissectis, jecur, exceptâ ejus auctâ mole, sæpe secundum cæteras condiciones inculpabile deprehendatur.

3um Si hepar sit subjectum primæ essentiæ hujus morbi, necesse est, ut indies aucto morbo gravius & evidentiùs affligatur & certè ante obitum manifestis stigmatibus notetur. Quandoquidem enim omnis morbus naturæ partis, quam obsidet, contrarius sit, eam quotidie magis magisque atterit damnisque novis auget: & licet principia morborum sæpe fati sint obscura, progressu tamen temporis (& maximè si ad extremum vitæ diem perrennent) evidentissima vestigia partibus primariò obsessis imprimunt; adeò ut vix fieri possit quin in dissectis primo intuitu deprehendantur: Quamvis etiam ubi in morbum aliquem chronicum per dissectionem corporis ex eo defuncti inquisitio instituitur, sæpe ejus investigatio difficilis reddatur ob alios morbos ante obitum supervenientes vel alias
com-

complicatos ; pars tamen primò affecta nunquam non graviter & manifestè læsa observari solet. Cùm ergò in iis, quos hic morbus è medio sustulit, sæpe satis firmum, exceptâ mole auctâ, vel certè non insigniter læsum deprehendatur, facile erit inferre, non id esse subjectum primæ essentiæ hujus morbi.

4um. Si hepar esset subjectum primæ essentiæ hujus morbi, laboraret intemperie frigidâ & humidâ, tum inopiâ & torporè spirituum infitorum ut ex supra-dictis satis liquet. Atqui in præsentî affectu hepar non semper laborat intemperie frigidâ, ut nec inopiâ ac torpore spirituum infitorum. Etenim in hoc affectu cùm sanguis vitalis parciùs ad membra externa distribuatur, fit, ut uberiùs, quàm par est, ad viscera, præsertim cerebrum, & hepar, affundatur ; & cùm hic sanguis, qui per viscera tam propinqua Cordi circulatur, fit valdè calidus & spirituosus, utpote è foco & fonte spirituum vitalium jam jam profectus, fieri non potest ut frigidam intemperiem aut defectum spirituum in partibus, quas tam copioso affluxu alluit, permittat.

5um. In hoc affectu sæpe videmus colorem faciei satis floridum genâsque rubentes, quod in frigida hepatis intemperie aliquamdiu durant contingere vix potest.

E 4 6um. A

6um. A læsa constitutione hepatis sanguifica reddi non potest sufficiens ratio symptomatum huic morbo propriorum. Cacotrophia quidem, seu vitiosa nutritio, & atrophia seu diminuta nutritio fortè non injuriâ hepatis culpæ sæpius attribuuntur: alogotrophia verò, seu improporcionata nutritio, ad hepar immediatè referrì non potest. Hepar etenim universis partibus æqualiter & sine discrimine sanguinem conficit, neque uni parti uberius, alteri parcius eum dispensat. Porrò debilitas omnium musculorum, aversatio motûs, affectatio quietis, cum hepate nihil commercii habere videtur; quare neque hepar primam hujus morbi sedem agnoscimus.

7um. Hic morbus in robustioribus pueris curatur aliquando solo exercitio, lusu, jactatione & frictione corporis, quibus excitatur in externis partibus calor, spiritus novi suscitantur, excutitur eorum torpor, et alimentum uberius ad membra externa attrahitur, quæ certè beneficia magis propriè ad partes externas quàm ad hepar accommodantur.

An pulmones sint subjectum primæ essentia hujus morbi.

Atque hac questione sic solutâ, pergamus ad alteram; *Utrum viz. Pulmones sint subjectum primæ essentia hujus morbi?*

Symptomata, quæ affirmativam suadere videntur,

dentur, sunt angustia pectoris frequens, difficultas spirandi, asthma, tussis, inflammatio pulmonum, eorum tubercula, tumores duri, apostemata, denique phthisis. Verum primò angustia pectoris non statim ab initio morbi oritur, & propterea nequit de prima essentia hujus morbi testari. Similiter difficultas spirandi & asthma non perpetuò hunc affectum comitantur, ideòque ab iis indicium partis primò affectæ desumi non potest. 3° Tussis modò adest, modò abest, sæpiùsque variè intenditur & remittitur, dum essentia morbi in eodem statu persistit; quod & plurimis ex prædictis quoq; symptomatibus contingit. 4° Inflammatio pulmonum non frequenter hic adest: atque ubi accidit, morbus is acutus est, non chronicus, quemadmodum hic, de quo agimus; ut à symptomate tam raro & tam fugaci nihil certi de parte primò affectâ concludere liceat. 5° Tumores duri pulmonum, tubercula, apostemata, ut & strumæ possunt præcedere, comitari & subsequi hunc affectum; sed morbi hi planè diversi sunt generis ab eo, de quo sermo est; quin & adultis æquè ac puerulis communes sunt. Tandem phthisis non nisi post diuturnam morbi hujus durationem supervenire solet ut ea longè à prima morbi essentiâ remota esse manifestè appareat, adeòque parùm aut nihil

nihil conferre possit ad partem primò affectam detegendam. Adhæc inseparabilia illa & cunctis notissima symptomata hujus morbi, putà impotentia partium externarum ad motum & inæqualitas nutritionis, nullâ ratione à pulmonibus affectis deduci possunt: quare viscus hoc pro prima hujus morbi sede admittere non possumus. Atque ità tandem ad partes primò affectas indigitandas devenimus.

Partes
primò af-
fectæ
quæ ?

Primum locum mereri videtur spinalis medulla calvariam egressa: secundum, nervi omnes ab eadem producti, tertium, omnes partes membranosa ac fibrosa ad quas nervi isti deferuntur. Et in hisce partibus primam hujus morbi essentiam radicari statuimus, neque alias partes his associare opus esse existimamus. Enimvero mollities, laxitas, atque atonia totius spinæ extra calvariam, omnium nervorum indè ortorum, omnium fibrarum universi corporis, adeoque impotentia ad motum, segnities quietisque affectatio, quæ à primis etiam hujus morbi initiis se produnt, satis superque evincunt partes hæc frigiditate, defectu ac torpore spirituum esse affectas; atque hinc contingit extenuari eas minúsque quàm par est, ali. Etenim torporem suum extremitatibus arteriarum nonnihil communicant, unde affluxus sanguinis qui ad eas distribuitur, imminuitur,

itur, & quia frigidiores sunt defectuq; spirituum laborant, affusum sanguinem imperfectius coquunt, ut eas minus debito, minusque cæteris partibus nutriri adeoque extenuari necesse sit. Primam ergo hujus morbi essentiam jure meritoque partibus hisce solis adscribimus.

Dubitari tamen hic potest, annon ossa etiam inter partes primò affectas numerari debeant, cum tumores ossium variis in locis præsertim in epiphysibus ossium ad carpos & in extremitatibus costarum, ubi cum sterni cartilaginibus committuntur, statim à prima invasione morbi observentur? Respondemus negari quidem non posse dictos ossium tumores cum ratione auctæ magnitudinis, tum ratione figuræ vitiatæ revera morbos esse, adeoque ossa vel ad essentiam morbi primariam vel secundariam referenda esse concedimus: At verò ea non pertinere ad essentiam morbi primariam ex eo liquet, quòd dicti ossium tumores à prima hujus morbi essentia dependeant, eamque præexistere supponant. Oriuntur enim ab inæquali partium nutritione quæ symptoma est primæ essentiæ hujus morbi. Quomodo autem inæqualis nutritio ab essentia prima hujus morbi dependeat, suo loco plenius explicandum; ubi nempe ratio essentiæ secundariæ reddenda est. Hic tantum ostendimus

An ossa
inter eas
accensenda?

mus illos ossium tumores rectè deduci ab inæqualitate nutritionis, quando videlicet ea nimium est aucta in partibus tumentibus respectu cæterarum. Id hoc argumento probatur, quòd partes ossium protuberantes quæ similes ejusdem planè sint speciei cum cæteris ossium partibus, quare necesse est, ut per eandem viam generationis proveniant, quæ cæteræ augentur & crescunt. Quandoquidem ergò reliqua ossa augeantur nutritione, id est, per intus assumptum alimentum sibi que assimilatum, pari certè quoque ratione & hæc ossa incrementum suum (etsi *αλβος* & præter modum mensuramque) acquirere judicandum est. Dicis tumores ferè ex vitioso succo non alimentario & legitimo solere generari. Fatemur quidem id plerumque verum esse, sed plerumque tantum. Nam & quidam tumores ex legitimo & alimentario succo proveniunt, ut carunculæ, fungi & strumæ fortè nonnullæ, sed & hi quoque tumores multum differunt à præsentis ossium protuberantiâ. Etenim tumores isti, quos excrescentias appellare consuevimus, aliquid extra habitum partis & quid toto genere præter naturam præ se ferunt: ast hi tumores non excrescunt extra habitum partis, neque aliud præter naturam includunt quàm solam magnitudinem improportionatè auctam, vitiatamque

tatamque indè figuram affectarum partium. Nam aliàs non essent hæ protuberantiæ ejusdem speciei cum reliquo osse, cui continentur, quod sensuum experientiæ repugnat.

Si igitur dentur tumores nonnulli (etiam inter istos qui planè præter naturam sunt & extra habitum partium consistunt) ex succis alimentariis geniti, certè multò minùs intellectu difficile est, protuberantias hæc osium è legitima osium materia à facultate insitâ nutritivâ generari formarique. Atque hoc clarè eo confirmatur quòd ossa secundùm naturam similem legitimè nequaquam producantur ex materiâ illegitimâ, hoc est, indispositâ & dissimili materiæ aliorum osium simularium. Ex quolibet ligno non fit Mercurius. Agens naturale disponit materiam priusquam formam introducere potest. Materia sic disposita legitima quoque necessaria est. Materia autem osium protuberantium manifestè est disposita, aliter enim non reciperet actu formam ossis specificam. Porrò quòd à facultate nutritiva hi osium tumores generentur, etiam evidens est, quòd nulla alia in corpore nostro detur vis ossifica præter illam nutritivam facultatem ossibus ipsis insitam, & quòd tumores hi generentur & augeantur per intus assumptum alimentum, & ab ipsis ossibus

ofsibus afsimilatum ; licèt fortè respectu totius ofsis hæc alimenti receptio sit inæqualis, causâque sufficiens erroris nutritivæ facultatis, quo ex una parte pleniùs atque in tumorem, ex aliâ parciùs ista ofsa augeantur.

C A P. VII.

Secundaria hujus morbi essentia.

Absolutis primâ ac radicali hujus morbi essentiâ, tùm partibus primò affectis, examinanda jam porrò venit essentia, si quæ sit secundaria, quæ nempe morbum hunc immediatè consequitur. Atque hîc in memoriam revocanda est triplex constitutio superiùs asserta, *Naturalis, Vitalis, Animalis*, & per hæc singulas constitutiones procedet examen. Et primò quidem consideremus naturalem constitutionem. Hanc suprà consistere docuimus in Temperamento, qualitatibus communibus, copiâ & dispositione spirituum insitorum, in organizatione, & continuitate : Et quidem in temperamento & copiâ ac dispositione spirituum insitorum primam morbi essentiam fundari adstruximus : reliquæ autem partes hujus constitutionis, putà, qualitates
com-

communes, organizatio, & continuitas superfunt adhuc percurrendæ.

Per *qualitates communes* easdem propè intelligimus quas alii nonnulli modos materiae, alii qualitates secundas appellare consueverunt. Vocamus autem has *communes*, quòd nulli soli elemento aut formæ adstringantur, sed quodammodo expatientur per omnia corpora eaque ferè plùs minùsve afficiant. Ejusmodi sunt, Densitas, raritas; consistentia, fluiditas, tenacitas, friabilitas; laxitas, tensio; (seu potiùs tensitas, ut distinguatur habitus ab actione) flacciditas, turgescencia & rigiditas; mollities, durities; leuitas, asperitas. Sed animus non est singulas qualitates communes exactè enumerare, neque etiam jam citatas ulterius profequi, nisi quatenus præsens occasio postulerit.

Qualitates communes.

E qualitatibus nonnullis communibus inter se complexis videtur *Tonus* partium resultare. *Tonus* enim *partium* propriè consistit in debito tenore sive mediocritate inter certas communes qualitates oppositas, ut inter densitatem & raritatem, &c. Quod si recessus fiat à justâ mediocritate versùs alterutrum extremorù, tonum plùs minùs vitiari necesse est. Duo ergò hic circa *Tonum* partium inquirenda videntur: primum, An in hoc affectu *tonus partium* sit ullo modo vitiatus: deinde

Tonus partium in quo consistat.

an

an Toni vitia pertineant ad secundariam huius morbi essentiam.

Quod ad primum attinet, non opus erit singulas partes toni figillatim percurrere; satis erit eas saltem examinasse, quæ criminis suspectæ videntur.

Laxitas
Toni.

1° Ergò occurrit evidens *Laxitas Toni* in hoc affectu: differt autem hæc Laxitas tum ab infirmâ cohærentiâ partium, tum à Paralyticâ resolutione. Nam infirma cohærentia sive labefactata tenacitas partis facillè quidem fit *occafio* laxitatis, cum partem tendi vix ferat, at verò potest pars simul & laxa & satis esse tenax, ut in fidium chordis videre est, quæ remissæ laxantur, servatâ interim tenacitate suæ substantiæ. Et frequenter in dissectis observavimus partes ipsas laxas satis fuisse tenaces, idque aliquoties in hoc ipso morbo. Quare distincta qualitas est hæc laxitas à viciatâ partis tenacitate. Neque etiam minùs differt ab illâ resolutione partium quæ occurrit in membris Paralyticis. Etenim Paralysis consistit primò in læsâ constitutione animali: hæc verò laxitas radicatur in constitutione naturali. Neque enim hic adest vera Paralysis sive respectu motûs, sive respectu sensûs partium; neque etiam cerebrum primariò hic affectum est, ut supra demonstravimus. Porrò quòd in hoc affectu adfit laxitas nimia partium primò affectarum
adeò

adèd manifestum est, ut supervacaneum ducamus id ulteriùs comprobare. Nam & ipsis sensibus obvia occurrit, & propterea eam infra inter morbi signa retulimus. Sive enim sit pars essentiæ sive secus, modò in sensum manifestè occurrat, rationem signi induit respectu aliarum partium essentiæ à sensu remotiorum.

II° In hoc affectu non tantum *laxitas* in Tono adest sed & *flacciditas*. Qualitas autem hæc aliquid amplius comprehendit ultra meram & simplicem laxitatem: connotat enim insuper inanitionem quandam unde partes in se quasi subsidunt. Talis autem inanitio & subfidentia partium primò affectarum in hoc morbo sensu quoque dignoscuntur, ut ulteriori probatione non sit opus.

III°. *Mollities* quoque in Tono partium primò affectarum in hoc morbo nominari potest. Equidem contingit interdum ut mollities cum prædictis qualitatibus non coincidat; sed quid aliud includat aut excludat, ut in Tumore suppurato adest mollities, sed absque laxitate toni, inanitione aut subfidentia. In dato etenim casu mollities dependet maximè à terminationis modo & læsâ tenacitate partium. Ast in hoc affectu ferè coincidit cum laxitate ac flacciditate antè memoratis, ut non opus sit eam accuratiùs quàm nomine tenus distinguere.

F

Accidit

Lubricitas
interna.

IV. Accidit insuper & aliud vitium in Tono partium primò hoc morbo affectarum, & est nimia *Lubricitas interna*. Miretur fortè aliquis quid sibi velint illa verba, *Lubricitas interna*. Fatemur equidem nos defectu vocabulorum coactos esse hanc appellationem fingere. Enimvero cùm in natura ejusmodi qualitas re vera existat quæ hactenus & à Philosophis & à Grammaticis neglecta nomine caruit, eam nos nobis libertatem sumimus, ut propter magnam affinitatem, quam cum superficiali corporum lubricitate habet, nomen idem cum distinctivo *interna* Epitheto adscripserimus. Duplicem ergò in corporibus naturalibus, agnoscimus lubricitatem; Alteram *externam* & superficialem, quæ quidem consistit in lævore & æqualitate superficiei, cujus ratione subjectum ejus alia corpora quæ contingit facillè sine multâ attritione ac renitentiâ præterlabitur. Atque huic lubricitati contraria est asperitas superficialis. Sed hæ duæ qualitates huc non spectant, cùm sint organicæ, neque ullo modo ad Tonum partium pertineant. Altera lubricitas, cujus mentionem facere occupimus, consistit in *interno* illo, profundo, & similari lævore & æqualitate corporis, cujus ratione tota subjecti ejus substantia facillè alia corpora intro-subeuntia sine multâ attritione ac renitentiâ præterlabitur.

Et

Et huc quoque lubricitati datur interna asperitas contraria. Quod autem detur talis lubricitas interna & similis, ut et asperitas ei opposita innumeris ferè instantiis facilè monstrari potest. Etenim mucilagines *penè* omnes lubricæ sunt, idque non tantùm quoad extimam superficiem, sed & intus & universam substantiam in qualibet earundem particulâ; adeò ut, secundùm definitionem corporis similis, quælibet particula ratione hujus qualitatis sit similis toti, idcòque qualitas hæc interna est & similis, pèrque totam intimam subjecti substantiam diffusa. Similiter asperitas ejusmodi similis & interna observari potest in fructibus immaturis, per totam nempe earum substantiam carnemque internam protensa. Adeptâ verò justâ maturitate in locum jam dictæ asperitatis plerumque succedere solet lubricitas talis qualem modò descripsimus. Notandum hìc venit, corpora hæc internè seu similariter lubrica, si fortè illinentur superficiebus corporum aliàs asperis, lubricitatis quendam gradum, quamdiu adhærent, iis eatenus conciliare; similiter eadem intus assumta ut succos, lubricos, mucilaginem althææ, &c. lubricitatem quandam internis corporis meatibus communicare; quin non tantùm meatibus cavitates internas spectantibus, sed plus minùsve ipsi substantiæ partim corporis si-

Afferitur
ejusmodi
lubricitas;

milari, quam ipsam quoque sanguis lubrico isto succo imprægnatus perluit.

Es multi-
plex est.

Est autem hæc interna lubricitas multiplex. *Oleosa* seu *pinguis*, *Aquosa*, *Spirituosa*, *Salina*, & fortè *terrestris*. *Oleosa* maximè conspicua est in pinguedine animalium imprimis juniorum, & in oleis multis expressis, præsertim humidioribus & frigidioribus, ut & temperatis; quemadmodum cernere licet in oleis semin. papav. semin. pepon. 4. semin. frigid. maj. amygd. dulc. lini, & similium. *Aquosa* nonnihil reperitur in ipsâ aquâ simplici, licèt ob fluiditatem minùs emineat: item evidentissimè observatur hæc lubricitas in mucilagibus, &c. *Spirituosa* fortè nunquam sola occurrit, atqui cum aquosâ mixta frequentissimè, ut in spermatibus omnium ferè animalium, & fructibus maturis. *Salina* quoque simplex rara est, quamvis eam sali tartari inesse quis contendat. *Salina* autem mixta frequens obvia est, ut in sapone & sale tartari cum aqueis & oleosis soluto. *Terrestris* (etiam mixta) vix observatu digna est, nisi quatenus concurrat ad aliqualem fluidorum inspissationem, ut in luto argillaceo & terrâ fullonum solutâ. Verùm nos hìc maximè respicimus ad lubricitatem aquosam ut quæ sola in affectu, de quo agimus, criminis reae esse potest.

Talem lubricitatem in hoc affectu occurrere.

Atque hæc in genere de lubricitate interna seu

seu simili sufficiant. Inquirendum jam por-
 rō restat, utrū partes primò in hoc morbo
 affectæ internâ seu simili lubricitate a-
 quosâ ultra debitam proportionem affician-
 tur. Et primò quidem videtur omnino ve-
 rissimile adesse talem nimiam lubricitatem in
 partibus dictis, quòd humiditas in iis nimum
 abundet, quæ lubricitati dictæ semper favet,
 five cum calore five cum frigore conjun-
 gatur. Nōrunt omnes spermata animalium
 quantò magis humida sunt quam animalia
 ex iis producta, tantò quoque magis esse lu-
 brica: similiter carnes animalium juniores
 præ senioribus magis esse lubricas. Cùm
 itaque adè intimè connectantur humiditas
 atque hujus generis lubricitas; cùm etiam in
 partibus primò affectis manifestum sit nimi-
 am adesse humiditatem, facilè certè concedi
 potest in iisdem partibus lubricitatem unâ
 nimum abundare. Atque ad hoc non parùm
 facit torpor spirituum in hisce partibus.
 Etenim spiritus ubi exaltantur nonnihil acri-
 moniæ & asperitatis contrahunt, ut cernere
 licet ex collatione musti cum vino vinoso
 veteri aut cum spiritu vini vel aquâ vitæ.
 Musti quippe spiritus verè dici possunt tor-
 pidi ac sopiti, si conferantur cum spiritibus
 vini veteris, & quantò sunt torpidiores, tantò
 quoque plus lubricitatis, tantòque minus
 acrimoniæ ac asperitatis in se continent.

Unde patet torporem illum spirituum in partibus primò affectis favere etiam nimiae lubricitati : Torpor enim spirituum in di&is partibus ejusdem ferè gradus est cum torpore spirituum in musto. Et quia in partibus primò affectis spiritus deficiunt, patet hanc lubricitatem esse nimis aqueam lubricitatem. Porrò laxitas, flacciditas, & mollities, huc insuper conspirare videntur. Nam fructus immaturi ut duri sunt, ità dum matureseunt, molliores evadunt, simulque lubricitatem internam acquirunt, similiter relaxantibus balneis laxantur partes, & unà magis lubrica evadunt. Item lubrica intus assumpta, ut mucilago althææ, &c. non laxant modò partes, sed & meatus lubricant, unde in calculo cum successu propinantur. Præterea hæc partium primò affectarum lubricitas multum confirmari videtur eò quòd in hisce post mortem dissectis manifesta lubricitas intus tactu deprehenditur, atque ex iis compressis mucilagineus quidem cruor intus eas oblinens digitis emungatur. Tacemus quòd cutis externa ut plurimum in hoc affectu lubrica, rarò aspera ad tactum occurrat. Notatu saltem dignum est, nimis lubrica medicamenta seu exterius admoveantur, seu interiùs assumentur plus damni quàm emolumenti in hoc affectu adferre solere. Atque ità absolvimus priorem
quæ-

quæstionem de modo, quo tonus partium in hoc affectu vitatur. Sequitur altera ventilanda. Eam esse partem essentia hujus morbi.

An Tonus eo modo quo dictum fuit vitatus sit pars essentia hujus morbi?

Supponimus hîc quod quidquid in corpore vitatum reperitur, sit vel causa morbifica, vel symptoma, vel morbus ipse; adeoque hic morbus vel simplex, vel compositus, vel compositi pars aliqua, eaque vel primaria vel secundaria.

I^o. Dicimus tonum vitatum supra positum non esse proprie morbi causam. Atque hoc vix indiget probatione. Tonus enim dictus est constitutio præter naturam in ipsis partibus radicata, quâ ratione evidentissimè à causâ morbificâ proprie dictâ distinguitur. Licet enim morbus alius alterius causa esse possit, non tamen vel tunc, proprie appellatur causa morbifica, sed morbus primarius, alterque, quem producit, secundarius. At verò ubique uterque in unum morbum totalem coalescit, prior erit pars essentia primaria, posterior verò pars essentia secundaria. Non causam.

II°. Afferimus tonum partium descriptum non esse meum symptoma. Neque enim is sub excretis & retentis, neque sub actione læsâ, neque sub qualitate aliquâ mutatâ non lædentes actionem comprehendi potest. I^o. Non symptoma.

Tonus vitiatum non contineri sub excretis et retentis, vel sub actione læsâ, eâdem operâ probari potest hâc ratione, quòd illa symptomatum generâ nê constitutiones quidem corporis sint; at dictus tonus vitiatum extra controversiam est constitutio præter naturam mutata, quemadmodum supra liquidò demonstravimus. 2°. Quòd tonus dicto modo vitiatum non contineatur sub qualitate mutatâ non lædente actionem adeò evidens est, ut probatione non egeat. Nam laxitas & flacciditas motum partium lædit, & lubricitas nimia debitæ irritationi vitalium spirituum impedimento est, ut postea patebit.

Objici potest quasdam nudas qualitates mutatas, quæ in genere symptomatum continentur, posse etiam actiones lædere; ut color mutatus in cuticulâ ingratum aspectum intuenti præbet, adeoque deformitatem & defectum debitæ pulcritudinis parit.

Respondemus, colorem mutatum cuticulæ quatenus pulcritudinem ejus (quæ propria cuticulæ actio est) vitiat, in rigore sub notione morbi (in latâ acceptione) cadere. Verùm cum actio hæc cuticulæ sit tantum objectiva & ad extra, & cum is color mutatus nullam actionem internam istiúsque individui lædat, medici, qui in morbi definitione ad actiones internas ejusdemque individui tantum respiciunt, eum è classe morborum

borum solent excludere. Vel si contingat colorem partis vitiatum alicubi lædere actionem internam (quod in solâ corneâ evenire compertum) omnino eum pro morbo cordatiores habent, licet fortè secundariò. Quare, ut in viam, à quâ paullulùm digressi sumus, redeamus, cùm tonus vitiatuſ lædat, ut diximus, actiones internas, non pertinet propriè ad istam speciem symptomatis, quæ qualitatis mutatæ nomine appellari solet.

III°. Dicimus tonum hunc vitiatum, cùm nec causa sit morbifica, nec symptoma, & tamen sit quid præter naturam, necessariò esse morbum ipsum. Porro idem confirmatur manifestè ex ipsâ morbi definitione. Est enim tonus hic vitiatuſ constitutio præter naturam, actionè internam lædens primò seu immediate; est ergò morbus. Cui enim cõpetit definitio, ei & cõpetit definitû. Quòd sit constitutio præter naturam liquet ex eo, quòd solidis corporis partibus inhæreat. Quod idem quoq; actionem internam lædat, ex eo patet, quòd datis solâ laxitate, flacciditate, & lubricitate partium ultra modum, mox nullâ aliâ accedente causâ debilitetur agilitas, vigorque corporis respectu motûs, segnitieſque quædam in spirituum vitalium irritatione emergat. In agilitate res est manifesta, cùm corpora firma atque tenſa cæteris paribus agilia sunt & e contrâ; in segnitie quoque

que irritationis idem evenire, postea suo loco videbimus, si quidem impræsentiarum nihil aliud allaboramus probare, quàm tonum vitiatum in hoc affectu esse morbum.

IV. Dicimus Tonum hunc vitiatum in præsentis affectu non esse morbum quendam simplicem, seorsim & per se existentem, sed ità esse cum essentiâ primariâ in iisdem partibus conjunctum atque compositum, ut tota essentia morbi (de quo agimus) ex pluribus morbis (in se quidem si separatim considerentur, simplicibus) unitis dicatur conflare, adeoque tonum vitiatum esse tantùm partem totius affectûs. Atque hoc non aliâ indiget probatione, quàm quòd in iisdem planè partibus essentia prima superiùs proposita, dictusque tonus vitiatus comperiantur. Morbus enim compositus is propriè dicitur, qui ex pluribus simplicibus in eadem parte conjunctis conflatur.

V^ò. Afferimus Tonum vitiatum non modò esse partem totius essentiæ, sed talem esse partem quæ nonnihil dependet à primariâ essentiâ, adeoque esse partem essentiæ secundariam.

Priusquam procedamus ad hujus propositionis probationem duo concessa præmittenda sunt.

Concedimus 1^{mò} Tonum dictum in aliis fortè casibus ab aliis etiam causis & immediatè

diatè vitiari posse, licèt id non eveniat in præsentì morbo. Nam tonus partium insitus laxari potest primariò in constitutione animali idque subitò, ut in Paralyfi videre licet. Tensitas enim naturalis (& non tantùm animalis) membri paralytici laxatur, & quidem subitò citràque notabilem alicujus partis primariæ essentiæ prædictæ interventum. Similiter in Lipothymiâ laxitas omnibus partibus & languor subitò contingit. In neutro casu possumus laxitatis causam referre ad frigidam ac humidam intemperiem constitutionis insitæ, cùm illa non adeò subitò tam insigniter immutari possit. Quod illi (ut hoc obiter moneamus) considerent, qui qualitates hæc communes semper secundas & à solis primis dependentes esse volunt. Immo è contrà in isto casu observent frigidam ac humidam intemperiem laxitatem eam subitò introductam paullatim postea consequi. Porro quòd ad flacciditatem partium attinet (quæ subsidentiam respicit quâ differt flacciditas à laxitate, ut latius supra ostendimus) ea immediatè produci potest à largis evacuationibus, ut fluxu alvi, sudoribus, similibusque supra modum profusis, nondum insigniter immutato temperamento, quamvis non diffiteamur hoc facillè & ut plurimùm consequi. Tandem lubricitas interna manifestè à frigiditate separari

ri

ri potest, licet difficulter ab humiditate.

Concedimus II° in præfenti morbo nè quidem omnimodo Tonum vitiatum dependere ab essentiâ primâ datâ, neque omni ex parte eidem subordinari. Nam I^o qualitates toni hîc vitiati nonnihil etiam debent cõmunibus cauffis, scil. tum sibi, tum primæ essentiæ datæ cõmunibus. Nam humectantia nimium, unâ eadẽmque operâ & humiditatem nimiam, & laxitatem producere apta nata sunt. Similiter ab evacuationibus nimis inopia spirituum & simul flacciditas emergunt. Item à nimium lubricis seu extrâ applicatis seu intro assumtis, aut utrifque, interna lubricitas simul cum intemperie humidâ intenditur. Tanta enim concatenatio est totius essentiæ hæctenus propositæ cum communibus cauffis, ut vix quidquam intendat primam essentiã morbi, quin simul plus minus influat in tonum vitiatum.

His concessis, dicimus nihilominus in præfenti affectu maximam esse dependentiam toni vitiati ab essentiâ primâ hujus morbi superiùs datâ; quo solo respectu, tonum vitiatum ad essentiã secundariam hîc retulimus. Si cui placeat contendere tonum dictum alio respectu clariùs ad essentiã secundariam esse rejiciendam, quòd putet primariam essentiã cujusvis morbi similem necessariò & semper fundari in solis primis quali-

qualitatibus; aut quòd opinetur qualitates in quibus tonus consistit esse perpetuò secundas, easque primas solas (ut umbra solet solem) consequi; sciat is nos hìc de industria quæstiones hæc declinasse, nè in enormem digressionem devolvemur.

Restat igitur solùm probandũ magnam esse dependentiam toni vitiati à prima hujus morbi essentiã.; Idque per partes satagemus. Incipiemus à laxitate. Concessimus equidem laxitatem interdum subitò posse produci, atque in eo casu humidam intemperiem sæpius eam consequi, nempe ubi laxitas primariò dependet à vitio constitutionis aut animalis aut vitalis; in præsentì tamen affectu cum nec constitutio animalis nec vitalis primò afficiantur, necesse est eam ab aliis causis promanare. Porrò, ea quidem est conditio laxitatis ac tensitatis, ut subitis alterationibus obnoxia sint. Fila enim barbati in momento ferè tendi iterumque laxari possunt; idem quoque fibris partium à nonnullis causis accidit. Verùm in hoc morbo laxitas gradatim ac sensim obrepit; oportet itaque hìc eam à causã aliquã sensim ac gradatim auctã oriri, regi, ac modificari. Etsi ergò modò concessum fuerit laxitatem nonnihil debere communibus morbi causis; regitur tamen ac modificatur ejus augmentum potissimùm à primaria hujus affectus essentiã

Dependentia toni vitiati à primã hujus morbi essentiã.

essentiâ. Nam humectantia licet unâ laxent, vix tamen amplius laxant quàm humectant, siquidem maximâ ex parte humectando laxant. Cùm itaque communes causæ hujus morbi potissimum mediante essentiâ morbi primâ in Tonum influant, & cùm neque constitutio animalis neque vitalis hîc causæ vicem sustineant, rectè inferre licet laxitatem toni maximè dependere à primâ essentiâ hujus morbi. Id ulterius confirmatur, quòd in humidâ intemperie ex se insit tendentia quædam corporis ad diffluendum, adeoque ab eâ necesse est laxari fibras partium; præterea defectus spirituum eorundemq; torpor vigorem partis minuendo ejus tonum remissiore efficiunt. Concludamus ergò in hoc affectu laxitatem morbosam maximè dependere à primariâ morbi essentiâ. Quod ad flacciditatem attinet, quatenus comprehendit laxitatem, ab iisdem causis oritur quibus laxitas: quatenus verò ulterius subsidentiam quandam & inanitionem includit, evidenter dependet à defectu & torpore spirituum insitorum; quorum copiâ & vigore auctis flaccescens membrum facilè redditur turgidulum. Interim non negamus quin simul ista subsidentia ex parte dependent ab extenuatione & atrophîâ partium.

Denique quomodo lubricitas à causis hisce proveniat satis à superius-dictis manifestum redditur. Ut

Ut tandem huic rei finem imponamus, observare licet in ulteriorem confirmationem eorum quæ jam diximus, eam esse toni morbofi dependentiam ab essentiâ primâ datâ, ut pari ferè passu per totum morbi decursum simul intendantur ac remittuntur. Etenim in principio Pueri hoc morbo laborantes, tantùm tardiùs incedunt dum parùm adhuc laxatus est partium tonus, in progressu vix pedibus aut segniter admodum se committunt; deinde sedentes solùm aut gestari ludunt; postea vix erecti sedent; demum morbo jam ad summum gradum pertingente debile collum vix sustinet capitis onus, ut sæpe ante obitum cernere licet; quæ omnia ut essentiâ morbi primariam gradatim auctam, itâ & unâ toni vitia pari passu intensa attestantur. Atque itâ hisce omnibus rectè perpensis, referimus tonum vitiatum ad essentiâ hujus morbi, non primariam sed secundariam, & per consequens concludimus, quod quidem erat in quæstione, tonum illum morbosum esse partem essentiæ hujus morbi secundariam.

CAP.

CAP. VIII.

Essentia secundaria hujus morbi in constitutione vitali.

Suprà proposuimus illam partem essentiæ secundariæ hujus morbi quæ fundatur in constitutione naturali insitâ, quatenus comprehendit qualitates communes: adhuc restant ejusdem vitia organica, ut & continuitatis, si quæ talia reperiantur, examinanda. Verùm cum nulla vitia continuitatis propria in hoc affectu occurrant, & cum vitia organica partim ab essentiâ suprà datâ, partim à vitali constitutione læsâ dependeant, videtur jam proximo loco accedendum ad ipsa vitia constitutionis vitalis.

Constitutio vitalis commodè dirimitur in *originalem* seu illam quæ influit, & *participatam* seu illam quæ influxu producitur.

Prima ejus species hujusque subjectum *Constitutionis vitalis originalis* subjectum sunt ipsi spiritus in sanguine arterioso excitati. Dices cor potius videri esse subjectum hujus constitutionis. Atquæ aliter se res habet. Ipsum enim cor per arterias coronarias recipit vitales spiritus cum sanguine arterioso è sinistro suo ventriculo delatos: absurdum autem est statuere cordis parietes esse primum subjectum caloris vitalis, & interim

terim illas eundem ab arteriis accipere. Dicendum ergò solidam substantiam cordis esse quidem primum præcipuumque subjectum suæ constitutionis naturalis & insitæ; sed cum ipsa recipiat vitales spiritus (ut dictum) non potest censerì subjectum primum constitutionis vitalis, quæ per istos spiritus ei imprimitur, diutiùsque non permanet quàm cordis substantia spiritibus vitalibus perfunditur. Neque enim ullibi absque spiritu vitali subsistere potest vita. Quare substantia cordis eatenus de vitali constitutione participat, quatenus alluitur spiritibus vitalibus; & per consequens constitutio illa in cordis substantiâ non est originalis & influens, sed participata seu ex influxu producta. Hoc etiam eo confirmatur, quòd vitalis calor sanguinis in cavitatibus seu ventriculis cordis (qui calor pars saltem est constitutionis vitalis) longè intensior ac major est quàm in ipsis parietibus cordis; ut quivis in vivis animalium dissectionibus vulnerato cordis ventriculo immissoque mox digito observare potest. Longè enim auctiorem calorem sentiet in sanguine, quàm in ipsâ ventriculi substantiâ quomodocunque tractatâ. Adhæc constitutio vitalis quid transiens est & in ipso motu ac fieri consistit; in spiritibus ergò mobilibus & evanidis (quales sunt vitales in sanguine arterioso contenti) radicitur. Etenim

G

nim

nim abscisso aliquo membro in momento
 ferè extinguitur vita, & per consequens vita-
 lis constitutio; naturalis autem (ut supra
 monuimus) aliquandiu (licet non ità exaltata
 quemadmodum ubi vitalis superest) post
 mortem permanet. Et tollitur quidem subito
 vita vitalisque constitutio in prædicto casu
 non à causâ aliqua positiva contrariâ, sed à
 purâ putâ privatione causæ conservantis ac
 continentis. Hoc confirmatur evidentissimè,
 quòd subito intendatur, remittatur, & alte-
 retur constitutio vitalis in omnibus partibus
 pro modulo constitutionis vitalis excitatæ in
 ventriculis cordis. Sic in Lipothymiâ, defici-
 ente corde, subito vita partium languet; at
 ubi per spiritum aliquem cardiacum ventri-
 culi cordis spiritibus aliquantum refecti sunt;
 mox vitalem constitutionem in omnibus par-
 tibus subito nonnihil reparari cernimus.
 In suppressione anhelitus subita mors sequi-
 tur intercepto torrente vitalis sanguinis à
 dextro ad finistrum ventriculum. In venæ-
 sectione aut aliâ aliquâ sanguinis nimîâ pro-
 fusione ex solo defectu spirituum vitalium
 Lipothymia contingit. Cùm itaque consti-
 tutio vitalis in quibusvis partibus solidis sit
 transiens & evanida, & cùm ea dependeat à
 proportione spirituum vitalium in eas è ven-
 triculis cordis influentium, rectè inferre licet
 eam in solidis partibus non esse originalem
 sed

fed participatam. Verùm in ipsis spiritibus vitalibus, quorum ministerio vitalis constitutio universis partibus impertitur, oportet fit originalis: nullum enim aliud originale ejus subje ctum in corpore invenire est.

Concedimus tamen solidam substantiam cordis per suam constitutionem naturalem (vitali præsertim irrigatam) esse adjuvantem causam excitationis vitalium spirituum in sanguine ventriculis suis concluso, licet non sit primum subje ctum ejusdem vitalis constitutionis, quemadmodum modò abundè probavimus. Atque hæc impræsentiarum in genere sufficiant de utraque vitali constitutione, originali & participatâ, & ad probandum illam propriè spiritibus vitalibus, hanc solidis partibus ut immediatis subje ctis inhærentiæ esse attribuendam. Examinanda jam restant tria vitiorum genera ad hanc constitutionem pertinentia: quorum duo priora spectant originalem, tertium spectat participatam. Primum vitium ad generationem vitalium spirituum; secundum ad eorum distributionem; tertium ad participationem constitutionis vitalis pertinet. De quibus ordine proposito inquiremus.

CAP. IX.

Vitiata generatio spirituum vitalium in hoc morbo; & an id vitium sit pars ejus essentiae secundaria?

Vitales spiritus primò excitantur seu generantur intra ventriculos cordis, nempe in ipsa massa sanguinis, & propriè sanguinem arteriosum à venoso discriminant. Foveantur autem & conservantur jam geniti intra cavitates arteriarum, dum in habitum partium distribuuntur. Immo non tantùm in arteriis foveantur, verùm & in illis rectè dispositis fortè nonnulli novi (quamvis minis efficaciter quàm in corde ipso) excitantur.

Hoc Præmonito,

Statuimus 1º in ipsâ substantiâ cordis nullum occurrere vitium generationi spirituum vitalium repugnans quod propriè pars sit essentiae vel secundariae hujus morbi. Nam cor ipsum ex parte suâ rectè in hoc morbo suo officio fungitur, & si quid imperfectum accidat in generatione spirituum vitalium, non cordi propriè, sed ineptitudini materiae ad formam spirituum vitalium subeundam adscribendum est. Quemadmodum nempe ingestus cibus,
fi

si crudior sit quàm par est, frustrare potest perfectionem coctionis, sano alioqui existente ventriculo, ità & ineptus sanguis ad cordis ventriculos delatus actionem cordis ut ex se integram, quoad effectum tamen & opus imperfectam reddere potest; in quo casu vitium non cordi ipsi, at materiæ indispotioni jure meritoque attribuere solemus. Dicas, Febrim cum hoc morbo aliquando complicari; & tum quidem ipsum cor ineptè vitales spiritus generare. Verùm febris illa morbus est diversi generis, nullòque modo aut totum aut pars essentiæ hujus.

II°. Dicimus Arterias minores in partes primariò affectas insertas, re ipsâ nonnihil ex viciniâ & contactu ab iis refrigerari & torpore affici, adeoque spiritus vitalis in se contentos ineptè conservare, unde eorum constitutio vitalis nonnihil imperfecta redditur priusquam in partes ipsas effunduntur. Atque hoc Arteriolarum vitium bono jure ad vitalium spirituum generationem adscribi videtur. Etsi enim non sit arteriarum munus spiritus vitales secundùm primarium vocis sensum generare; eo ipso tamèn quòd jam genitos conservare teneantur, tali nimirum conservatione quæ continuatam quandam eorundem generationem quodammodo includit, earum vitia hoc respectu ad vitalium spirituum generationem rectè referri possunt.

Nam vitalis constitutio (ut suprâ ostendimus) affectio quædam transiens est, quæ, dum durat, est quodammodo in continuo fieri, quæque instar flammæ, ubi continua eius reparatio suppressa est, subitò extinguitur. Propterea sunt Arteriæ quasi cor continuatum omnibus corporis partibus, quibus spiritus contentos effundunt, & quæcunque spirituum vitia ante eorum in habitum partium effusionem accidunt, cum ea necessario ad originalem constitutionem vitalem spectent, neque alioquin ad spirituum distributionem adscribi possint, ad ipsam eorundem generationem referenda sunt, generationem scilicet quasi continuatam in arteriis, quæ continuè à momentanea extinctione præservantur.

Porro hoc vitium vitalium spirituum est constitutio vitalis & originalis læsa, & cum fit quid præter naturam, actionem primò lædens, à quo emanat constitutio participata similiter læsa, cumque dependeat merè ab essentiâ primariâ superiùs dictâ & in iisdem partibus complicetur, pars erit essentiæ secundariæ hujus morbi.

III° Dicimus materiam vitalium spirituum, *viz.* sanguinem venosum suis spiritibus naturalibus imprægnatum in circuitu redeuntem à partibus primò affectis versùs cor, nonnihil ab iis ineptum reddi ad formam vitalis

talis spiritus admittendam. Etenim necesse
 est sanguinem dum partes intemperie frigidâ,
 penuria ac torpore spirituum infitorum labo-
 rantes transit, afficiatur quoque indè aliquali
 frigiditate, torpore, & fortè crassitie ac visci-
 ditate ultra debitum naturæ gradum. Nam
 quemadmodum sanguis suas qualitates par-
 tibus, quas permeat, nonnihil imprimit; ità
 vice versâ partes ipsæ suas quoque sanguini
 transfluenti quantum possunt impertiunt. Sed
 & hic unâ concedendum est impressam hanc
 à partibus primò affectis indispositionem
 (præsertim ubi leuior est) in reditu ad partes
 internas, priusquam cordis ventriculos attingat,
 à calore earum multùm corrigi, & interdum
 omnino superari; vel si quid supersit
 istiusmodi contractivitii, aboletur id ferè semper
 in totum longitudine itineris ante sanguinis
 reditum ad sinistrum cordis ventriculum,
 dum per dextrum & parenchyma Pulmonum
 delabitur. Hoc etiam vel hinc confirmatur,
 quòd si persisteret indispositio ista donec
 sanguis ad sinistrum ventriculum rediret,
 tota massa sanguinis arteriosi crudior &
 imperfectior foret; & cùm ab Aortâ ad omnes
 partes sanguis hic imperfectis spiritibus
 vitalibus refertus transmitteretur, omnes partes
 corporis plus minus afficeret, quod rarissimè
 in hoc morbo observatum. Caput enim,
 multaque viscera, utcunque ex his ali-
 qua

qua solito majora reperiantur spiritu, spiritu tamen vitali integro irrigari videntur. Sed etsi, ut diximus, levior sanguinis indispositio corrigatur ante reditum in dextrum ventriculum, ubi tamen gravius vitium ei inuritur, non planè ex omni parte superari potest, unde Pulmones in hoc morbo sæpius gravissimis malis affliguntur: Enimvero, cum sanguis minùs spirituosus adeoque minùs permeabilis, frigidiorque ac crassior aut viscidior continuè per Pulmones trajicitur, vix fieri potest, quin is tractu temporis debiliores Pulmonum partes plùs minùs inficiat & obstruat, unde difficilis respiratio, tussis pertinax, tumores duri, inflammationes, abscessus, phthisis, proveniunt; febres quoque tum erraticæ tum hæcticæ hinc ortum suum ducere possunt. Verùm cum labes ista à partibus primò affectis repentiè introducatur, credibile est eum (etsi pulmones sæpe ut diximus ab eo afficiantur) antequam sanguis ad ventriculum sinistrum pertingat plerumque superari. Atque hinc ratio reddi potest cur caput partésque vicinæ satis floridæ conspiciantur, quod nempe in illis neque naturalis neque vitalis constitutio sensibilibiter læsa sit, cum spiritus vitales perfecti in sinistro ventriculo geniti & ab eo distributi floridum istum colorem in facie excitent; cum è contrà pulmones sæpe supradictis vitiis laborent

borent nondum superato sanguinis vitio antequam dextrum ventriculum & venam arteriosam subeat.

Porro imperfecta hæc productio vitalium spirituum in dextro ventriculo cordis ob sanguinis venosi affluentis cruditatem pertinet omnino ad essentiam secundariam hujus morbi, ejusque pars est censenda. Nam est constitutio vitalis vitiata, à quâ in Pulmonibus actiones læduntur, & dependet planè ac omnimodo ab essentiâ primariâ datâ, neque interim subsistit in solidâ cordis substantiâ, ut eo nomine novi morbi nomen mereatur.

Hic obiter notamus, Practicos in curatione hujus affectûs semper remediis suis admiscere illa quæ Pulmonibus prospiciant, nec præter rationem; cùm è modò dictis liqueat quanto in periculo continuè id viscus versetur. Atque hæc sufficiant de vitiis in generatione vitalium spirituum; sequuntur jam vitia distributionis eorundem.

C A P.

CAP. X.

Vitiata distributio vitalium spirituum in hoc affectu; & an sit pars essentia eius secundaria?

Vitia distributio-
nis tria.

Vitiata hac distributio videtur in tribus consistere; nempe in ejus *imminutione, tarditate, & inaequalitate*. Distributio sanguinis & spirituum imminuta, ut & tarda, in una aliqua parte (& fortè in omnibus primò affectis) deprehendi potest; *inaequalitas* verò in una aliqua observari minimè potest, cùm ea resultet ex collatione variæ velocitatis ac tarditatis, magnitudinis ac parvitas torrentis sanguinis respectu aliarum atq; aliarum partium. *Imminutio ac tarditas distributionis*, cùm ab iisdem ferè causis in præsentis morbo dependant, simul tractari possunt, & cùm istæ differentia simplices sint inaequalitate, earum tractatio meritò præmittenda videtur.

Circuitum sanguinis non esse difficilem in hoc morbo.

Primò autem concedendum est transitum sanguinis per partes primò affectas non admodum difficilem esse in hoc affectu. Licet enim frigida intemperies, inopia ac torpor spirituum, videantur difficulter admittere sanguinis transitum per partes istis qualitatibus

bus affectas; revera tamen alia qualitates conjunctæ, putà humiditas, laxitas, flacciditas, mollities ac interna lubricitas, tantum ad minimum possunt ad facilitandam quantum prædictæ ad impediendam ejus permeationem. Immo, si justa instituatur æstimatione, fortè plus possunt. Verum id hinc non afferimus, majorem solum transitus difficultatem pernegamus. Enimvero, si libeat componere corpora mollia cum duris, laxa cum strictis, humida cum siccis, lubrica cum asperis, facile in illis percipere licet circulationem sanguinis longè esse expeditiorem quam in istis. Atque hoc manifestum est in junioribus animalibus in quibus priores dominantur qualitates. In recens-natis licet cor tenellum sit, arteriæ minùs firmæ, virtus pulsifica adhuc imbecillis, circuitus nihilominus sanguinis promptè & facile exercetur, quæ in senioribus non sine validiori pulsu nixuque cordis & arteriarum peragitur. Deinde, Hippocratis & Galeni sententiâ, puerorum corpora maximè sunt permeabilia, ob humiditatem scilicet, laxitatem & mollitiem. Præterea, si attendamus ad formationem pulli intra ovum, res reddetur oppidò manifesta. Post paucos ab incubatione dies, cor pulli evidenter pulsare cernitur, sanguisque sui circuitum inchoare. Quod si tunc temporis consideremus fragilitatem ipsius cordis,

cordis, & quàm infirmè ejus partes inter se
cohæreant dum interim circulationem san-
guinis suo modo peragit, necesse est conce-
damus in istâ informi massâ humiditatem,
mollitiem, internâmq; lubricitatem motum
istum facilitare. Objiciat fortè aliquis in
modò citatis casibus libertatem & prompti-
tudinem circulationis sanguinis non tam ab
humiditate, mollitie & lubricitate, quàm à
spirituum insitorum copiâ dependere. Nam
in cachexia, morbo virgineo, hydrope, carnes
fatîs molles sunt, humidæ & fortè lubricæ,
cùm interim circuitus sanguinis fatîs diffi-
lis sit. Respondemus, revera illâ corpora
quæ ex inopiâ spirituum insitorum tenera &
mollia redduntur, aptiùs cæteris paribus cir-
culationem sanguinis admittere. Verùm non
simpliciter verum est, corpora magis spiri-
tuosa semper faciliorem circuitum sanguinis
obtinere. In Piscibus enim sanguis longè
faciliùs circuitum suum obit quàm in ani-
malibus terrestribus, ut liquet ex tenerâ &
fragili constitutione eorum cordis & arteria-
rum; Ii tamen minori copiâ spirituum insito-
rum gaudent. At quia perpetuò in aquis
degunt, humidiores ac magis lubricæ sunt
eorum carnes. Unde evidentissimè patet
quanti momenti ad circuitum sanguinis fa-
cilitandum sit interna lubricitas & humidi-
tas. Porrò quod attinet ad cachexiâ &
morbo

(23)
morbo virgineo laborantes, concedimus quidem in iis circuitum esse difficilem; non tamen solum ob defectum spirituum insitorum, sed & ob pertinaces obstructions in universo corpore existentes. Quare concludendum videtur non obstante frigidâ intemperie, inopiâ, ac torpore spirituum, quæ ad difficultatem circuitus faciunt, modum tamê ei ab humiditate, mollitiæ ac lubricitate interna adedè imponi, ut ad justam, si non nimiam, facilitatem circulatio sanguinis reducatur. Sed si tanti momenti sint humiditas, interna lubricitas & mollities ad facilitandum sanguinis circuitum, videtur certè distributio ejus per partes affectas celerior non tardior expectanda. Respondetur facilitatem transitus sanguinis opponi tarditati motus, aut parvitati ductus. Potest enim motus facilis simul tardus esse, & in ductu quoque parvo. Verùm facilitas hîc directè opponitur difficultati, sive luctæ & labori qui in hoc casu, si circuitus esset difficilis, accideret arteriæ, dum sanguis permeat. Quod autem arteriæ in partes primò affectas parùm laboris in sui sanguinis circuitu exequendo subeant, Paulò post demonstrabitur; hîc tantùm asserimus facilitatem transitus sanguinis non satis arguere vel motus celeritatem, vel ductus amplitudinem. Enimvero duæ potissimùm causæ concurrunt ad accelerandû decursum san-

Duæ
causæ
celeritatis
circuitus
sanguinis.

sanguinis per habitum partium. Altera est aptitudo partis recipientis, sive ejus per quam sanguis permeare debet, atque hæc causa merè passiva est & ignava; altera est impulsus tum cordis & arteriæ, tum ipsius sanguinis arteriosi se expandere annitentis. Hæc causa activa est ac vegeta; cessante quippe hoc impulsu, distributio sanguinis mox omninò cessaverit, utcunque aliàs supponatur transitus facillimus. Patet ergò impulsus hunc esse principem atque activam causam tum celeritatis ac tarditatis, tum quantitatis distributionis sanguinis. Quapropter causæ illæ quæ impulsus hunc quovis modo aut promovere aut retundere queunt, accuratius hîc veniunt examinandæ: ab his enim dignoscere licebit utrùm reipsâ distributio sanguinis in partibus primò affectis sit parcius aut tardior debito.

Quatuor
causæ im-
pellentes
sanguinē.

Ad incitationem impulsus dicti hæc causæ potissimum concurrunt. 1°. *Copia & activitas vitalium spirituum in sanguine contentorum.* 2°. *Cordis integra virtus.* 3°. *Arteriarum robur, calor, & magnitudo debita.* 4°. *Irritatio tum cordis tum arteriarum sive extrinsecus sive intrinsecus facta.* Has ordine percurramus, ut qualiter se in præsentis affectu habeant innotescat.

Prima.

1°. Quod ad *copiam & activitatem vitalium spirituum* attinet, supra monstravimus in hoc morbo

morbo frequenter excitari spiritus vitales imperfectos in dextro ventriculo cordis : cum ergò sanguis hifce imperfectis spiritibus imbutus in pulmones impellendus fit, necesse est distributio illic ob defectum activitatis spirituum aliquantum ignavior ac parciior fit. Deinde cum sanguis vitalis, ut supra quoque monstravimus, in arteriis, quæ in partibus primò affectis terminantur, nonnihil refrigeretur, necesse est transitum ejus per dictas partes seigniozem quoque esse & diminutiozem.

II°. *Virtus cordis*, nisi fortè per accidens Secunda. ex complicatione alijs morbi, vix solet in hoc morbo observari læsa.

III°. *Arterias* quod attinet, non possumus Tercia. defectum notabilem in eorum robore accusare. Atqui in calore tum magnitudine eorum manifestè occurrit vitium. 1° in calore. Arteriæ in partes primò affectas insertæ, necessariò ab illarum intemperie frigidâ, simili quoque intemperie nonnihil afficiuntur. Nam cum intemperies partium primò affectorum activa sit diuque permanens, fieri non potest quin plus minus conformem qualitatem in partes adèò vicinè connexas introducat. Etenim agentia naturalia corpora quæque intra sphaeram suæ activitatis posita maximèque illa quæ proxima sunt, assimilare fatagunt. Si quis autem ambigat
an

an ista arteriarum frigiditas retardare ac imminuere possit sanguinis per partes primò affectas decursum, consideret frigiditatem ex se inimicam esse cuius motui. Frigoris quippe suâ naturâ est sedare impetus, densare, ignaviam, somnolentiam, stuporem ac immobilitatem inferre, atque ubi intensior est, congelare ac mortificare partes. Neesse est ergò remoram injiciat torrenti sanguinis per partes eâ qualitate affectas transeunti. Præterea observavimus sæpius in venæ sectione frigente membro sanguinem tardiùs ac porciùs effluxisse, calefacto verò eo, aut frictione aliòque motu aut medio excitato pulsu sanguinem liberaliùs egressum esse. Adhæc frigida admota manifestè conferunt ad sistendum sanguinem è quacunque parte præternaturaliter erumpentem, ut è contra calida eundem proritant.

Objici potest ab externo frigore sæpe intendi pulsum; ut ex contrectatione nivium videmus non modò pulsum, sed & calorem auctum in manibus tractantium.

Respondemus frigida per se semper movere transitum sanguinis per habitum partium; ex accidente verò si quæ tandem provocent (quod indicto casu contingit) arteriarum pulsus ad fortiores ictus instituendos, posse circuitum sanguinis eatenus intendere. Verùm in præsentì morbo id nullatenus contingit.

git. Quippe, (ut supra ostendimus) circuitus sanguinis in hoc affectu, utcumque imminuitur aut retardetur, manet satis facilis & expedita, neque indè ulla irritatio pulsûs exurgit, ut paulò post clariùs videbimus. II° In magnitudine arteriarum defectus quidam notatur. Nam cum ex modò-dictis liqueat arterias ad partes affectas delatas nonnihil frigidiores fieri debito, facile credere licet eas simul graciliores reddi, sic in membro quovis refrigerato cernimus venas & arterias solito esse exiliores; & negari non potest actuale frigus semper coarctare vasa. Sed & plus quàm probabile est potentialem quoque frigiditatem (qualis fortè potius dicatur esse illa quæ est intemperiei insitæ) venas & arterias exiliores reddere. Sic videmus frigidas complexiones, tum frigidas & humidas, minores venas ac arterias obtinere quàm calidas. Obesa corpora, foeminae, pueri, strictiora vasa quàm macilenta, viri, adulti, possident. Præterea calor ipse expansiva qualitas est, ut ampliora, frigus contractiva est, ut angustiora vasa præstet. Denique observavit è nobis aliquis in hoc ipso affectu se aliquotiesprehendisse, in dissectionibus post mortem, venas ac arterias ad partes quidem primò affectas tendentes graciliores debito; verùm arterias carotides & venas jugulares improporionatè ampliatas: & credibile est hoc perpetuò observari

H

servari

servari potuisse, si in mentem dissectantium
 hoc ipsum attentius contemplari venisset.
 Sed hoc non peremptoriè asserimus, ast ul-
 teriori inquisitioni relinquimus. Interim cum
 ex dictis satis pateat circuitum sanguinis in
 partibus primò affectis esse imminutum, con-
 sentaneum quoque rationi est vasa quoque
 earum esse angustiora. Et cum sinister ven-
 triculus cordis in Aortam tantam effundat
 quantitatem quæ omnibus partibus sufficiat,
 cumque tot partes primò affectæ diminutè
 istum sanguinem absorbeant, credibile est
 per alias partes & nominatim per caput ac
 hepar liberalius solito eum distribui, adco-
 que vasa harum partium nonnihil dilatari &
 ampliari : Circa sanguinis in hoc affectu im-
 minutum circuitum, hoc unicum experimen-
 tum addimus. Injectâ ligaturâ sive in bra-
 chio sive in cruribus puelli hoc morbo gravi-
 ter afflicti, non ità expeditè venæ ultra liga-
 turam intumuerunt, neque habitus partis
 sanguine satur ità turgidulus & coloratus il-
 lic apparuit ac in sanis solet fieri. Unde ma-
 nifestè liquet inferendum esse sanguinis tran-
 situm per istas partes esse ignaviorem ac mi-
 norem debito. Ut fluvius aggere stipatus
 citius aut ferius inundat ripam pro variâ velo-
 citate ac magnitudine torrentis, ità hîc quo-
 que contingit. Reditus sanguinis per venas
 ad interiora vi ligaturæ sistitur; quod si is
 rapidus

rapidus esset, brevi repletet venas & habitum partium ultra ligaturam, quemadmodum aliàs in sanis accidere videmus: cum autem segniter admodum ac tardè eas repleat in hoc affectu, statuendum est omnino circulationem sanguinis in istis partibus imminutum esse ac tardum, arteriasque in dictas partes insertas tum frigidiores tum graciliores esse debito, ut satis superque evicerimus arterias partium primariò affectarum laborare vitio in deficiente magnitudine.

IV°. Quod tandem attinet ad *irritationem* Quarta
cordis & Arteriarum (quæ fortè præcipua causa est multorum in pulsibus differentiarum) manifestè hæc languida & inefficax in arteriis partium primò affectarum deprehenditur. Non animus est impræsentiarum discursum instituere de naturâ, causis, differentiis, & affectis irritationis in pulsibus: in genere tantum notamus eam esse posse vel naturalem, vel violentam, & utramque esse vel universalem vel particularem, simulque oriri posse vel ab extra vel ab intra, denique esse vel nimiam vel deficientem. In præsentis affectûs tractatione satis erit si nonnulla delibemus de irritatione particulari arteriarum, eaque deinde ad præsens negotium accommodemus. Afferimus itaque 1° Arterias cum nixu quodam sanguinem extundere in substantiam seu habitum partium;

De irritatione pulsuum.

partes verò istum sanguinem recipientes nonnihil contrahiti; propter hunc autem renixum arterias ad fortiores nixus seu pulsus instituendos proritari: tantique momenti esse istum renixum ad fortiozem reddendum pulsum, ut ubi renixus languidus est, vix fieri possit ut pulsus sit fortis; ubi verò renixus plusculum intenditur, ita tamen ut nixum arteriarum non planè vincat, pulsus robustior reddatur, modò aliunde non intervenerit impedimentum. Atque hoc variis instantiis illustrare possemus, paucas annotabimus. Hyberno tempore pulsus pleniores, duriores, robustiores, & constantiores sunt quàm æstate. Certum autem est tum temporis partes corporis externas frigore constrictas firmiores & minùs permeabiles esse, adeoque sanguini in suâ circulatione earum substantiam permeare contendenti, fortiùs quàm aliàs eas reniti; unde arteriæ, ubi nihil aliud interveniens prohibet, necesse habent fortiùs se movere, fortiùsque sanguinem impellere, si suo officio in circuitu sanguinis perficendo defuncturæ sint. Hinc tum irritantur arteriæ istæ nisi planè supprimantur, aut aliunde sopiantur, indeque paullatim fortiores ictus instituunt; simulque à spirituoso sanguine coarctato & pro ampliore loco collectante plusculum incalescunt, atque aliquantum ampliantur, & nonnunquam victâ nonnihil reni-

renitentiâ sanguinem in partes uberiore ac rapidiore torrente quàm priùs effundunt. Hoc ampliùs confirmatur à calore ex contractatione nivis adaucto. Licet enim initio mox frigeant manus, paullò pòst tamen plus satis incalescunt, simùlque sanguine, quem intensus rubor indicat, suffunduntur. Nam ex contactu nivis primò partes densantur, ac fortiùs circuitui sanguinis resistunt, arteriæ quoque tunc in illis partibus contrahuntur: Atqui, nisi prævaleat frigus usque ad omnimodam spirituum in istis arteriis contentorum suppressionem, & ad ipsarum arteriarum stuporem, aut saltem torporem, arteriæ istæ paullatim irritantur, sanguisque cohibitus fortiùs luctatur pro majori loco, adeoque demum ex luctâ utriusque incalescunt arteriæ simùlque ampliantur, & aucto pulsu sanguinem copiosius in partem priùs perfrigeratam extrudunt. E contrâ, æstate, ubi minor occurrit in sanguinis transitu renitentia, pulsus flaccidior, languidior, ac mollior contingit. Unde patet defectum debitæ irritationis à languidâ partium sanguinem ab arteriis recipientium renitentiâ profectum, pulsum vigorem imminuere.

II° Idem adhuc evidentiùs cernitur in aucto pulsu à motu corporis; nam in motu violentiore omnes ferè muscoli tensi sunt, unde transitui sanguinis plusculùm renituntur;

tur; hinc arteriæ ad luctam irritantur, earum calor intenditur, adeoque pulsus frequentiores, fortiores ac pleniores eduntur.

III°. Inflammatio alicujus partis ut manifestè irritat ejus arterias, ita & vehementiorem pulsationem & liberaliorem sanguinis affluxum in eadem promovet. Idem quoque de dolore dicendum.

IV° Huc etiam referenda contusio alicujus partis. Nam pars contusa difficilius affluentem sanguinem admittit : hinc irritantur arteriæ, fortius pulsant, partemque contusam iis contranitentem in tumorem attollunt. Plurimis aliis exemplis idem demonstrari posset, nisi hæc abunde viderentur sufficere.

De renixu
contra
pulsum.

Notandum porrò est renixum partium in sanguinis ab arteriis receptione factum, satis magnum esse posse, neque tamen satis efficaciter arterias irritare : in quo casu retundit ac remittit potiùs impetum torrentis sanguinis quàm intendit. Etenim renixus iste per se retundit aut impedit decursum sanguinis per substantiam partium; quatenus verò unà proritat arterias ad fortiores ictus instituendos, per accidens torrentem ejusdem promovet. Quare cogimur hìc in aliam digressionem vel inviti delabi, distinguendo inter renixum partium qui irritat, & eum qui non, vel parùm irritat. De priori sufficiant instantiæ
modò

modò allatæ, de posteriori paucas in medium adducemus.

I^o Ergò, datur *renixus planè suppressens torrentem sanguinis*. Talem efficit ligatura fortis, quæ planè intercipit pulsum in partibus ultra consistentibus, neque tamen arterias citra se irritat, quòd omnem vim arteriæ ultra ligaturam superet, actionemque ejus penitus abrumpat. Idem cernitur in partibus ex frigore demortuis, aliisve de causis sphacelo corruptis, quin fortè in contracturis & schirrhis nonnullisque cicatricibus confirmatis.

Species
renixu.
Prima.

II° *Occurrit renixus comprimens arterias vel ex compressione arteriarum*. Hic accidit in ligaturâ mediocri. Item in compressione arteriæ à tumore in partibus vicinis aut proximis ut à tuberculo crudo; item in compressione à qualicunque externâ causâ. Multa quæ spectant ad morem decubitus dextri præferrim & finistri huc referantur; sic in tumoribus dextrum latus spectantibus finister decubitus sæpè ægriùs toleratur ob compressionem partium sanarum à tumentibus, &c. Atque hæc compressio, ut ut circuitui sanguinis resistit, non tamen videtur magnopere arterias irritare, quòd non minùs vim ipsam pulsificam intercipiat quàm ejusdem actionem minuat. Quamvis fortè in pulmonibus nonnunquam irritet ob calorem

Secunda.

eorum aliàs eminentem, non secus ac fieri solet in partibus dolentibus aut inflammatis.

Tertia.

III° Datur renixus ex parte reprimens circuitum sanguinis, sed absque compressione arteriarum, neque tamen in totum eum supprimens, neque admodum arteriam irritans. Talis occurrit in obstructionibus ab humoribus lentis, frigidis, crassis, humidis, qui, etsi nonnihil liberum sanguinis transitum impedire possint, parùm tamen arterias irritant, quòd unà torporem quendam, aut saltem frigidam intemperiem iis inferant, ut & sanguini in iis contento. Idem ferè dicendum est de membris paralyticis, nisi quòd in his evidentiùs torpor arteriis eorum introducatur, sanguinisque transitus minùs in iis retardetur.

Defectus
irritationis
in hoc
morbo.

Porrò asserimus II° Partes primò affectas non satis in hoc morbo irritare arterias, quibus sanguis per eas distribuitur. Nam etsi in hisce partibus, cum ob earum soliditatè, tum ob frigiditatem, concedamus aliqualem renixum, debilis tamen admodum est is segnisque atque parùm irritans. 1° Quòd in istis partibus cum frigidà conjungatur intemperies humida, quæ per se temperat ac lenit qualemcunque irritationem. 2° Quòd adsit inopia insitorum spirituum, qui alioquin, ubi suppetunt, dare & fovere solent arteriarum sanguinisque in iis contenti vigorem.

3°

3° Quòd istæ partes torpeant, ut hac ratione ineptæ sint quæ arterias excitent. 4° Quod laxæ, flaccidæ, ac molles sint, adeoque magis pronæ sint facilè recipere quod arteriæ immittunt, quàm eas obnitendo laceßere. Atque arterias non fortiter & cum notabili robore sanguinem in hæc partes protrudere, vel hoc indicio manifestum est, quòd eæ post influxum spirituum & sanguinis, permaneant adhuc laxæ, molles & flaccidæ, cùm è contrà pulsus fortes soleant partes aliàs flaccidas subitò plenas, turgidulas ac rigidiusculas reddere. 5° Quòd partes primò affectæ lubricitatem similem possideant. Quemadmodum enim externa seu superficiaria lubricitas quodvis præterlabi sinit sine attritione, ità quoque interna seu similis lubricitas permeationem sanguinis faciliat, ut cum minimâ luctâ ejus circuitus obeatur. Concludendum ergò est arteriarum irritationem in hoc affectu esse deficientem, adeoque fegniter admodum & ineffaciter excitari arterias ad pulsum validum efficiendum.

Tandem perpenfis omnibus quæ adduximus de causis activis & impellentibus sanguinem in circuitu suo, satis elucescit sanguinis circuitum in hoc affectu, licèt satis facilis & expeditus sit, esse tamen diminutum & fegnem per partes primò affectas, tum ob ignaviam sanguinis arteriosi in dictarum partium

tium arteriis contenti, tum ob deficientem calorem atque exilitatem istarum arteriarum, tum denique ob earundem inefficacem irritationem. Atque hæc dicta sunt de duobus prioribus vitiis pertinentibus ad distributionem sanguinis in hoc affectu, diminutione scilicet ac tarditate distributionis, restat jam ut breviter expendamus inæqualitatem ejusdem.

C A P. XI.

Inæqualitas distributionis sanguinis in hoc affectu.

Inæqualitas hæc æstimanda est ex collatione magnitudinis ac velocitatis torrentis sanguinis factâ in diversis partibus. Si enim circuitus sanguinis secundum geometricam proportionem sit vel æquè diminutus & tardus, vel æquè magnus & velox, æqualis ille ex scopo præsentis inquisitionis reputandus est: E contra, si in aliis partibus minor & tardior, in aliis major & velocior sit, inæqualis & improportionatus censendus est. Atque hic esto status præsentis disquisitionis.

Ex supra-dictis liquet distributionem sanguinis per partes primò affectas esse admodum parcam & tardam. Tantùm ergò restat
con-

considerandum an per cæteras partes uberiore ac concitatore motu vehatur.

Asseruimus antea radicem hujus mali non fundari in ipso corde, neque cor ipsum præfertim quo ad sinistrum suum ventriculum ex se primò malè affici. Credibile est ergò cor ipsum (nisi fortè alius morbus vel conjungatur vel superveniat) rectè suo officio defungi, sufficientemque sanguinis quantitatem pronâ vice per quemlibet ictum in Aortam expellere. Cùm ergò diminutè (ut supra probatum est) sanguis ad partes primò affectas ab Aortâ dispensetur, necesse est superfluam portionem ad alias partes non sic affectas distribuatur. Nam aliàs Aorta non satis se expediret, nec sanguinem à corde receptum satis exoneraret, sed à copiâ ejus infarciretur, & opprimeretur, hæcque repletio levi occasione ad sinistrum usque ventriculum cordis redundaret, febrimque accenderet: & agnoscimus quidem ob hanc ipsam causam, inter alias, febrim in hoc affectu frequenter, ac facilè accendi. Verùm cùm illa febris sit alius morbus conjunctus, & ab hoc diversus ac separabilis, & cùm sæpius morbus hic sine febre occurrat, necessariò concedendum est sanguinem, quò diminutiùs ad partes primò affectas distribuitur, eò copiosius ad partes cæteras affundi, saltem tunc, ubi febris abest. Nam cùm ea quantitas sanguinis, ut

Inequalitas distributionis probatur.

modò

modò diximus, in Aortam excludatur quæ toti corpori sufficiat, & cùm tota ea in varias partes distribuenda sit; sequitur planissimè, quò minùs in unam partem, eò uberius in aliam dispensari.

Atque ità ex dictis percipere licet inæqualitatem distributionis sanguinis ex solâ ejusdem diminutione in partibus primò affectis suprà asserta (probabiliter ad minimum) inferri. Ex diminuto nempe ac tardo decursu sanguinis per partes primò affectas, affluxum ejusdem tum uberiorem & concitatiorem ad partes interiores non sic affectas rectè colligi. Videamus jam an cætera phænomena huc spectantia huic ratiocinio respondeant.

1°. Manifestum videtur ex suprà-allatis, Caput, Cerebrum, Hepar, cæteraque viscera, non istâ frigidâ intemperie, neque illo torpore ac inopiâ spirituum insitorum laborare, quibus premuntur partes primò affectæ. Nam viscera & partes dictæ non recipiunt nervos suos à spinali medullâ extra calvariâ, ut in eadem conditione cum cæteris partibus involvantur. Porrò istæ partes, quantum ex tactu judicare licet, moderatè exteriùs saltem calent, & quantum ex visu, colore naturali ac florido conspiciuntur. Præterea pleniore ac habitiores occurrunt quàm partes primò affectæ.

Adhæc, Pueri hoc morbo afflictî moderatè appetunt,

appetunt, ingesta alimenta non malè co-
quunt, & circa caput sensus obtinent satis a-
cutos; vident, audiunt, gustant, olfaciunt,
non hebetiùs quàm alii, & quoad ingenium,
sæpe coætaneos superant, nisi aliunde quid
obstet. Quæ omnia collecta satis superque
attestantur in istis partibus, aut non, aut saltem
parùm admodum dominari vel frigidam in-
terperiem, vel torporem & inopiam spirituum
insitorum. His jam concessis necesse est
liberaliorem sanguinis ad dictas partes distri-
butionem unà concedamus. Quod enim ad
calorem attinet, suprâ monstravimus eum
tùm ampliari, tum proritare arterias ad for-
torem pulsationem edendam; & copiam
spirituum suprâ quoq; monuimus non modò
fovere vim pulsficam arteriarum, vigo-
rémque sanguinis in iis contenti conservare,
sed & nonnihil concitare ac irritare utrum-
que, idque eò efficacius, quò minùs spiritus
insiti torpore affecti sunt.

2°. Nisi istæ partes pleniore circuitu san-
guinis irrigarentur, molliores, laxiores ac
flaccidiores quàm reipsâ sunt, occurrerēt, non
secùs ac partes primò affectæ observantur.
Etenim deficiente aut languente in quavis
parte pulsu, pars statim redditur laxa ac flac-
cida, ut omnibus partibus in Lipothymia
contingit. E contrâ, ubi pulsus fortis est,
pars, ad quam pertinet, rigidiuscula ac turgi-
dula

dula deprehenditur. Pulsus enim plenior, statim partes prius præ inanitione concidentibus replet ac infarcit, ut solutâ Lipothymia restitutumque pulsu, partes corporis prius languidæ laxæque, non modò benè coloratæ, sed & vegetæ ac turgidulæ redduntur. Cùm ergò istæ partes, illâ mollitie, laxitate & flacciditate non affectæ sint, dicendum est eas pleniori pulsu perfundi.

3°. Ipsa magnitudo harum partium aucta præ partibus primò in hoc morbo affectis testatur eas liberaliùs alimento suo, nempe sanguine (qui commune ac ultimum partium alimentum censetur) irrigari. Etenim vix aliàs ulla ratio sufficiens fingi potest, cur, cùm partes primò affectæ emaciatæ, hæ pleniunculæ & habitiores (præsertim cerebrum & hepar) inveniantur. Idem & confirmat floridus harum partium color. Pulsu enim in quavis parte languente, nonnihil de nitore coloris in istâ parte mox decedit.

4°. Observatæ sunt in hoc affectu Arteriæ Carotides, tum venæ jugulares quæ ad cerebrum & partes circa caput pertinent, ampliores; quæ autem vasa ad partes primò affectas feruntur, exiliores debito: unde liquidò inferre licet sanguinem inæqualiter ad istas partes dispensari. Atque hic oramus atque obtestamur eos quibus occurrit oportunitas disseccandi corpora ex hoc morbo defuncta

defuncta, ut accuratiùs velint explorare an arteriæ in partes ossium protuberantes insertæ liberaliùs quoque & commodiùs effundant sanguinem in istas, quàm in cæteras ossium partes parciùs nutritas, & annon istarum partium arteriæ paullo ampliores sint quàm harum. Licet equidem hoc scrutinium, cum ob exilitatem dictarum artierarum, tum earum insertionis obscuritatem, ut & ossium duriciem, difficillimum esse agnoscamus.

5°. Juvantia & lædentia huc quoque spectant. Nam frictionibus motu & agitatione variâ corporis, atque exercitiis, corroborantibus illicionibus, similibusque mediis quæ calorem in dexteris membris cæterisque partibus primò affectis suscitant, pulsusque irritant ac quocunque modo augent, unde distributio sanguinis propiùs ad æqualitatem reducatur, manifestè juvantur pueri hoc morbo afflicti; contrariis læduntur. Similiter medicamenta intus assumpta quæ distributionem sanguinis ad partes primò affectas promovent (qualia sunt moderatè calida, benigna & naturæ familiaria, atque ita attenuantia, incidentia & deobstruentia, ut simul spiritus nequaquam dissipent sed foveant augeantque;) conferunt multùm ad hujus morbi curationem; contraria verò eundem aut gignunt aut genitum intendunt. His

ce

ce omnibus consideratis, concludendum est distributionem sanguinis in hoc affectu esse irregularem & inæqualem. Atque ità tandem absolvimus disquisitionem de vitiis in distributione vitalis sanguinis; restant jam si quæ sint, vitia constitutionis vitalis participatæ in hoc morbo examinandæ.

C A P. XII.

Vitia constitutionis vitalis participatæ in hoc affectu.

Diximus suprâ originem constitutionis vitalis in sanguine arterioso, & præsertim in spirituosâ ejusdem parte fundari: sed quoniam partes solidæ quoque nonnihil de naturâ vitæ verè participant, iis vitam participatam, sive constitutionem vitalem participatam meritò adscribimus.

In quibus
constitatur
constitutio
vitæ parti-
cipatæ.

Consistit autem hæc *constitutio vitæ participatæ* in tribus,

1°. *In Unione quâdam sanguinis arteriosi cum substantiâ solidarum partium quas permeat.*

2°. *In calore vitali in istis partibus excitato.*

3°. *In vivificatione & exaltatione constitutionis naturalis, omniumque facultatum naturalium istarum partium.*

I^o Quod

1°. Quod ad *Unionem illam sanguinis arteriosi* attinet, jure ea prima pars vitæ participatæ reputanda est. Ideo enim partes solidæ de naturâ vitæ, sive de constitutione vitali participare dicuntur, quòd in se vitales spiritus contineant. Neque etenim absque spiritu vitali consistere potest vita. Quando ergò vitalis spiritus in & cum sanguine arterioso ad partes solidas per arterias distribuitur, atque hæ partes istum sanguinem in suam substantiam imbibunt, fit, ut partes dictæ cum spiritibus vitalibus uniantur, sicque eæ de naturâ vitæ participant.

Porro cum hæc unio non sit permanens sed transiens & in motu consistat, videtur ea in ipso congressu & mutuo amplexu spiritus insiti naturalis & influentis vitalis consistere. Conditiones autem quæ requiruntur ut hic congressus sit naturalis, sunt,

1°. Ut sit utrinque moderatus, non impetuosus.

2°. Ut sit utrinque validus, non languidus aut torpidus.

3°. Ut sit utrinque amicus & gratus, non hostilis & infensus; ut sit tranquillus, non tumultuarius; nec nimis sit lubricus, neque nimis asper.

4°. Ut non desinat in dissipationem omnimodam spirituum, quin magis in eorundem sedationem aptamque dispositionem pro reditu

ditu per venas. Fortè plures istiusmodi conditiones addi possunt ; sed cùm ad hunc affectum maximâ ex parte parùm pertineant, ab ulteriori earum examine hìc supersedemus. Notamus tantùm in hoc affectu congressum mutuum & unionem vitalis & insitæ constitutionis per spiritus suos non contingere cum eo vigore, activitate, & oblectamento utrinque , quibus aliàs perfici solet in sanis. Atque hoc vix eget ullâ probatione, cùm ex suprâ-dictis pateat non tantùm constitutionem insitam partium primò affectarum laborare frigidâ & humidâ intemperie, inopiâ & torpore spirituum, sed & sanguinem ipsum vitalem nonnihil refrigerari ac torpidiorē reddi in extremitatibus arteriarum, priusquam in partes primò-affectas effundatur ; ut necessum sit unionem illam cum sufficienti neque vigore , neque voluptate peragi. Enimvero, ubi spiritus vitales vigorosi cum spiritibus insitis pariter vigorosis congregiuntur, non sine luctâ quadam blandâ & delectante uniuntur. Sive, ut exemplo hoc rem illustremus, spiritus insiti, tanquam sponsa, simul & alliciunt & quodammodo repellunt spiritus vitales qui hìc quasi sponsi personam agunt : verùm vitales spiritus calore suo stimulati & pulsum vigore impulsivi, audaciùs & confidentiùs paulò insitos invadunt, eorùmque fines ac terminos

minos penetrant subeuntque, dum inter-
 rim spiritus insiti (ut ut modestè quasi reni-
 tentes ac reluctantes) non sine voluptate
 quadam eos excipiunt. Ipsa enim voluptas
 corporea in luctâ quadam amatoriâ funda-
 tur, princípque pars ipsius vitæ in istius-
 modi concertatione de unione mutuâ utri-
 usque spiritûs consistit. Eo enim fine tum
 generantur, tum distribuuntur vitales spiritus,
 ut demum pervadant constitutionem insitam
 solidam partium, easque suâ vitali virtute
 profundè imbuant : atqui cùm non possint
 hi ità penetrare sine nixu & renixu, necessa-
 riò accidit, ut vigor istius luctæ sive nixûs &
 renixûs major minorve sit pro copiâ, calore,
 & activitate spirituum inter se concertan-
 tium. Quoniam igitur spiritus naturales, tum
 vitales in hoc affectu nonnihil frigidiores,
 pauciores, minûsque activi sint, necesse est
 eorum congressum & unionem ignaviorem,
 minûsque debito esse delectantem. Adhæc
 notandum est in hoc affectu (quod & suprâ
 latiùs ostendimus) transitum sanguinis arte-
 riosi per partes primariò affectas nimis faci-
 lem esse & lubricum, unde hâc etiam ratione
 congressus iste & unio spirituum in istis par-
 tibus ignavior redditur, minûsque jucundus.
 Præterea exhalationes calidæ, licèt revera
 parciùs ut plurimùm in hoc affectu excitentur,
 excitatæ tamen, ob mollitiem, laxita-
 tem,

tem, internamque lubricitatem partium primò affectarum citiùs quàm par est expirant, unde istas partes magis frigiditas & flaccidas relinquunt.

Secunda
pars vitæ
participa-
tæ.

II° Quod attinet ad *calorem vitalem solidis partibus communicatum* (qui secunda pars est constitutionis vitalis participatæ) partim dependet is ab unione prædictâ sive incorporatione sanguinis arteriosi cum solidis partibus, partim verò consistit in motu seu nixu quodâ expansivo (consimili isti nixui expansivo qui est ipsius sanguinis arteriosi) excitato in ipsis solidis partibus. Primum admodum manifestum est : necesse enim est sanguinem arteriosum calore vitali imprægnatum, ubi intra solidas partes recipitur, iis cum substantia suam calorem quoque impertire. Secundum etiam non difficulter evincitur. Etenim si calor vitalis in sanguine arterioso radicans consistat in motu quodam seu nixu istius sanguinis uniformiter diffuso simulque nonnihil cohibito, fieri non potest quin consimilem nixum in solidis partibus, quas pervadit, excitet, cum causæ naturales semper agant ad extremum suarum virium, & quantum fieri potest, per viam assimilationis. Si quis dubitet an essentia vitalis caloris consistat in tali nixu uniformi diffusivo, moderatè cohibito & intrinsecus proveniente, sciat essentiam caloris in genere consistere in motu vel
nixu

nixu rarefactivo nonnihil cohibito, ut clarè demonstrat Vice-Comes Verulamius in novo suo Organo. Hoc autem dato, calor vitalis, cum in se veram naturam caloris contineat, necessariò quoq; erit talis nixus rarefactivus nonnihil cohibitus. Verùm ut hic calor in genere restringatur ad vitalem, plures conditiones addendæ sunt; quas tamen hic, nè in enormem digressionem provehamur, neque enumerare neque prosequi accuratiùs possimus. Interim ut materiam & modum habeamus inquirendi, utrùm calor vitalis in hoc affectu sit secundùm naturam modificatus necne? visum est sequentes condiciones paucis proponere.

1 Quò calor vitalis dicatur naturalis seu secundùm naturam, requiritur ut ejus origo sit interna, nempe in ipso sanguine arterioso, & per implantationem ac unionem ejusdem, ut superius dictum, ad partes solidas derive-
Conditio- nes caleris vitalis secundum naturam se habentis
 tur. Ut enim quid dicatur naturale, necesse est id sit ab interno principio: licet quoque quæcunque foveant, augent, vel excitant moderatè internum principium, posse eo respectu hanc appellationem subire concedamus.

2 Requiritur, ut calor iste sit moderatus, non remissior aut intensior æquo, sed gradu apto partibus dispensatus.

3. Requiritur, ut sit quodammodo uniformis

mis sui que similis in partibus eadem constitutione similari gaudentibus, modò æquè distent à fonte caloris, pariterque ab aliis causis concurrentibus & vicinis affectæ sint. Verùm in partibus longiùs à fonte caloris distantibus, pariter tamen aliàs, quemadmodum dictum, affectis, ut uniformiter diminutior sit : similiter in partibus quoad constitutionem insitam frigidioribus, ut sit proportionaliter quoque remissior. Denique in partibus ab aliis causis diversimodè affectis, ità ut una multò intensiùs caleat quàm altera, requiritur, ut inter partem calidiorem & frigidiorè calor paulatim seu gradatim, & quasi uniformiter remissior (si à parte calidiore versùs frigidiorè palpando procedas) deprehendatur : & eò usque etiam uniformitas quædam vel in hac difformitate seu disparitate caloris, dummodo intra naturæ limites manserit, observari potest. Partes enim proximæ sive immediatè se mutuo tangentes, non naturaliter se habent, ubi altera præ alterâ impensè calet. Enimvero cum calor hic vitalis consistat in nixu rarefactivo nonnihil cohibito, si is multùm inæqualis & difformis sit in partibus juxtà invicem positis, fiet, ut pars illa quæ violentiùs nititur, conetur unà se divellere ab ista quæ minus nititur, eritque adeò nixus iste præternaturalis dolorem inferens. Consistit enim

nim dolor in solutione continuitatis nondum facta, sed in fieri.

4. Ut hic calor non actuet aut promoveat actionem alius cujusvis qualitatis noxiæ conjunctæ. Quamvis enim in hoc casu noxia qualitas conjuncta præcipuè peccet, potiorémque partem culpæ mereatur, calor tamen in totum excusari non potest. Nam calor acris & malignus connotant alias qualitates conjunctas præter nudum calorem, ipse tamen calor vitalis quatenus intendit ac stimulat activitatem istarum qualitatum conjunctarum quò potentiùs lædant, ex parte reus est censendus eorundem noxiæ actionis.

5. Ex parte renixus requiritur quoque moderamen, tum ratione sedationis spirituum vitalium excusciatorum, tum ratione permeationis sanguinis arteriosi, tum ratione transpirationis exhalationum non sedaturum.

6. Est proportio quædam observanda inter nixum vitalis caloris expansivum & renixum eum coërcentem. Non modò igitur excessus alterutrius in se vitium est, sed & si alter alteri sit improporcionatus, eo ipso quoque vitiosus est censendus.

7. Rhythmus & ordo quidam tum in nixu tum in renixu est observabilis. Neque enim eodem continuo tenore procedunt, at micando quasi modò intenduntur, modò remittuntur:

mittuntur: & intenduntur quidem maximè in diastole arteriarum, ubi sanguis suis cancellis angustioribus non contentus, de ampliore loco luctetur, adeoque arterias distendit donec competens ejus portio in habitum partium excedat & inibi digeratur, tunc quippe locus non adeò in angustias sanguinem cogit, quin per tantillam temporis morulam ab impetuoso suo motu supersedeat. Atque inter causas pulsationis hæc micatio sanguinis arteriosi non infimæ est notæ. Ut hæc jam ad præsens negotium applicemus, è conditionibus modò propositis secunda sola in præsentis affectu videtur manifestè desiderari. Calor enim vitalis non moderatus hic, sed deficiens, remissiorque gradu naturali & justo deprehenditur. Nam cum partes primò affectæ frigidâ ac humidâ intemperie, inopiâ ac torpore spirituum laborent, necesse est eas (ut supra quoque ostendimus) calorem sanguinis arteriosi prius quàm in earum substantiam effunditur, nonnihil retundere, unde partes istæ remissiore vitalis caloris gradum, quàm iis debetur, participant. Atque hæc dixisse sufficiat de calore vitali partibus communicato.

Tertia
pars.

III° Quod ad ultimam partem vitæ participatæ attinet, quæ quidè dependet à duabus prioribus, quæque prima est intentione naturæ, licet ultima executione, dicimus eam finem

nem quodammodo esse tum constitutionis vitalis originalis, tum distributionis ejusdem, ut & unionis prædictæ calorisque partibus communicati. Non enim suâ solâ gratiâ excitantur in sanguine arterioso vitales spiritus, neque suo tantum commodo in partes distribuuntur, iisque uniuntur; ast maximè, ut vivificent & nobilitent insitam solidarum partium constitutionem earumque aded facultates acuant & exaltent. Quemadmodum enim calor per se tantum potentiâ est visibilis, nisi lumine irradietur; ita & facultates illæ insitæ attrahendi, retinendi, coquendi, excernendi, & formandi, quasi mortuæ sunt & merè potentiales, quando affluxu vitali non actuantur & vivificantur. Hoc clarissimè videre est in lipothymiâ; nam deficiente vitali influxu, subitò labascunt ac languent omnes istæ facultates.

Verum cum facultates omnes fundentur in aliquâ constitutione, quæ earum & causa & subjectum est, quæri posset, in quâ constitutione partium prædictæ facultates fundentur; Respondemus quoad potentialem naturam eas radicari in constitutione insitâ quam prius descripsimus; verum quoad actuatam & jam vivam factam essentiam dependere eas quoque ab influxu vitali. Atque in genere pronunciamus constitutionem vitalem participatam, quam prius in tribus
con-

confistere asseruimus, cum constitutione insitam conjunctam, esse integram & adæquatam tum causam tum subjectum omnium istarum facultatum. Operosior autem digressio foret, quam nostrum institutum patitur, inquirere in specialem modum, quo istæ constitutiones hanc vel illam facultatem in specie determinatam producant. Impræsentiarum tantum breviter percurremus vitia prædictarum facultatum quæ in hoc affectu occurrunt.

I^o Vis Formatrix hic errat ob inæqualem affusionem vitalis sanguinis in diversis partibus, de qua supra disseruimus. Hinc caput & Hepar in nimiam molem excrescunt, partes primò affectæ extenuantur, ossium extrema protuberant, quin etiam aliquando, quæ aliàs recta forent, ossa incurvantur.

II° Coctrix debilis est in hoc morbo in partibus primò affectis, ob insitam intemperiem frigidam, ob inopiam & torporem spirituum, ob lubricam unionem spirituum vitalium cum constitutione insitam, & ob debilem calorem vitalem impressum.

3° Attractrix, retentrix, & expultrix videntur haud multum à naturali conditione recedere: attractrix tamen aliquantò segnior est debito, retentrix ob internam lubricitatem nonnihil infirmior, expultrix verò concitator justo ob eandem causam.

Atque

Atque ità tandem absolvimus examen vitiorum constitutionis vitalis in hoc affectu. *Constitutio animalis* jam proximè consideranda foret, nisi quòd nonnulla vitia constitutionis *insitæ*, nempe ejus vitia organica, quæ non nihil dependent à vitiis quibusdam recitatis constitutionis vitalis, hunc locum, ut sibi magis proprium, vindicarent.

CAP. XIII.

*Vitia Organica constitutionis insitæ
in hoc affectu.*

Cum vitia organica in hoc affectu pertineant ad constitutionem partium *insitam*, immediatè quidè ea post vitia similiaria ejusdem constitutionis justà methodo tractanda forent: verùm, ut suprà monuimus, quòd eorum ratio & causa maximè à vitiis constitutionis vitalis modò notatis petenda sit, contacti fuimus præmittere horum tractatum, illorùmque adeò considerationem in hunc locum reservare.

Vitia Organica in hoc morbo reducuntur commodè ad hæc capita.

1. *Ad certarum partium extenuationem & maciem, videlicet partium primò affectarum.*

2. *Ad*

Quinque capita vitiorum organico-
rum in hoc morbo.

2. *Ad aliarum partium magnitudinem præter rationem auctam, ut cerebri, totius capitis, & Hepatis.*

3. *Ad protuberantias sive tumores certorum ossium, ut ossium ad carpos, ad talos, & extremitates costarum.*

4. *Ad certorum ossium incurvationem, ut frequentius accidit ossibus cubiti & tibiæ, nunquam ossibus femoris & humeri.*

5. *Ad pectoris acuminationem & angustiam.*

Atque hæc vitia infra inter symptomata & signa hujus morbi memorantur, non quidem quòd reipsa mera sint symptomata, sed quòd in sensus incurrant, adeoque signorum vicem commodè suppleant; tum ratione partium essentiæ morbi altiùs latentium, tum ratione causarum ejus abditarum. Quicquid enim ipsum sensu percipitur, & præter se aliquid obscuri menti repræsentat, rationem habet signi. Revera enim hæc vitia sunt partes essentiæ ipsius morbi & quidem secundaria, cum sint vitiosæ constitutiones organorum actionem lædentes, & dependeant ab aliis partibus essentiæ morbi.

Communis eorum causa.

Communis causa ferè omnium modò recitatorum affectuum videtur esse *inequalis & improporcionata nutritio, sive ἀλογία τῶν ἰσχυρίων* partium. Hæc autem in hoc morbo à duabus præsertim causis dependet. Prior est dispar & inæqualis

æqualis constitutio insita partium irrationa-
liter nutritorum. Disparitas inter constitu-
tiones insitas partium primò affectarum, &
capitis ac viscerum ex supra-dictis nullo ne-
gocio colligi potest, ut non mereatur ulterio-
rem inculcationem. Posterior causa, quæ
certè non minoris est momenti, est ipsa inæ-
qualis distributio sanguinis arteriosi ad par-
tes, ut dictum, inæqualiter nutritas. Quòd
sanguis in hoc affectu inæqualiter distribu-
tur supra monstravimus: hinc tantum inferimus
indè sequi necessariò inæqualem nutritionem
partium. Omnia animalia quò pleniore vi-
ctu utuntur (nisi aliud interveniat impedi-
mentum) eò habitiora tum pinguiora cer-
nuntur: subtrahã verò debiti alimenti quan-
titate accrescunt, atque indies extenuantur.
Cur non idem animalium partibus accidere
judicemus? Sanguis, aut saltem aliquid in
sanguine contentum pro ultimo alimento
partium omnium agnoscitur. Ubi ergò id
liberalius uni parti & alteri parcius dispensa-
tur, minimè certè mirum est, si una pars in
justo majorem molem excrescat, dum altera
interim extenuatur. Sed hæc in genere dix-
isse sufficiat.

In specie,

1° Afferimus in hoc affectu partes primò
affectas indies macrescere et emaciari. Neque
expectanda est hujus assertionis probatio,
cum quotidiana experientia idem oculis atte-
stetur

stetur. Verùm cur ità extenuentur istæ partes, rationes exigamus.

Cur extenuentur partes in hoc affectu?

1ª Ducitur à primaria essentiâ morbi, ab intemperie frigidâ nempe, à penuria & ignaviâ spirituum insectorum in prædictis partibus. Hinc enim attractrix, retentrix, & coctrix suo munere parùm efficaciter in illis defunguntur.

2^a Ducitur à laxitate, mollitie, & internâ lubricitate earundem partium: hinc enim earum expultrix concitator est debito, transpiratio nimis facilis ac dissipativa, circuitus sanguinis nimis lubricus, retentrix debilis alimentum citiùs & faciliùs elabi patitur quàm par est; atque hic idem penè hisce partibus accidit quod intestinis in Lienteriâ. Ut ut sit, impensa excedunt vectigalia, & per consequens istæ partes extenuantur.

3ª Ducitur ab inæquali distributione, & quidem diminutâ in partibus primò affectis, de quâ satis superque supra dictum est.

II° Afferimus in hoc affectu magnitudinem capitis & præsertim cerebri, ut & magnitudinem Hepatis esse præter rationem auctam. Aliquando conjungitur Hydrocephalus, quem tamen nullam hujus morbi partem, aut diversi generis existimamus: licet nonnunquam hunc affectum posse occasionem ministrare hydrocephalo supervenienti concedamus. Porrò vidimus aliquando, super-

pervenienti huic morbo tabe, eaque diu continuata, faciem partesque circa caput nonnihil ante obitum fuisse extenuatas. Non tamen id evenisse à morbo de quo agimus, ast à Tabe huic accidente. Interim ut ratio reddatur magnitudinis supra modum auctæ in prædictis partibus, notemus

1° Partes ad caput & viscera ferè omnia pertinentes, nervos ab illâ parte spinalis medullæ quæ intra calvam concluditur, recipere, & propterea non necesse esse hæc partes infelici conditioni partium primò affectarum subjici. Quare nulla ratio nos cogit asserere, hæc auctas partes vel intemperie frigidâ vel penuriâ & torpore spirituum affici, vel attractricem, retentricem, aut coëtricem facultatem indè vitiatam obtinere, & per consequens, partes hæc eximuntur omnino à primâ causâ modò recitatâ extenuationis in reliquis partibus primò affectis.

2° Notemus neque laxitatem, flacciditatem, molliciem aut internam lubricitatem in dictis partibus supra modum auctis dominari, neque has qualitates (quemadmodum accidit partibus primò affectis) expultricem debito concitatioem præstare, adeoque metuendum esse exportationem superare importationem, quod in partibus extenuatis contingere docuimus.

3° Notemus sanguinem in circuitu suo quò

quò parcius ad partes primò affectas distribuitur, eò liberalius hæc auctas partes rigare. Hoc superius probavimus, neque pluribus hic in eam rem opus. His ergò notatis, evidens occurrit ratio, cur prædictæ partes irregulariter augeantur: Etenim si in iis attractrix, retentrix & coëstrix non debilitentur secundum primam annotationem, & expultrix non sit justo concitator sec. secundam, atque interim copiosius alimentum iis affundatur sec. tertiam, necesse est earum molem improporcionatè excrefcere. Nam ubi abundat alimentum neque suo officio defunt facultates, fieri non potest quin plenior partium nutritio subsequatur.

III° Afferimus, protuberantias five tumores ossium in carpis, talis, & extremitatibus costarum duplici nomine vitiatum organum efficere, ratione scilicet tum magnitudinis, tum figuræ. Partes utroque modo vitiatæ oculis obviæ sunt, ut frustra alia sit exspectanda probatio. Sed cur ossa ad istum modum, in istis locis, sic protuberant? Arduum certè est hujus rationem reddere, neque fortè audemus polliceri nos omni ex parte curiosis satisfacturos. Itaque loco responsionis sequentes observationes non planè inutiles in medium proferimus.

Protuberantium
ossium in
hoc affectu
causæ.

I^o Ossâ in multis cum Parenchymatis

vi-

viscerum conveniunt. Nam 1° constant ex materia quâdam similari à sanguine perlâbente secretâ, nec laboriosa assimilatione opus habente, & omnino facilem nutritionem, donec ad *α.κ.μ.ν* incrementi pervenerint, videntur admittere; nutriri porrò usque dum ad extremam fortè siccitatem per ætatem perducantur, & extenuationi notabili vix videntur esse obnoxia: ità & parenchymata similia sunt per secretionem à sanguine ferè solum congesta, & facilè crescunt, agrè raròque extenuantur. 2° Ossa simili ferè modo, quo parenchymata, aluntur. Per arterias recipiunt sanguinem, per venas superfluum portionè amandant, ac loco vasorū tertii generis, quibus exterminantur excrementa, cavitatibus & cellulis donantur. Dubitet fortè aliquis de arteriis ossium, cùm tam dura & rigida pars inepta videatur intra quam pulsent arteriæ. Concedimus quidem minùs apta esse ossa pro arteriarum pulsatione ob duritiem suam & rigiditatem, adeòque agnoscimus ea non aliquam notabilem arteriarum ramificationem in se admittere; verùm si quis indè inferre velit nullas planè introadmitti arterias, nã ei nos omnino repugnantes habebit. Sunt etenim partes vivæ, nutriuntur, crescunt, facultatibus attractrice, retentrice, coactrice ac secretrice gaudent. Deinde sanguinem ea intra se recipere quem non possunt

Ossa non
omnino
Arteriis
deficienti.

K

nisi

nisi per arterias, patet ex eorum cruentatione
sive fracta sint, sive rasa, aut alio quovis
modo divisa in vivis adhuc animalibus. In
junioribus animalibus, spongiosa ossium
substantia ipsaque medulla sanguine suffusa
cernitur, & maxima pars cavitationum earum
non tam medullâ, quàm sanguine referta est.
In majoribus animalibus observare licet ve-
nas tum arterias per membranas ipsam me-
dullam involventes distributas: quæ omnia
fatis arguunt distributionem sanguinis ad
ipsa ossa. Verùm natura sagax (quæ in
omnium partium formatione commodissimè
omnia concinnat) prospiciens hinc arterias
venasque propter duritiem ossium non posse
convenienter longiori carnificatione per sub-
stantiam ossium disseminari, numerosas eas,
at valdè exiguas & plerumque capillares
mediante periostio hinc indè sparsim in fo-
raminula ossium vix conspicua ejaculatur.
Immo in majorum animalium diu elixatis
ossibus foraminula hæc insertionis vasorum
fatis facilè in extima superficie detracto pe-
riostio cerni queunt. Sed hæc sufficienter
dicta de venis arteriisque ossium, cum res
hæc minùs pertineat ad nostrum scopum.
Quod ad vasa tertii generis attinet, quan-
doquidem ossium excrementa non planè
inutilia erant futura, neque commodè extra
corpus exterminari poterant, natura, loco
vasis

vasis ter:ii generis conceptacula quædam
 (cavitates nempe, & cellulas) construxit, in
 quæ ossium excrementa, partem scilicet pin-
 guem quæ planè inutilis est ad ossa nutrienda,
 reponeret. Aliqui quidem medullam esse
 proximum ossium alimentum existimant; sed
 perperam, cum hæc, ut modò diximus, planè
 inepta sit ad ossium generationem & nutriti-
 onem. Ossa enim non tantùm durissima &
 solidissima atque ex se albioris coloris, sed &
 constant ex substantiâ quadam terrestri satis
 tenaciter cohærente; quæ conditiones longè
 absunt à medullâ. Hæc quippe in igne tota
 conflatur & in flammam abit; ossa verò, nisi
 ratione medullæ, vix flammam concipiunt,
 sed in terrestrem substantiam ferè tota calci-
 nantur. Deinde nullâ arte ad illam firmi-
 tudinem, quam in ossibus cernimus, perducere
 potest medulla. Porrò medulla ad modera-
 tum ignis calorem liquefcit & dissolvitur;
 ossa verò ardentissimas ignis flammam sine
 ullâ eliquatione sustinent. Præterea ossa per
 diurnam elixationem non in medullarem
 substantiam, sed gelatinam quandam resol-
 vuntur. Tandem ossa in pulverem comminui
 possunt; non sic medulla. Certum ergò est
 medullam non esse ossium alimentum, sed
 quoddam eorum excrementum sive potius
 excrementum, utile id quidem, suisque adeò
 conceptaculis asservandum. Ossa enim na-
 turâ

Medullam
 non esse
 ossium
 alimentum

Sed quæ od-
 dam eorum
 excremen-
 tum seu
 excrementum

turâ suâ alioquin ficciora, frigidiora, & asperiora, minùs apta forent motui, nisi medullæ seu exundationibus seu exhalationibus humectarentur & lubrica redderentur, blandoque ejus calore foverentur. Hæc omnia uno ferè sequenti experimento confirmantur. In animalibus junioribus æstimatâ magnitudine ossium, minus medullæ inest ossibus, plus sanguinis, quàm in grandioribus. In foetu nondum edito, vixdum vestigia medullæ à sanguine distinctæ observantur. Post partum verò indies medullaris substantia augeatur, & minus minùsque sanguine suffusa eique permista conspicitur: in ætate demum consistente ossa medullâ ferè purâ & sincerâ, sanguine vix conspersâ, replentur; in senectutis verò progressu credibile est ossa indies minùs minùsque irrigari sanguinis circuitu, & fortè ipsam medullam tandem cessante ferè nutritione ossium potiùs imminui quàm augeri: quo respectu limitandum fortè est experimentum propositum. 3° Ossâ (exceptis fortè dentibus) nervis carere & vel non, vel parùm certè, neque aliter quàm ratione periosii aut fibrarum ejus in ossium foramina immissarum sentire creduntur. Similiter Parenchymata viscerum videntur potiùs per suas membranas & vasa quàm per suam substantiam sensum illum, quem obtusum habent, obtinere.

Ex

Ex his colligimus ossa in hoc affectu non multum aliter affici respectu nutritionis quam parenchymata viscerum. Suprà monstravimus ossa non esse numeranda inter partes primò affectas, ut neque parenchymata dicta: hìc modò ulterius asserimus osseum genus sive ossa universa simul sumta non parcius fortè in hoc morbo ali, quam aliàs in sanis solent. Si enim per modum congestioni similem ut parenchymata, atque adeò facilè alantur, si possideant arterias et venas ad se deductas, et cellulas ac cavitates ad sanguinem recipiendum, si non sint in numero et conditione partium primò affectarum, neque nervos à spinali medullâ recipient; credibile omninò est non malè ea posse alimentum suum recipere, retinere, ac coquere. Porrò si consulere libet experientiam, Pueri hoc morbo laborantes habitâ ratione ætatis ac magnitudinis partium aliis ferè ponderosiores sunt, utali quoties observavimus, quod certè ex parte adscribendum videtur ossium magnitudini. Quamvis hìc magis frequentes, certas, et diligentius expensas optemus observationes, quas alii occasione nacti sibi poterunt subministrare: interim opinamur ossa in genere non admodum parcè in hoc morbo nutriri. Dicat aliquis, quæ hætenus dicta sunt spectare ossium nutritionem in genere, non verò ex iis reddi

rationem eorum protuberantiæ. Non id
dissimulamus; atqui, cum vitia hæc ossium
dependeant ab eorum inæquali nutritione, ut
suprà probavimus, non inutile hic propone-
re duximus aliqualem rationem nutritionis
eorum in genere. Pergimus jam propiùs ad
prædictos ossium tumores. Atque obser-
vamus

II° Tumores istos ossium non esse hete-
rogenei generis respectu cæterarum partium
ejusdem ossis, sed esse partes planè similes
& cum cæteris homogeneas, neque ex parte
constitutionis similis, sed tantum ex parte
magnitudinis & figuræ esse vitiosas.

Hinc sequitur III° Has protuberantias
non ex materiâ ossium illegitimâ, aut per vir-
tutem aliam, quàm è quâ & per quam alia
ossa, generari.

IV° Tumores dicti producuntur ex ina-
quali nutritione ossium, putà ex liberaliore
nutritione protuberantium partium & parci-
ore cæterarum partium ejusdem ossis. Atque
has tres ultimas observationes satis super-
que probavimus suprà, ubi de partibus affe-
ctis actum.

V^o Observamus Epiphyses ossium in ta-
lis & carpis, fortè etiam in nonnullis aliis
locis, molliores ac spongiosiores esse reliquis
partibus eorundem ossium. Quin fortè ma-
jores arterias & venas in se recipiunt, licèt
hoc

hoc nondum satis exploratum habeamus. Extremitates etiam costarum multò magis spongiosæ sunt & molles quàm cæteræ earum partes. Unde inferre licet molliores istas & spongiosiores ossium partes posse faciliùs ac liberaliùs sanguinis circuitum admittere, adeoque pleniùs nutriri quàm cæteras earum partes. Dicas, istarum partium molliem & spongiositatem non minùs in pueris sanis quàm hoc morbo afflictis reperiri. Concedimus id quidem, sed necesse interim est partes, quarum substantia compactior est, quæque difficiliùs sanguinis circuitum admittunt, leviori de causâ affici atque obstrui, quàm eas partes quæ faciliùs recipiunt & apertiores sunt. Sanguis autem in hoc affectu frigidior, viscidior, paulloque crassior debito externis partibus affunditur; quæ ergò partes ineptiores sunt ad ejus transitum admittendum, eæ promptè nonnihil obstrui parciusque nutriri possunt. Sed cur in sanis dictæ partes molliores & spongiosiores non item liberaliùs nutriantur cum largiùs quoque vel in sanis, ut dictum est, sanguinem recipiant? Respondemus, quia in sanitate ut istæ partes liberaliùs per arterias sanguinem recipiunt, ita & liberaliùs per venas eundem remittunt, quod certè modum ponit nimio earum alioquin futuro incremento. In hoc affectu verò eadem partes, ob-

frigiditatem, crassitiem, ac visciditatem affusi sanguinis, parcius fortè aut tardiùs eum remittunt quàm iis affunditur, adeoque ex sanguinis copiâ plusculùm excrescunt istæ partes, dum cæteræ ossium partes ob angustiam cavitatis arteriæ, fortè vix satis copiosè sanguine rigantur quo ex æquo debitòque nutriantur & crescant. Atque hinc (saltem probabiliter) deducimus inæqualitatem nutritionis ossium in hoc morbo. Conditio autem sanguinis quâ in hoc morbo apta est ulla partes per quas transit obstruere, videtur peculiariter osseum genus respicere. Nam in visceribus, exceptis pulmonibus, rariùs sanguis obstructions parit, ut neque in partibus primò affectis, cujus rei fortè interna lubricitas est causa: Ut ut sit, osseum genus, sive quòd incapax sit internæ lubricitatis, sive quòd succus nutritius in massâ sanguineâ peculiariter aptus sit in partibus tantopere fixis concrefcere, sive quòd idem sit naturâ suâ ossibus affinis, osseum (dicimus) genus obstructionibus facilè in hoc affectu infestatur, indèque id inæqualiter nutriri contingit.

Vicia or-
rum Den-
tium in
in hoc
affectu
causæ.

Dentitionis vitia huc etiam referenda sunt, cum ea quoque maximè dependere videntur ab hac inæquali ossium nutritione. Etenim si æqualiter dentes nutrirentur, uniformis essent substantiæ, neque frustulatim, ut frequenter hìc accidit, exciderent. Partes quippe

pe similes, quando æqualiter nutriuntur, non ad eò interruptam atque inæqualem consistentiam acquirunt, ut facile frustulatim comminuantur. Quare cum dentes sint partes substantiâ simili naturaliter gaudentes, si æqualiter nutrirentur, uniformem & æqualem consistentiam haberent, & vel integri in alveolis suis persisterent, vel integri exciderent, vixque alia ratio sufficiens videtur reddi posse quamobrem ex unâ parte magis quam ex aliâ frangerentur & per frusta exciderent. Concedimus quidem friabilitatem huc multum conducere, sed & istam friabilitatem magnâ ex parte à prædictâ inæquali nutritione dependere arbitramur. Solent enim aliâs dentes satis firmam, solidam, ac sibi coherentem consistentiam obtinere; & certè ex materia satis viscidâ præsertim in hoc affectu videntur confici; siquidem hinc massa sanguinis justo viscidior & crassior ferè deprehenditur, ut facile non sit hanc friabilitatem dentium defectui visciditatis materiæ, at multò probabiliùs inæqualitati nutritionis adscribere. Concludimus ergò, protuberantias ossium, tum vitia dentium oriri ab inæquali nutritione istarum partium, proveniente à peculiari dispositione sanguinis obstructivâ, ossa præsertim respiciente. Procedimus jam ad ossium incurvationem in hoc morbo.

IV° In

IV. In hoc affectu frequenter solent ossa nonnihil incurvari, præsertim Tibiæ & Fibulæ; Item ossa Cubiti, Ulna & Radius, aliquando ossa Humeri & Femoris; Articuli etiam nonnulli inclinantur, nunc introrsum, nunc extrorsum: tota spina etiam sæpe inflectitur, interdum in modum literæ S intorquetur, partim scilicet antrorsum, partim retrorsum, aut etiam partim dextrorsum, partim sinistrorsum.

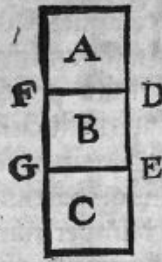
Curvatis
ossium
causæ.

Curvitatē hanc ossium aliqui adscribunt eorum *flexibilitati*. Aiunt enim in tam tenellâ atate ossa ipsa ex se non esse adeò inflexilia rigidâque, ut provectâ; itaque accedente hoc affectu fortè planè flexilia gradu aliquo reddi: Invehuntur ergò in nutrices, quæ infantes puerosque præmaturè suis pedibus committunt, existimantes eorum ossa ab onere sustentati corporis flecti. Alii similiter imperitum nutricum fasciandi modum acculant.

Verùm his ex omni parte assentiri non possumus. Et primò quidem ossa in Pueris hoc modo afflictis magis flexilia minùsque friabilia & rigida esse quàm in aliis planè negamus. Probavimus enim suprâ ossa in hoc affectu quoad similitudinem naturam non differre ab ossibus sanorum. Præterea, nemo hæctenus fide dignus testatus est se vidisse in hoc morbo ossa flexilia. Adhæc, si daremus
in

in tam tenellâ ætate ossa fortè non nihil inflecti posse, non tamen manerent flexa ut plumbum aut cera, sed suæ libertati permissa redirent denuo ad propriam partium positionem. Non enim constant ex materiâ ductili, adeóq; vel inter flectendum frangerentur, vel certè niterentur repetere pristinum partium situm. Quod ad nutricum vel imperitiam vel incuriam attinet, licèt eam ex omni parte non excusemus, vix tamen meritò hanc curvitatè iis imputare possumus. Videmus pauperum liberos minori curâ tractari, pedibusq; citiùs committi quàm generosorum; illorum tamen liberi rariùs hoc vitio infestantur quàm horum. Præterea nutrices novimus, quæ, summâ etiã adhibitâ diligentia, tum in fasciandis, tum in alio quovis modo tractandis infantulis quos lactarent, non tamen potuere hanc ossium curvitatè præcavere. Nobis igitur alia hujus curvitatè causa exquirenda est.

Comparemus ergò ossa, quibus curvitas accidere solet, *columna*; & certè satis appositè, cum, si erigantur, columnam quodammodo referant; atque indè demonstrationem rem hanc explicantem & illustrantem deducimus. Esto ergò columna ex tribus lapidibus A B C sibi invicem impositis exstructa. Supponimus talem quæ ab omni latere perpendiculariter sit erecta, ejus-

ejusdemque altitudinis. Si ergò à dextro latere immiseris cuneum inter lapides A B per lineam F D necessario caput columnæ, supremus nempe lapis A inclinabitur versus D angulúmque in D conficiet, & altitudo columnæ à dextris erit elatior quàm

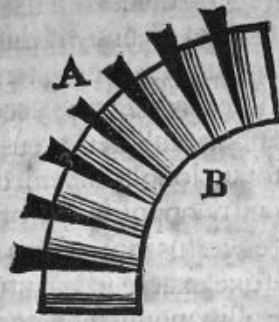
à sinistris. Similiter si alterum impuleris cuneum per G E inter lapides B C ampliùs adhuc incurvabitur columna, fietque angulus in E. Stat ergò jam columna

inclinata ad lævam in hunc modum A B C F G D E. Quò autem ex pluribus lapidibus columna exstruitur, si inter quosvis duos, ut dictum, cuneus ab uno solo latere interponatur, non columnæ speciem, at portionem arcûs referet;

quemadmodum in seq. figurâ A B fit conspicuum.

Ut

Ut ergò hæc ad præfens negotium accommodemus; si ossa prædicta ab altero latere plenius alantur, adeoque secundum istud latus magis excrescant quàm secundum oppositum; necesse fit illa eo ipso incurvari. Nam hîc eodem modo se habet plenior istius lateris nutritio ad incurvandum os, quo se habet cuneus ita immissus ad columnam incurvandam, nisi quod cuneus certis tantùm locis lateris columnæ infigatur, plenior verò nutritio lateris ossis fiat ex æquo ferè secundum totam ejus longitudinem. Etenim alimentum intra os assumtum quâ parte liberaliùs admittitur, ea id suffarciendo, ad modum cunei columnæ intrusi in longitudinem auctiorem protendit; quâ parte verò parciùs, ea id minùs protendit, unde necessariò accidit os incurvari versùs latus quod pari passu cum altero non elongatur.

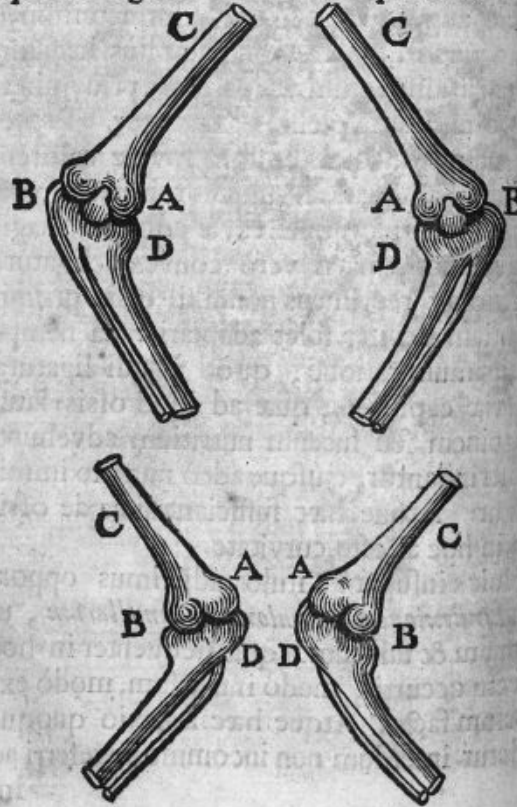
Porro

Porro si productio unius lateris columnæ non accidat tantum in uno vel duobus locis ejusdem, aut in pluribus, ut in tertiâ figurâ, tum eò propiùs ejus inclinatio accedit ad figuram portionis circuli, seu arcûs. At verò si secundum totam longitudinem dictum latus ex æquo ultra oppositum produceretur, ex æquo certè versùs oppositum latus inflecteretur, atque exactè segmentum circuli seu arcûs sine ullis angulis effingeret; simili planè modo incurvatio ossium in hoc affectu oritur; à majore nempe elongatione lateris pleniùs nutriti: cùm enim illa elongatio per intus assumptum alimentum secundum omnes partes istius lateris accidat, non expectanda est angularis angulosa figura, aut ex multis rectis angulatim connexis composita, aut arcuata, in quâ convexa pars constituitur à latere pleniùs, concava à latere parciùs nutrito. Quando autem contingit unam aliquam partem lateris convexi ossis curvi magis improportionatè nutriri respectu lateris oppositi, ex illâ certè parte os convexum magis quàm ex cæteris prominebit. Atque ità ex inæqualitate nutritionis, rationem curvitatæ ossium in hoc affectu reddidimus. Addamus, coronidis loco, in hujus rei ulteriorem confirmationem observationè à curatione hujus curvitatæ ossium deductam. Solent medicastræ nostræ fricare quotidie latera ossium

ossium cava, non convexa, illamque frictionem multum conducere aiunt ad curationem, hanc vero potius nocere. Certum autem est frictionem liberalius evocare succum in massam sanguineam nutritium ad partem fricatam. Quando ergo partem cavam, quae parcius debito alitur, fricueris, non mirum est si id profuerit, cum eo alimentum copiosius alliciatur, & calor partis quoque excitetur atque augeatur; neque est contra mirum si ossis pars gibba frictione amplius laedatur, cum eam alimentum ad partem, prius nimirum nutritam, plenius attrahatur. Praeterea unguenta quae possunt fovere calorem insitum & nutritias facultates roborare, post frictionem, parti ossis cavae adhibita magis conveniunt, parti vero convexae ligatura strictior & reprimens nonnihil ossis prominentiam utiliter solet adaptari: eam nempe potissimum ratione, quod a tali ligatura arteriae capillares, quae ad illud ossis latus sanguinem seu succum nutritium advehunt, constringantur, eiusque adeo nutritio immi- nuatur. Atque haec sufficiant dicta de ossium, in hoc affectu, curvitate.

Huic insuper Titulo adjicimus opportunè *Inflexionem articularum nonnullarum*, ut Inflexionis Articulorum causae genuum & talorum, quae frequenter in hoc affectu occurrit, modo introrsum, modo extrorsum facta. Atque haec inflexio quoque videtur interdum non incommodè referri ad
in-

inæqualitatem nutritionis. Etenim si ex inæquali nutritione accidat, ut alterum latus Tibiæ, putà exterius, præ altero ità elongetur ut nonnihil attollat exteriorem finem epiphyseos ofsis Tibiæ præ finu interiore, necesse est articulum genu exteriùs flecti, & è contrà elato finu interiore & depresso exteriore, eundem articulum interiùs flecti : Ut per sequentes figuras redditur conspicuum.

In

In articulo genu A B, sinus appendicis tibiae B, in priori figurarum pari, elatior est sinu altero ejusdem appendicis; unde os femoris C interiùs nutat, & similiter os tibiae D: articulus verò A B exteriùs non-nihil truditur. In secundo verò figurarum pari omnia contraria observantur. Articulus A B interiùs flectitur, quòd sinus appendicis tibiae A elatior fit sinu ejusdem B; unde necessariò attollit interiùs & inferiùs capitulum ossis femoris, adeòque os femoris exteriùs, articulus verò interiùs inclinatur.

Idem in Talis quoque, necnon in vertebriis dorsi contingere potest, si ossa articulo connexa ab altero latere altiora sint quàm ex adverso. In Talis verò, cùm illic præter os Tibiæ Fibula quoque per Articulum committatur, fieri potest, ut Fibula inferiùs longior extet Tibiâ, sicque articulum Tali exteriùs flectat; & è contrâ si accidat Tibiam Fibulâ esse longiorem, interiùs flecti articulum necesse est. Quamvis hîc concedamus non adeò frequenter ejusmodi inæqualitatem longitudinis inter Tibiam & Fibulam evenire.

Porro existimamus præternaturalem spinæ ^{Inflexionis} inflexionem rariùs accidere ab inæquali ^{spinæ} altitudine laterum ossium vertebrarum, ^{causæ.} frequentius verò ab aliâ causâ, quam jam prosequemur.

L

sequemur.

quemur. Diximus supra totam spinam in hoc affectu esse debiliorem, puerosque hoc malo afflictos non modò ad motum, sed & ad insistendum pedibus, immo & ad erigendam spinam ob debilitatem esse ineptiores. Quando ergò corpus ipsis quomodocunque erigitur, quærunt sustentaculum, spinamque modò antrorsum, modò retrorsum, modò dextrorsum, modò sinistrorsum flecti permittunt, quò onus corporis rebus ambientibus pro levamine incumbat. Hinc sæpe fit, ut ligamenta vertebrarum spinæ à parte lateris frequentiùs prominentis laxentur atque elongentur, à parte verò oppositâ contrahantur; ità ut tractu temporis secundum rectam & naturalem lineam spina erigi non possit. Atque hîc sanè nutricum negligentiam & incuriam minimè excusare possumus, quòd non satis attentè observent in quam potiùs partem infantes, quos lactant, corpus suum inclinare proni sint, quò in oppositam id sedulò dirigere satagant. Similiter etiam quando nutrices præmaturè infantes debiliores, & sine debitâ curâ pedibus committunt, fieri potest, ut, cùm motus tonicus musculorum sit impar sustentationi corporis, pueri sive genu sive talum ad alterutrum latus inflecti sinant; unde ligamenta articuli ab externâ aut internâ ejusdem parte extenduntur, & per consequens ligamenta lateris

Incuria
nutricum
notatur.

lateris aduersi contrahuntur, quo necesse est articulum aut extrorsum aut introrsum flecti. Quamvis ergò supra negavimus curvitatem ossium hinc dependere, concedimus tamen articulorum distortionem in infantibus debilioribus ex tali nutricum incuriâ accidere posse. Concedimus insuper ex constanti ineptâ fasciatione, ossa, quæ aliàs forent recta, posse incurvari: hanc tamen causam rariorem in præsentî affectu esse existimamus, ut fusiùs supra declaravimus. Procedimus jam ad angustiam & acuminatorem pectoris in hoc morbo.

Notamus hanc angustiam & acuminatorem pectoris non statim ab initio morbi apparere, sed confirmato demum morbo supervenire, paullatimque intendi, donec diu perseverante morbo evidens ea & insignis observetur, quando pectus antrorsum refert carinam navis, aut pectus Gallinæ. Hujus vitiatæ figuræ pectoris, quod aliàs secundum naturam latum, non à lateribus coarctatum, & antrorsum planum non acuminatum foret, ad 4 causas reducimus; quarum tres priores minus efficaciam huc contribuere, ultimam verò totum ferè negotium absolvere agnoscimus. Cùm tamen tres priores aliquid saltem huc contribuant, eas quoque hîc ordine recitabimus.

Sit 1^a. In hoc affectu os sterni ex auctâ mole

Angustie
& Acuminat
ionis
Pectoris
causæ.

mole Hepatis nonnihil elevatur sive antrorsum truditur, unde nonnulla portio dictæ vitiatæ figuræ constituitur; atque insuper ex eâdem elevatione ossis sterni nonnulla contractio costarum versùs spinam inferitur, quâ altera pars confit istius vitiosæ figuræ. Hanc contractionem costarum sic demonstramus. Sit

circulus A B C D. Supponitur is confici ex materiâ flexili, sed non æquè extensibili, verbi gratiâ, ex osse Ceti. Quando ergò distenduntur latera A C ab invicem, ità ut linea distantiae inter A C producat in longum, pari tunc ferè passu latera D B istius circuli necessariò contrahuntur, & eâdem operâ linea lateralis distantiae à D ad B abbreviatur; ex circulo enim formatur figura ovalis, ut qui experiri velit deprehendet. Mutabitur quippe figura in eum ferè modum quem sequens figura exprimit;

in qua linea distantiae inter A & C protensa representatur, simulque linea D B abbreviata apparet, circulusque redditur ovalis; neque pluribus ad hoc probandum est opus.

Sciendum jam est costarum paria opposita, præsertim superiora quæ maximè pectus efformant, mediante, à parte posticâ, spinâ; à parte anteriore, sterno, rudem quandam figuram circularem exprimere. Neque quenquam movere debet, quòd non constituent circulum exactum & perfectum, cum demonstratio nostra non minùs procedat in circulari figurâ utut imperfectâ quàm in perfectissimâ, modò ejus partes undique cohæreant, non sint intortæ, sint flexiles, sed non facilè extensiles, quæ conditiones abunde conspiciuntur in figurâ modò propositâ costarum.

Si ergò in hoc affectu os sterni antrorsum nonnihil elevetur, quò cedat hepatis moli, necesse est costas propiùs ad se invicem versus spinam adduci, quò necesse est pectus lateraliter coarctetur, minutâ ejus latitudine.

Dicat aliquis; si elevatio ossis sterni conducet ad coarctandam latitudinem Pectoris, id potissimum præstaret circa costas inferiores, quandoquidem ab inferiore parte elevatio hæc sterni incipiat; verùm contrà evenire compertum est, si quidem coarctatio pectoris maximè accidit circa alas & mox infra clavículas; inferiores verò costæ videntur ad latera expandi potius quàm constringi. **Object.**

L 3 Respondemus

Resp.

Respondemus inferiores 5 costas non articulari cum sterno, neque integrum circum conficere, adeoque nullo modo spectare ad demonstrationem propositam : illarum verò distentionem aliunde, nempe à plenitudine hypochondriorum, de quâ proximè dicemus, dependere. Notandum quoque est nos hanc non præcipuam causam vitiata figuræ statuere, immo tantillum solummodo eò conferre æstimamus. Atque sic procedimus ad secundam causam hujus figuræ vitiatæ, quam etiam leviusculam censemus.

Sit II^a Causa : In hoc affectu hypochondria plena & tensa perpetuò ferè deprehenduntur, nimirum tum ob magnitudinem Hepatis, tum quòd omnia ferè viscera in infimo ventre contenta satis ampla sint, quandoquidem in iis, ut antè dictum, prima essentia hujus morbi non radicitur, tum denique quòd intestina & ventriculus plus minus ferè flatibus distendantur. Jam verò ex illâ plenitudine & tensitate hypochondriorum colligere æquum est costas in hoc affectu plusculum quam par est, deorsum trahi. Nam maxima tensitas hîc observatur in musculis obliquis quæ hypochondris subtendantur : Musculus autem obliquè descendens habet capita dentata 6^a 7^a 8^a & 9ª costis affixa, & pars quoque tendinis lati obliqui ascendentis implantetur cartilaginibus costæ 9^a 10^a & 11^a

11^a. Quare cum dicti muscoli perpetuo ferè
nimium tensi in hoc affectu deprehendantur,
necesse est eos nonnihil deorsum trahere di-
ctas costas, & cum omnes costæ firmiter inter
se per musculos intercostales connectantur,
accidit omnes costas in hoc affectu pluscu-
lum deorsum trahi. Jam verò quòd costæ
ità detractæ nonnihil coarctent pectus ex seq.
figurâ demonstratur.

Fig. 1

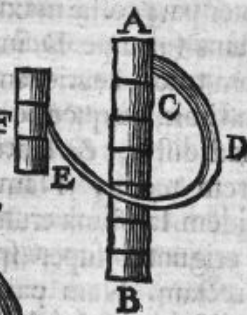

Fig. 2

Fig. 3

Sit A B
spina
dorsi.
C D E
costa. F
os ster-
ni: sup-
poni-
mus hîc
quod
cuilibet
in sce-
leto
cernere
datum
est, co-
stas non
com-
mitti
cum
spinâ
secundum

fec. angulum rectum, sed angulum infrà costam esse paullò recto minorem, adeò ut si costa paullulùm sursum trahatur, ejus articulatione cum spinâ propiùs ad lineam rectam accedat. Supponimus etiã articulationem costæ ipsius sive cum spinâ, sive cum sterno manere stabilem, & non trahi sursum (nè quis erret) sed medias tantùm costæ partes inter articulationes dictas. Dicimus ergò è contrà, quò magis deorsum trahitur costa, eò acutiorem cum spinâ angulum conficere. Quapropter pars costæ maximè à spinâ dorsi A B distans (nempe D in singulis figuris) ut deorsum tracta acutiorem angulum cum spinâ constituit, ità quoque minùs quàm antea à spinâ distet, & latitudinem Pectoris angustiozem reddit. Nam latera pectoris tunc quidem latissima erunt, quando costæ maximè eriguntur super spinam secundùm lineam rectam. Nam pars costæ D tunc maximè distabit à spinâ dorsi A B, quemadmodum cernere licet, si conferantur 1^a & 2ª figura cum 3^a, siquidem in fig. 3ª exprimitur costa erecta ad angulum rectum cum spinâ, & tunc pars costæ D evidenter magis distat à spinâ dorsi A B, quàm in primâ vel secundâ figurâ, ut intuenti fit conspicuû: in 2ª verò figurâ costa cum spinâ supponitur valdè acutù angulum conficere, & pro proportione pars ejus D (ut videtis) minùs distat à spinâ, quàm eadem

eadem pars D in primâ figurâ, cujus angulus minus acutus supponitur : & adhuc multò minus ea distat à spinâ quàm in tertiâ figurâ, cujus articulatio ad angulum rectum erigitur. Inferimus ergò costas, quando sursum trahuntur, ampliari nonnihil pectus lateraliter; quando verò deorsum trahuntur, idem à lateribus coarctare.

Hoc ipsum ulterius confirmatur eo, quòd quo tempore pectus dilatatur, nempe ubi inspiratio peragitur, costæ nonnihil sursum, vi musculorum intercostalium, trahuntur; & quo tempore pectus contrahitur, nempe ubi expiratio peragitur, eadem costæ nonnihil deorsum, ope musculorum obliquorum abdominis, retrahuntur. Id quivis in se ipso aliòve experiri potest præsertim in magnis inspirationibus & expirationibus. Percipiet enim liquidò in magnâ inspiratione costas simul elevari nonnihil sursum, unâq; ampliari latitudinem pectoris; in magnâ verò expiratione costas nonnihil deorsum, eadèmq; operâ introrsum contrahi. Neutrum horum contingere posset, nisi talis esset costarum positus, ut eæ inferius respectu spinæ conficerent acutum angulum, magisque depressæ adhuc acutiorem, & per consequens magis tunc coarctarent pectus; & è contrâ sursum motæ propius accederent ad angulum rectum cum spinâ, adeoque pectoris latera extenderent.

tenderent. Concludimus ergò ex plenitudine & tensitate hypochondriorum in hoc affectu costas nonnihil deorsum trahi, pectusque à lateribus coarctare; licet concedamus, ut supra monuimus, causam hanc non tantum valere, ut ei magnam hujus vitii partem tribuamus.

Sit III^a Causa hujus vitiatae figurae pectoris *Adnascencia lateralis Pulmonum cum Pleura*, quae in hoc morbo confirmato frequentissimè observatur. Certè ejusmodi Adnascencia nonnihil restringit atque impedit motum costarum extrorsum, quo pectus lateraliter dilateretur. Etenim si costa, ubi adnascencia subest, conaretur se à centro Pectoris fortius dimovere, periculum esset nè quodammodo aut adnascences Pulmones, aut Pleuram ipsam à costis dolorificè divelleret. Quamvis autem Pulmones ad ingressum aëris facilem secundum omnes sui partes extensionem admittant, ubi tamen ii subsidant vel crassi, humoribus infarciuntur (quod frequentissimè in hoc casu accidit) vix notabilem distentionem sine aut vasis alicujus, aut membranæ, aut ipsius parenchymatis solutâ unitate admittunt. Porro dum consideramus pulmones in sanis rarissimè à Pleuræ lateraliter adnecti; & non nisi in istis partibus Thoracis quæ minùs erant motui ad considerabilem distantiam exponendæ, nempe dorso,

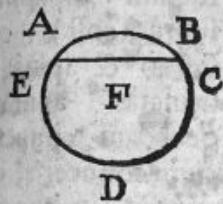
dorso, sterno, mediastino, & fortè mediâ parte diaphragmatis &c, existimamus sanè id non inconsultò à providâ naturâ factum, nè scilicet eorum connexiones vel dilatationi Pectoris officerent, vel pulmones ipsos istiusmodi calamitatibus obnoxios redderent. Ut ut sit, concipi vix potest, quin præternaturalis illa Pulmonum coalescentia cum pleurâ plùs minùs impediât ac remoretur liberam costarum expansionem versùs latera, adeóque aliquantillum saltem conducat ad angustiam Pectoris promovendam.

Sit IV^a Causa figuræ vitiatæ prædictæ, *Inæqualis nutritio certarum partium costarum præ aliis.* Atque hanc quidem causam longè cæteris tribus efficaciorè ad hoc symptoma efficiendum dicimus. Quod ut monstremus, Afferimus 1° septem costas superiores potissimum, si non solas, hanc Pectoris figuram constituere. Etenim quinque inferiores, ut non immediatè cum sterno committuntur, ità neque possunt sternum ullo modo acuminare aut elevare. Adde quòd, cum in integros circulos (ut suprâ monuimus) non coeant, facilè mobilis est earum figura, ut plùs minùs cedat plenitudini hypochondriorum. At verò septem costæ superiores per suas cartilagineas cum ossibus sterni articulantur, unde fieri fortè potest, eas ossa sterni, quæ tangunt, nonnihil antrorsum

sum

sum attollere, quando quinque inferiores contactu sterni privatae id efficere non possunt. 2° Afferimus costas omnes & non tantum 5 inferiores, sed & 7 superiores inaequalem in hoc affectu nutritionem admittere, atque ab una parte uberius ali, adeoque ab illa magis sec. longitudinem produci quam ab altera parcius nutrita: & quidem amplius crescere ea parte qua cum sterni cartilaginibus committuntur, altera vero parte nempe versus capitulum, quo sinus dorsi junguntur, minus tardiusque elongari. Ratio est, quod anterior pars cujusvis costae mollior ac spongiosior sit quam eisdem posterior, ut in quovis animali cuilibet licitum est experiri. Cum ergo (ut est supra dictis elucescit) partes ossium molliores in hoc affectu facilius recipiant alimentum & auvantur quam partes duriores & solidiores, sequitur anteriores costarum partes quod molliores sint, magis produci, quam posteriores. 3° Afferimus in corpore figuram circulari sive annulari donato (qualem paria costarum 7 superiorum sibi mutuo oppositarum mediante osse sterni & spina dorsi, suo modo, licet imperfecte, constituunt) si una pars annuli magis prolongetur quam altera, necesse est vel reliquas partes ejusdem huic incremento cedere, vel illam partem sic inaequaliter elongatam aut exterius prominere,

nere, vel interiùs plicari, aut fursum vel deorsum, & sive aliquo, sive pluribus ex his modis inflecti. Hoc sic demonstramus. Sit

circulus vel annulus A B. Supponantur partes ejus anteriores ab A ad B elongari, reliquæ autem ejusdem partes nempe C D E manere in situ suo neque omnino

cedere elongationi dictæ. His positis, necesse est portionem circuli elongatam, nempe A B vel antrorsum elevari, vel introrsum deprimi, vel fursum vel deorsum vel variè inflecti. Nam aliàs distantia inter terminos chordæ F non sufficeret ad istam portionem circuli jam elongatam immutatâ arcûs figurâ continendam. Etenim termini isti tantùm sufficiebant priùs, elongato ergò arcu, & non elongatâ chordâ, aut terminis & extremitatibus chordæ, fieri non potest, ut arcus eodem modo se habeat ad chordam quo priùs. Mutabitur itaque factâ flexione vel antrorsum, vel introrsum, vel fursum, vel deorsum, vel pluribus ex his modis, quemadmodum per figuras seqq. videri licet. Prima figura Arcum extrorsum prominentem refert. 2^a introrsum, 3^a variè inflexum sive plicatum & intortum. Et prima quidem admodum ap-

appositè figuram Pectoris in hoc affectu vitiatam exprimit. Etenim monuimus supra costas cum sterno & spinâ articulas annulum quendam imperfectum conficere, eademque in hoc affectu celerius ali & elongari à parte anteriori quàm à posteriori; ergò quoad causam planè & plenè convenit hoc symptoma cum figurâ illâ primò descriptâ. Præterea,

supposuimus partes circuli C D E manere stabiles; id quoque in hoc affectu accommodari potest lateralibus & posterioribus partibus costarum. Cùm enim hæ multò minùs crescant quàm anteriores, certè planè stabiles æstimandæ sunt, habito respectu ad merum excessum incrementi in parte anteriori. Nisi quis fortè dicat, vel costarum latera & partes posteriores expandendo se, vel articulos earum, quibus cum vertebra dorsi committuntur, permittendo costas re-

retrosum flecti, augmentationi isti excedenti nonnihil cedere. Verum neutrum horum verè dici potest. 1° Enim laterales & posteriores partes cujusvis costæ ut duriores ac solidiores, ita & rigidiores ac robustiores sunt anterioribus; absurdum autem est existimare partes debiliores ejusdem costæ posse flectere partes firmiores, aut partes minus flexiles cedere partibus faciliùs flexilibus. Quare partes laterales & posteriores costarum non ita flecti possunt ut cedant partibus earundem anterioribus elongatis. 2° Quod ad articulos costarum attinet, certè ille articulus, quo committitur costa cum vertebrâ thoracis, nullo modo pati potest costam sic retrosum flecti, quò cedat ejusdem elongationi; idque non tantum quòd is duplex sit, nempe cum sinu vertebræ & processu ejusdem transverso, adeoque ad motum retrosum permittendum maximè ineptus; sed vel maximè quòd decuplo fortior sit anteriore articulo, quo eadem costa cum osse sterni committitur. Articulus autem decuplo robustior, simulque duplex, atque ita duplex formatus, ut planè ineptus redditus sit ad motum retrosum patiendum, nullo modo concipi potest retrosum cedere, nè articulus decuplo debilior nonnihil antrosum flecteretur. Concludendum ergò partes costarum laterales & posteriores non cedere earum

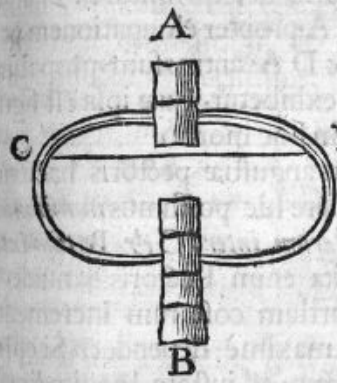
earum inæquali productioni quæ antèrius contingit, & per consequens eas hoc respectu stabiles esse habendas, adeoque necesse esse illam elongationem inæqualem immutare earum figuram à parte anteriore, idque eas illic inflectendo aut sursum vel deorsum, aut introrsum, vel extrorsum seu antrorsum, aut multifariam.

Non potest fieri hinc flexio Costarum sursum vel deorsum, quòd costæ *propter suam latitudinem ineptæ sint* ut alterutro modo inflectantur. Adde quòd musculis intercostalibus firmiter in suo situ cohibeantur ut sine viis musculis illatâ vix aut nè vix quidè possint vel sursum vel deorsum incurvari.

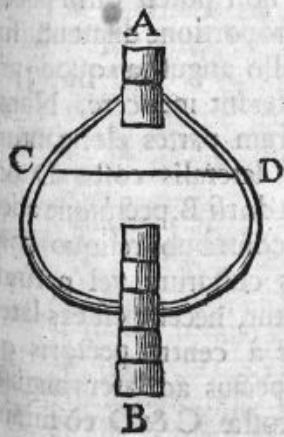
Quòd illa elongatio non possit vel certè ægerrimè possit plicare costam introrsum, eo evincetur, quod magnitudo Hepatis tali motui repugnet. Probavimus enim suprà ejus magnitudinem nonnihil attollere os sterni extrorsum seu antrorsum. Deinde ipsa figura costæ circularis plicationi introrsum faciendæ evidenter obluclatur. Denique quòd ista elongatio non multifariam flectat costas, etiam hinc inferri potest, quòd ejusmodi inflexio figuram compositam inferret, aliquàmque simplicium figurarum antè rejectarum necessariò continet.

Quapropter concludimus necesse esse inæqualem illam costarum à parte anteriori elonga-

elongationem immutare eorum naturalem figuram antrorsum seu extrorsum, os sterni elevando & pectoris figuram (alioquin ferè planam) anteriùs accuminando. Modum exprimunt sequentia schemata.

Sit A Os sterni: B vertebræ dorfi. C & D binæ costæ oppositæ, quas annulum quendam, ut hic cernitur, constituere diximus. Si ergò partes costarum anteriores, nempe inter C & A & inter D & A elongentur, neque tamen partes inter C B & D B quidquam huic

M

elongationi respondeant vel ei cedant, necesse est antèrius figuram annuli mutari. Cùm ergò, ut suprà monstravimus, costa inepta fit ad flexionem sursum, deorsum vel introrsum, necesse est eam prominere extrorsum seu antrorsum, ut exprimitur in 2ª figura, ubi sternum A propter elongationem partis costæ CA & DA antrorsum propulsum & acuminatum exhibetur, quæ ipsa est figura vitiosa pectoris in hoc morbo.

Præter causas angustiae pectoris hæcenus memoratas, addere hîc possumus *imminutum incrementum costarum inter C & B tum inter D & B*. Debita enim Pectoris latitudo à justo istarum partium costarum incremento & elongatione maximè dependet. Si enim istæ partes costarum ad justam longitudinem accrescant, fieri non potest quin pectus ad latera justâ ferè proportionè dilatent, subducto tantùm tantillo angustiae quod priores causæ solæ ei poterant inducere. Nam quò magis istæ costarum partes elongantur, eò etiam magis pars lateralis costæ D & pars C distabit à spina dorfi B, pectusque adeò latius reddetur. E contra ubi reliquo corpore aucto istæ partes costarum vel parùm vel non æquè augmentur, necesse est eas lateraliter minus distare à centro pectoris quàm par est, ideòque pectus ad latera angustare. Siquidem latera costæ C & D eò minus di-

stant
sicut insup

stant

stant à spinâ dorfi & centro pectoris, quò minus elongantur costarum partes inter C B & D B, ut cuivis attendenti patet. Atque hæc sufficiant dicta de causis Angustiae pectoris & Acuminationis ejusdem in hoc affectu ; quibus etiam tandem finem imponimus huic disquisitioni de vitiis Organicis in hoc affectu evenientibus.

C A P. XIV.

Essentia secundaria hujus morbi in constitutione animali.

Finito jam examine *constitutionis naturalis & vitalis* in hoc affectu læsæ, restat ut inquiramus in *constitutionem animale*m. Et supra quidem asseruimus nullum hic occurrere vitium primum, & quod pars sit essentiæ primariæ hujus morbi. An verò in ea adsit aliquod vitium secundarium, nunc venit dispiciendum.

Quandoquidem autem tum veteres tum neoterici qui de Facultate Animali scripserunt, nè mentionem quidem fecerint constitutionis animalis, nedum ejusdem descriptionem tradere aggressi sint ; jure meritoque ea à nobis illam agnoscentibus expectabitur. Et cum aliqui viri cordati nonnihil dissentiant

M a ab

ab istâ descriptione quæ deduci potest à veterum & communi sententiâ de facultate animali, remque illam secus explicantes aliam descriptionem paullò diversam substituunt; utramque hîc in medium proferre visum est.

Descriptio
constituti-
onis ani-
malis ma-
gis con-
formis o-
pinioni
veterum.

Secundùm priorem sive veterum vulgòq; receptam opinionem & descriptionem facultatis animalis, constitutio animalis est *Affectio illa corporis quæ in generatione & motu debito spirituum animalium consistit*. Per motum autem debitum spirituum animalium intelligi volunt excursum eorum à cerebro per nervos instar fulminis, atque iterum eorum ad cerebrum recursum, quò ei renuntient quid ab externorum sensuum organis percipiatur.

Alter ejus-
dem con-
stitutionis
descriptio.

Alii verò, ut diximus, rem hanc aliter explicant. Concedunt quidem constitutionem animaleam includere generationem & distributionem spirituum animalium; ast illum perniciosum motum fluxûs & refluxûs spirituum animalium, fulminis instar, in nervis aiunt esse inconceptibilem, & si non inutilem, saltem tamen esse minimè necessarium ad facultatem animaleam stabiliendam. In ejus autem locum substituunt inter vigilandum motum quendam contractivum & tonicum, sive nixum motivum ipsius substantiæ cerebri, spinalis medullæ, nervorum inde ortorum, partiumque in quas distribuuntur. Atque hunc motum sive nixum

nixum *tenfitatem* quendam in partibus prædictis producere dicunt, vi cujus alterationes ab objectis quibusvis istis partibus impressæ communicantur cerebro. Quemadmodum enim in Citharâ, ubi fides sunt debito modo tensæ, si in alterutrâ extremitate quàm levissimè plectro percutiantur, motus iste in momento, saltem Physico, excurrit ad alteram extremitatem; ità quoque afferunt moto aliquo nervo extra cerebrum debitè tenso, motum istum ob continuitatem & tenfitatem dictarum partium ad cerebrum ipsum extendi, ibidémque impressiorem quandam suæ causæ conformem signare. Inter dormiendum verò existimant cerebrum, spinalem medullam, & plerosque nervos non nihil laxari. Et quidem, simpliciter semperque aiunt anteriores connexiones spinalis medullæ cum cerebro durante somno laxas manere: concedunt verò connexiones posteriores cum cerebello aliquando tensas esse, ut in Noctambulonibus, atque ità externa objecta quodammodo percipere, sed non per sensum communem iudicata, sed tanquam à memoriâ ad phantasiam reflexa. Neque etiam necesse esse arbitrantur inferiores omnes partes spinalis medullæ adeoque nervos indè ortos perpetuò inter dormiendum laxari; cùm aves plurimæ pedibus insistentes dormiant; cùm respiratio per somnum

aliquorum nervorum tenfitatem fupponat, denique, cum, ubi primùm obrepit fomnus, superiores nervi ferme laxentur priùs quàm inferiores. *Infomnia* autem quod attinet, opinantur ea oriri ex varia & fortuitâ agitatione & mixtione diverforum *figillorum* feu *imprefionum* in memoriâ reconditarum, quæ jam denuo percipiuntur ob retentam aliquam tenfitatem in nonnullis cerebri partibus. Ubi verò in profundiore fomno nulla observantur infomnia, totum quoque cerebrum laxari affirmant.

Sive jam prior fententia, five hæc posterior veritati magis confentanea fit, nihil nos impræfentiarum moramur; neque hanc litem fufcipimus hîc determinandam, cum utrovis modo facultas animalis functionem fuam exerceat, ab iifdem cauffis, & ferè fimiliter vitium fecundarium in animali conftitutione per hunc morbum eveniat. Nam 1° Quod ad *generationem fpirituum animalium* attinet, five prior five posterior fententia afferatur, perinde erit; quod in cerebro, in quo utraq; opinio fupponit generari fpiritus animalis, nihil vitii (nifi fortè alius conjungatur morbus) deprehendamus. Suprà enim oftendimus ipfum caput non effe inter partes primò affectas annumerandum, neque ejus actiones internas & proprias in hoc affectu vitari. Deinde 2° quod ad *distributionem fpirituum*

spirituum animalium attinet, five ea perficiatur prorsum & retrorsum rapido illo motu instar conuulsationis fulminis, five motu tantum prorsum facto eoque paulatino & placido, idem ferè vitium in hoc affectu occurrit.

Etenim 1° cum suppositus ille rapidus motus spirituum animalium fiat transitu per partes primò affectas, viz per spinalem medullam extra calvariã, per nervos indè ortos, & per partes, in quas ii nervi distribuuntur, & cum hæ omnes partes in hoc affectu laborent intemperie frigidâ, tum paucitate ac ignaviâ spirituum insitorum, necesse est debitam istius motus velocitatem nonnihil retardari. Frigida enim intemperies, ut & torpor ac inopia spirituum, cuius motui (excepto constrictivo) repugnant. Dicat aliquis sententiam priori loco propositam supponere eximiam activitatem & subtilitatem spirituum animalium, quibus hanc repugnantiam facillè possint superare. Verum, ut ut ita sit, cum partes, quas permeant, reagant, suamque frigiditatem & torporem iis communicare satagent, necesse est eas activitatem illam spirituum nonnihil retundere, subtilitatem minuere, expeditumque illum transitum aliquantum remorari. Quare suppositâ hæc sententiã ut verã, vitiabitur in hoc affectu constitutio animalis ex parte motus rapidi spirituum diminuti, idque secundariò, cum

Vicia constitutio nis animalis.

motus hic non retardetur vitio primario spirituum animalium, aut vitio partium primò affectarum, quemadmodum dictum. Similiter in modo posterius proposito, in quo motus spirituum supponitur placidus & tranquillus, necesse est eas, dum tardiusculè per partes primò affectas transmittuntur, labem aliquam à vitiatâ constitutione insitâ istarum partium contrahant, ob easdem rationes proximè præcedenti articulo allatas. Erit ergò secundum hanc quoque opinionem vitium secundarium in distributione spirituum animalium.

Tandem quod ad *tenfitatem ipsius substantia cerebri, spinalis medullæ nervorum & nervosarum partium inter vigilandum* attinet, quæ in posteriori sententiâ antè propositâ supponitur, necesse est defectum aliquem debitæ tenfitatis in spinali medullâ extra calvâ, in nervis indè ortis, tum in partibus ad quas distribuuntur in hoc morbo adesse. Etenim 1° Intemperies frigida & humida debitæ isti tenfitati adversatur. Ità quoque & torpor ac inopia spirituum insitorum; quibus certè partes affectæ inertes redduntur minúsque aptæ ad animales actiones obeundas; contrà quàm evenit, quandò prædictæ partes debitam suam tenfitatem obtinent. 2° Ex suprâ-dictis liquet Tonum harum partium in hoc affectu nonnihil vitari propter

ter nimiam laxitatem, flacciditatem, molli-
 tiem, & internam lubricitatem, quæ quali-
 tates justam earundem partium tensitatem
 evidentissimè labefactant. Quamvis ergò
 cerebrum in hoc affectu debitum fortè in-
 fluxum ex parte suâ præbent, vix tamen, &
 nè vix quidem fieri potest, ut sufficienti gra-
 du tensitatem suam spinali medullæ extra
 calvam nervisque indè ortis, &c, ob intem-
 periem, torporem & inopiam spirituum in-
 fitorum, tum tonum earum partium vitia-
 tum, ut dictum, communicet. 3° Sympto-
 mata in hoc morbo animalem facultatem
 spectantia idem luculentissimè confirmant.
 Etenim pueri hoc morbo afflicti ab ipso ejus
 principio minùs robustè (si cum aliis coæta-
 neis conferantur) se movent atque exercent,
 minùsque delectantur lusibus masculis; ast in
 progressu morbi motum ferè omnem conci-
 tatiorem averfantur, pedibus insistentes
 vacillant, quæruntque sustentacula, vix aliter
 incedentes erecti; neque ludere delectantur
 nisi sedentes aut recumbentes, vel brachiis
 molliter gestati; denique spina debilis ema-
 ciato corpori erecto, vel oneri grandiusculi
 capitis vix sufficit sustentando. Quæ omnia
 fati superque demonstrant tensitatem par-
 tium motui inservientium esse minùs in hoc
 affectu rigidam quàm inter vigilandum ex
 æquo requiritur. Si ergò ista debita inter vi-
 gilandum

gilandum tensitas fit pars constitutionis animalis, quod hîc supposuimus, eadem certè vitiata constituit necessariò morbosam affectionem in constitutione animali : & cum hoc vitium non primariò ab ipso cerebro, sed ab insitâ constitutione partium primò affectarum dependeat, secundarium vitium respectu animalis constitutionis jure meritò censendum est.

Cur sensus non æquè hic lædatur ac motus.

Occurrit tamen hîc scrupulus : Quæret aliquis cur sensus quoque in hoc affectu non pariter lædantur ac vis motiva ? In promptu est ratio. Longè major tensitas, robur, & vigor nervorum ad facultatem motivam quàm sensitivam exercendam requiritur. Ad sensationem enim levissimus ferè motus tonicus nervorum sufficit, non item ad motum. Sic observare licet in motu cujusvis articuli musculos eum moventes admodum duros, tensos, ac rigidos esse : verùm remissâ illâ durtie, rigiditate ac tensitate sensationem nihilominus facilè peragi. Neque obstat, quòd aliquando in Paralyfi sensus non nihil stupeat permanente motu : Paralyfis enim affectus est ab hoc planè diversus. In ea quippe vitium primarium in ipsâ constitutione animali refidet ; fieri ergò potest, ut non minùs sensum quàm motum afficiat. Præterea quando fortè nervus cutaneus debito cerebri influxu caret, is verò qui ad mus-

musculos istius partis fertur, eo fruitur, fieri potest, ut hâc etiam de causâ tollatur sensus manente motu; licet casus hic non tam frequens sit, sapiusque motus aboleatur constante sensu. Sed de hac re satis superque diximus. Atque ita tandem depromsimus ea quæ de integrâ essentiâ hujus morbi tum primariâ tum secundariâ meditati sumus, idque quâ potuimus perspicuitate in materia difficili & ab aliis antè non tractatâ præstitimus. Proximum est ut ad causarum hujus affectûs examen nos accingamus.

C A P. XV.

*Præter causas, & I^o quæ ad Parentes
attinent.*

Essentiam hujus morbi *primariam* atque etiam *secundariam* superius fusè explicuimus: & quidem dependentiam *essentiæ secundariæ* à *primariâ* ibidem satis demonstravimus. Non ergò hîc expectandum est, ut denuo ex professo & speciatim de causis *essentiæ secundariæ*, quas nempe antè retulimus, tractemus. Sufficiet causas *essentiæ primariæ* investigâsse. Si qua tamen occurrat causa quæ unâ influat cùm in *primariam*, tum *secundariam* morbi *essentiam*, cum
hîc

hïc quoque obiter annotare non gravabimur.

Duo summa causarum hujus morbi genera.

Omiffa verò omni *causa* circa varia causarum genera, ad duo solummodò capita discursum hunc nostrum contrahere visum est. Prius continet *infirmitates, morbos* & *parentum dispositiones*, quæ fortè eatenus in liberos influent, ut saltem proclivitatem aliquam & aptitudinem ad incidendum in hunc affectum (si non actu ab ipso ortu in eum delapsi sint) inferant. Posterius comprehendit *causas hujus morbi accessorias*; eas nempe, quæ pueris post partum accidunt.

An & quatenus morbus hic dici possit hæreditarius. Morbus hæreditarius est vel propriè, vel impropriè sic dictus.

De primi generis causis occurrit in ipso limine quæstio, utrum & quatenus morbus hic dici possit *hæreditarius*? Quò feliciùs in hujus quæstionis determinatione procedemus, distinguendus est morbus hæreditarius in *propriè & impropriè* sic dictum. Et quidem morbus hæreditarius propriè sic dictus semper supponitur præextitisse in utroque vel alterutro parente, indèque in prolem esse derivatus. Morbus verò hæreditarius impropriè dictus non supponitur in *eadem specie* præextitisse in utroque vel alterutro parente; præcessisse tamen necesse est vitium quoddam (fortè diversi planè generis) in altero saltem eorum, cujus virtute dispositio quædam proli impressa est, quâ in morbum hunc

hunc impropriè hæreditarium proclivis red-
ditur.

Porro morbus hæreditarius propriè dictus
adhuc duplex est : vel in *conformatione*, ut
quando mancus mancum, surdus surdum, <sup>Uterque
rursum
duplex.</sup>
cæcus cæcum generat; vel in *constitutione si-
milari*, ut quando podagricus podagricum
gignit. Notandum est in priori genere à
primis effectis formationis staminibus actu
foetui inesse vitium hæreditarium; in posteri-
ori verò non necesse est actu inesse foetui à
prima formatione morbum ejusdem speciei
cum morbo parentum; sed sufficit ejusmodi
dispositio à parente altero vel utroque im-
pressa, quæ tractu vitæ ex concursu aliorum
incidentium causarum in eundem actuari
possit. Adhæc morbus quoque impropriè
dictus hæreditarius similiter duplex esse po-
test, nempe vel in *conformatione*, vel in *consti-
tutione similari*. In *formatione*, ut quando
neuter parens cæcus, luscus, balbus, clau-
dus, &c, prolem tamen cæcam, luscam, bal-
bam, aut claudam ex ipso vitio formationis
in utero in lucem producit. Etenim in casi-
bus propositis, id ipsum vitium quod in prole
cernitur, ab aliquo vitio parentum, licèt fortè
diversi generis, profluxit, adeoque morbus
hæreditarius, etsi impropriè, nuncupari po-
test. Similiter in *constitutione similari* prolis
morbus impropriè hæreditarius residere po-
test,

test, ut quando melancholicus, & sedentarius vel etiam intemperans parens prolem generat cachexiæ aut podagræ obnoxium, licet fortè parens neque cachexiâ neque podagrâ unquam laboraverit.

Quæstio-
nis prædi-
ctæ solutio

Hisce præmissis ad quæstionis solutionem propiùs accedimus. Et dicimus I^o hunc morbum non contineri sub priori specie morbi hæreditarii propriè dicti. Illa enim in formatione consistit, hic verò morbus secundùm essentiam suam primariam est morbus similis, ut supra demonstravimus, & rarissimè à primo ortu, nedum ab ipsa prima conceptione & formatione se prodit. Atque ab eadem rationes asserimus etiam hunc affectum non pertinere ad priorem speciem morborum hæreditariorum impropiè dictorum, qui similiter in formatione partium consistunt, & mox à prima formatione inchoantur.

II° Dicimus fieri posse morbum hunc cadere sub secunda specie propositâ morbi hæreditarii propriè dicti, nempe illâ quæ in constitutione similari consistit. Hoc tamen ut certum & exploratum statuere nequimus, cum pueri quas hæctenus hoc morbo afflictos novimus nondum ad eam ætatis maturitatem pervenerint quâ liberos generent, ideòque non aliter quàm per probabilem conjecturam opinari nobis licet, an eorum pro-

progenies hæreditario jure quondam hoc morbo contaminata sit futura, necne.

III° Dicimus in multis pueris morbum hunc cadere directè sub secunda specie morbi hæreditarii impropriè dicti superius propositi. Etenim secundùm ejus primariam essentiã est morbus similis, & licet nondum factis diu nobis innotuerit, ut quid in secunda progenie efficiat definire valeamus, frequenter tamen in præsentì progenie rudimenta quædam hujus morbi in multis ab altero vel utroque parente derivata fuisse deprehendimus. Adeò ut licet neuter parens hoc morbo in infantia vel pueritia laboraverit, apparatus tamen aliquis & pronitas in hunc affectum statim in eorum infantulis apparuerit, præsertim in iis quorum parentes ob vitium aliquod corporis, vel errores vitæ dispositi ante coitum fuerunt ad hanc labem foetui inurendam. Quæ autem assertiones parentum eos ad liberos huic morbo facilè obnoxios generandos disponant, mox ordine enumerabuntur; ex quibus etiam ulterior confirmatio assertionis hujus liquebit.

IV° Dicimus, licet affectiones Parentum frequenter in foetibus dispositionem quandam ad hunc morbum incurrendum imprimant, adeoque in secunda acceptione morbi hæreditarii impropriè dicti affectus hic censendus sit, ut modò dictum, rarissimè tamen accidere

*Obser-
vatio.*

*Cur In-
fantes ra-
rissimè
hunc affe-
ctum ante
partum in-
currant.*

accidere ut hic morbus in actum erumpat ante foetus partum. Testatur aliquis nostrum se semel, & semel tantum, vidisse puerum recens natum hoc morbo afflictum. Atque in eo spina dorsi & collum adeò erant debilia, ut nulla ratione valerent grandiusculum caput sustinere. Obiit hìc intra tres menses post partum. Quibus patet eum gravissimè fuisse affectum. Videtur ex modò dictis conspicuum, infantes, utut frequenter dispositionem ad hunc morbum à parentibus mutant, rarissimè tamen eam ante partum incurere, ubi verò eum tam præmaturè incurrunt gravissimè affligi. Cujus utriusque eventus ratio quæri possit. Quod ad priorem attinet, dicimus hunc affectum ex parte consistere in intemperie frigida partium primò affectarum, & quidem inæquali, frigidiorè scilicet in dictis partibus habito respectu ad temperiem capitis & viscerum; hancque inæqualem frigiditatem istarum partium magni esse momenti in hoc morbo, idque etiam ratione ipsius inæqualitatis: hæc enim multum contribuit inæquali illi & imminutæ distributioni vitalis sanguinis ad partes primò affectas. Cùm ergò eo tempore, quo foetus in utero gestatur, inæqualitas hæc, temperamenti partium primò affectarum plurimum corrigatur, & avertatur ab æquali calore, quo uterus corpus Embryonis undique arctè

arctè amplectitur & fovet, sequitur gestationem non parùm hunc morbum arcere, atq; ejus invasionem ad minimum retardare. Corpus enim uteri æquali calore undique perfusum omnesque partes Embryonis ex æquo complectens ac fovens haud facilè permittit unam partem præ alia algere, adeoque immutato sanguinis vitalis affluxu irrigari. Quapropter cum illa ipsa inæqualitas caloris ac irrigationis sint partes essentia hujus morbi, & sine quibus morbus hic consistere non potest, minimè mirandum est uterum hæc morbi partes strenuè impugnantem ejus invasionem, durante saltem imprægnatione, plerumque protrahere.

Quod ad posteriorem partem quæstionis propositæ attinet, cur nempe Infantes, qui ante partum hoc morbo correpti fuerunt, gravius ac periculosius laborent, dicimus secundum illud *Hippocr. sect. 2. aph. 34.* morbum, qui cum ægrotantis conditione minis cognatus fuerit, periculosiorem esse eo qui secus, ut febris seni quàm juveni majus minatur periculum, hyemèque quàm æstate. Morbus enim qui ægrotantis conditioni conformis est, leviolem postulat causam pro sui introductione; is verò qui illi contrarius est magnitudinem causæ arguit, quæ non obstante freno effectum suum proferat. In præsentibus ergò affectu si æqualis uteri calor non possit

Cur ii, qui ante partum hoc morbo correpti fuerunt, gravius ac periculosius laborent.

N

co-

coercere propensitatem Embryonis ad hunc morbum, quin eum incurrat, necesse est causam à Parentibus impressam esse vehementem, ipsaque principia feminalia esse insigniter labefactata. Spes itaque in angusto est ubi foetus hoc morbo laborans nascitur, neque prudens medicus curationem absque ingentis periculi prognostico aggredietur. Porro corollarii vice aliam regulam priori affinem, licet fortè nondum certam & comprobata, subtexamus. Pueros nempe, quò citius à partu hoc morbo corripuntur, eò difficilius (ceteris paribus) ab eo liberari. Sed hæc sufficiant de proposita quaestione.

Enumeratio causarum quæ ex parte Parentum hanc morbum producant. I. Ante conceptionem. Vicia Parentum à toto corpore dependentia.

Jam nos accingamus ad divisionem & enumerationem causarum quæ ex parte Parentum hunc morbum producant. Vicia hæc parentum alia respiciunt generationem ipsius spermatis, e quo foetus constat; alia respiciunt *Embryonem jam conceptum* & in utero adhuc gestatum. Vicia generationis seminis sive in mare, sive in foemina, vel à *toto corpore*, vel à *partibus generationi dicatis* procedunt. Vicia parentum à toto corpore dependentia eò maxime in foetum influunt, quòd materiam generationi seminis minus aptam ad partes huic muneri dicatas transmittat. Non animus est singula materiae seminis vitia hic recensere, ast ea solummodo quæ ad hoc malum proli inferendum conspirant. Hæc ad 4 Classes reducimus.

I. Classis

I^a Classis continet *intemperiem frigidam & humidam materiae*, ex qua semen generatur. Hæc præcipuè provenit ab *intemperie frigida & humidâ parentum*, ad quam etiam referimus *cacochymiam, præsertim pituitosam & serosam*; item *cachexiam, hydropem & fortè morbum virginæum*, quem febrim albam vocant, non satis ante conceptionem eradicatum; qui omnes affectus manifestè faciunt ad materiam aquosam, frigidam humidam partibus genitalibus suppeditandam; qualis non modò in genere minùs apta est ad spermatis generationem, sed & specialiter inclinât ad conditionem hujus morbi, cujus pars essentialis primariæ in ipsa intemperie frigida & humida consistit, ut supra monstravimus. Porro ad hunc titulum revocare fortè licet *scorbutum, strumosam affectionem, Luem veneream, Ictericumque*; in quibus sanguis quoque fordibus & excrementitiis humoribus, ichoribusque malis inquinatur, ut non facîle in semen probum ac laudabile cõmutari possit.

II^a Classis continet *Inopiam spirituum in situ in materia è qua semen generatur*. Ex hujusmodi enim materia semen spirituosum confici non potest. Causæ quæ talem materiam partibus genitalibus suppeditant sunt *corpora generantium exsucca, extenuata, emaciata* sive à longa inedia, sive ab evacuatione aliqua nimia, ut à diu continuatis vomitu, diarrhæâ,

1. Intemperies frigida & humidâ materiae ex qua semen generatur; ejusque causæ.

2. Inopia spirituum in situ in materia è qua semen generatur; ejusque causæ.

diarrhœa, dysenteria, lienteria, fluxu hepatico, ab hæmorrhagia profusione ex quacunque parte, à sudoribus nimis, à diuturno aliquo morbo viribus necdū ante coitum reparatis; à febre, aut alio gravi aliquo morbo presente; præcipuè Tabæ, febre hæctica, atrophia ex quacunque causa, denique ab imminuta alimenti ultimi, ob cuiusvis partis vitium, concoctione. Etenim in istiusmodi casibus, materia, quæ ad partes generationi inservientes amandatur, competente copiâ insitorum spirituum destituta est, unde partes semen præparantes ac coquentes defectum hunc nequeunt integrè corrigere, seménque satis spirituosum ejaculari. Cùm ergò non minima pars primæ essentiæ hujus morbi in penuria spirituum insitorum consistat, fieri non potest, quin foetus ex tali semine parùm scilicet spirituosum genitus, innatam quandam dispositionem ad hunc effectum in primis suis rudimentis impressam contineat, quæ postea, concurrentibus aliis causis, facile in actum deducatur.

3. Torpor
materia
dictæ.

III^a Classis continet *Torporem seu stuporem materia transmissa ad partes genitales*, è qua semen producitur. Etenim non modò partes solidæ, sed & tota massa sanguinis humorisque in ea contenti torpori ejusmodi sunt obnoxii. Atque hinc est quòd Medici sæpiùs dicant in morborum causis reddendis, humores, tùm etiam sanguinem esse nimis fluxiles

iles & mobiles, debitóque concitiores, interdum è contrà esse ineptos ad motum, minús fluxiles esse, minúsque æquo activos; atque hujus quoque rei respectu mediocritas quædam est saluberrima. Verùm plura huc spectantia videantur suprà. Prosequemur hic tantummodo *vitia parentum* à quibus hic defectus vigoris & activitatis in feminis materia oritur. Sunt hæc ergò 1° ipsa *constitutio parentis alterutrius vel utriusque mollis, laxa, & effæminata*, ad actiones robustiores ac viriles indisposita. 2° *Dietæ humidior, & plenior, Epicuræa, frequentibus cruditatibus obnoxia.* 3° *Vitæ genus delicatum, mollitiei ac voluptatibus deditum, ignavum, laboribus periculis & curis rariùs assuetum.* Huc referas quoque *exercitii fortioris omnimodum defectum, somnum immoderatum, præsertim mox post cibum, & somnolentiam qualemcunque, vitam sedentariam, speculativam, scientiis, & mollioribus artibus, putà Poëtica, Musica, Cosmetica & similibus solùm intentam.* Huc etiam reducimus *Comædiarum & spectaculorum scenicorum quotidianam frequentationem, Fabularum & Historiarum Comæntitiarum assiduam Læctionem, locóque masculi exercitii lusus pictarum chartarum aut aliarum frequentiores.* Huc pertinent etiam *Pacis diuturnioris ac opulentiæ solennes fructus, securitas, incuria, negligentia & similes.* Omnia

Ejus
Causæ.

N 3 jam

jam hæc enumerata vitia ad mollitiem & torporem partibus inferendum manifestè faciunt. Cum ergò sanguis, unà cum humoribus in eo contentis, in circuitu suo perluat omnes partes sic torpidas redditas, fieri non potest, quin in transitu suo aliquam alterationem eòdem spectantem subeat, & cum portio sanguinis transeuntis torpore nonnullo, ut dictum, affecti, transmissa ad partes genitales evadat ipsa materia ex qua generatur semen, facilè inferri potest foetum ex talibus principiis oriundum intra se contrahere proclivitatem saltem aliquam ad torporem & ignaviam nativæ suæ materiæ conformem, illamque proclivitatem post partum summotâ præservatione ab æquali uteri foetu, à variis causis non difficulter in actum deduci : Quapropter cum torpor ejusmodi sit pars primæ essentiæ hujus morbi, sequitur in talibus seminalibus principiis dispositionem quandam ad hunc affectum ab altero aut utroque parente derivatum delitescere.

4. Vitiosæ dispositiones parentum qui ipsi fortè in sua pueritia hoc morbo laboraverint.

IV^a Classis continet *vitiosas dispositiones* (si quæ tales occurrunt) *Parentum qui ipsi in pueritia sua hoc morbo laboraverint.* Hæ siquidem morbi hæreditarii propriè dicti notam liberis inurerent. Verùm, quia, ut supra dictum, nondum liquet an Parentes hoc morbo in Pueritia afflicti prolem eo affectam

Etiam genituri sint; præterea, quia Parentum vitia vel ad aliquam unam trium prædictarum classium, vel ad plures, vel simul omnes commodè referri possint, non erit operæ pretium iis hinc pluribus insistere. Quare enumeratis jam vitiis à toto corpore parentum dependentibus, proximo loco accedimus ad eorum vitia quæ in ipsis partibus genitalibus resident.

Vitia hæc partium genitalium sunt interdum *intemperies frigida*, interdum *humida*, quando præ nimia humiditate laxantur & enervantur, unde sperma vel planè infœcundum vel in hunc morbum proclivem excernunt. Adhæc, interdum istæ partes *Gonorrhœa* sive *virulentâ*, sive *biliosa*, sive *aqueâ* infestantur, semênque minùs elaboratum ejaculantur; idem dicendum est de *suore albo & rubro in mulieribus*. Tandem nonnulla *extrinsecus partibus genitalibus admota* huc quoque spectant; ut unguenta ex *cicuta aliisve narcoticis* præsertim frequentius iis illita; similiter unguenta, *plumbum album vel rubrum*, *cerussam*, *calcem plumbi*, *lithargyrum*, *saccharum saturni & similia* recipientia, assiduè diùque istis partibus applicata. Ejusmodi enim activitatem spirituum infitorum in istis partibus retundunt, torporémque quendam iis inferunt, qui semini in illis confecto communicatus prolem ad hunc affectum disponunt.

Vitia in ipsis partibus genitalibus residentia.

11° Causa
ex parte
matris hunc
morbum
potit con-
ceptionem
producen-
tes.

Absolvimus demum institutam enumera-
tionem causarum, si non omnium, saltem
præcipuarum, majorisque notæ, quæ ante con-
ceptionem circa generationem seminis prolifici
occurrunt, & ad hunc affectum invehendum
faciunt. Sequuntur jam vitia & errores ma-
tris tempore gestationis fœtus in utero, quæ eti-
am inter hujus affectûs causas ante partum
reputandæ sunt.

1 Intem-
peries fri-
gida &
humida
ipsius uteri

1° Occurrit *intemperies frigida & humida
ipsius uteri*, quæ (ut cuivis, vel nobis tacenti-
bus, facilè manifestum est) ex assiduo con-
tactu uteri Embryoni promptissimè commu-
nicari potest.

2 Quæcun-
que faci-
unt impro-
biam ali-
mentum
Embryoni
suppedi-
tandum.

2° Loco se offerunt *ea omnia quæ succos
crudos parùmque defæcatos, excrementis hu-
moribus aut ichoribus resectos, vice prohi ali-
menti, Embryoni suppeditant*. Huc spectat im-
primis *insalubris gravidarum diæta*, præsertim
ad humiditatem & frigiditatem cruditatel-
que accumulandas inclinans. Porrò idem
faciunt *coctiones earundem seu prima seu secun-
dæ imperfectæ & deficientes*, maximè ubi
neque vomitu, neque aliâ evacuatione crudi-
tates indè provenientes excernuntur, sed cæ-
cum sanguine materno ad foetum tandem pro
alimento derivantur. Præterea si gravidam
post conceptionem invadat *morbus humidus
frigidusque, ut intemperies cum materia frigida
& humida, cachexia, hydrops, &c;* facilè indè
evenire

evenire potest, ut impurum quoque alimentum, quodque hujus morbi semina tum ferat tum foveat, Embryoni dispensetur.

3° Loco censenda sunt ea omnia quæ quocunque modo Embryonem debito alimento defraudant; ut evacuatio quævis justo profusior, imprimis hæmorrhagia longior ex ulla parte, item venæ sectio vel temere, vel justo excedens adhibita. Huc etiam refertur nimius veneris usus tempore gestationis. Alterius quoque Infantis lactatio divertere potest sufficientis alimenti affluxum ab utero versus mammas. Huc spectat diuturna inedia, ut & atrophiam quacunque matris gravide, aut appetitus cibi planè dejectus, vel defectus coctionis. Febris tandem acuta prægnanti accidens, præter alia incommoda, defraudare quoque potest fœtum sufficienti alimento; febris item hæctica. Hæc omnia non modò virium vitalium dejectionem & imminutam nutritionem fœtui inferunt, verùm & insuper penuriam spirituum insitorum. Etenim absque debitâ nutritione eliquantur ac dissipantur spiritus insititum necessariâ etiam reparatione destituuntur. Cùm ergò pars essentiæ hujus morbi in defectu spirituum insitorum consistat, necesse est à prædictis causis dispositionem aliquam ad hunc affectum fœtui imperitari.

3 Quocunque Embryonem quovis modo debito alimento defraudant.

4° Et ultimò, Nimia gravidarum somnolentia,

4 Nimium gravidarum otium.

tia, ignavia, mollities, aversatio laboris & exercitii post conceptionem huc etiam nonnihil contribuunt. Licet enim violentiores motus actionesque cujusvis generis gravidis. interdantur, moderati tamen labores, vigiliae, & exercitia quæ nullam vim utero inferunt aut abortum provocant, non modò ad sanitatem matris faciunt, sed & nonnihil torporem Embryonis excutiunt, ejusque calorem, vigorem, & activitatem excitant atque adaugent. Atque ita finem imponimus huic capiti primo *de causis hujus morbi ante partum*. Restant examinandæ *ea quæ post partum incident.*

C A P. X V I.

Causa hujus morbi Pueris post partum incidentes.

Notavimus præcedenti capite infantes ab ipso ortu rariùs hoc morbo affligi, nativâ verò dispositione ad eundem frequenter ob causas illic memoratas affici. Prosequemur jam *causas quæ vel nativam illam dispositionem post partum actuare aptæ sunt, vel de novo & integro hunc morbum producere*. Sciendum autem est, easdem causas, quæ dispositionem nativam ad hunc morbum actuent, eundem posse

posse de novo producere, si gradu fati-
 tensæ sint. Ideoque fatemur pueros à navi-
 tate in hunc affectum pronos, facilius, id est,
 à causis gradu remissioribus affici; alios verò
 ab omni nativâ labe immunes non nisi à
 causis potentioribus in eundem incidere;
 interim causæ istæ ejusdem sunt generis &
 gradu solo distinctæ. Quare non opus fuerit
 de his distinctè & separatim agere, suffe-
 cerit has simul & indiscriminatim propo-
 fuisse.

In ipso limine occurrit Quæstio discuti-
 enda, utrùm nempe *Contagium* inter causas
 hujus morbi annumerandum sit, adeoque
 utrùm morbus hic proprio sensu morbus sit
contagiosus? Certè qui considerat morbum
 hunc veteribus incognitum hoc ultimo se-
 culo occidentales Angliæ tractus primùm in-
 vadentem, intra paucos annos per totam
 ferè Angliam dispersum esse, facilè primâ
 fronte opinetur eum esse verè contagiosum,
 & per contagium tam longè latèque diffemi-
 nari. Sed pressius attendenti aliter se res
 habere videbitur. Licèt enim morbus hic
 aliquo forsan modo nitatur sibi similem
 affectionem aliis corporibus imprimere, vix
 tamen eò usque procedit, ut morbum ejus-
 dem speciei de integro producat. Fortè
 equidem nonnullam leviusculam inclinatio-
 nem alteri corpori possit imprimere, immo
 in.

An mor-
 bus hic sit
 contagio-
 sus?

Negativa
 asseritur.

Quid potissimum
requiratur
ad morbum
proprie contagiosam
constituentem

interdum ipsam fortè morbi invasionem in corpore insigniter ad eum prædisposito acceleret aut promoveat, neque tamen propterea nomen morbi propriè contagiosi mereatur. Omnes enim morbi corpora sibi proxima immutare sibi que assimilare satagunt, non tamen id sufficit, ut omnes morbi contagiosi denominentur. Ad morbum enim contagiosum propriè sic dictum constitutum requiritur ulterius, ut propaget à se *fermentum quoddam feminale* suum, quod se clàm insinuans in alia corpora, paulatim morbum ejusdem speciei in ea introducat. Verùm hic morbus nullum tale fermentum in sua essentia continet, neque clanculum propagatur emisso prius à se seminio quod vicinis corporibus morbum ejusdem speciei imprimat. Diximus enim suprâ, essentiam hujus morbi primam consistere in frigida & humida intemperie, in torpore & inopiâ spirituum infirmorum, quæ affectiones si quæ corpora propinqua assimilare conentur aperto Marte, non verò ex insidiis & clandestinis prius immixtis igniculis id aggrediuntur. Similiter si respicias ad essentiam ejus secundariam, neque tonus vitiat, neque constitutio seu vitalis seu animalis læsa, neque organorum depravationes aptæ deprehendentur in hoc affectu fermenti instar clàm in alia corpora se insinuare, speciemque suam propagare.

De-

Denique si velimus ipsam experientiam hinc consulere, res extra dubium oppidò statuetur. Etenim observamus frequenter pueros seu coætaneos, seu propè coætaneos in iisdem ædibus enutritos, quorum unus aut alter hoc morbo fortè afflictus fuerit, dum alius aut plures eorum minimè laborent. Immo novimus pueros non tantùm communibus ædibus, assiduâque mutuâ societate gaudentes, sed & quotidie communi mensâ & lecto utentes, quorum alter hoc malo affectus socium convictûs & concubitûs nullo modo infecerit : quod sanè vix videtur contingere potuisse in morbo propriè contagioso. Quapropter excluso contagio è numero causarum huius morbi, ad alias veriores investigandas nosmetipsos accingamus. *Causas*

post partum hunc morbum invehentes in duas classes distribuimus. Prior continet errores huc facientes in usu 6 rerum non-naturalium : Posterior complectitur morbos diversi generis precedentes, qui post se aptitudinem aliquam ad hunc affectum relinquere sæpius solent.

Causæ
hujus mor-
bi post
partum.

Quod ad priorem classem attinet de abusu 6 rerum non-naturalium, quatenus hunc affectum respiciunt, cùm pueri rariùs vehementioribus *animi passionibus* commoveantur, vixque indè hunc morbum incurrant; deinde cùm etiam *veneris usus* ad eos non per-

pertineat, ad 5 capita sequentia causas has revocabimus. Ad *Aërem*, tum ea quacumq; extrinsecus corpori occurrunt aut applicantur, ad *Cibum & Potum* seu quæ intus assumuntur, ad *motum & quietem*, *vita genus*, *actiones & exercitia*, ad *somnum & vigilias*; denique ad ea quæ retinentur in corpore præter naturam, aut excernuntur. Quæ singula ordine proposito, quâ possumus brevitate, examinabimus.

De Aëre & extrinsecus occurrentibus.

Aër humidus & frigidus.

Aër humidus & frigidus multum huc contribuere potest. Etenim cum is facilius occurrat partibus externis & in hoc morbo primò affectis, quàm visceribus intus reconditis, directè facit ad inæqualem illam intemperiem, frigidam nempe & humidam (quæ pars est primæ essentiæ hujus morbi) istis partibus imprimendam. Hujusmodi Aëris constitutio circa veris principum maximè viget, quo idcirco tempore cautas decet esse nutrices, nè infantes ad hunc morbum propensos nimium Aëri exponant; ut & ubi Aër nebulosus, crassus, pluviosus, vaporibusque scatens observatur. Hinc loci maritimi, paludinosi & pluviis imbribusque frequentioribus obnoxii, immo vel numerosis aquarum scaturiginibus irrigui, cæteris paribus, in hunc morbum fecundiores esse solent. Similiter ædes juxta ripas fluminum majorum,

rum, juxta stagna, piscinásque exstructæ hoc nomine culpantur. Præterea *Balnea frequentia, ablutionésque cum aqua dulci*, licet actu calidæ adhibitæ, cum potentiâ sint frigidæ ac humidæ, huc etiam referantur; nam in temperiem suam partibus, queis adhibentur, ex parte communicant, & manifestè toni molliem ac laxitatem, sanguinísque circuitum nimis lubricum & ignavum in istis partibus plus minùs efficiunt.

Balnea frequentia ablutionésque cum aqua dulci.

Huc etiam annumeremus *linimenta frigida & humida*, ut & *laxantia & lubricantia* in tenella ætate diutiùs continuata, præsertim circa spinam aut origines nervorum. Denique *lintea molliora*, tum non probè *siccata* hujus morbi radices fovent. Ob hanc causam, inter alias, accidit pauperum infantulos minùs huic malo obnoxios esse, quòd nempe plerùmque asperioribus linteis, aut fortè lanceis integumentis involvantur. Quæ utraque tum fricando partes, tum eos titillando calorem insitum excitant & adaugent, vitalisq; sanguinis affluxum copiosiore ad habitum corporis irritant, adeoque magni sunt momenti ad hunc morbum arcendum. Lintea verò molliora neque irritant calorem in externis partibus, neque eum probè fovent. Etenim si fortè per tantillum temporis spatium à partium contactu amoveantur, calorem suum protinus exuunt, proximóque contactu sensuum

Linimenta frigida & humida aut laxantia & lubricantia.

Lintea molliora, item non probè siccata.

suum frigiditatis partibus inferunt. Quare ejusmodi lintea cum sint inter ea quæ extrinsecus applicantur, & cum sola frigiditate ac mollitie hæc noxia sint, ad hanc primam causarum classem, ejusque partem primam quæ humida & frigida extrinsecus occurrentia complectitur, retulimus.

Aër noxiis inquinamentis infectus. 2° Loco *Aër speciali quodam inquinamento infectus*, ut noxiis exhalationibus metallicis, quæ ut plurimum, venenosâ quadam malignitate spiritus insitos partium oppugnant, eosque vel extinguunt, vel fugant ac dissipant, tonumque partium simul exsolvunt vimque pulsficam, in partibus præsertim externis, quibus primum occurrunt, saltem minuunt, si non etiam languore afficiant & enervent. Huc imprimis faciunt *exhalationes è plumbo, antimonio, argento vivo, similibusque elevatae*. Porro *unguenta ex iisdem confecta*, si frequentius aut intempestivè partibus primò affectis illinantur, idem præstant, quamvis hæc etiam nonnihil ad quartum hujus classis titulum fortè pertineant. **Observatio.** Observavimus autem pueros nonnullos *unguentis mercurialibus* illitos ad necandam scabiem in hunc postea morbum incidisse.

Aër impensè calidus. 3° Loco *Aër impensè calidus, subtilis, vehementer attenuans ac dissolvens*, quòd spiritus insitos dissipet, evocet ac absumat, inter causas

causas hujus morbi annumerari debet. Similiter *linimenta calidiora* & præsertim simul discussiva, *olea chymicè distillata* & non satis correcta temperaturarum admixtione; hæc enim in tam tenerâ constitutione partium facile eliquant & in tenues auras resolvunt spiritus insitos, adeoque inopiam spirituum infitorum inferunt. Huc etiam referenda *balnea acria, salina, calida & discussiva*, immo & *intemperativè* aut *ultra modum justamque mensuram adhibita*. Nam hæc, similiter ut priora, spiritus eliquant atque absument.

Linimenta calidiora.

Balnea calidiora, & quæ nimium siccant & discutunt.

4° Et ultimò, *Aër exhalationibus vaporibusve narcoticis refertus, & balnea, fomentationes & linimenta ex soporiferis (seu narcoticis, cicuta, hyascyamo, opio, solano, ut & similibus confecta*, atque extrinsecus adhibita, ad hanc classem etiam commodè accensentur. Nam torporem partibus primò affectis, in quas primùm vim suam exerunt, facile inferunt, qui torpor non modò ipse pars est primæ essentiæ hujus morbi, sed & facile obtundit ac minuit vitalem influxum in istis partibus, adeoque etiam causa est istius partis essentiæ morbi secundariæ, quæ in constitutione vitali consistit, quam rem suprâ fusiùs explicuimus. Atque hæc de extrinsecus occurrentibus.

Aër narcoticis exhalationibus scaturiens, tum balnea, fomentationes, & linimenta ex narcoticis confecta.

O

II° De

II° De Cibo & Potu, intusque assumptis.

Alimenta
nimis hu-
mida &
frigida.

Ad hunc titulum pertinent primò *Alimenta cujusvis generis nimis humida & frigida.* Quippe quæ fovent manifestè intemperiem, in qua pars essentiæ hujus morbi consistit. Huc ergò referimus *pisces plurimos, cibosque crudos & coctione non satis preparamos* : item ea omnia *quæcunque faciunt ad defectum coctionis in ventriculo.* Itaque novorum ciborum ingestio, priusquam alii antè assumpti concocti sint, in pueris ad hunc affectum dispositis, valdè noxia est, & omninò diæta paullò plenior potiùs quàm parcior hoc respectu improbanda est, obruit enim calorem, crudosque humores accumulât. Et fortè hæc una inter causas speciales reputanda est, cur morbus hic frequentius generosorù quàm rusticorum cunas infestet. Similiter *medicamenta frigida & humida intus-assumpta,* item *laxantia atque internâ lubricitate donata,* huc quoque manifestè spectant. Hæc enim non modò consimilem intemperiem inferunt, sed & tonum partium relaxant, easque lubricitate internâ afficiunt, sanguinisque decursum per partes primò affectas nimis lubricum ac facilem reddunt.

Alimenta
crassa &
viscida.

2° *Alimenta nimis crassa, viscida & obstructiva* huc etiam faciunt, maximè quòd æquali distributioni sanguinis officiant. Huc referimus

rimus *carnes fumo induratas, multoque sale conditas, similiter pisces salitos, caseum* cujusvis ferè generis liberaliùs comestum, *panem è forno recenter extractum, adhucque calentem.* Item *dulcia ferè omnia saccharo condita, nisi simul vinosa, aut incidentia & attenuantia fuerint. Medicamenta etiam cujusvis generis obstruentia* huc pertinent, quibus ulterius addere licet *narcotica, & quacunq; torporem partibus inducant propinata.*

Similia
medica-
menta,
tùm etiam
narcotica.

3° *Alimenta admodum calida deprædantia, acris, corrosiva, ut vina vetera & fortiora, præsertim jejuno stomacho, hausta, cibi multo pipere aliisve aromatibus conditi, inter assumptas hujus affectûs causas annumeranda. Hæc enim in tam tenerâ partium consistentiâ facile eliquant aut depascuntur spiritus infitos. Idem faciunt & medicamenta immoderatè calida & discussiva, immo hæc longè potentiùs nocere possunt, quòd & citiùs & validiùs spiritus infitos depopulentur, quàm alimenta prædicta.*

Alimenta
admodum
calida, &
acria.

Similia
medica-
menta:

III° De Motu, quiete, Actionibus, & Exercitiis.

Motus & exercitia modum si excedant, corpus puelli in profusorem sudorem solvunt, unaq; spiritus infitos partium nonnihil dissipant ac imminuunt, adeoque hac ratione possunt ad hunc morbum invehendum conspirare; licet

Excessus
motûs
possibilis
sed rarior
causa.

Defectus
noſ &
exercitio-
rum fe-
quentiffi-
ma cauſa.

rariſſimè contingere putemus, pueros, hunc affectum, de quo agimus, incurrere. At defectus motus & exercitiorum frequentiffimè atque efficaciffimè facit ad hunc morbum producendum. Etenim ſpinalis medulla nervique indè orti, cæteræque partes primò affectæ, motui atque exercitiis maximè inferviunt. Torpor ergò & ſegnities iſtarum partium facit, ut neque ſatis foveatur earum calor inſitus, neque iſ ſtimuletur, neque intemperies frigida obrepens arceatur, neque humiditates excrementitiæ & ſuperfluae per debitam tranſpirationem excutiantur, quin effoeminatâ quâdam mollitie, laxitate, & internâ lubricitate eas affici permittit, unde arteriæ quoque ad eas diſtributæ parùm irritantur, ignavos pulſus edunt, neque partes turgidulas reddunt, aſt flaccidas & ſubſidentes relinquunt. Quibus de cauſis circuitus ſanguinis tardus, & imminutus redditur, nimis que quàm par eſt lubricus, tùm calor vitalis debilis neceſſariò producitur. Quæ omnia ſatis evincunt hanc eſſe admodum efficacem huius affectus cauſam.

Somnus &
vigilia e-
odem ſe-
modo ha-
bent ad
hunc affe-
ctum pro-
vehendum
quo quies
& motus.

IV° De Somno & Vigilis.

Concedimus Somnum tum frequentiore
tum productiore pueris quàm viris deberi.
Si tamen is vel in pueritiâ modum excedat,
eodem res redit ac in defectu exercitii ac
motus

motûs. Somnus enim quies quædam est & privatio vigiliarum sive exercitii sensuum. *ἡσυχία τις ὁ ὕπνος τις ἐγρηγόρευσις.* Vigiliæ autem in ipso sensuum exercitio consistunt, teste Arist. de Somno & Vigil. Quare quæ ex defectu motûs & exercitii oriri mala descripsimus, eadem quoque ex *somno nimio* contingere necesse est. E contra *immoderata vigilia* in tam tenellâ ætate valdè quoque noxiæ sunt. Nam non modò alimentorum coctionem impediunt, ast insuper acrimoniam quandam sanguini inurunt, dissipantque adèdè principia constitutionis insitæ partium primò affectarum, & insitorum spirituum defectum facillè invehunt.

V^o *De excretis & retentis præter naturam.*

Causæ internæ morborum fortè non incommodè ad hunc titulum omnes reduci possent. Etenim quælibet contenta in corpore præternaturaliter alterata, quatenus sunt præternaturalia, suam ablationem indicant, & inter præternaturaliter retenta excernenda eatenus reputentur. At verò concedimus rectius omnes *causas internas* in duo genera distingui posse; quorum alterum continet *retenta & excreta præter naturam*, alterum *contenta in corpore præter naturam alterata*. Nam hæc posteriora non tantùm per excretionem

tionem tolli, sed & per alterationem ad convenientem naturæ modum reduci possunt. Ut ut sit, magna est affinitas inter humores alteratione vitiatos, & excrementitios retentos. Etenim tot sunt in corpore, tamque varii excretionis modi, ut vix humor ullus per alterationem productus fingi possit, qui non facultatem secretricem & excretricem alicujus visceris, aliusve partis propriè respiciat, & ab eâ secernendus & evacuandus destinetur. Ideoque, licet errores coctionis primæ vix corrigantur in secunda aut tertia per alterationem; per motum tamen localem, sive excretionem alicubi in corpore factam, separatis partibus inutilibus, iisque rejectis, emendari possunt. Similiter alteratâ aliquo modo præter naturam massâ sanguinis, aut humore quovis inquinatâ, materia peccans, quæ aliàs per alterationem domari non potest, excretionem fortè ab aliqua parte aut viscere factâ (nisi unâ facultas ejus secretrix aut expultrix impedita fuerit) brevè exterminatur. Magni igitur momenti sit oportet medicum scire, qui humores in specie in quovis morbo dominantur, & per quas vias determinatas ex naturæ instituto propriè excernendi sint.

Errores primæ coctionis licet vix corrigantur in secunda aut tertia per alterationem, possunt tamen per motum localem corrigi.

Plures sunt species excretorum quàm vulgò statui solet.

Etenim tot sunt fortè *excretorum species infima*, quot sunt *distincta Parenchymata aliæque partes ad ejusmodi munus in corpore destinata.*

1.a. Credibile namque est, aliud excernere *Hepar*, aliud *Renes*, aliud *Pancreas*, aliud *Lienem*, aliud *Ventriculum*, & *Intestina*, aliud *Pulmones*, aliud *Cerebrum*, aliud *Testiculos*, *Uterum*, *Renes succenturiatos*, *Thymum*, *Glandulas Laryngis*, *Gutturis*, & *Faucium*, aliud *Cuticulam*, & *Cutim*. Siquidem vix admittendum videtur, naturam sibi fabricasse diversæ speciei organa, diversive uti ad unum idemque munus ob eundem. Quando ergo contingit cujusvis diſtarum partium excretionem cohiberi, peculiaris quædam impuritas indè in massam sanguinis redundabit, adeoque tot erunt præter naturam retentorum differentia, quot sunt genera partium excretioni speciali inservientium; & similiter tot erunt genera vitiosæ excretionis sive nimia, sive imminuta, sive depravata, quot sunt diversæ viæ per quas excretio fiat.

Si quis quærat an singula excretorum genera nobis sint satis nota & perspecta; Respondemus, desiderari adhuc exactam notitiam specialis humoris per *vas novum Pancreatis* excernendi; deinde quid excernant *Renes succenturiati*, quid *Thymus*, quid *Glandula Laryngis*, immo fortè vix dum satis constat quid rejiciat *Lien*. Ob hanc ergo causam, inter alias, visum est ab ulteriori aut accuratiori disquisitione de retentis & excretis

Singula
excretorum
species
nondu
nobis
sunt satis
notæ &
perspectæ.

five in ordine ad partes viasq; quas spectant, five in ordine ad præsentem affectum, hîc superfedere, potiùsque insistere quadripartitæ Galeni humorum divisioni in *bilem, pituitam, sanguinem & melancholiam*, additâ solummodo *transpiratione indebitâ, tum sudore*. Licet enim dubitemus, an hæc divisio deducat humores ad species infimas, quòd (ut supra notavimus) evidenter plures quàm quatuor partes sint specie distinctæ humorum excretioni dicatæ; cum tamen hæc divisio humorum non modò omnibus medicis classicis arrideat, sed & in se omnino utilis sit, & saltem reducat humores ad certa capita seu genera (utut fortè quodlibet genus plures sub se species complectatur) ei impræsentiarum insistere decrevimus; eoque magis, quòd optimè sub generali notione jungat & complectatur tum alterata præter naturam intus contenta, tum excernenda nondum excreta, eoque respectu levaverit ex parte onus nostrum, opùsque contraxerit. Siquidem dum hoc modo procedimus, non opus erit aliud peculiare caput instituere de istis hujus morbi causis, videlicet de contentis præter naturam alteratis, quandoquidem sub hoc titulo, ut diximus, comprehendantur.

Causæ
internæ
hujus mor-
bi.

Causas ergò internas hujus morbi (five sint humores excrementitii retenti, five alteratione vitiati) reducimus vel ad bilem, vel

me.

melancholiam, vel pituitam & serosum humorem, vel indebitam transpirationem & sudorem. Sanguis enim propriè dictus vix reus in hoc affectu deprehenditur.

Object. *Objicias Practicos in hoc affectu ferè Object.*
semper venæ sectionem in conchâ Aurium præscribere, eamque evacuationem utilem observare, quod vix admitteretur, nisi aliquo modo sanguis hic peccaret.

Resp. Respondemus valere hoc remedium *Resp.*
 non ratione universalis plenitudinis sanguinis, sed ratione peculiaris plenitudinis ipsius capitis. Suprà enim monstravimus in hoc affectu sanguinem inæqualiter partibus corporis dispensari, & quidem diminutè partibus primò affectis, capiti verò nimis copiosè. Licèt ergò non adsit universalis sanguinis redundantia in hoc morbo, respectu tamen particularis plenitudinis ipsius capitis, utiliter fortè factis illis extimis & minutis aurium venis particularis ejusmodi depletio instituitur. Dicas nos hoc responso plethoram universalem quidem declinare, ast particularem capitis (quæ non minùs causa morbifica censenda) planè concedere. Respondemus nos fusè suprà explicuisse hoc vitium sanguinis, ubi egimus de inæquali distributione ejusdem, ad quem locum propriè spectat, cum sit causa essentialis secundariæ non primariæ hujus morbi, ideòque hinc non expectanda

Standa est inanis ejusdem rei repetitio. Pergendum ergò jam est in proposita disquisitione de prædictis humoribus, tum transpiratione.

I^o Bilis (sive intelligas hoc nomine humorem excrementitium in vesicula & poro biliario; sive calidiorem, sicciorem, acriorem, amarâque partem massæ sanguinis; sive nidorosum illum humorem, qui oleum rancidum sapore suo refert, ex corrupto cibo præsertim pinguiori, adusto, vel salso, in ventriculo genitum & fluitantem, sive ichores quosvis acres & corrosivos è sanguine corrupto in corpore productos) potest, si fortè in corpore redundet aut ferociat ac dominetur, esse hujus morbi causa.

Quomodo
Bilis
possit esse
hujus mor-
bi causa.

Etenim, licet videatur potius posse impugnare frigidam atque humidam intemperiem, quæ pars essentiæ primæ hujus morbi est; eo ipso tamen quòd apta est nutritionem partium sive irritando nimium excreticem, sive attenuando alimentum, nonnihil impedire, & ipsam constitutionem insitam partium extenuare aut eliquare, spiritusque adeò insitos absumere & dissipare, inter causas hujus affectus rectè statuatur. Notum, enim est biliosos, ferè macros, & extenuati habitus esse ob rationes modò assignatas.

II° Melancholicus humor (sive intelligas terrestriorem sanguinis portionem; sive salinam illam & tartaream materiam in & cum urina

*urina excretam, & in arenulas, ubi refrixerit
 urina, ut plurimum concrecentem; sive acidum
 humorem in ventriculum à Liene forsitan (licet
 non per vas breve venosum, ut veteres credi-
 derunt) refluxum; sive terrestres illas alimenti
 assumpti partes, quæ cum fecibus alvi per sedem
 deponuntur) quemvis horum intelligas, si
 redundet hic humor, neque debito modo
 expurgetur, culpari potest ut causa hujus
 affectus. Nam 1° humor ille qui *terrestior
 pars sanguinis* est, si excedat justam propor-
 tionem in massa sanguinis, eum minus aptum
 reddit ad nutriendas partes præsertim primò
 affectas. Partes enim primò affectæ nobilio-
 ris sunt texturæ quàm parenchymata visce-
 rum, aut osseum genus; ideóq; suprà monui-
 mus parenchymata & ossa facilem admittere
 nutritionem, & per modum congestioni
 similem; verùm illæ partes priores longè
 accuratorem secretionem & operosiores
 assimilationem postulant. Atque hinc est
 quòd carnes viscerum animalium inter im-
 puriora & crassiora alimenta rectè reputentur;
 nimirum quòd minùs selecto sanguine,
 minùsque ante unionem elaborato alantur.
 2° *Saliva* similiter, & *tartarea materia* nimi-
 ùm accumulata nutritioni inimica est, &
 potiùs dissipatiua est ac depascens quàm
 augmentationi favens. 3° *Humor acidus
 ventriculi* totus edax est ac famelicus, & fortè
 ubi*

Quomodo
 melancho-
 licus humor
 hujus mor-
 bi causa
 esse possit.

ubi redundat ipsi sanguini consimilem de-
 prædantem qualitatem faciliè impertiat.
 4° Et ultimò *terrestiores alvi faeces* impor-
 tunè retenti chylum inquinare possunt, eum-
 que minùs idoneum ad alendum reddere.
 Denique concedimus singula melancholiz
 proposita genera superfluè coacervata aut
 præternaturaliter retenta, non primò ac per
 se & directè ad hujus affectùs productionem
 facere; indirectè tamen modòque proposito
 ad ejus generationem nonnihil posse con-
 tribuere.

3° Pituita (sive sumatur pro *humidiorè &*
frigidiorè parte massa sanguinis; sive pro *serosâ*
parte ejusdem; sive pro *lento humore ventriculi*
& intestinorum; sive pro *saliva & sputo*; sive
 pro *muco narium aut faucium*; sive pro *peculiari*
humore, quem fortè novum Pancreatis vas expur-
gare solet) quomodolibet sumatur, si retinea-
 tur ac in corpore redundet, magis directè
 hunc affectum respicit, ejùsque causa magis
 propriè & per se dici meretur. Est enim hic
 humor frigidus, humidus, lentus, crassus,
 torpidus, parùm spirituosus, mollis, & internâ
 lubricitate affectus; quæ omnia ad amissim
 quadrant cum essentia primaria & secunda-
 ria hujus morbi propositis. Quocirca humor
 hic superfluè accumulatus, cum in hujus
 morbi productionem univocè conspiret,
 causa propria & agens per se meritò æsti-
 manda est.

Quomodo
 Pituita
 hujus
 morbi
 causa esse
 possit.

Præter

Præter hos humores etiam *indebita transpiratio*, ut & *sudor* five *nimius*, si ve *deficiens* inter causas hujus affectûs nonnunquam recenseri possunt.

Etenim sudor immoderatus, ut & nimia transpiratio, dissipat vires, & unâ eliquat partes, imprimis externas in hoc morbo primariò affectas, atque discussis spiritibus insitis facile post se intemperiem frigidam relinquit. Sed & transpiratio alio modo insuper, nimirum ubi nimis lubrica est, hunc affectum promovet. Requiritur enim ad justam caloris partium excitationem tum conservationem debita quædam lucta exhalationum inter transpirandum. Quæ si deficiat, calor actualis quoque (qui ex parte in ipsa hac lucta consistit) valdè debilis ac languidus evadit, partesque frigidae intemperiei facilè exponuntur. Sed de hac re superius plura. E contra sudor præter rationem cohibitus, ut et imminuta transpiratio, facilè febrilem calorem accendit, adeoque vires insitas frangit partesque dissolvit, easque frigidae intemperiei postmodum facilè obnoxias reddit.

Denique, ut reliqua verbo complectamur, humor quivis præter modum ac rationem excretus, colliquationem partium spirituumque insitorum dissipationem facilè infert, adeoque corpus ad hunc affectum disponit. Atque hæc dixisse sufficiat de rebus non na-

Quomodo sudor excedens vel deficiens, ut & indebita transpiratio hujus morbi causa esse possit.

naturalibus causisq̄ morbi indè ortis.

C A P. XVII.

*Morbi antecedanei, qui hujus morbi
causa esse possunt.*

MOrbi hi, respectu essentiæ propriæ, solo morborum nomine nuncupandi veniunt: attamen respectu hujus morbi, quem ut effectum post se relinquunt, causarum morbificarum rationem verè subeunt, atque inter causas hujus affectûs accenseri debent. Et si verò plurimi horum (quòd ad parentes, pertineant, adeoque nativam labem proli imprimant) superius memorentur; suam nihilominus considerationem diverso tamen respectu & ordine hîc jure merentur. Morbos hos reducimus ad tria genera seu capita.

I^o *Ad morbos huic affines seu ex parte congeneres.*

II° *Ad morbos corpus extenuantes seu emaciantes.*

III° *Ad morbos ignaviam & torporem partibus primò affectis inducentes.*

Qui morbi huic
sint affines
& congeneres.

De I^o genere.

Morbos huic affines seu congeneres vocamus eos qui ex parte saltem consistunt in eadem cum

cum essentia hujus morbi. Hujus generis
 sunt *intemperies quævis frigida, intemperies
 quævis humida, item quævis frigida & humida.*
 Nam pars primæ essentiæ hujus morbi inclu-
 dit intemperiem frigidam, ut & humidam,
 adeoque istæ intemperies cum hoc affectu ex
 parte conveniunt. Huc etiam spectant *caco-
 chymia pituitosa, melancholica & mixta, obstru-
 ctio ab istiusmodi humoribus facta, cachexia,
 hydrops.* Imò huc etiam referre possumus,
 propter affinitatem, *morbos illos in quibus spi-
 ritus insiti nonnihil absumuntur;* quippe pars
 essentiæ hujus morbi consistit in penuria
 eorundem spirituum; aliàs verò commodiùs
 referuntur ad genus secundum, similiter *mor-
 bi, in quibus partes primò affectæ torpore affici-
 untur,* ratione affinitatis suæ huc possint perti-
 nere, licet tertium genus morborum enume-
 ratorum magis propriè spectent. Porrò *morbi,
 in quibus laxatur, & flaccescit tonus partium,* huc
 respiciunt; quippe qui partem hujus morbi
 includunt, eam videlicet, quæ consistit in
 laxitate, flacciditate, internâ lubricitate &
 mollitie toni suprâ descriptis. Afferunt Phi-
 losophi Elementa, quæ in symbolis, ut vo-
 cant, qualitibus conveniunt, facillè inter se
 transmutari; pari profectò ratione morbi, qui
 ex parte in eadem essentia conveniunt, facillè
 reciprocum transitum ab uno ad alterum
 admittunt. Sic videmus Ephemeram, quæ
 in

in præternaturali calore cum putrida convenit, levi de causa in eandem degenerare. Notandum hic tamen, graviores morbos non ita promptè in leviores, atq; leviores in graviores commutari. Præterea neque omnes morbi qui fortè pariter de eadem essentia participant, æquè facilè inter se permutantur. Alii enim morbi promptius in alios, cum quibus ex parte conveniunt, quàm alii transeunt, idque propter alias rationes præter dictam convenientiam. Ut ut sit, si intemperies frigida & sicca puero accideret, facilè ea in frigidam & humidam laberetur, tum ob congruentiam utriusq; morbi in frigiditate, tum ob peculiarem tenellæ ætatis versùs humiditatem inclinationem. Etenim ob frigiditatem coctiones imperfectæ fierent, hincque cruditates seu crudæ humiditates accumularentur, quas facilè & proximè in tam tenera ætate sequeretur intemperies humida. Porrò intemperies frigida & humida, ratione frigiditatis tardiores pulsus, ratione humiditatis magis lubricum minúsque obluentem efficeret, unde imminuto vitali calore, paulatim spiritibus insitis torpor obreperet; denique, ob labilem illam retentionem ortam ab interna partium lubricitate, & ob debilem coctionem, spiritus insiti partium primò affectarum sensim quoque minuerentur, adeoque gradatim hoc modo introduceretur integra hujus

jus morbi essentia. Sed de hoc genere hæc dicta sufficiunt.

De II Genere.

Morbi plurimi emaciantes & quovis modo corpus extenuantes, licet fortè ipsi nullo modo de essentia hujus morbi (quemadmodum morbi primi generis) participant, corpus tamen ad hujus morbi invasionem disponere, eundemque post se relinquere queunt. Etenim omnes morbi graviores & diuturniores, tractu temporis, afferunt & extenuant habitum partium, spiritus insitos absumunt, tonumq; partium solvunt; atque hæc attritio, & extenuatio partium potissimum respicit partes in hoc morbo primò affectas. Nam, ut supra asseruimus, parenchymata viscerum non ità facilè subjiciuntur colliquationi aut dissipationi: Quin in cadaveribus eorum, qui à longis morbis extincti sunt, dissectis, viscera nihilo ferme minora, immo fortè majora frequenter reperiuntur, quando externæ partes (quæ in hoc morbo solent esse primò affectæ) vi morbi plurimum emaciatæ sunt. Ideoq; cum morbi extenuantes vim suam maximè in partes primò affectas exerant, facilè contingit, ut ii in pueris ad morbum hunc invendum faciant. Absumptis quippe magnâ ex parte spiritibus insitis partium primò affectarum, vix fieri potest, quin consequatur

Tria genera morborum corpus extenuantium.

tur intemperies frigida, quam ob cruditatem excipit (ut supra monuimus) humida, simulque torpor; cum calor, activitas, & vigor partium maximè dependeant à spirituum infusorum copiâ. Atque ità exhibuimus modum, quo hic morbus insidit vestigiis aliorum præcedentium hujus generis; quod jam ulterius in tres classes subdividimus.

Prima comprehendit morbos per insensiles vias habitum partium extenuantes & absumentes. Huc spectant febres ferè omnes, præsertim Hæctica, Tabes, Ulcus Pulmonum cum febre putrida: Item febris qualibet continua violentior, febris ardens, maligna, pestilentialis, Pleuritis, Peripneumonia; Item variola & morbilli, ubi gravius affligerint. Similiter febres, intermittentes diuturniores: Denique morbi omnes chronici graviterque affligentes idem præstant. Secunda Classis continet morbos per vias manifestas colliquantes & solidam substantiam partium evacuantes. Huc referas immoderatam vomitionem, lienteriam, dysenteriam, diarrhæam, fluxum hepaticum, diabetem, hæmorrhagiam quamlibet profusorem, sudorem nimium, ulcus in quavis parte magnum, profundum, multamque materiam indies excernens. Hi enim affectus omnes evidenter habitum partium extenuant, & ad hunc morbum introducendum faciunt.

Tertia tandem complectitur morbos, qui quidem non directè, ast ex consequentia quadam sub-

substantiam partium dicuntur extenuare ; ut omnes morbi impediētes alimentorum vel coctionem vel distributionem. Siquidem hi partium à vitali calore continuè depastarum reparationem prohibent. Hinc morbi varii Ventriculi, Intestinatorum, Mesenterii, Pancreatis, Lienis, Hepatis, immo morbi in ore, faucibus, vel gula impediētes tantum assumptionem aut deglutitionem cibi inter causas hujus morbi hoc respectu annumerentur. Ut intemperies, tumor, nausea, appetitus dejectus ventriculi ; item intemperies, tumor, obstructio & scyrrhus mesenterii, pancreatis, hepatis, lienis, similēsve affectus alicujus dictarum partium, quibus debita alimentorum coctio vel distributio quovis modo frustratur, partesque indè defectu alimenti extenuantur.

De III° Genere.

Morbi torporem partibus primò affectis inducentes, peculiari quoque jure ad hujus affectus productionem conspirant. Etenim calor insitus istarum partium nonnihil ab illis sopitur, minusque efficax redditur ; unde intemperies frigida sensim obrepit, quam & humida (ut modò dictum) facile consequitur, mollitiēsque etiam, tum interna lubricitas. Adhæc pulsus arteriarum ad istas partes delatarum paullatim enervatur, distributio sanguinis

Pueri rarissime à soporosi affectibus in hunc morbum incidunt, & cur.

nis calorisque vitalis minuitur, partes ipsæ parcius aluntur, tandemque penuria spirituum insitorum supervenit; ut ab hac etiam radice, aliquandiu permanente, essentia huius morbi demum pullulare queat. *Apoplexia, Paralysis, Lethargus, Carus, similisque affectus* huc maximè spectare videntur. Rarissime tamen pueri his de causis in affectum hunc incidunt, atque adeò rarò, ut nondum nobis observare contigerit hunc morbum ab istiusmodi affectibus originem duxisse. Siquis huius raritatis rationem exigat, dicimus puerorum corpora, ob raritatem ac permeabilitatem, rariùs istis affectibus subjici; ubi verò fortè iis corripuntur, morbus ipse non constitutionem naturalem aut vitalem, aut animalem primò impetit, adeoque animalis facultatis deprivationem aliquandiu invehit, priusquam naturalem vel vitalem interturbet. Torpor verò, de quo hìc loquimur, ad constitutionem naturalem pertinet, in quam non statim transferri potest. Porrò ob transpirationis facilitatem in corporibus puerorum, si fortè isti affectus mitiùs ea invadant, facilè ac citò excutiuntur; sin sæviùs irruant, æquè ferme citò, ob constitutionis debilitatem, interimunt; quippe qui naturâ suâ gravissimi sint affectus. Utrovis autem modo accidant, vix tamdiu protrahuntur, ut satis efficaciter torporem hunc insitæ partium con-

constitutioni imprimant. Concedimus tamen hos affectus, si fortè diutiùs cum vitâ persistant, posse, tractu temporis, constitutionem insitam eo torpore afficere, ut morbus hic indè subsequatur, licèt nondum id nostrâ observatione sit compertum.

Cæterùm morbi, qui frequentius hunc torporem constitutioni insitæ partium primò affectarum invehunt, sunt illi ipsi, qui pueros quovis modo ab actionibus & exercitiis debitis, præsertim ab usu pedum impediunt; ut luxatio, aut fractura, vulnùsve aliquod pedis, cruris, femoris, spinae dorsi; item tumores aut dolores, similisve affectus, sive ii affligant partes jam dictas, sive alias, modò id efficiant, ut pueri indè ambulare, aut pedibus insistentes ludere, masculisve exercitiis uti recusent. Hinc enim torpet paullatim vigor calorque externarum partium, quæ in hoc morbo primò sunt affectæ, atque indè catenatim succedunt cæteræ partes essentiæ hujus affectûs, quem admodum superiùs declaravimus.

Qui morbi sint, qui frequentius solent torporem huic morbo proprium invehere.

Absolvimus jam enumerationem causarum hujus affectûs, & ad differentias ejusdem proximè foret procedendum, nisi hic se interponerent difficultates duæ, quæ propriè resultant ex causarum propositarum ulteriori consideratione. Etenim causæ modò allatæ, videntur omnes tum pueris, tum adultis communes; unde jure quæri possit, quâ fiat quòd

quòd ætate grandiores non æquè ac pueri hoc modo infestentur? Deinde cùm causæ propositæ ferè omnes communes sint cùm Angliæ, tum multis aliis regionibus, & earum nonnullæ omnibus terrarum plagis, hinc insuper quæri possit, cur in Anglia morbus hic frequentior quàm in aliis regionibus occurrat? Has quæstiones ordine examinabimus, nostrumque de his iudicium in medium proferemus.

C A P. XVIII.

Quæstio prior.

Cur ætate grandiores non æquè ac pueri huic morbo sint obnoxii? Quæstionis termini videntur insinuare affectum hunc posse quidem, licèt admodùm rarè, adultis etiam accidere: sed hujus dubii solutionem in calcem præsentis determinationis reservamus. Interea primò opponendæ, & ex adverso pensitandæ sunt constitutiones seu dispositiones tum puerorum huic morbo maximè obnoxiorum, tum grandiorum rariùs ei obnoxiorum; necnon juvenum, virorum, & senum, idque in ordine & relatione ad hunc affectum. Quæstio enim ipsa non absoluta sed comparativa est, primaque ideo ratio deter-

determinationis ejusdem petenda est ex mutuâ collatione diversarum dispositionum dictorum subjectorum, quatenus eæ aut facilius aut difficilius impressiones propositarum causarum admittunt. Deinde etiam expendendæ veniunt accidentales quædam peculiarésque conditiones juniorum puerorum sub certâ aliquâ ætate, ob quas sub unâ ætate magis, sub aliâ minùs huic affectui redduntur obnoxii.

Quò priorem collationem feliciùs expediamus, ex adverso sistemus, hinc quidem pueros semestres, hornotinos, bimulos, trimulos, quadrimulos; illinc verò quinquennes, & ultrâ ætate provectos, juvenes, viros, tum senes, illósq; generali termino juniorum, hos seniorum seu ætate grandiorum complectemur, nisi fortè res ulteriorem grandiorum distinctionem postulaverit. Hisce ergò præmissis collationem institutam aggredimur.

Distinctio
hominum
respectu
ætatis in
juniores &
seniores.

I^o Juniores pueri frigidiori temperamento præditi sunt senioribus. Calor enim temperamenti à primo ortu ad virilem usque ætatem intenditur, quo tempore in statu quodam consistit longè intensior illo puerorum; verùm hinc sensim declinat ad extremam usque senectutem, paullóque ante hunc extremum terminum ad gradum istum, quo in pueritia ocepit, relabitur, antè verò hunc

Juniores
pueri frigidiori
temperamento
præditi
sunt, quàm
seniores,
& cur.

Plura re-
quiritur
ad consti-
tutionem
tempera-
menti ca-
lidi, quam
spiritus in-
fisi, & ca-
lor inficus.

terminum supremæ senectutis, temperamen-
tum ipsorum senum calidius est illo puero-
rum. Licet enim revera juniores pueri
uberiore calore infito, spiritûque infito abun-
dent, non tamen propterea necesse est cali-
diore temperamento fruantur. Siquidem ad
constitutionem temperamenti calidi, præter
spiritus infitos & calorem infitum, plura
requiruntur concurrentia; verbi gratiâ, am-
plior portio humoris biliosi, unaque vel
maximè vitalis facultatis validior nixus,
nempe tum in pulsibus, tum in spiritibus vi-
talibus in circuitu suo. Cum ergò juniores
pueri frigidiores sint, haud mirum, si morbis
frigidis, qualis hic est, magis fuerint obnoxii.
Quod ad senes attinet, præsertim in prove-
ctiore senectute, concedimus illos quoque &
frigidiores esse, & frigidis morbis levi de
causa subjici. Quapropter, hinc, videlicet
à frigiditate temperamenti, nullam differen-
tiam inter pueros juniores & hosce senes,
respectu aptitudinis ad hunc morbum incur-
rendum, deducimus.

2^d Juniores pueri humidiores sunt ætate
grandioribus. Senescere enim, si sano sensu
sumatur, est siccescere. Quamvis enim senes
suo modo etiam humidis affectibus, ut ca-
tarrhis, obstructionibus, cachexiæ, hydropi,
paralyfi, lethargo, laxitati nervorum tre-
morique & similibus malis obnoxii sint, re
ipsa

ipsa tamen nonnulla est differentia inter in-
 temperiem humidam, quæ pueris, & illam
 quæ senibus contingit. Nam in pueris ad-
 ventitia humiditas intemperiem constituens
 non tantum intimam solidarum partium
 substantiam perfundit, sed & eidem penitus
 incorporatur: ast in senibus solida partium
 substantia, vel tum quando intemperie hu-
 midâ imbuitur, non videtur exuere suam
 terrestreitatem, sed quodammodo componi
 ex natura sua terrestri & succo quodam ad-
 ventitio humido crudoque, aut etiam excre-
 mentitio, vel in poros, vel in substantiam
 partium imbibito, non tamen satis incorpo-
 rato sive unito. Quemadmodum enim arena,
 multâ aquâ perfusa, totam terrestrem suam
 substantiam utcunq; nonnihil madidam sibi
 retinet; itâ & senum corpora, utut crudis vel
 excrementitiis humoribus madescant, non
 deponunt tamen terrenam illam substantiam,
 sive partem illam, quæ capitis mortui nomine
 à chymicis designatur, quam sibi indies à
 primo ortu accumulârunt. Est ergò hæc senum
 intemperies spuria, non genuina, cruda, non in
 substantiam partium plenè digesta. Ideoque
 licet concedamus senes etiam posse suo mo-
 do, quo dictum est, laborare intemperie hu-
 midâ, liquet tamen unâ ex iis quæ diximus,
 quantum discriminis intersit inter hanc
 senum & illam juniorum puerorum. Porro
 quod

Differt
 revera in-
 temperies
 humida
 quæ pueris,
 ab illa
 quæ seni-
 bus con-
 tingit, &
 quomodo.

quòd hæc humida senum intemperies minùs sit præfenti morbo conformis, quàm illa puerorum, ex eo manifestum esse potest, quòd in senibus non eam mollitiem ac teneritudinem partium, quam in pueris deprehendimus, producat : neque eos æquè disponat ad dissipationem aut colliquationem spirituum insitorum, aut lubricam permeationem sive sanguinis sive exhalationum, quæ in hoc affectu supponuntur; quin potiùs obstructionibus cæterisque malis suprâ recitatis, eos obnoxios reddit. Factâ ergò collatione inter intemperiem humidam, quæ pueris junioribus, & illam quæ senes afficere solet, non levis resultat ratio, cur senes in hunc affectum saltem ægriùs quàm pueri incidant.

3° Pueri juniores, licèt spiritibus insitis naturaliter abundant, ob corporis tamen perspirabilitatem, ob laxitatem & teneritudinem (ut dictum) minùsque firmam partium coherentiam, faciliùs quàm seniores dissipationem & colliquationem spirituum insitorum subjiuntur, & per consequens leviori de causa in eorundem inopiam incidunt.

4° Pueri juniores ob eandem infirmam partium consistentiam, torpori etiam redduntur magis obnoxii quàm grandiores. Etenim ad vigorem & activitatem partium, præter justam spirituum copiam requiritur
im-

imprimis firmitas earum cohærentiæ & consistentiæ.

5° De Tono partium non opus est ut quidquam addamus; cum ejus debilitatem in junioribus pueris præ grandioribus toties jam insinuaverimus, & cuius licet observare, ut tonus crescente ætate magis magisque firmetur.

6° Quod ad diminutam distributionem sanguinis ad partes primò affectas attinet, (quam notabilem esse partem essentiæ hujus morbi secundariæ supra probavimus) dicimus, grandiores ætate pueros tum validioribus tum frequentioribus exercitiis uti, quàm juniores; & propterea in illis fortius proritari pulsus externarum partium, nempe primò affectarum, caloremque majorem in iis excitari & foveri, ideoque frigidam intemperiem potentiùs ab iis arceri.

7° Quod ad vitia organica, auctam nempe magnitudinem Capitis, Hepatis, vasorumque eorundem, similisque affectus attinet, notum est proportionem partium in grandioribus magis esse confirmatam & stabilem, in junioribus è contrà faciliùs moveri atque alterari; cessante verò accretione, non nisi gravissimis de causis eam ampliùs immutari. Ut vel hinc etiam juniores pueri in hunc morbum maximè proni fuerint.

Concludamus ergò hanc partem quæstionis

nis

Juniores pueri quo respectu sint magis huic morbo obnoxii quam ætate grandiores.

nis, juniores pueros, respectu peculiarium suarum constitutionum & dispositionum naturalium, esse magis huic male obnoxios quam grandiores, eoque magis, quò juniores.

Verum non prætereunda, quæ hic occurrit, objectio, quæ opportunè quoque occasionem subministrat transcundi ad alteram collationem, videlicet juniorum puerorum inter se

Object. Si enim juniores pueri (ut ex dictis liquet) magis sint ex naturali suâ constitutione & dispositione proclives ad hunc morbum, & quò juniores, eò magis, quî fiat, quòd pueri rariùs ante semestrem ætatem & paulò ultrà in hunc affectum incidant? Etenim, secundùm sententiam dictam, pueri mox à partu viderentur huic morbo maximè obnoxii, quod tamen experientia non comprobât, quin potius contrà testatur, pueros nempe ante nonum ætatis mensem vix aut quàm rarissimè hunc affectum incurrere. Hic ergò aggredi nobis opus est alteram collationem puerorum juniorum inter se. Siquidem fieri non potest, ut ità constanter morbus hic pueris ad eundè maximè dispositis parceret, minùsq; dispositos frequentissimè invaderet, nisi aliquid interveniret discriminis, quod illas ætates diversimodè respicit, quòdque morbi invasionè ante completum fermè primum ætatis annum remoratur, non obstante propensitate naturæ, & tamè postea, vel non omnino, vel

vel non adeò potenter pueros ab hoc morbo tueatur. Hic ergò investiganda est ipsa ratio discriminis inter has ætates. Quam ut promptius assequamur, non erit fortè abs re obiter annotare specialius, quæ ætates frequentius, quæ rariùs, duce experièntiâ, hoc morbo affici obseruentur.

Asserimus ergò morbum hunc rarissimè in-
fantes mox à partu, aut ante semestrem ætatē
(immo fortè ante nonum mensem) corripere.
Ab illo tempore verò paullatim incipere fre-
quentius indies grassari usque nempe ad pri-
mum ætatis annum completum cum dimi-
dio. Indè frequentiam, quasi *acum* suam at-
tingere, & in eadem quasi consistere ad finem
usque secundi ætatis anni cum dimidio; ità
ut tempus frequentissimæ invasiónis sit an-
nus ille integer qui mox primum sesquiann-
num à partu sequitur. Exacto secundo anno
cum dimidio morbus indies minùs frequen-
ter invadere incipit, ob rationes scilicet su-
prà allatas. Verùm rationes, ob quas infan-
tes recèns nati rarissimè, & ob quas à nono
mense ad sesquiannum frequentius, cùrque
postea per integrum annum frequentissimè
afficiantur, hìc ordine exigendæ sunt.

Quæ ætas
juniorum
rariùs,
quæ fre-
quentius
huic affe-
ctui obno-
xia.

1º Rationes, ob quas pueri *recèns nati* ra-
rissimè afficiuntur, hæc possunt assignari.

Cur In-
fantes re-
cèns nati
rarissimè
affician-
tur.

Primà est, quòd *fœtus in utero ab equali ca-
lore & amplexu uteri strenuè muniatur adver-
sus*

sus hunc morbum, ut supra declaravimus, & per consequens, idem in lucem recens editus aliquid munimenti contracti ab æquali illo uteri foru aliquandiu retineat, ut statim à partu non ità facile in eum incidat.

Secunda est, quòd obstetrices & nutrices eà arte recens natos tractent, ut eorum conditio quàm proximè accedat ad illam quàm nuper in utero habuerant. Uno enim continuo involuero totum corpus, excepto capite, undique involvunt: unde partes corporis exteriores & primò affectæ in hoc morbo ab injuriis externi frigoris muniuntur, calidæque exhalationes à quacunque parte corporis erumpentes isto involuero fortè duplicato aut triplicato, fasciisque circumducto ex æquo retinentur, omnibusque partibus corporis æqualiter communicantur, ut quasi in communi hypocausto æquali calore foveantur. Cùm ergò prima pars essentiæ hujus morbi in inæquali frigidâ intemperie consistat, non mirum si munimenta hæc corporis eam ad tempus saltem avertant.

Lac muliebre saluberrimum infancibus alimentum.

Tertia ratio fortè esse potest *salubritas Diætae*. Lac enim muliebre tam tenellæ ætatis saluberrimum alimentum est, præsertim è mammis exsuctum. Est quippe cibus simplex & uniformis, multùm alens, coctu facilis, & constitutioni infantum amicus & familiaris. Quamdiu ergò hoc alimento commodè aluntur

aluntur, pauciores diætæ errores incurrunt, minúsq; huic morbo redduntur obnoxii. Notandum tamen, si lac nutricis non sit in se probum, vel aliàs non aptè respondeat constitutioni infantis, rationem hanc locum non habere. Quando igitur nutrix gravida est, aut immoderatiùs venerdì dedita, quando ea cacochymica, valetudinaria, aut aliàs ægra, quando ea temulentia aut crapulæ aut insalubri diætæ dedita est, tutius est, nisi commodior nutrix in promptu sit, ablaçtare infantulum.

Exceptis
certis
casibus.

Quarta & ultima ratio est, *tarditas motus hujus morbi in sua prima invasione*. Aded enim lentè sensimque obrepit, ut ad plures menses vix sui manifesta vestigia prodat, nisi fortè à vehementissimis causis ejus progressus promoveatur, ut à morbo violentiore aut colliquante, seu antecedente, seu superveniente. Cùm ergò tam lentè morbus hic naturâ suâ primas radices agat, cùmque pueri, ut priùs monstravimus, nascantur ferè ab eodem immunis: vix contingit eum ante sextum mensem, immò rarò ante nonum, evidenter in actum prorumpere. Atque aded rationes reddidimus, ob quas infantes modò nati, non obstante constitutionis debilitate, ad plures menses ab hoc affectu defendantur.

Cur Infantes à 9° mense ad sesqui annum ætatis indies hoc morbo frequentius infestentur.

IIo Causæ, cur pueri à nono mense ad sesqui annum ætatis indies hoc morbo frequentius infestentur, sunt hæ.

Id

1°. Quòd *causa prima, modò proposita, in re-
cens-natis hunc affectum arcens, indies remittat
& ante nonum mensem planè evanescat.* 2° Si-
militer *causa propulsiva secunda suprà data ante
hanc aetatem indies efficacior redditur.* Etenim
infantum manus, post menses aliquot, si non
priùs, à communi involucro liberari solent;
& fortè ante semestrem aetatem pedes quoq;
interdiu, licèt noctu iterum fascientur. Inter-
diu ergò saltem membra externa communi
hoc fomento destituuntur. Sæpe etiam errant
nutrices, dum infantes debiliores præmaturè
vestibus induant. Perperam quippe numero
mensium tempus vestiendi definiunt, cum
potiùs ex activitate ac robore motùs pedum
& manuum id aestimare deberent. Ubi enim
motus & exercitium istarum partium plus
conferat ad excitandum & fovendum earum
calorem pulsùsque proritandos, quàm fots
fasciarum, proculdubio maturum tum tem-
pus est pueros è fasciis liberandi. Porro 3°
*Post nonum mensem pueri ferè varias sorbitiones,
præter lac mammaram, admittunt, & ex varia
dieta faciliùs in victùs errores labuntur.* 4°
*Tarditas motùs hujus morbi non impedit quin
post nonum mensem in actum prorumpat.* Etenim
motus, præ tarditate imperceptibilis, tractu
aliquot mensium, manifesta sua vestigia pro-
fert. Ultimò dentitionis mala huc etiam non
parùm contribuunt. Incipit enim dentitio
ferè

Error nu-
tricum,
quæ debi-
liores inf-
fantes
præmaturè
vestibus
induunt,
notatur.
Quando
fasciæ in-
fantibus
sint exu-
uendæ.

ferè circa septimum mensem, variâque symptomata secum adfert, quæ facilè tenella corpora ad hunc affectum disponant.

III° Causæ cur morbus hic post sesquiannum ætatis inter cunas frequentissimè grassetur, sunt;

1° *Quod recitata prius causa propellentes hunc affectum in junioribus, sub hac ætate planè sublata sint, vel saltem inefficaciter admodum agant.*

2° *Dentitionis mala, licèt, quoad symptomata immediata quæ proferunt fortè antehoc tempus evanuerint, ut plurimum tamen in partibus primò affectis dispositionem quandam post se relinquunt, quæ clàm se in illis occultans, post aliquot menses hunc morbum proferat. Eruptio verò dentium caninorum sive ocularium dictorum huc maximè spectat; cum hi paullò ante sesquiannum ætatis erumpant, eorùmque eruptio laboriosissima esse solet.*

3° *Accidentia quæ eveniunt causâ ab lactationis huc etiam faciunt. Etenim tempus solenne ab lactationis non longè antecedit sesquiannum ætatis: atque isto tempore magna mutatio circa diætam, pueris contingit, quam ægrè ferre solent. Quippe hinc irascuntur, plorant, cibum præ animi motu averfantur, haud facilè placantur, neque satè placidè dormiunt. Quæ omnia præviâ saltem dispositionem*

Cur morbus hic frequentissimè pueros post sesquiannum ætatis usque ad secundum cum dimidio affligat.

positionem ad hunc morbum (licet fortè multum postea actuandam) partibus primò affectis facilè imprimunt.

Atque ità tandem percurrimus hanc secundam etiam collationem, juniorum nempe puerorum inter se, causasque breviter explicuimus, cur isti pueri sub alia ætate magis, sub alia minùs huic malo exponuntur.

Restat adhuc tertia pars quæstionis, quam nos reservâsse diximus in calcem hujus disputationis examinandam. viz. *An fortè ætate grandiores aliquando (et rarissimè) in hunc affectum incidant ?*

An ætate grandiores unquam in hunc affectum incidant? Affirmativa asseritur sub certis limitationibus.

Dicimus primò, Quod ad illam partem essentiæ hujus morbi attinet, quæ consistit in intemperie humidâ, aliqualem differentiam exspectandam esse inter illam intemperiem in junioribus pueris, & grandioribus, juvenibus, viris, maximè senibus. Etenim eadem differentia, quam suprâ posuimus inter intemperiem humidam juniorum puerorum & senum, secundum magis & minùs observari potest inter ætates intermedias, magisq; ideo cocta ac genuina erit humiditas juniorum, minùs seniorum, ut ex eodem ratiocinio, mutatis mutandis, obvium est colligere.

Dicimus 2° Quod ad vitia organica attinet, necessariò vasta occurrit differentia inter hujusmodi morbos pueris & grandioribus ætate fortè incidentes. Ossium enim tumores in

in carnis & talis, ut & illa pectoris acuminatio, nec non capitis ac pectoris impropor-
tionatè aucta moles, aut multò minùs emi-
nenter deprehendentur, vel planè abfuerint,
præsertim in adultis. Etenim crescente
ætate partium figura & proportio indies con-
firmatior, stabilior & immobilior redditur;
neque facilè contingit unam partem præ altera
tam insigniter per veram augmentationem
excrescere.

Dicimus 3° Exceptis duabus conditioni-
bus præmissis, idque eo modo, quo propo-
nuntur, posse hunc affectum secundùm cæ-
teras ejus essentiæ partes (licèt admodum ra-
rò, & non nisi gravissimis de causis) grandi-
oribus pueris, juvenibus, viris, & senibus
accidere. Nam 1° Intemperies frigida pro-
cul omni dubio iis contingere potest, licèt
non æque facilè ac puerulis. 2° Intemperies
humida similiter, sed sub limitatione modò
propositâ. 3° Penuria spirituum insitorum,
licèt non nisi potentissimis de causis, iis
etiam incidere potest. Etenim morbi longi
simulque colliquantes habitum partium, aut
eum in auras dissipantes, aut longiori inediâ
& atrophîâ conficientes, spirituum insitorum
inopiam necessariò post se relinquunt. Vide-
mus partes externas etiam in adultis ab
ejusmodi causis extenuatas & absumptas
enervari, languescere, flaccescere, & omnino
sufficienti

sufficienti spirituositate destitui. Concedimus tamen in adultis evicto morbo emaciante, ob vigorem pulsum citò reparari spiritus absumptos, hujusque morbi posita rudimenta intra unam vel alteram septimanam eradicari, & per consequens rarissimè ea in adultis reperiri. Interim si fortè contingat, ut absumptis spiritibus infitis impedimētum aliquod interveniat, quod retardet eorundem reparationem, fieri potest, hunc morbum, modo quo dictum est, succrescere. Torpor verò spirituum inopiam necessariò consequitur. 4° Partes essentiaè secundariae cùm multum à vitiis primariis dependeant, ubi hæc diutiùs perseverant (exceptis tantum vitiis organicis) suo ordine supervenire queunt. Adeò ut non dubitemus quin morbus hic datis restrictionibus modò propositis & gravissimis urgentibus causis usque diu persistentibus, cuivis ætati ultra pueritiam contingere possit.

Historia morbi adultis apud nos interdum continetur huic puerili morbo multum ad similes.

Apud Anglos morbus quidam senibus aliisq; extremè debilitatis nonnunquam accidit, qui huic morbo admodum similis est, si non ejusdem planè speciei, salvis tantummodo exceptionibus prædictis, vernaculâ linguâ eos affectos *bedridden*, quasi dicas *lecto affixos* vocamus. Hi neque de dolore, neque alio alicujus momenti malo queruntur, nisi quòd eorum partes motui inservientes, illæ ipsæ

ipsæ nempe, quas primò affectas in hoc morbo vocamus, extremè sint debiles, molles, laxæ, flaccidæ, enervatæ, ità, ut vix sufficiant corporis oneri sustinendo, cùm interim eæ neque sint paralyticæ, neque sensu aut motu penitus destituantur. Dum hi in lecto recumbunt, alacriter quasi sani loquuntur, surgere autem vel incedere neque possunt neque volunt. Non minùs enim averfantur motum, quàm ad eum obeundum inepti sunt. Edunt, bibunt, dormiunt, fermè instar sanorum. Videtur morbus hic multum saltem affinitatis habere (si non sit ejusdem familiæ) cum hoc affectu puerorum.

Porro testatur aliquis nostrum se sub manibus habuisse curandum virum generosum 30 circiter annos natum, qui ex immoderato vini & Tabaci usu quotidie ferè per aliquot annos continuato, neglectâ debitâ cibi assumptione, in eam ventriculi debilitatem incidit, ut quotidie manè vomuerit, omnémque planè cibum averfatus sit, atque ubi eum invitus admitteret, vomitu rejecit. Coactus tandem est pro sedandâ ventriculi irritatione, ad quotidianum aquæ vitæ vulgaris usum confugere; postea autem ex hac tum cerevisiâ lupulatâ veteri, adjecto saccharo, confecit sibi potum, quo solo per tres fermè menses vitam sustinuit. Interim omnes partes quas in hoc morbo primò af-

Observatio Trigenarii morbo huic perquam simili laborantis.

fectas vocamus, extremâ macie conficiebantur, simulque molles, laxæ, flaccidæ & languidæ reddebantur, adeo ut neque se in lecto vertere, neque surgere, neque incedere, aut erectus stare potuerit, nullus tamen commiratus est dolor, neque ulla aut sensus aut motus privatio, non tussis, non respiratio difficilis. Facies partésque circa caput floridæ, benè habitæ, benèque coloratæ conspicebantur, ut ex solo vultus intuitu vix suspicareris hominem ægotasse. In lecto decumbens sedatè cum sociis fabulabatur, per vices peti fumum exfugens, potumque prædictum ebibens. Eventus morbi non quidem ad hunc locum pertinet; breviter tamen in eorum gratiam, qui eum scire expectant, annectimus. Medicus advocatus, interdicitâ intemperantiâ, & præter alia remedia, exhibito præcipuè gr. iß. *Laudani Londinensis*, compefcuit nauseam, tum ventriculi tumultum, quam partem etiam internis tum externis roboravit; cibum probum facilisq; coctionis præscripsit. Loco exercitii frictionibus matutinis calorem ad externas partes sollicitavit, porrectâ prius exigua quantitate *elect. roborantis & aperientis cum tantillâ portione chalybis confecti*, & propinatis ℥ij vini absynthio & menthâ conditi, & cum croco in nodulo suspensio parum tincti, immixtis ℥iij cerevisiæ tenuioris adjecto sacch.

sacch. ad gratiam. Porro purgatus est per intervalla benignis medicamentis, & vesperi cordialibus refectus. Intra 20 dies in tantum convaluit, ut foras prodire, per horæ spatium abambulare, scalas cum ascendere, tum descendere sine sustentaculo valuerit. Postea verò à simili intemperentiâ recidivam passus, absente medico defunctus est. Sed à diverticulo redeamus in viam, & ad scopum propositum sermonem nostrum dirigamus. Affectus ipse jam confirmatus, qualis erat, cum medicus advocaretur, præter ventriculi mala, visus est includere maximam partem essentiæ hujus morbi, de quo agimus. Etenim in partibus motui inservientibus, iis nempe quæ in hoc morbo primò affectæ sunt, intemperies frigida, sive ob defectum motûs, sive ob imminutum vitalis sanguinis affluxum, tactu manifestè deprehendebatur. Deinde in iisdem partibus intemperiem humidam ostendebat earum mollities, lubricitas, laxitas, flacciditas. Inopiam spirituum infusorum satis evincebat extrema istarum partium macies, torporem ineptitudo ad motum, & affectatio quietis. Inæqualem sanguinis distributionem arguebat habitus plenior & floridior partium circa caput, dum cæteræ partes essent extenuatæ. Peculiaris autem causa hujus inæqualitatis in hoc ægro potuerit fuisse frequens vomitio

tio, quâ uberior sanguinis affluxus ad partes circa caput concitatus fuit, cæteris eo prope modum destitutis.

Ex jam dictis facile est cuivis perspicere maximam saltem partem essentia: hujus morbi in memorato affectu conclusam fuisse. Unde tandem probabiliter inferre licet, possibile esse hunc affectum adultis etiam sub propositis limitationibus accidere; licet is rarissimè in illis occurrat, quòd gravissimas causas per longum tempus superstite vitâ continuatas ad suâ introductionem postulet. Atque ità demum disquisitioni super hac priori quæstione terminum imponimus.

C A P. XIX.

Quæstio posterior.

Cur in Anglia frequentius hic morbus occurrat, quàm in aliis regionibus? & An sit Anglis vernaculus?

DARI morbos *Endemios* sive *vernaculos* & *patrios*, qui nempe certæ alicujus regionis incolas, ob communem causam, frequentius, quàm aliorum locorum incolas infestent, communi medicorum consensu receptum est. At cum relatio regionis ad morbos in ea frequentius grassantes diversimoda

moda observari possit; & cum viri etiam cordati morbis nonnullis denominationem à certis regionibus improprie adscripserint, denique cum illi, qui hactenus de morbis vernaculis tractarunt, omnes morbos in quavis regione frequentiores indiscriminatum (ac si de morbi vernaculi naturâ ex æquo participarent) vernaculos nuncuparint, operæ pretium duximus nonnulla de horum morborum inter se differentiis præsentis disquisitione præmittere.

I^o Ergò, morbi à regione denominantur vel proprie, vel minus proprie & abusive, vernaculi.

Morbi proprie vernaculi dicti 4 conditiones, ut sic dicantur, postulant.

I^a Conditio est, ut sit morbus frequentior in illa regione, cui attribuitur ut vernaculus, quam in ulla alia regione, cui non attribuitur ut talis.

Etenim morbus vernaculus perpetuò supponitur diversas regiones inæqualiter respicere, unamque magis (illam nempe cui adscribitur) aliam verò minus infestare.

II^a Est, ut dependeat morbus ab aliquali loci inclementiâ. Morbus enim proprie vernaculus quoddam crimen & vitium ipsi loco imputat. Quando ergò locus ipse peculiaris cujusdam vitii non reus est, improprie certè, immo falsò, atque injustè stigma tale ei inuritur.

Quatuor
condicio-
nes, ut
morbi di-
cantur
proprie
vernaculi.

III^a

III^a Conditio, ut regionis inclementia tanta sit, ut etiam cautioreſ eòſque qui debitum ſanitatſ regimen locoque appropriatum diligenter obſervant, afficiat. Certis quippe regionibus peculiare quid in ſanitatſ regimine debetur. Ubi ergò populus, poſthabitâ ejuſmodi peculiari loci obſervatione, ex errore in 6 rerum non-naturalium uſu, in morbum aliquem epidemicum inciderit, non iſ pro Endemio ſeu vernaculo habendus eſt, ſed errori, imprudentiæ, aut incogitantæ & negligentæ incolarum adſcribendus eſt. Morbus enim hic, quem ſupponimus, præcaveri poterat, modo regimen ſanitatſ loco appropriatum fuiſſet ritè obſervatum.

IV^a Eſt, ut vitioſa iſta regionis conſtitutio aliquandiu permanens & durabilis ſit, aut ad minimum frequenter recurrens. Vitium enim loci quod fugax eſt, neque diu durat, nec sæpius recurrit, ut extraneum quid & merè adventitium reſpectu regionis habendum eſt, ut morbum patrium propriè non denominet. Exempli cauſâ, ſi pernicioſa quædam & inſolita aura ex aliis regionibus huc fortè aſſaretur, morbumque communem produceret, eaque non ultra menſes aliquot vigeret; certè morbus ille non propriè vernaculus, at fortuitus caſuque eveniens dicendus eſſet. Quapropter Febris Ungarica, tùm ſudor Anglicus, licèt ab iſtis regionibus reſpectivè
nomen

nomen sortiti sint, minùs propriè jam saltem vernaculi nuncupantur, cùm careant durabili fomite in istis locis persistente, & cùm vel planè cessârint, vel saltem non magis hìc aut illic, quàm alibi impræseutiarum dominantur.

Morbi impropiè vernaculi includunt quidem primam conditionem propositam propriè sic dictorum, scil. quòd frequentius in regione, cui adscribuntur, quàm in aliis occurrunt: (aliàs enim nè impropiè quidem vernaculorum appellationem mererentur.) Carent tamen 2^a, 3^a, vel 4^a. Vel enim carent fomite in regione radicâtâ, vel fomes, quem habent, admodum debilis est & inconsiderabilis, quique ex regimine diætæ loco appropriato superari potest; vel denique fomes non permanens & durabilis est, neque frequenter recurrit. Per fomitem autem hìc intelligimus aliquid respectu sanitatis culpabile in ipsius regionis conditione fundamentum. Quando ergò morbus aliquis communis & frequens oritur ex abusu alicujus commoditatis regionis, ut si gens aliqua propter uberiores frugum vel fructuum proventus, similèmvè fertilitatem regionis, vel propter diuturnam ac securam pacem, intemperantiæ, socordiæ, aliisvè vitiis se addiceret, indèque morbum aliquem communem incurreret, morbus is non propriè vernaculus

Qui morbi impropiè dicantur vernaculi.

lus censendus est. Occasio enim istius morbi, quam suppeditavit patria, in se laudabile quid est, ideòque quodcumque ejus abusu accidit non patriæ, ast soli incolarum errori jure imputandum est. Similiter, si fomes morbi sit culpabilis, neque tamen is in ipsa constitutione regionis fundetur, verùm in aliqua hominum actione, ut quando ex clade belli inhumata cadavera putredine suâ aërem inquinant, indèque morbum Epidemicum producant, non est hic morbus vernaculus dicendus, cùm ab arbitrio hominum, non proprio loci vitio dependeant.

Morbus etiam nonnunquam per calumniam & abusivè genti vel loco adscribitur, ex pravo & malevolo animo alicujus gentis vicinam defamare cupientis. In hunc modum Neapolitani Luem Veneream morbum Gallicum vocant, quasi is Gallis esset vernaculus; è contrà Galli calumniam illam in Neapolitanos retorquent, & eum morbum Neapolitanum nuncupant. Verùm de his satis.

Morbus propriè dictus vernaculus, vel *originalis est & antiquus, vel adventivus & novus*. Originalis is est, qui primâ loci inhabitatione, incolas infestavit: hujus generis fortè est *Bronchocele* apud Alpinos; Febris illa ardens, quam *Calenturam* vocant, sub Zonâ torridâ; *mortificatio sive sphacelus*
par-

Morbus
propriè
dictus ver-
naculus
duplex est

partium à frigore sub Zonis frigidis versùs Polos.

Morbus vernaculus adventitius seu novus is est, qui ob communem aliquam causam denovo regioni supervenit. Hic triplex est. Nam, *vel provenit ab originali aliquo vitio regionis, tractu temporis, in incolarum sanitatem prævalente; vel ab alteratione seu innovatione aliquâ ipsi Regioni accidente, vel ab incongruitate loci cum complexione novorum incolarum.*

Vernaculus adventitius seu novus rusticus triplex est.

1°. Morbus vernaculus novus regioni supervenit ab originali aliquo vitio, tractu temporis, prævalente. Fieri enim potest, ut firmiora corpora primorum incolarum alicujus loci validè insalubri influxui regionis resistent, & morbi vernaculi invasionem per multa secula repellant, licèt postea progenies illorum, tractu temporis, paulatim immutata in ista peculiari ratione cõplexionis, quâ ante resistebant, in morbum aliquem vernaculum demum labantur. Etenim plica Polonica Sarmatis & Polonis, scorbutus incolis littoris maris Baltici morbi sunt vernaculi, iidémq; morbi novi sunt, & (ut omnes fatentur) veteribus planè incogniti. Jam verò nondum constat ullam notabilem aut insignem immutationem vel innovationem, istis regionibus accidisse ante illorum morborum eruptionem, cui possis novi morbi originem probabiliter adscribere. Quare dicendum potiùs videtur novos istos morbos ab antiquo

quo

quo & originali locorum vitio profluxisse, non tamen eos prius exortos ob peculiarem vim primorum incolarum iis resistendi. Nam & in hunc usque diem nonnullas familias in prædictis locis ab istis morbis immunes, regionumque injuriæ nec dum cedentes, perseverare credibile est.

2°. Morbus vernaculus novus provenire potest ab immutata vel innovata regionis constitutione. Hujusmodi innovationes locorum accidunt, aut ab inundationibus aquarum, aut terræ motibus, aut eruptionibus vel novarum scaturiginum perniciosarum, vel novarum exhalationum fortè mineralium è cavernis terræ, à maligno aliquo siderum aspectu similibusque causis.

3°. Morbus novus vernaculus provenire potest ab incongruitate loci cum incolarum complexione. Hujusmodi morbi maximè accidunt gentibus, quando ab una regione in aliam migrant, præsertim ubi constitutiones regionum, in quas se conferunt, admodum diversæ sunt ab iis, à quibus recedunt. Sic Angli qui primùm Virginiam inhabitârunt, tumore Abdominis & Hypochondriorum frequenter affligebantur, qui, ubi in Angliam redierunt, haud difficulter curabantur: ast illic permanentes, non æquè facile.

Alia morbi vernaculi differentia.

Porro morbi vernaculi inter se differunt, quòd alii *ex toto* dependeant ab inclementia regionis,

regionis, alii *ex parte tantum*. Prioris generis videtur sphaelus membrorum à frigore in septentrionalibus tractibus Polo viciniorebus : integra quippe morbi essentia inclementiæ loci adscribi potest. Posterioris generis videtur Lues Venerea apud Indos occidentales. Putatur enim illic contrahi partim ex impuro concubitu, partim ex peculiari insalubritate loci. Similiter in Hybernia dominatur dysenteria, quæ partim dependet à constitutione loci, partim ab erroribus diætæ. Atque hæc in genere de morborum vernaculorum differentiis dicta sint. Proximè jam inquirendum, *Cur in Anglia frequentius quàm in aliis regionibus morbus hic occurrat?* & obiter notandum *an, & quatenus idem sit Anglia vernaculus?*

1° Sciendum est Angliam esse insulam, & Angliæ temperies frigida & humida. nonnihil humiditatis à viciniâ maris, tum frigiditatem à distantia ab æquatore mutuare; deinde eam innumeris propè fontibus ubi-vis ferè locorum scaturientibus abundare; denique multis pluviis usque frequentioribus quàm pleræque aliæ regiones irrigari : Quæ omnia frigiditatem atque humiditatem loci fati attestantur. Cùm ergò intemperies frigida & humida sit pars essentia hujus morbi, facillè inferre licet corpora incolarum magis hic ad istas intemperies inclinari quàm in aliis regionibus calidioribus & siccioribus.

Si

An, &
quatenus
hic mor-
bus dici
possit An-
glis vernaculus.

Si ergò quæras, an hic morbus, ex hac saltem sui parte rectè dicatur Anglis vernaculus ?

Respondemus, eum quodammodo sic dici posse (licèt fortè non propriè) eatenus nimirum, quatenus aliis regionibus pariter humidis ac frigidis (etsi in iis fortè nondum observetur) idem, ut vernaculus, attribuitur. siquidem illæ regiones etiam æquè dispositæ sunt ad frigidam & humidam intemperiem suis incolis imprimendam ac ipsa Anglia. Notandum autem est intemperiem frigidam & humidam esse partem essentiæ hujus morbi communem, & per se solam eundem non specificare, neque omnem intemperiem frigidam & humidam hunc morbum inferre. Quapropter licèt concedamus excessum frigiditatis, & humiditatis Angliæ vitio verti posse, negamus tamen indè rectè inferri morbum integrum esse Anglis vernaculum.

Porro reperiantur fortè regiones, quæ, respectu tum frigiditatis, tum humiditatis Angliam longè excedant, ut *Scotia, Hollandia, Zelandia, Hybernia, Dania*, similésque, in quibus tamen nondum hic morbus frequenter grassari notatus est; si ergò hic morbus non rectè imputetur his regionibus, in quibus viget communis illa causa, excessus nempe frigiditatis & humiditatis, certè neque Angliæ propter istam communem causam, quæ
hic

hic levior est, jure imputetur. Adhæc, frigiditas & humiditas Angliæ non eousque à mediocritate recedunt, quin extrâ admotis, intus assumptis, exercitiis & similibus, recto nempe usu 6 rerum nonnaturalium satis superque corrigantur, quò minus hæc imputatio ei altiùs inuratur. Quapropter si hæc ita se habeant, si nimirum intemperies frigida & humida sint tantùm cõmunis pars morbi, si aliæ regiones, in quibus nondum viget morbus, sint ad minimum æquè obnoxia frigiditati & humiditati, si denique istæ intemperies regimine diætæ loco appropriato præcaveri possint, certè ratio ab humiditate & frigiditate climatis desumpta, quam modò reddidimus, cur Angli frequentius hoc morbo tententur præ aliis, valdè manca & insufficientis erit, ut nobis in hac sola acquiescere minimè liceat; ideòq; nihil aliud illam assignando volumus, quàm Angliam hinc magis disponere incolarũ corpora ad hunc affectũ, quàm calidiores ac sicciores regiones suorum incolarum corpora. Atq; ad eò ad alias hujus frequentiaẽ causas investigãdas procedimus.

II° Loco annotare possumus Angliam esse *admodum proliferam*, & tum conceptioni tum gestationi satis favere, neque abortibus ita obnoxiam. Hinc autem evenit, ut non tantùm viri robustiores validiorèsque, & integrâ sanitate præditi, sed & languidiores,

Anglia
regio ad-
modùm
prolifera.

R

de-

debiliores, ac valetudinarii generent, foeminaeque infirmæ, cachecticæ, cacochymicæ, immo & in Tabem pronæ concipiant, ad novum mensem gestent, legitimèque pariant. Minimè autem mirandum est, si foetus è tali feminio genitus, quique soli ferè clementiæ loci vitalitatem suam debet, minus vegetus & vixens, minusque nervosus, & in hunc affectum planè pronus in lucem edatur. Etenim ipsa benignitas regionis hoc respectu nonnullæ infirmitatis in genere occasio esse potest. Quemadmodum enim barbari olim populi inhumaniter tractando recens natos infantulos, eos nempe sudos prægelidis lymphis sub dio immergendo, infirmiores frigore ipso enecârunt, robustiores verò solos, qui injuriæ ejusmodi tractationis non succumbebant, educârunt, unde universa gens ab ista inhumanitate valida tandem ac robusta evasit; ità quoque è contrà ipsa clementia loci infirmiores foetus promiscuè unà cum robustioribus præservando mixtam quandam gentem ex infirmis & validis conflatam proferendi occasionem ministrat. Nè quis tamen erret, non volumus omnes in hac regione pueros in hunc affectum pronos ab infirmis parentibus & valetudinariis fatos fuisse. Licèt enim parens uterque vel alteruter infirmus ut plurimum similem prolem edat, frequenter tamen videmus parentes satis validos

dos etiam prolem huic morbo facile obnoxiam generare. Quare necdum in hac secunda causa acquiescimus, sed alia adhuc advenianda est, à qua sufficiens ratio frequentiae huius morbi apud nos derivari possit.

III° Ergò loco dicimus frequentiam huius morbi in Anglia multum fuisse promotam à diuturna ac securà pace regionis primam ejus eruptionem præcedente. Per hanc enim diutiores familiæ, quas primas hic morbus infestavit, & adhuc præ aliis infestat, otio se ac delicatiori molliorque vitæ generi addixerant, indeque in constitutionem humidiores, laxiores, molliorem, effœminatam, & ab excrementitiis humoribus minùs perpurgatam inciderant, adeoque liberos huic morbo facile obnoxios procrearant. Dicitur, Scotiam ac septentrionales partes Angliæ ipsius, licet pari pace & securitate potitæ essent, non pariter tamen, immo rarissimè hoc affectu affligi observatas.

Respondemus, revera Scotiam & septentrionales partes Angliæ quàm australes & occidentales rariùs ac mitiùs hoc morbo affici. Interim fortè prima ejusdem vestigia & quasi rudimenta longè frequentiora sunt etiam in locis distis, immò & nonnullis exteris regionibus, quibus vix dum morbus notus est, quàm vulgò creditur. Etenim licet hic morbus australibus & occidentalibus

R 2 Angliæ

Diuturna
pax occa-
sio est
effœmi-
nationis
corporum
incola-
rum.

Angliæ tractibus admodum familiaris fit, vulgòque, fati notus; sæpe tamen videre licet pueros eo leviter affectos, de quibus neque parentes, neque alii ejusdem familiæ vel conqueruntur, vel quid mali suspicantur: immo multos novimus solo beneficio aucti caloris sive incremento ætatis sive exercitiis sanatos absque ope medica, quos nemo amicorum affectos putaverat. Quantò ergò faciliùs prima rudimenta hujus in orbi illos lateant, quibus minùs familiaris est, & apud quos rarissimè ad eum gradum ascendit, ut opem medicam opus habeat implorare. Suspiciamur ergò hunc affectum frequentiorè esse quàm credi solet, tum in Scotia tum in septentrionalibus Angliæ partibus, immo & in nonnullis regionibus, in quibus hæcenus ignoratur; verùm in iis locis mitiùs & remissiori gradu affligere, ut in medicorum manus non facilè deveniat. Is enim mos vulgi est, medicum non accersere (præsertim ad infantes & puerulos) nisi morbus fati vehementer urgeat. Utcunque se res habeat, nondum quidem videmur satisfacisse præpositæ objectioni, cur Angli occidentales & australes graviùs & frequentius septentrionalibus & Scotis cum hoc morbo confligentur, etsi pax & securitas utrique regioni par fuerit. Cōcedimus ergò ulteriorem adhuc rationem hujus differentiæ inccenturiandam esse.

Morbus hic longius latiusq; extenditur quàm vulgò credi solet.

IV°

IV° Itaque & ultimò dicimus hujus dif-
 ferentiæ causam esse *affluentiam omnium bo-*
norum in australibus hisce & occidentalibus An-
glia partibus Est enim hæc pars Angliæ
 multò florentissima, opulentissima, feracissi-
 ma, voluptatis illecebris omnimodæ instru-
 ctissima. Haud mirum ergò si hic primò
 hominum vivendi genus mollescere, vires
 labascere, corporis robur & tonus exsolvi
 cceperit. Versùs septentrionem durius vivi-
 tur, frequentius exercitium corporis obitur,
 luxui & voluptatibus minùs indulgetur. Jam
 verò quòd mollior ac delicatior vitæ ratio,
 tractu temporis, familias enervet, satùs su-
 pèrque nobis historiæ testantur, ut aliâ pro-
 batione opus non fuerit. Observare enim
 licet nobilissimas generosissimásque familias
 ob hanc ipsam causam seriùs aut citiùs de-
 generasse, aut etiam extinctas fuisse, eoque
 citiùs quò magis averfatæ sunt labores &
 mascula exercitia, seque mollitiæ, otio,
 lusibùsque foemianis addixerint. Neque
 unquam in majori periculo degenerationis
 familiæ versantur, quàm ubi bonis omnibus
 affluunt, & ob copiam securitatémque pa-
 rentes ad mollitiem, otium, vitámque effœ-
 minatam, procul omni labore, curâ, & soli-
 tudine, quàm maximè invitantur. Quis
 opulentior, securior, aut effoeminatior Solo-
 mone? filium hic post se reliquit Rehoboam

Australes
& occiden-
tales An-
glia partes
multò sunt
fertiliores
ac opulen-
tiores
quàm sep-
tentriona-
les.

Mollior
vitæ ratio
tractu
temporis
familias
enervare
solet.

degenerem. Henrici octavi linea extincta fortè est ob similem causam. Innumera propè exempla in hanc rem accumulare, si opus esset, liceret. Utut sit, videmus hunc morbum ditiores familias frequentius tum gravius affligere quàm pauperes; quare neque mirandum eum ditiores atque amœniores quoque partes Angliæ, australes nempe & occidentales prius invasisse quàm septentrionales. Sed de hac re hæc dicta sufficiant. Restat tantùm inquiramus an & quousque tres ultimò assignatæ causæ respiciant denominationem morbi vernaculi, & an propter illas morbus hic Angliæ attribui possit ut vernaculus?

Morbus
hic non
propriè
dici potest
Anglis
vernacu-
lus.

Sciendum igitur est tres hæc causas in quantum à regione dependent, non esse causas per se, neque ex natura sua morbum hunc producere; verùm esse tantùm occasiones ob quas per accidens morbus hic oriri possit. Per se enim laudabiles regionis conditiones denotant, nedum quid culpandum in eâ inferunt. Quis enim patriam suam criminari possit, quòd ea procreationi liberorum faveret, multò minùs id improbare, quòd longâ securâque pace frueretur; denique minimè omnium accusare amœnitatem regionis, fertilitatem, bonorùmque omnium affluentiam. Hæ enim omnes ex se benedictiones sunt, conditionesque patriæ
ex-

exoptandæ. Cùm ergò suprâ monuerimus morbum propriè vernaculum notam aliquam constitutionis vitiosæ loco, cui adscribitur, inurere; fieri non potest, ut propter regionis commoditatem, ei morbus aliquis, ut propriè vernaculus, attribuatur. Quapropter (ut verbo, quæ dicta sunt fusiùs, complectamur) licèt hic morbus ex parte frigiditatis & humiditatis fomitem in ipsa regionis constitutione habeat; licèt etiam tres alias occasiones invadendi à regione mutuet, cùm tamen, per debitam observationem regiminis sanitatis, loco appropriati, intemperies istæ præcaveri possint; & cùm tres reliquæ occasionales causæ per se minimè culpabiles, ast exoptabiles sint, morbum hunc non esse propriè Angliæ vernaculum dicendum est. Atque ità finem imposuimus disquisitioni nostræ de causis hujus morbi.

C A P. X X.

Differentia morbi Rachitidis.

PLures sunt hujus morbi *differentiæ* ob variorum malorum concursum, quàm quis facilè putaret, quarum aliæ majoris, aliæ sunt minoris notæ. Præcipuas hinc breviter

R 4 pro-

proponere decrevimus. Earum enim cognitio non modò ad signa prognostica definienda utilis est, quò varii morbi eventus distinctè, secundùm illas differentias, prædicantur; sed & insuper multùm ea conducit tam ad præcautionem, quàm ad curationem morbi, viz. ut ex earum consideratione apposita & proportionata præsidia eligantur.

Divisio
differentiarum.

Desumuntur autem hæ differentia vel *ab ipsa essentia morbi, vel ab ejus causis, vel denique à morbis cum eo complicatis.* Morbi essentia diversimodè variare potest. Viz. 1° *Ratione partium essentia secundaria presentium vel absentium.* 2° *Ratione magnitudinis.* 3° *Ratione vehementia.* 4° *Ratione virium.* 5° *Ratione temporum.*

Concedimus equidem nonnullas differentias hisce titulis subjectas aliquo modo coincidere : cum tamen formales earum conceptus distincti sint, diversas certè merentur considerationes. Licèt enim morbus eo ipso etiam respectu dicatur major, quòd plures essentia secundaria partes in eodem agrote complectatur; diversa tamen & distincta est hæc consideratio ab illà magnitudinis. Etenim magnitudo propriè respicit gradum recessus à naturali statu, non naturam partis essentia presentis vel absentis. Hinc quippe differentia plusquam gradualis resultat. Similiter nonnullæ reliquarum differentiarum

rum idem forsan in concreto significant, at
verò in abstracto & formaliter diversum
quid & separatæ considerationis designant.
Sed pergamus.

1ª Differentia hujus morbi illa est, quæ ^{Diff.}
oritur à præsentia plurium vel pauciorum
partium essentiæ secundariæ ejusdem. Ete-
nim licet omnes partes essentiæ primariæ
perpetuò adsint præsentem ipso morbo, non
tamen necesse est omnes partes secundariæ
essentiæ semper adesse. Siquidem hæ acces-
soriæ sunt essentiæ primæ, eique paulatim
superveniunt: immo nonnullæ earum inter-
venientibus causis impediuntibus ita planè
intercipi possunt, ut omnino non appareant.
Huc referas illam differentiam, quam in
calce præcedentis disputationis proposui-
mus, quàmque adultis possibile esse accidere,
etsi rarissimè, demonstravimus. Verùm
cum nostrum institutum sit de morbo, quæ
puerili, hinc tantum tractare, suffecerit hanc
differentiam sic obiter notatam præterire.
Sed & in ipsis etiam pueris contingit ali-
quando nonnullas essentiæ secundariæ partes,
quæ cum essentia primaria etiam conjunctis-
simæ sunt, saltem ordine naturæ succedere.
Primaria enim essentia causæ vicem susti-
net, quæ semper naturâ prior est causato.
Veruntamen ordine temporis nonnullæ
partes essentiæ secundariæ simul quasi cum
essentia

essentia primaria invadunt, aliæ autem tractu temporis superveniunt. Quæ hoc loco veniunt distinguendæ. Illæ enim planè inseparabiles sunt, hæ verò separabiles ab hoc morbo.

Partes essentia secundaria inseparabiles reduci possunt ad hæc capita. 1° *Ad Tonum partium primò affectarum vitiatum.* 2° *Ad inæqualem & imperfectam distributionem vitalis sanguinis.* 3° *Ad imminutam participationem vitalis influxus in partibus primò affectis.* 4° *Ad vitia secundaria constitutionis animalis.* Vitia hæc superiùs, in discursu nostro de essentia secundaria hujus morbi, satis explicantur, ubi quoque, propter arctam eorum connexionem cum essentia primaria, quivis facillè percipere potest ea simul tempore (licèt non sine causali dependentiâ ab essentia primaria) incipere.

Verùm Organica vitia omnia suprâ quoque memorata, separabilia & nonnunquam actu separata ab hoc morbo deprehenduntur. Etenim magnitudo Capitis, macies artuum, incurvationes sive Tibiæ sive ulnæ, inflexiones articulorum, pectoris angustia, non statim ab initio hunc affectum necessariò concomitantur, sed tractu temporis paullatim morbo succrescunt. Et licet *ἀνορεξία* partium, quæ quodammodo in jam dicta vitia influit, levissimo gradu dici possit adesse ab initio morbi;
illa

illa tamen ipsa ex se tantum symptoma est, & non morbos, neque mox à principio istos morbus magnitudinis, figuræ, & sitûs producere valet. Porrò non necesse est, ut simul, & ex æquo vitia hæc organica Rachitide laborantem invadant. Concedimus quidem extenuationem partium 1° affectarum, ubi morbus aliquandiu durat, semper & necessario ei succedere, neque postmodum perseverante morbo amoveri posse; esse præterea partem principem inter partes essentiæ secundariæ separabiles; immo extenuationem fientem immediatè consequi imminutam nutritionem partium primò affectarum, haud aliter ac imminuta nutritio sequitur immediatè primam essentiæ morbi in dictis partibus; Interim dicimus extenuationem factam, quæ secundaria morbi pars ipsa est, de qua loquimur, necessario præsupponere morbi motum ac tempus, atque in primo momento existentiæ morbi existere non posse. Dicimus insuper medicos non agnoscere ullam mutationem factam in partibus sensui expositis, quæ sensui nondum compareat, & per consequens neque extenuationem factam in partibus primò affectis, donec ea sensibus obvia fiat, quod certè durationem aliqualem morbi necessario prærequirit. Improportionata verò Capitis magnitudo, simul ferè incipit cum ista extenuatione partium

partium primò affectarum ; verùm fieri potest, si Phthisis colliquativa cum hoc morbo fortè complicitur , ut ejusmodi magnitudo capitis ante obitum evanescat , quemadmodum suprâ in observationibus Anatomicis exemplo uno probavimus. Magnitudo ergò capitis magis separabilis est ab hoc affectu quàm extenuatio partium primò affectarum: hæc quippe amoveri non potest absq; ipsius morbi curatione. Ossium protuberantiæ nunc citiùs nunc seriùs apparent, modòque magis, modò minùs intra æquale tempus excrecunt : diu verò perseverante morbo rarissimè (si unquam) abesse cernuntur. Angustia pectoris non, nisi post longum tempus, confirmato jam morbo, supervenit, & Phthiseos fermè prodromus est. Tandem curvitas Tibiæ & Ulnæ, ut & inflexio Articulorum, tum abesse potest per totum morbi decursum , tum secundum magis & minùs adesse, atque inter ea, quæ hunc morbum sequuntur, maximè est fortuitum. Concludimus ergò partes hæcce organicas essentiæ secundariæ separabiles esse isto modo, quo jam diximus, & prout plures vel pauciores adsunt , morbi differentiam constitui, quâ alius magis, alius minùs est compositus.

z Diff.
à magni-
tudine.

2ª Differentia hujus morbi desumitur à magnitudine ejusdem. Magnitudo æstimatur ex majori vel minori ejus recessu à naturali statu.

statu. Vasta quidem occurrit differentia morbi hujus respectu magnitudinis. Alii enim adeò leviter eo afficiuntur, ut vix dicerent eos omnino ægrotare : de nulla re queruntur ; edunt, bibunt, dormiunt sanorum similes ; tantùm ludunt segniùs, & nonnulla alia leviora morbi stigmata gerunt. Et solo ferè naturæ beneficio absque arte convalescunt, neque parentes, nutrices, aut adstantes facilè sibi persuaderi patiuntur eos hoc morbo detentos fuisse. E contrà, alii tam atrociter affliguntur, ut etiam optimis præfidiis ab imminenti mortis periculo vindicari non possint.

3^a Differentia est à morbi vehementiâ. 3 Differentia à vehementia.
 Hæc autem æstimatur ex *violentia motus morbi, & natura renitentiâ, tum ex magnitudine pugna harum inter se*. Morbus hic, licèt aliàs satis magnus sit, tardi tamen motus est, vixque, nisi febris aliùsve morbus urgens conjungatur, naturam ad violentiorem pugnam proritat. Utcunque tamen motus ejus aliquando concitior, aliquando segnior est, undè morbus qualemcunque differentiam mutuatur.

4^a Differentia est à viribus Infantis vel Pueri ægrotantis. 4 Differentia à viribus.
 Hæc æstimantur ex *majori vel minore præfentiâ eorum quæ sunt secundum naturam*. Huc spectat conditio temperamenti, spirituum insitorum copia, & activitas, firmitas

firmitas toni, vigor constitutionis vitalis et animalis, organorum structura. Nam prout hæc magis vel minus secundum naturam se habent, ita robustiores vel minus robuste æstimandæ sunt vires, et sec. eas morbus vel periculofior vel minus periculofus judicandus. Juniores pueri ob hanc causam cæteris paribus periculofius laborant, quàm seniores.

Differen-
tia à Tem-
poribus.

5^a Differentia est à morbi temporibus. Atque hæc differentia quodammodo in concreto includit omnes præcedentes. Quicquid enim differentia cuius morbo accidit, necesse est id in aliquo morbi tempore accidere. Quatuor morbi *Tempora* à Medicis numerari solent; *Principium, augmentum, status, & declinatio*. Sciendum verò est Medicos paullò crassius in temporibus rerum distinguendis procedere, quàm Philosophos. Non enim restringunt principium morbi ad id punctum temporis, quo morbus incipit; sed extendunt id eò, quousque tanta alteratio morbi accidit, quanta certis ac sensui manifestis indiciis dignoscatur. Etenim principium indivisibile non est tempus, quo actio medica perficiatur. Et quorsum utilis esset ea morbi temporum distinctio quæ in nulla ejus alteratione nobis notâ fundaretur?

Approba-
tio divisi-
onis Tem-
porum
morb.
Galeni.

Recte ergò Galenus tempora febrium & inflammationum ex cognoscibili earum alteratione

ratione deduxit: principium nempe à cruditate materiae morbificae; augmentum à manifesta ejusdem coctione; statum ab excretionem; declinationem à reductione reliquiarum ad naturalem statum computavit. Atque hæc quidem tempora à cruditate & coctione &c discriminata febribus & inflammationibus apprimè quadrant. Verum distinctio hæc temporum in multis aliis morbis non æquè feliciter succedit.

Ejusdem defectus notatus.

Natura enim in his non ita regulariter à cruditate ad coctionem, indè ad expulsiōnem, & demum ad reductionem progreditur, neque ex his morbi progressum certò & tutò dignoscere possumus. Aliæ igitur morborum horum alterationes clariores ac cognitu faciliores attendendæ sunt. Concedimus tamen hosce etiam morbos, ubi ad salutem terminantur, quatuor ista tempora, principium, augmentum, statum & declinationem percurrere. Verùm ubi ad interitum ægrotantium tendunt, vix ad statum perveniunt, sed indies ad extremum usque vitæ diem augmentur. Quare in his augmentum maximam latitudinem admittit, atque ulteriorem discriminationem seu subdivisionem meretur. Cùm verò mediocris status morbi ejusdem generis sit quasi medius terminus inter principium & finem hujusmodi augmenti; commodè indè distinguere possumus *augmentum*

Nova divisio Augmenti.

in

in *augmentum citra* seu *infra*, vel *ultra* seu *supra statum*. *Augmentum citra* statum appellare possumus *augmentum citerius*, seu *inferius*, vel *augmentum simpliciter*, cum non differat ab ipsa re isto nomine communiter recepta. *Augmentum ultra* seu *supra statum*, vocamus *augmentum excrefcens*, *excedens*, vel *transcendens*, item *deploratum*.

Duplex
declina-
tio.

Porro duos modos declinationis morbi observare licet. Prior *legitimus*, quando morbus simpliciter versus sanitatem declinat. Posterior *nothus*, quando morbus remittens migrat in alium diverſi generis. Atque ita quamvis in convalescentibus 4 tantum sint morbi tempora, in aliis tamen dua alia differentia discerni possunt. Notandum tamen est haec 6 tempora in eodem morbo & in eodem aegroto nunquam inveniri, ast ubi idem specie morbus est, in diverſis subjectis.

Differen-
tia hujus
morbi sec.
tempora
proposita.

Haec jam ad praesentem affectum applicemus. Dicimus ergo 6 occurrere differentias hujus morbi respectu ejus temporum. Est enim in principio, & dicatur *incipiens*; in augmento, & dicatur *confirmatus*; in statu, & dicatur *consistens*; in augmento supra statum, & dicatur *deploratus*; in declinatione vera, & dicatur *declinans simpliciter* vel *remittens*; in declinatione notha, & dicatur *migrans in alium morbum*. De quibus ordine proposito dicemus.

1° Morbus

1°. Morbus Rachites vocatur *incipiens*, quando prima morbi rudimenta & quasi vestigia, licet ea obscura, & quasi adhuc latentia observantur, nondum tamen manifesta partium primò affectarum extenuatio facta est.

2°. Morbus hic *confirmatus* dicitur, quando jam evidens & manifesta extenuatio partium primò affectarum facta sensibus occurrit. Atque hic videt lector nos non distinguere hæc duo tempora ex cruditate & coctione, aut ex alia alteratione corporis, *viz.* extenuatione in partibus primò affectis factâ. Etenim ex cruditate & coctione nullo modo discerni potest hujus morbi principium ab augmento. Aliàs autem, quantum natura rei patitur, libenter exemplum Galeni sequimur, & quemadmodum ille ex manifesta coctione augmentum à principio distinguit, ità quoq; & nos ex manifesta alteratione, nimirum extenuatione in partibus dictis factâ, tempora hæc in hoc affectu discriminamus.

3°. Morbus hic *in statu consistens*, seu *statum attingens*, is est, qui, ad summum suum vigorem proventus, sistitur, & ad tempus neque sensibilibiter augetur, neque imminuitur, sed sibi æqualis permanet.

4°. Morbus hic *excedens statum mediocrem*, five *deploratus*, is dicitur, qui magnitudine et vehementiâ superat ipsum ejusdem morbi
S statum

statum in alio ægroto mediocriter affecto, simulque continuè augetur, neque spes est quin indies auctus sit futurus ad extremum usq; vitæ terminū. Ob quam causam conditio hæc morbi deplorata etiam cognominatur.

5°. Morbus hic dicitur *verè & legitime remittens* seu *declinans*, quando essentia ejus sensim imminuitur, et signa ejus ac symptomata indies mitiora fiunt.

6°. Morbus hic *illegitimè declinans*, seu *migrans in alium morbum diversi generis* dicitur, quando ità essentia ejus, signaque, et symptomata minuuntur, ut in eorum locum nova et fortè graviora diversi generis subinde surrogantur. Hoc modo morbus hic migrare solet in Tabem, in febrem Hædicam, et fortè in lentam putridam, ut plurimum tamen idem morbus hos supervenientes ad interitum ægri usque concomitatur. Atque hæc dicta sint de differentiis hujus morbi ab essentia deductis.

Diff. à
causis.

Morbus hic similiter *respectu causarum* in partes quasi dirimitur, scilicet *in morbum nativum*, et *adventitium*, seu *de novo contractum*. Porrò morbus hic dici potest *nativus* duplici sensu: priori propriè, quando æger hoc morbo actu affectus nascitur; posteriori impropiè, quando æger non actu eo affectus in lucem prodit, sed dispositus solummodo à nativis principiis ad eum faciliè incurrendum.

dum. Si libeat lectori in memoriam revocare ea quæ supra de causis hujus morbi ex parte parentum dicta sunt, differentia hujus fundamenta ac rationem facile percipiet, ut ulteriori ejus explicatione opus non sit: solum addimus hanc differentiam maximi esse usûs in prophylaxi, non tanti autem in therapeia. Morbus hic similiter merè adventitius est, qui, nullâ nativâ dispositione promotus, de integro, seu de novo post partum contrahitur: atque hic quoque duplex est; vel enim *alium morbum antecedentem consequitur*, vel *ex errore in 6 re- rum non naturalium usu immediatè producitur*. De utroque satis disseruimus, ubi de causis hujus morbi post partum egimus, quò lectorem remittimus.

Denique morbus hic nonnullas differenti- Diff. a as admittit *ex parte aliorum morborum, cum morbis quibus in eodem subjeeto complicatur*. Non ex- complicatis. spectandum, ut omnes morbos, cum quibus possibile est hunc morbum complicari, impræsentiarum enumeremus: eos solos commemorabimus, qui frequentes hujus morbi comites solent deprehendi. Ex his *alii dependentiam quandam ab hoc morbo ejusve causis habent; alii nullam vel perquam exiguam, vixq; separatâ consideratione dignam*.

Prioris generis sunt *Hydrocephalus, dentitionis vitia, asthma, phthisis, febris hæctica, febris lenta, erratica, ascites.* S-2 Hy-

Hydrocephalus magnam obtinet affinitatem cum hoc affectu; cum hic etiam affectus molem capitis præternaturaliter auctum, affluxumque sanguinis debito uberiolem ad cerebrum ob arteriarum eò tendentium amplitudinem ut plurimum supponat. Atque hinc facillè evenit, ut cerebrum sanguinis copiâ oppressum nonnunquam necesse habeat permittere serosiorum ejus partem (quippe maximè permeabilem) in ventriculos suos & cavitatem intra meninges exsudare, adeoque cerebri hydropem producere. Verùm non hoc perpetuò contingit, ut supra monuimus.

Dentitionis etiam *mala* nonnunquam huic morbo antecedenti meritò adscribuntur. Notum enim est hoc morbo affectis laboriosam dentitionem plerunque contingere, ipsosque dentes frustulatim excidere. Hoc autem vitium supra ad inæqualem partium nutritionem retulimus, ubi plura de eo videantur. Notandum interim est laboriosam dentitionem posse etiam hunc affectum præcedere, & ejusdem subsequens esse causam, ut supra quoque ostendimus.

Asthma similiter huic morbo familiariter supervenit, quòd sanguis in transitu suo per partes 1° affectas nonnihil refrigeratus, crassior, viscidior, torpidiorque redditus, non semper perfectè corrigatur ante ejus reditum ad dextrum ventriculum cordis. Unde à dextro

dextro ventriculo per venam arteriosam in substantiam Pulmonum ineptior ad transitum refunditur, faciléque eo nomine obstructions illic frequentes, durósque tumores, asthma, nonnunquam inflammationes, abscessus, ulcera & phthisin, hydropem Pulmonum, febrim Hecticam, aut etiam lentam erraticam infert.

Ascites etiam huic morbo interdum comes est. An ex copioso affluxu sanguinis ad viscera abdominis, nondum audemus certò statuere. Certum tamen est affluxum sanguinis ad hunc ventrem satís copiosum & concitatum esse in hoc morbo. Hepar enim magnum est, reliquáque viscera potiùs pleniora quàm macilentiora debito deprehenduntur. Unde fieri potest, ut serosa exsudatio è visceribus plenitudine oppressis in cavitationem abdominis excitetur; sed hoc minùs confidenter asserimus, quippe quì nondum in hac re nobis ipsis satisfecerimus.

Possunt tamen hi memorati morbi puerili aetati accidere absque Rachitide præcedente, & causæ esse ejusdem supervenientis. Quin & insuper possunt huic morbo supervenire ab aliis causis, putà erroribus regimenis sanitatis: quamvis etiam in hoc casu affectus hic fortè ex parte reus esse possit, si præcesserit. Atque hæc de morbis complicatis prioris generis.

Posterioris autem, qui nempe nihil aut parùm saltem dependentiæ ab hoc affectu habent, sunt *febris maligna, lues venerea, scorbutus, struma.*

1° Certum est *febrim malignam* huic morbo supervenire posse, quòd ea à contagio plerumque producat, à quo affectus hic præsens infantes immunes non præstat. Tantùm addimus febrim hanc rarò, aut nunquam originem suam huic morbo debere.

2° *Lues Venerea* si fortè cum hoc affectu complicitur, vel à nutricibus per contagium, vel à parentibus hæreditario jure derivatur. Est enim morbus ab hoc planè distinctus, nihilq; propè commercii cum eodem habet.

3° *Scorbutus* cum hoc affectu interdum conjungitur. Estque vel *hæreditarius*, vel fortè etiam in tam tenellâ constitutione *per contagium contractus*, vel denique *de novo ex malo regimine infantis, & imprimis ex inclementia aëris & loci, ubi educatur, productus.* Vix enim majorem habet cum hoc affectu cognationem quàm cum cæteris aliis morbis longioris durationis, in quibus similiter, tractu temporis, sanguis hoc peculiare inquinamentum ut plurimum contrahit. Id tamen concedendum est, propter averfationem motûs & exercitii, affectum hunc plusculum ad scorbutum disponere.

4° Et ultimò *strumosa affectio* aliquando huic

huic associatur. Sed credibile est eam plus debere aliis causis sibi propriis, quàm huic morbo præcedenti. Quamvis non diffiteamur hunc aliquam invadendi occasionem posse ei subministrare, quatenus hic crassiores ac viscidiores humores reddit.

Nonnulli fortè alii morbi cum hoc interdum complicantur; verùm cum ii rarissimi sint, & vixdum in certam nostram observationem venerint, eos impresentiarum præterimus, & ad signa morbi, tum differentiarum proximo loco progredimur.

C A P. X X I.

Signa morbi Rachitidis & 1° Diagnostica.

Signa hujus morbi distinguimus in tria capita. 1^m Continet ea signa, quæ ipsius affectus presentiam demonstrant, & appellantur *διαγνωστικά*. Secundum continet ea quæ distinguunt inter se morbi differentias, & vocantur *διακριτικά*, sive *discrepantia*. Tertium complectitur signa, quæ presagiunt morbi eventum, dicunturque *προγνωστικά*. Hoc capite de diagnosticis agendum.

Signa *διαγνωστικά* dividimus in *παθολογικόν*, & *συμπεριουσια*. Atque hic videntur Autores medici paullò strictiùs, quàm necessitas natu-

Signum Pathognomicum latius extenditur. ræ rei requirit, signum *παθολογνομονικόν* definire. Volunt enim esse *inseparabile & proprium quarto modo; convenire*, scil. *omni, soli, & semper*. Equidem omnino concedendum est, signum ita inseparabile, sive proprium quarto modo, esse secundum maximè proprium sensum, signum *pathognomicum*. Nam sive præsens id, sive absens sit, semper demonstrativè significat: præsens quidem præsentis morbi speciem certò testatur, absens eam morbi speciem abesse demonstrat.

Verùm, cùm perpendimus quàm rarò hujusmodi signa occurrant, & quàm angusti propterea usùs sit futura earum notio sic restricta; de vocis usitatâ significatione ampliandâ cogitare inducimur. Licet enim veteres, ut huic defectui subvenirent, *συνδρομὴν παθολογνομονικὴν* in locum veri unius pathognomici strictè dicti substituerint, atque nosmet ipsi eandem *συνδρομὴν* lubentissimè recipiamus & comprobemus; cùm tamen ea ipsa *συνδρομὴ* rarò ab ipso initio morbi appareat, & per consequens rarò fit signum *inseparabile*, necessariò sequitur eam ipsam quoque rarò officio signi, *quarto modo proprii*, defungi posse, adeoque hanc etiam notionem ad angustiorum usum esse redactam. Cogimur ergò ut huic incommodo plenè subveniamus, non nihil extendere significationem signi pathognomici, ita tamen, ut de valore & cer-

certitudine significandi nihil remittamus.

Definimus itaq; signum Pathognomonicum esse quid apparens vel circa aegrotum, quod certò & infallibiliter morbi speciem demonstrat. Atq; in hoc extenso sensu dividi potest in inseparabile sive proprium quarto modo, & separabile sive proprium tantum secundo modo, nimirum quod soli uni morborum speciei competit, licet non semper. Similiter & syndrome pathognomonica in 2 species prædictis respectivè analogas dirimatur. Aliquando enim hæc cum ipso morbo incipit, & cum inseparabiliter ad extremum ejus terminum concomitatur. Ità dolor lateris punctorius, febris, acuta, respiratio difficilis & tussis, si collectivè sumantur, syndrome quidem sunt, at quæ uni simplici pathognomónico primi generis, proprio scil. quarto modo, equivalet, & pleuritidem à principio ad finem usque inseparabiliter comitatur. Aliquando verò non statim ab initio morbi completa est syndrome, postea tamen aliis signis supervenientibus perfecta fit, morbi que speciem infallibiliter denuntiat. Ex. gr. In variolis, incipiente jam morbo, syndrome ipsa adeò incompleta est, ut nondum morbi speciem certò determinet: postea verò erumpentibus sparsim in cute exanthematis ad maturationem tendentibus, consummatur syndrome, specièsque morbi extra dubium posita est.

Quòd autem signum uni soli morbo (licet non

non

non quarto modo) proprium, five id solitari-
 um & simplex sit, five ex syndrome con-
 flatum, sufficiat, quando adest, conficere
 signum verè pathognomonicum, ex eo li-
 quet, quòd, quando adest, æquè certò ac
 infallibiliter morbi speciem designet, ac ip-
 sum signum quarto modo proprium. Quod
 enim uni tantum speciei convenit, quando
 adest, præsentiam istius quoque speciei ne-
 cessariò infert. Licèt ergò signum 2° mo-
 do proprium inseparabile non sit, &, ubi
 abest, non concludat de absentia morbi,
 quemadmodum signum 4to modo proprium;
 quando tamen adest, ejusdem est cum eo
 valoris ac certitudinis, ut diximus. Medici
 enim ex certitudine significandi æstimant
 dignitatem signi. In eum quippe finem
 morbi signa quærunt, ut in certam ejus no-
 titiam deveniant. Cùm ergò signa 2° modo
 propria æquivalent quoad certitudinem,
 quando adsunt, signis 4to modo propriis, ea
 sub extensa signorum pathognomonicorum
 significatione hïc complectemur.

Dicas hoc modo multa signa *ἐπιφανόμενα*
 ad *παθολογνομονικά* reduci, & cum iis confundi.
 Esto: modò infallibiliter morbi speciem
 designent. Digna enim sunt, quæ hoc modo
 ab aliis epiphænomenis segregentur, neque
 ulla hïc confusio in artis semeioticæ metho-
 do sequetur, sed potius valor & dignitas
 signo-

signorum faciliùs & apertiùs indè notabitur.

De signis *συνεσπένοντι*, sive *afidentibus*, nihil ferè alicujus momenti habemus, quod præmoneamus, quin rectà ad signa ipsa in ordinem redigenda procedamus. Verùm non hic exspectanda est exacta aliqua methodus, cùm signa plerumque è tam variis fontibus promanent, ut vix in accuratum ordinem sese cogi patiantur. Quare, ut ea quæ cognatæ sunt naturæ juxta se invicem constituentur, ad sequentem qualemcunque methodum signa hujus morbi reduximus. Proponemus ergò

1° *Signa, quæ ad actiones animales spectant.*

2° *Quæ spectant ad irregularem nutritionem.*

3° *Quæ respirationem respiciunt.*

4° *Quæ ad vitalem influxum pertinent.*

5° *Vagæ quædam & extra certas classes.*

Valorem signorum singulis titulis subjungemus.

1° Signa diagnostica ad actiones animales spectantia. Hæc sunt 1° *laxitas & mollities partium.* 2° *Debilitas & languor.* 3° *Ignavia & torpor.*

1° *Laxitas* quædam & *mollities*, si non *flacciditas*, omnium partium primò affectarum in hoc affectu observari solet. Cutis tactu mollior, & ut plurimum lævior deprehenditur, caro musculosa minùs rigida & firma; arti-

articuli facilè flexiles sunt, sæpèque corpori sustinendo impares; unde erecto corpore antrorsum id, vel retrorsum, dextrorsum vel sinistrorsum nonnihil inflectitur.

2° *Debilitas* quædam & *languor* sive *enervatio* omnibus partibus motui inservientibus accidit. Debilitas hæc multùm dependet à laxitate, mollitie, & flacciditate partium jam jam dictis; quo nomine ea signa huic præmisimus, ut & hoc ignaviæ ac torpori proximè enumerandis; quæ multum debentur laxitati & mollitie. Porrò debilitas hæc incipit ab ipsis primis morbi rudimentis. Si enim intra primum ætatis annum, aut circiter, pueri hoc morbo infestentur, tardiùs solito pedibus insistant præ ista debilitate, & plerumque priùs loquuntur quàm incedunt, quod vulgò apud Anglos mali ominis haberi solet. Sin, postquam ambulare cœperunt pueri, hoc affectu corripantur, paullatim infirmiùs pedibus insistant, atque inter incedendum sæpiùs vacillant, levique de causa titubant, aut etiam cadunt; neque æquè diu se pedibus sine interpositâ sessione sustinent, aut æquè alacriter se motitant. Demum multùm aucto morbo destituuntur planè usu pedum, immo vix federe possunt erecti, collùmque debile ægrè, aut non omnino onus capitis sustinet.

3° *Ignavia* quædam & torpor statim ab initio

(207)
initio morbi artus invadit, sensimque auge-
tur, ut magis magisque indies omnem mo-
tum averfentur. Juniores pueri qui adhuc
ulnis nutricum gestantur, si quando læten-
tur, non æquè profusè rident, neque tanto
cum vigore excitant se, artusque vibrant ac si
è tractantium manibus exsilire gestirent: irati
etiam non ità ferociter calcitrant, neque tan-
tà cum animositate plorant ac solent sani co-
ætanei. Grandiores facti, jamque pedibus
commissi minùs alacriter hinc indè curfant,
citiùs defatigantur, potiùsque sedentes quàm
pedibus insistentes ludere amant, neque se-
dentes quidem cum vigore corpus suum
erigunt, sed id inclinantes modò antrorsum,
modò retrorsum, modò ad alterutrum latus,
quærunt sustentacula, quibus recumbentes
ignaviæ suæ auxilium præbeant. Jactatio-
ne corporis ab aliis præstitâ motùque vio-
lentiore non perinde ac alii pueri oblectan-
tur, immo prævalente morbo omnem jacta-
tionem averfantur; tum plorantes non vehe-
mentiore aliquo lusu, ast molli placidâque
tractatione & quiete placantur. Interim nisi
alius aliquis morbus, symptôma, vel causa
morbifica interveniat, moderatè tum dormi-
unt, tum vigilant, ingeniosi sunt, non stupidi,
immo præcocis solent esse ingenii, nisi aliud
quid obstet. Vultum videre est magis com-
positum & severum, quàm ætas postularet,
ac

ac si in rem aliquam feriam meditabundi essent.

Signa hæc simul sumpta, nisi ab evidenti lassitudine progressa, aut à primario aliquo cerebri affectu proveniant (quod certè rarissimè in hac ætate contingit) sufficientem hujus morbi, *συνεργὴν παθολογικὴν* primi generis constituunt, & ubi simul adsunt, morbi præsentiam, ubi simul absunt, morbi essentiã certò attestantur. Si quando verò lassitudo sive febrilis, sive alia similia signa proferat, facilè ab his distingui possunt, tum quòd causæ lassitudinis præcesserint, tum quòd signa indè orta subitò effulgeant, citòque evanescant; in hoc affectu verò signa sensim ingruunt, permanentque, aut ulterius indies intenduntur. Primariū autem cerebri morbi suis signis innotescunt.

Atque hæc de signis, quæ ad actiones animales spectant.

Signa quæ spectant ad irrationalem partium nutritionem.

Suprà monstravimus quanti momenti sit *ἀλογιστεροφία*, sive *inaequalis nutritio partium* in hoc affectu; hìc ergò signa ab eadem magnà ex parte pendentia prosequemur, eaque uno quasi intuitu conspicienda præbebi-
mus.

1°. Occurrit caput justo majus, facies quoque
plenior

plenior & floridior, si conferatur cum cæteris corporis partibus. Licet autem signum hoc præsupponat aliqualem motum morbi antequam elucescat, adeò tamen obscurus est morbus ante ejus apparitionem, ut vix perceptibilis habeatur : à primo ergò ferè principio signum hoc plùs minùs se ostendit, & ad exitum usque morbi continuatur, nisi fortè aliunde istarum partium colliquatio superveniat, ut supra monuimus.

2°. *Partes carnosæ*, imprimis *musculosæ infra caput*, quas inter primò affectas supra numeravimus, in progressu morbi magis magisque *indies atteruntur, extenuantur, macièque conficiuntur*. Hoc signum non statim à morbi initio elucescit, quòd notabilem morbi motum priusquam evidenter appareat, prærequirat, certissimè tamen, tractu temporis, in conspectum venit, morbumque ad extremum terminum, seu ad vitam, sive ad mortem comitatur; optimèque motum ac gradum morbi ex incremento suo demonstrat. Porro hoc signum cum priori junctum constituit signum saltem pathognomonicum secundi generis, sive huic morbo soli proprium; & ubi simul adsunt, infallibiliter denotant morbi præsentiam, licet non æquè significant eundem abesse, quando absunt.

3°. *Protuberantia* quædam & *nodi circa nonnullos articulos*, maximèque *in carpis conspicuæ*

spicue, paullo minus in talis observantur. Similes quoque tumores in extremitatibus costarum, quibus cum sterni cartilaginibus committuntur, cernuntur. Notavimus supra in observationibus anatomicis tumores hosce non in partibus, aut in ipsis ossibus sitos esse; licet hac consideratio, cum ex se vix satis innotescant, eos ut signa vix tangat. Hoc signum quoque aliqualem motum morbi supponit, neque à principio principiante emergit, prius tamen se conspiciendum præbet quam notabilis partium extenuatio. Ubi verò adest, pathognomonicum secundi generis conficit, certoque morbi speciem significat.

4°. *Ossa nonnulla incurvantur, præcipue ossa Tibiæ & Fibulæ, hinc ossa Ulnæ & Radii, sed paullo minus & infrequentius; aliquando etiam ossa femoris & humeri. Porro nonnunquam decurtatio quadam ossium deficientisque eorum accretio secundum longitudinem observatur.* Suprà, ubi vitiorum organicorum rationem reddidimus, hoc, casu, planè omissum fuit. Videtur autem hic affectus ab eadem irregulari nutritione dependere; quatenus nempe alimentum intus assumptum ossa sec. latitudinem sive crassitiem, magis quam sec. longitudinem adauget. Hinc nonnulli pueri affectu hoc diutius afflicti Pumliones fiunt. Huc fortè referri potest *plica illa in carpis*, quòd cutis forsan sec. longitudinem magis nutri-

nutriatur & excrescat, quàm ossa Ulnæ & Radii, unde necesse est eam sese in plicam quandam & rugam in carpis contrahere. Demum *irregularis quaedam ossium capitis protuberantia*, maximè *ossis frontis antrorsum*, huc quoque referri potest. Spectat enim ad commune genus vitiatae figuræ ossium eorumque ἀνομασίαν. Videtur autem hæc in osse frontis evidenter pendere à liberaliori nutritione istius ossis in ambitu suo, quo cum ossibus syncipitis committitur, futuramque coronalem constituit, quàm in partibus ejusdem anterioribus. Hinc enim necesse habet antrorsum protrudi. Et faciliùs quidem istic liberaliùs nutritur, quòd hoc os versùs futuram in pueris cartilagineum sit. Atque hoc etiam, quod nuperrimè tantùm observavimus, superius, ubi de vitiis organicis egimus, prætermissum fuit.

5°. *Dentes tum tardiùs, tum molestiùs erumpunt, levi occasione vacillant, aliquando nigrescunt, aut etiam frustulatim excidunt. In horum locum plerumque novi tardè ac laboriosè succrescunt.* Hoc genus signi, ut & illud in priori articulo notatum, ad συνεδέξιοντα referri potest, quòd neutrum horum vel perpetuò adsit; vel, ubi adest, certò morbi præsentiam confirmet.

Conjectârunt aliqui ossa in hoc affectu interdum esse flexibilia instar ceræ; sed nusquam

T

nusquam

nusquam id vidimus, neque ab oculato teste fide digno relatum audivimus. Quare ut fabulosum hoc signum planè rejicimus.

6°. *Pectus in ulteriori morbi progressu, à lateribus angustius redditur, antèriùs acuminatur,* ità, ut non incommodè comparetur figuræ carinæ navis inversæ, aut pectoris caponis. In medio enim utrinque in cacumen quasi compressis lateribus assurgit. Si quis quærat an signum hoc sit huic morbo soli proprium? Respondemus, fieri quidem posse in atrophîa aut phthîsi ut pectus parùm augeatur, minùsque quàm aliæ corporis partes, adeoque reddatur angustum: verùm quoad figuræ mutationem, absque ἀλογωτεφία, ea ipsà viz. quæ huic affectui propria est, vix contingere posse. Quare hoc quoque signum quando adest, licet seriùs invadat, pathognomonicum secundi generis reputamus, quòd scil. ubi adest, certò morbi speciem ostendit, quamvis non è contrà. Atque hæc de signis quæ spectant ad inæqualem nutritionem.

Signa quæ respiciunt Respirationem.

- 1°. Huc referri potest *angustia pectoris* modò memorata, de qua tunc fusiùs egimus.
- 2°. *Subtumida quadam Abdominis repletio, & hypochondriorum tensio;* quæ liberum motum diaphragmatis deorsum, atque adeò respirationem nonnihil impedit. Notandum tamen

tamen est Abdomen & hypochondria quoad partes externas satis macra & extenuata apparere, ab intus verò, ab iis nimirum quæ in Abdominis cavitate continentur, intumescere, unde plenitudo hæc atque tensio exurgit. Tumor hic partim à flatulentia ventriculi & intestinorum, partim à magnitudine Hepatis aliorumque viscerum provenit. Aliquando etiam huc conspirat serosa exsudatio in cavitatem Abdominis, Ascitem invehens. Hoc signum perpetuò ferè adest, neq; tamen pro pathognomonico habendum, cum multis aliis morbis sit commune.

3°. *Tussis* frequenter in hoc affectu adest, tum *respiratio difficilis*, multaque alia *pulmonum vitia*, ut & *eorum infarctus*, *tumores duri*, *abscessus*, *inflammationes*, *eorum coalescentia cum pleura*; & similia: Hæc tamen vix inter signa recenseri debent, quòd per se non satis evidenter in sensus (dum vivunt ægri) incurant.

4°. Pueri hoc morbo afflicti sæpe *lateralem decubitum modo dextrum modo sinistrum averfantur*, aut saltem ægrè ferunt; nimirum vel ab coalescentiam pulmonum cum pleura, vel tumorem in adverfo latere; supino verò decubitu ut plurimum delectantur. Atque hæc signa etiam simul sumpta pathognomonicum neutrius generis efficiunt, sed *conversivora* tantùm sunt morbisque aliis communia.

Signa quæ spectant ad vitalem influxum.

1° *Vena & arteria in partibus primò affectis graciliores sunt debito, minùsque conspicuæ quàm in emaciato corpore expectares. In facie verò (habito respectu prædictæ gracilitatis in aliis partibus) excedunt proportionem debitam. Hoc signum fortasse pathognomonicum est, quamvis observatu difficile, necdum nobis satis exploratum.*

2° *Pulsus in carpis, tum aliis partibus primò affectis exilis est & debilis, alioquin fortè moderatus, nisi unà febris adfuerit.*

3° *Ligatura moderata supra cubitum aut genu injecta, non aequè citò partem infra seu extra ligaturam sanguine turgidulam & coloratam reddit, ac solet in aliis pueris sanis coætaneis.*

Signa quadam vaga.

1° *Appetitus cibi & potus vel moderatus, vel justo debilior est, nisi febris fortè adfuerit.*

2° *Excrementa tum alvi, tum vesicæ, sanorum serè similia sunt, nisi alius morbus prohibuerit.*

3° *Observatum est hoc morbo laborantes dulcia, ut syrupos, tum belluria, multo sacch. aut melle condita (quæ aliis pueris in delitiis esse solent) aversari : fortè hæc iis quoque noxia sunt, quemadmodum & scorbuticis, quòd humores increascent.*

4° Ob-

4° Observârunt aliqui se pueros nonnullos hoc morbo affectos *ponderosiores*prehendisse, quàm alios ætate & staturâ pares. Si hoc itâ se habeat,tribuendum id est partim facilitati, partim inæqualitati nutritionis ossei generis in hoc affectu. Etenim cùm auctum hoc pondus carnibus adscribi vix possit, quippe quæ hic extenuatæ sunt, videtur id osseo generi attribuendum, cùmque ossa in hoc morbo nondum observata sint sec. longitudinem præter modum excrefcere, restat, ut id eorum crassitie superflue auctæ imputetur. Hæc etiam signa communia sunt, neque digniorem æstimationem merentur. At hæc de diagnosticis, sequantur diacritica.

CAP. XXII.

Signa differentiarum Rachitidis, sive signa ejus diacritica.

Idem methodo hîc insistendum videtur, quam supra proposuimus, ubi de differentiis egimus, quarum signa hîc quærimus. Suprà 5 differentias ab ipsa morbi essentiâ diduximus. 1° Erat à partibus essentiæ secundariæ separabilis præsentibus vel absentibus. Verùm hujus differentiæ signa nulla alia expectanda sunt præter *ipsas partes præsentibus*

sententes vel absentes, quæ ipsæ per se in sensus incurrunt, & propterea inter signa diagnostica capite præcedenti classe secundâ adnumerantur.

2^a Differentia erat à magnitudine morbi. Hujus indicia sunt *plura & graviora, vel pauciora & mitiora symptomata & signa præsentia*, nempe ex diagnosticis suprà descriptis petita.

3ª Differentia à vehementia desumpta erat; hæc distinguitur *ex tardiore vel concitatore incremento signorum diagnosticorum*.

4ª Erat à viribus ægrotantis. Virium æstimandarum rationem suprà exhibuimus: morbi verò differentia hinc orta respicit *periculum*, ideóque ejus signa ad prognostica referimus.

5ª Differentia ducebatur à morbi temporibus; quo respectu sex hujus morbi diversas phases suprà enumeravimus: scil. *principium, augmentum, statum, augmentum supra statum, declinationem veram, declinationem notham sive migrantem in alium morbum*.

Sciendum est principium hujus morbi præter signa hoc tempus ab augmento determinantia, requirere etiam quædam peculiaris signa præsentia ipsius morbi: Est enim tempus maximæ obscuritatis, quo morbus quasi delitescit, neque ex signis diagnosticis suprà relatis ab inexperto vel parum attento medico

dico facile deprehendi potest. Per hoc quippe tempus plurima diagnostica prædicta nondum in apertum erumpunt; & quæ se produnt, obscuriora tantum adhuc sui vestigia observanda offerunt. Postulat ergo hujus temporis indicium *peculiarem collectionem signorum primò apparentium*, eorumque accuratam considerationem; reliqua verò tempora, præter signa diagnostica supra data, *sola indigent discriminatione inter se*, quæ levi negotio perficitur. Quare primo loco signa præsentiae hujus morbi adhuc incipientis hic exhibenda, indeque discriminationis ejus ab augmento.

Signa præsentis morbi Rachitidis in principio adhuc existentis.

1° Diligenter attendendum est ad 3^a signorum genera superius actionibus animalibus adscripta: laxitatem nempe & mollitiem partium, debilitatem & languorem, ignaviam & torporem. Hæc quippe subobscurè & remissiori gradu statim à principio principiante (ut loquuntur) advertenti observanda se præbent.

2° *Aspiciendus est color, tum habitus capitis & faciei in relatione ad artus.* Si enim color aut habitus illis floridior sit quàm his, validam suspicionem hujus morbi radices jam agentis exhibet. Licet enim moles capitis

evidenter aucta partiumque affectarum manifesta extenuatio antequam appareant considerabilem morbi motum tempusque præquirant, à principio tamen differentia quædam ratione caloris & habitus harum partium inter se collatarum ab accurato inspectore notari potest.

3° *Observandi sunt carpi & extremitates costarum.* In carpis quippe ante finem principii quædam nodorum rudimenta ut & plicæ se ostendere incipiunt, similiterque nodi in extremitatibus costarum.

4° *Subtumida quædam plenitudo & tensio ventris* maximè circa hypochondria statim à principio occurrit. Magnitudo enim ventris cum magnitudine pectoris collata justam excedere comperitur.

Atque hæc quidem signa simul sumpta præsentiam morbi etiam in ipso principio, certo demonstrant. Si verò eodem tempore nulla notabilis seu manifesta partium affectarum extenuatio appareat, eo ipso ab eisdem augmento clare discriminatur. Hæc de principio.

Reliquorum temporum signa ex ipsorum temporum descriptionibus supra datis inter se nullo negotio distinguuntur, cum tamen ea huc spectent, verbòque expediri possint, non gravabimur ea obiter annotare.

In augmento omnia signa quæ in principio apar-

apparuerant *intensiora & evidentiora* se præbent, pluraque alia tum *graviora* indies *accumulantur*. Distinguitur hoc tempus, ut dictum, à principio ex manifesta *extenuatione* partium primò affectarum jam factâ; à statu verò ex continuâ *aggravatione* symptomatum & signorum dictorum.

In statu signa ac symptomata *gravissima & maximè obvia* adsunt; durante verò hoc tempore ab ulteriori manifesto seu incremento seu decremento cessat.

In augmento supra statum signa & symptomata tum *ratione magnitudinis ac vehementia*, tum *ratione dejectionis virium* superant suam conditionem, quam in statu mediocri habent, atque interim indies in *deterius* vergunt; quibus respectibus hoc tempus distinguitur tam ab augmento ordinario, quàm à statu mediocri.

In declinatione verà *simplex quadam remissio symptomatum ac signorum ad integram sanitatem tendens* affulget, nullis interim signis apparentibus alterius cujusdam morbi ingruentibus.

In declinatione nothâ è contrà, cum *remissione symptomatum & signorum hujus morbi* involvuntur alia *novi morbi successuri*, quæ variantur pro variâ ejus conditione, & ex suis fontibus petenda sunt, neque hic expectanda. Porro si quæ *specialia signa* cujusvis horum

horum temporum occurrant, quæ ad morbi eventum spectant, ad prognostica reservanda sunt. Atque hæc de signis differentiarum hujus morbi ab essentiâ deductis.

Differentiæ causarum, morbum in *nativum* & *adventitium* distinguunt, & *nativum* quidem *in propriè* & *minùs propriè sic dictum*. Morbus propriè *nativus* dictus, cum ab ipso partu supponatur actu præfens, non alia requirit signa quàm *diagnostica superiori capite recitata*. Siquidem illa statim à partu apparentia morbum propriè *nativum* adesse demonstrant.

Sin verò illa signa non statim à partu appareant, dispositio tamen *nativa* ad morbum facilè incurrendum ab ortu adfit, quæ postea in actum erumpit, morbus indè productus *nativus* quoque (licèt *minùs propriè*) nuncupari potest, propter illam à *nativo* vitio dependentiam. Morbus hoc sensu *nativus* alia signa, quàm quæ suprà referuntur, postulat, quibus distinguatur ab eodem morbo *planè adventitio*, quæ jam damus.

Signa morbi nativi impropiè sic dicti.

1° *Valetudinaria debilisque constitutio, & morbi parentis utriusq; vel alterutrus, ut intemperies frigida & humida, cacochymia præfertim pituitosa, cachexia, hydrops, vel atrophia & phtisis, vel gonorrhæa, fluor albus,*
lucis

lues venerea, scorbutus, similisque affectus.

2° *Segnities & sedentaria parentum vita mollitiisque.*

3° *Erroris matris tempore imprægnationis, quæ omnia fufius supra de caufsis hujus morbi ad parentes spectantibus profecuti sumus.*

4° *Debilitas ipsius infantis recens nati quando ea à labore parturitionis non provenit.*

5° *Invasio morbi ante exactum primum ætatis annum* Hæc enim arguit nativam aliquam ad eundem dispositionem.

6° *Si fratres vel sorores seniores eodem morbo prius correpti fuerint.* Tum quippe suspicari licet labem à parentibus contractam esse.

7° *Si nullus alicujus nota error in tractatione infantis post partum, atque ante presentis morbi invasionem commissus fuerit.* De quo supra capite de caufsis post partum.

8° *Si morbus hic non supervenerit alteri progressu qui aptus est hunc post se relinquere.* De cujus generis morbis supra quoque differuimus.

Signa morbi noviter & ex integro post partum contracti *contraria propemodum sunt & levi idcirco pede percurrenda.*

1° *Si morbus nulli infirma seu morbosa constitutioni parentum, aut eorum vita generi,*

aut erroribus, imputari possit.

2° Si nulla debilitas statim à partu apparuerit.

3° Si morbus post sesquiannum ætatis cæperit.

4° Si fratres aut sorores à morbo immunes fuerint.

5° Si notabiles errores post partum in tractatione infantis commissi fuerint.

6° Si morbus aliquis præcesserit, cui suspicio est hunc insequentem adscribi posse. Hæc signa si vel omnia vel plura confluant, satis testantur morbum hunc non labi alicui nativæ, aut erroribus postea commissis attribuendum esse. Atque hæc de differentiis hujus morbi ex parte causarum.

Denique differentiæ quædam huic morbo accidunt propter alios morbos, cum quibus fortè complicitur : in quo casu præter signa diagnostica supra enumerata, alia insuper desiderentur quæ morbo complicato in specie sunt propria. Non tamen accurata horum descriptio hic expectanda est, cum eadem ferè sint quæ a scriptoribus practicis passim istis morbis tribuuntur. Sed cum aliqui morbi frequentius quam alii hunc comitari soleant, eorum signa breviter innuemus.

1° Ergò *Hydrocephalus* cum hoc affectu complicatus aliquando nullis signis, ut innocet, opus habet, sed ex se satis superque mani-

manifestus est, nempe vel ex ipsa enormi capitis magnitudine, vel ex aqua exterius sub Pericranio contenta (quod tamen rarissime contingere putamus) vel insigni suturarum hiatu aqua in capite conclusa duram matrem inter suturas attollente, ita, ut tumor mollis & aquosus in ossium interstitiis exterius tactu percipiatur. Aliquando hydrocephalus obscurior est, signaque, quibus indicetur, postulat. 1° Ergo omnes sensus cum exteriores tum interiores hebetiores sunt, quam alias in hoc affectu esse solent. 2° Moles capitis aliquando major quoque est quam alias. 3° Suturae in locis consuetis vel magis debescunt, vel tardius solito clauduntur. 4° Os frontis antrorsum magis prominet, reliquaque ossa capitis quasdam inaequalitates & protuberantias solito majores pra se ferunt.

2° Dentitionis mala conjuncta dignoscuntur, 1° Si solenne dentitionis tempus instet aut jam advenerit; Hinc quippe suspicio aliqua ingruit laboris alicujus inde provenientis. Tempus hoc septimo a partu mense incipere solet, & ad sesquiannum aetatis protendi, & ultra, ubi tardius dentitio procedit; quod in hoc affectu frequentissime accidit; terminatur autem ubi numerus dentium completus apparet. 2° Pueri ad dolorem mulcendum digitos frequenter in os indunt, secundum illud quod communi verbo dici solet, *ubi dolor*
ibi

ibi digitus. 3° Albicant gingiva eâ parte quâ dens erupturus est, & ad tactum plusculum calent. 4° Dentes prodeuntes aliquando nigrescunt, aut vacillant, aut etiam frustulatim excidunt. 5° His adde vigilias, alvi profusiva, febres, convulsiones, quæ tamen fortuita sunt symptomata.

3° Asthma ex ipsâ spirandi difficultate, quando ea non provenit à tensione & repletionem infimi ventris, percipitur. Si verò unâ adfit tumor, abscessus, vel Empyema, idque in altero latere pulmonum, agrè ferunt decubitus in adversum latus; sin in utroque, supinum aut erectum decubitus expetunt. Idem plerunque accidit in inflammatione cum coalescentia Pulmonum cum pleura, ut & in pleuritide, sed additis tunc febre acutâ, tussi & sputo sanguineo, in Pleuritide insuper dolore lateris pungente. Phthisis innotescit ex diuturna tussi, sputo globoso & aliquando purulento (etsi Pueri rariùs exspuant, quòd materiam tussi in os elevatam per OEsophagum deglutiant) item ex febre putridâ conjunctâ & ex festina partium eliquatione. Ascites deprehenditur ex mole Abdominis præter morem auctâ.

4° Febris Hæctica se prodit ex calore continuo, acriori paullo illo qui in Ephemera solet esse, præsertim circa arterias, & auctiori post assumptum cibum; item ex rapidiori partium consumptione; putrida cognoscitur ex urina in principio

cipio crudâ, deinde magis coctâ, tum etiam ex colore ejus justo intensiore. Adhæc, si intermittens fuerit, ex inæqualitate caloris, frigentibus nempe extremis in principio, postea plus satis incaléscentibus; item ex Paroxysmis sive statis sive erraticis; tandem ex Pulsu contractiori incipiente Paroxysmo, postmodum auctiori debito. Continua Febris ex intenso continuoque calore, tum siti, oris scabritie, linguæque colore mutato, & similibus.

5° Lues venerea conjuncta indicatur, si Parentum alteruter aut nutrix prius infecti fuerint, si ulcera in Capite, Ore, ac Naribus, aut pustula eminentes vel crustosa exorta fuerint, præsertim quæ ordinariis remediis non cedunt: si tumores auri, aut nodi ossa carie fœdantes in digitis, tibiis, aut aliis partibus apparuerint; si dolores & inquietudo nocturno tempore acerbiores agrum infestaverint; si bubones obliqui in inguine exorti fuerint.

6° Scorbutus cum hoc affectu complicatus hæc signa habet. 1° Utroque affectu laborantes agrius purgationes ferunt; solo vero Rachitide affecti easdem facillè tolerant. 2° Exercitiis violentioribus multum læduntur, neque omnino ea ferre possunt. Et si autem in hoc affectu solo, ignavia quædam & aversatio exercitii adsit; non tamen ab exercitio manifestè aut saltem non æquè manifestè læduntur, nisi scorbutica affectio simul conjuncta sit. 3° Ad
motum

motum quemlibet concitatioem magnâ difficultate spirandi laborant, doloribus variis per artus discurrentibus vexantur, quos ploratu exprimunt, pulsus frequentior & inequalior fit, aliquando palpitatio cordis, aut etiam Lipothymia supervenit, & hæc ferè solâ quiete, placido nempe decubitu, citò mitigantur, vel etiam planè sedantur.

4° Frequenter Gingivarum tumores adsunt.

5° Urina absente febre solito intensiores plerumque redduntur.

7° Strumosa affectio cum hæc complicata si externa sit, tumoribus in sensus incurrentibus factis manifesta fit, immo ubi exterius frequentiores strumæ occurrunt, non levis suspicio est similes tumores in visceribus delitescere: aliàs verò si strumæ intus tantùm generentur, vix certo indicio discerni possunt. Regula enim illa quam notârunt aliqui, viz. eos qui curto sunt collo, fronte brevi & angustâ, temporibus compressis, & maxillis amplis præditi, esse strumis obnoxios, nimis incerta est ac fallax; addunt alii purgantia medicamenta justâ alioquin dosi propinata strumosos parùm movere; sed & hoc quoque aliquando tantùm, non semper autem verum esse experti sumus. Hæc de signis differentiarum.

CAP.

C A P. XXIII.

Signa prognostica in morbo Rachitide.

MORBUS hic specie sua lethalis non est, immo nonnunquam adeo levis mitis- que est, ut pueri eo affecti solo ætatis beneficio, calore vitali aucto, eoque, vi frequentiorum exercitiorum, ad partes externas evocato, absque medicamentis convaluerint. Aliquando tamen adeo graviter affligit, ut optimis etiam adhibitis præfidiis vix, immo ne vix quidem, imminens vitæ periculum præcaveatur. Quare ut medicus varios eventus morbi prævideat aut prædicat, signa ejus prognostica diligentius prius contemplari necessum habet.

In genere verò ea quæ à partibus morbi militant, ea nempe omnia, quæ contra naturam faciunt, ex adverso pensanda sunt, & quò hæc potentiora, illa infirmiora, eò gravior & perniciosior morbus habendus est. Verum cum non cuivis obvium sit ex generali hoc monito singula satis accuratè contrà æstimare, non erit abs re speciales nonnullas regulas & observationes huc spectantes insuper subnectere.

I Morbus hic proprie natus, sive qui ante partum

V

partum invadit, periculosissimus est, & rarissimè, si unquam, ad salutem terminatur. Indicat enim ipsa principia seminalia læsa, indeque vires valdè esse debiles: causarum præterea vehementiam significat.

2° Quò citiùs à partu (hoc est) quò juniores hic morbus invadit, eò cæteris paribus periculosior est; tantò quippe debiliores sunt vires. Similiter etate grandiores junioribus, pedibus incedentes non incedentibus faciliùs curantur.

3° Morbus natus improprie sic dictus, qui nempe ex parte dependet ab inclinatione nativâ, periculosior est eo, qui ex mero errore tractantium contrahitur.

4° Morbus hic ab aliis magnis morbis præcedentibus proveniens, periculosior est eo, qui solo regiminis errore contractus est. Arguit enim antecedaneam quandam virium dejectionem.

5° Observârunt aliqui, infantes, qui crine rubras nutrices sugunt, in hunc affectum magis esse proclives. Nos tamen regulam hanc fallacem esse suspicamur.

6° Alii dicunt puellas frequentius quàm masculos hac morbo laborare, faciliùsque curari. Nondum equidem hoc nobis usque ad eò compertum est. Concedimus tamen puellas plerumque frigidioris ac humidioris esse temperamenti, cui magis congener est hic morbus, ideòque non est à ratione alienum eum

eum sexum leviori de causâ hoc morbo affici posse, & ab eodem quoque facilius liberari.

7° *Morbus hic potissimum infestat generosorum cunas, præsertim eorum qui molliter vivunt; deinde eorum qui sedentariam & securam vitam agunt; hinc infimæ plebis, propter varios errores, quos necessitas tam in parentum diætâ quàm infantium regimine infert, tandem minimè omnium cunas eorum qui mediocris sunt fortune, & qui laboribus ferendis assueti sunt, neque competenti victu & necessariis ad vitam sustentandam mediis destituuntur.*

8° *Quò partes primò affectæ magis extenuantur, eò morbus, cæteris paribus, difficilioris est curationis.*

9° *Quò enormior est moles capitis, eò longior & difficilior curatio.* Iraque os frontis multum antè protuberans longitudinem saltem morbi portendit, similiter etiam aliæ irregulares cæterorum ossium capitis prominentiæ.

10° *Quò debilior est spina dorso, eò gravior & periculosior est morbus.* Quare qui vix libenter erecti sedent, multò magis qui nè erecti sedere valent, & maximè quibus debile collum non sustinet capitis onus, de vita periclitantur. Quinetiam à diuturniori debilitate, & inflexione spinæ, pueri modò gibbosi,

gibbosi, modò aliter incurvi redduntur, truncusq; corporis postea haud facilè denuo erigitur.

11° *Majores ossium in carpis & costarum extremis tumores morbi longitudinem praesagiunt. Porro incurvationes ossium Tibia & Fibula vel Ulna & Radii, item inflexiones articularum quò majores, eò longiorem ac difficiliorem curationem praenuntiant. Hæ enim non subito amoveri possunt, & masculis exercitiis obeundis impedimento sunt.*

12° *Quibus ossa Crurum & Tibia multum & diu secundum latitudinem seu crassitiam potius augentur, quàm secundum longitudinem, hi demum pumiliones plerumque evadunt.*

13° *Qui crura sursum trahunt, neque ea lubenter extendi patiuntur, difficulter curantur.*

14° *Dentes nigrescere aut frustulatim excidere, periculo non vacat, atque ideo pejus est quò tardiùs alii in eorum locum succrescunt.*

15° *Qui statum morbi attingunt, quo nempe is non amplius augetur, omnes si rectè tractentur, evadunt, nisi fortè alius morbus sit conjunctus, aut casu aliquo superveniat, egrumque in augmentum ulterius deturbet. Declinatio symptomatum similiter, sed certius sanitatis restitutionem pollicetur.*

16° *Hydrocephalus cum hoc morbo conjunctus semper periculum non leve importat. Quòd si eò usque*

usque prævaleat, ut suturæ cranii multum dehiscant, atque in earum interstitiis aqua in capite conclusa duram matrem in mollem & aquosum tumorem attollant, lethalis est.

17° Dentitio laboriosa, nonnunquam gravissima symptomata secum adfert, mortemque ipsam minatur. Plerumque tamen minus ferocit, atque intra paucos dies terminatur. Utcunque, dum conjungitur, multum morbi motum accelerat. Dentes verò Canini, qui oculares vulgò nuncupantur, cæteris molestius erumpunt, plùsque periculi portendunt.

18° Asthma (præsertim Orthopnoea, atque ea spirandi difficultas in qua decubitus in neutrum latus admittitur) valdè periculosum. Suspicio enim est tumoris alicujus, abscessus, Empyematis, Pleuritidis, Peripneumoniæ aut adnascentiæ pulmonum cum pleura, qui omnes affectus periculosi sunt.

19° Phthisis cum hoc affectu complicata lethalis ferè est, præsertim si unum idemque ulcus pulmonum ultra 40 dies perseveraverit.

20° Morbus hic diuturnior facile in Phthisin vel Tabem migrat, vel saltem ante obitum Tabem sibi comitem perpetuò ferè adsciscit, nisi forte alius morbus aut symptoma grave interveniens acceleratâ morte Tabem adventantem prævertat, ut convulsio, tussis clamosa dicta, intumescencia Pulmonum (quam Angli the

rising of the Lights, vocant) febris continua, pleuritis, &c.

21° *Hydrops Pulmonum, ut & Ascites, si forid huic morbo associantur, eundem reddunt deploratum.*

22° *Febris Hectica, Lenta, Putrida, maximeque continua, partes primò affectas depascendo, hujus morbi motum vehementer accelerant, eumque periculosum efficiant.*

23° *Lues Venerea cum hoc morbo conjuncta siue hereditaria, siue ex contagio contracta, difficilem admodum, si ullam, curationem admittit.*

24° *Scorbutus complicatus multum quoque difficultatis in curatione secum adfert, licet minus quàm Lues venerea.*

25° *Struma siue externa, siue minores interna non ex se tantopere obstant curationi, licet aliàs ipse aliquando in hac aetate difficillimè percurentur. Externæ enim exulceratæ, aut inflammatæ simulque dolorificæ, vehementer naturam laceffunt, virésque dissipant, multò autem magis internæ, præsertim si partes nobiles occupaverint, aut ipsâ mole vicinis partibus molestæ fuerint.*

26° *Quicumque ante annum quintum aetatis completum non perfectè sanantur, postea miseriac valetudinarii ferè vivunt, & vel Asthmatici, vel Cachectici, vel Phthisici facti ante consistentem aetatem moriuntur, vel saltem gibus,*

*bofi, nani, curvi, aut aliter deformes postmodum
superfunt.*

27° *Scabies & pustula in cute, pruritúsve huic
morbo supervenientes, ad curam ejusdem multum
conferunt.*

28° *Qui facilius tolerant omnimodam jaçta-
tionem corporis, ceteris paribus, facilius cu-
rantur.*

Atque ità tandem absolvimus trium
generum signorum, quæ hætenus in nostram
observationem occurrerunt, historiam. Pro-
ximum est, ut ad methodum præceos, quæ
præcautionem & curationem hujus morbi
complectitur, deveniamus.

CAP. XXIV.

Methodus ad Praxin, tum Indicationes in genere.

Methodus ad praxin in ^{θεραπευτικῆν & προ-}
^{φυλακτικῆν,} in partem Curatricem & Pra-
 servatricem dividitur. De priore nobis hoc
 capite agendum, quamvis fortè hìc quoque
 nonnulla in genere proposita sint futura, quæ
 cùm Prophylacticæ, tum ^{ὑγιεινῆς} sint commu-
 nia. Prophylacticen autem in specie ad calcem
 hujus tractatûs reservamus.

Pars Curatrix appellari solet *Methodus
 medendi*, cujus, ut cujuslibet aliûs Artis, duo
 sunt generalia instrumenta, *Ratio* scil. atque
Experientia, quarum conjugium omnem arti-
 ficis peritiam exhaurit. Per experientiam
 autem intelligimus *non tantum historiam morbi
 unius aut plurium, successusq; medicamentorum,
 sed & observationem*, hoc est, *applicationem
 historiarum ad ea, qua in eodem affectu dicitur
 ratio, idque per viam comprobationis vel impro-
 bationis*. Similiter per *Rationem omnem men-
 tis operationem* volumus, ità, ut non tantum
*tertiam nempe ratiocinationem seu demonstra-
 tivam, seu probabilem & analogismum, verum
 insuper & primam & secundam, hoc est, sim-
 plicem apprehensionem tum compositionem ac di-
 visionem*

visionem hoc instrumento complectamur. Etenim, pars hæc medicinæ præsupponit *Physiologiam, Pathologiam, & Semioticem*, quæ certè uniuscujusque operationis intellectûs exercitium multifariam exigunt. Deinde, nemo aliquam propositionem intelligat, qui non prius simplices ejusdem terminos apprehenderit; neque syllogismum, qui ignarus fuerit propositionum è quibus conflatur: ut manifestum jam sit omnem mentis operationem hîc exerceri.

Indicatio, ἰνδείξις, nobile illud methodi medendi instrumentum, (cujus usu Dogmatici sectam suam ab Empiricis maximè discriminarî volunt) ad partes Rationis etiam veniè accensenda. Quandoquidem autem nonnulla cùm difficilia tum obscura occurrant circa hoc instrumentum ab ipsis neotericis vix dum enodata & illustrata, operæ-pretium duximus hîc paucis examinare

I^o *Quid sit Indicatio?*

II° *Ad quam Intellectûs operationem pertineat?*

III° *In qua genera & differentias distribuatur?*

Quod ad primum attinet, licèt fortè plures hujus nominis significationes apud Autores ^{Quid Indicatio.} occurrant, illa tamen prima & maximè propria est quam tradit Galenus è *Meth. Med. 7.*
ἰνδείξις ἐστὶν ἔμπειρίας τῆς ἀνομοθεσίας. Indicatio est *insinuatio*

insinuatio seu declaratio consequentia, id est, rei agendæ. In hoc sensu definiiri & describi potest Indicatio, Actio objectiva Indicantis relativè considerati, quæ representat intellectui Indicatam, hoc est, quid conferat, quid noceat, & per consequens, quid prosequendum, quid fugiendum sit. Ut definitio hæc seu descriptio clarior reddatur, expendamus ulterius quid sit Indicans? quid Indicatam? qualis sit actio Indicantis? quò spectet distinctio Indicati iuvantis & nocentis, sive prosequendi & fugiendi?

1° Quamvis termini illi *Indicatio, Indicans, & Indicatam*, extendi fortè ad alias artes & scientias possit, cum tamen hætenus industriâ medicorum (præsertim Galeni) soli methodo Praxeos approprientur, eorum definitiones, quæ hîc exhibendæ, hanc solam methodum, omisso omni alieno eorum usu, respiciunt.

Quid Indicans.

Generalis igitur Indicantis definitio à natura generalissima, quæ in nostra arte indicat, petenda est. Definiri ergò potest *Indicans* in genere, *status corporis quæ fluxilis, vel mobilis, seu potius, quæ actu est in fluxu vel motu, relativè consideratus, prout insinuat quid sit agendum sui causâ.*

Dicimus primò *Indicans* semper aliquem *statum vel conditionem corporis* innuere; quare quod extra corpus est, ac nondum id afficit, cum non sit conditio seu status corporis, haud rectè

rectè dicitur indicare. Causa ergò externa, & nondum corpus afficiens, non est Indicans, licèt fortè ejus averfio possit esse Indicatam. Secundò status corporis quà *fragilis*, vel quà *mobilis*, seu potiùs quà *actū est in motu*, ad essentiam Indicantis requiritur. Etenim ut luculentissimè probat Gal. l. ad Thrasyb. si corpus nostrum esset immutabile & perpetuum, nullus locus Arti medicæ relinqueretur: ast verò cùm calor continuè humidum depascat, cùmque sanitas ipsa vel in statu perfectissimo fragilis sit ac fluxilis, immo actū fluens, & ex aliqua parte jam defluxit, patet subsidium Artis medicæ officiumque medici practicum postulari. Tertiò ad Indicantis etiam naturam pertinet *relativa ejus consideratio*. Nam si status corporis ejusve mutatio absolutè tantum consideretur, nuda tantum speculatio indè resultat; sin verò in ordine ad id quod agendum est, quò medicus officio suo circa illum statum rectè fungatur consideretur, statim instrumentum practicum evadit, atque Indicantis naturam induit. Indicat quippe ejusmodi status quà fragilis & in motu est, omni modo sanitatis habendam esse rationem, eamque esse assequendam. Adeoque quod generalis medici scopus quærebat, hoc ipsum generale Indicans demonstrat. Non autem expectandum est, ut consideratio generalissimi Indicantis quidquam

quam aliud repræsentet quàm actionem generalissimam scopo generali respondentem. Si verò medicus particularem scopum ulterius prosequi voluerit, oportet ad Indicia particulariora descendat.

Quid Indicatam.

II° Indicatam est *Actio medica ex parte Indicantis requisita*. Nam primò & formaliter Indicans denotat *actionem*, secundariò verò & per consequentiam *instrumentum, quo actio perficitur*. Itaque appendicis loco addamus proposita definitioni, quòd *secundariò, ex consequenti, atque in concreto, includat instrumentum, quo ista actio exercetur*.

1° Dicimus Indicatam esse *actionem*. Eo enim fine Medicus utitur Indicatione, ut inde quid agendum sit, eliciat. Dicitur, instante crisi aut ea legitimè procedente, ipsum Indicatam esse abstinentiam ab actione, nedum actionem.

Respondemus, Abstinentiam hanc eo ipso quòd consultò & secundum artem imperatur, sub aliquali notione actionis medicæ evidentè contineri : atque idem dicendum est de quavis actionis in arte nostræ prohibitione.

2° Dicimus Indicatam esse *actionem medicam, hoc est, actionem ad sanitatem facientem*. Etenim finis Medicinæ sanitas est, ideoque actio illa quæ ad sanitatem collimat, rectè actio medica uuncupatur.

3° Dicimus

3° Dicimus Indicatum esse *actionem* (altem respectu *Indicantis requisitam*. Omnis enim actio Indicata non statim exequenda est, neq; dici potest simpliciter, sed tantum ex parte Indicantis requisita; quocirca ea ulteriori examini subjicienda est priusquam decernatur exercenda: & si neque vires prohibeant, neque aliud contra indicans potentiùs repugnet, tum demum simpliciter requisita est, suoque tempore, si qua fieri potest, exequenda. Atque hinc rectè distinguitur Indicatum in inutile, & utile. Redditur autem Indicatum inutile vel ex defectu materiae medicae, quâ id exequendum est; vel ex praesentia validioris *Prohibentis*, aut *contra Indicantis*. Indicatum utile adhuc rectè subdividitur in *circumstantiatum* & *non circumstantiatum*. Indicatum circumstantiatum sive actio ritè circumstantiata quamprimum absque mora exequenda est. Indicatum non-circumstantiatum tam diu differendum, est donec debitas circumstantias perfectè nactum fuerit. Dicimus quartò Indicatum *concretè & secundariò includere quoque Instrumentum, quo actio Indicata perficitur*. Verbi gratiâ status sanitatis indicat primò & formaliter actionem conservandi eam, secundariò verò & per consequens indicat simul instrumentum, quo eam conservamus, viz. similia. Hæc transitio Indicationis ab actione ad instrumentum non

siliu

videtur pendere à sola virtute Indicantis, aut ex parte etiam à generalibus quibusdam certis & vulgò receptis principiis, *similia similibus conservari, contraria contrariis curari*, ideòque consultò diximus instrumentum ejusmodi esse secundarium Inducatum, & per consequentiam illatum, & quòd simul actionem cum instrumento includat Inducatum esse concretum.

Cognatio officii medici cum actione Inducata.

Porro, quum *officium medici practicum* magnam habeat cognationem cum *actione Inducata*, quousque hæc conveniant, & quâ ratione inter se differant, hic consideremus. Officium medici generale est, assequi, quantum fieri potest, finem artis suæ, nimirum *sanitatem*. Atque eadem assecutio sanitatis propemodum est generalissima actio Inducata. Hæc tamen eo distinguitur à generali medici officio, quòd assecutio sanitatis non perpetuò sit possibilis. Quamvis ergò assecutio sanitatis semper indicetur, quando tamen ea impossibilis est, non obligat medicum, cum nemo teneatur præstare impossibilia, adeò nulla pars est ejus officii. Similiter actio Inducata aliquando inutilis est ob rationes modò allatas, in quo casu non pertinet ea ad officium medici. Ad hæc, actio Inducata, utilis licet suo loco sit exequenda, quamdiu tamen incircumstantiata manet, non exhaurit officium medici. Etenim medici est non tantum
utilia

utilia in specie, sed & habitâ ratione temporis ordinis, modi, cæterarumque conditionum justæ administrationis talia opem ejus implorantibus præscribere. Denique actio Indicata utilis, omnibus suis circumstantiis debitis stipata verè exhaurit officium medici. Hujusmodi quippe, & solas hujusmodi actiones (saltem ubi eæ inotescunt) tenetur medicus exequi.

Præterea *scopi* sive *intentiones medicæ*, cum actiones Indicatas, tum officia medici diversimodè respiciunt, & cum utrisque aliquid habent commercii, quo respectu hîc quoque veniunt leviter consideranda. Verùm in ipso hujus discursus limine videntur *scopi* distingui posse in *notionales* sive *formulas inquisitionis circa quodvis officium medici*, & *res ipsas querendas*. Formulæ inquisitionis nihil aliud sunt quàm *aptæ questiunculae*, vel *interrogationes*, quæ quodvis medici officium in tot partes resolvunt, quot distinctè inquirendas & examinandas continet. Novem hujus generis formulas enumerat Argenterius, 1° *An?* 2° *Quid?* 3° *Quâ materiâ?* 4° *Quantum?* 5° *Quala?* 6° *Quo modo?* 7° *Quando?* 8° *Ubi?* 9° *Quo ordine agendum?* Alii has ad pauciora capita contrahunt, de quâ re consulantur Autores. *Scopi reales* sive *res ipsæ querendæ sunt partes ipsæ, in quas quodvis officium medici aptè distingui*

Collatio
utriusque
cum scopis
medicis.

qui potest, suntque idcirco totidem numero, quot in isto officio reperiuntur partes distinctæ inveniendæ aut examinandæ. Hi scopi jam inventi, non re, sed solâ ratione ab iis quærendis discriminantur, respectu nempe diversæ relationis ad intellectum quærentem & actu intelligentem. Ex his patet, quam cognationem habeant scopi cum officio medici, tum *actionibus Indicatis*. Etenim scopi notionales sive formulæ scoporum, & res ipsæ sub illis formulis quærendæ in eandem mentem collimant, viz. distinctam omnium partium cujusvis officii medici inventionem: Verùm res quærendæ sunt partes ipsæ officii à se invicem facilioris inventionis aut examinationis gratiâ aptè disjunctæ.

Porro illæ partes hujus officii, quatenus sunt vi indicationis inventæ, ipsæ sunt actiones Indicatæ, ita ut scopi ex Indicatione inventi, & actiones Indicatæ realiter idem significant. Dicimus *realiter*, quòd scopi etiam inventi quæ scopi ab illis ratione differant, quandoquidem præter actiones Indicatas videntur connotare intentionem eadem actiones prosequendi, sicuti scopi nondum inventi innuunt intentionem in illas inquirendi. Atque hæc de Indicatis.

III° *Actio Indicantis* objectiva est, & Indicans, ut *objectum præter se ipsum*, Indicatam intellectui quodammodo insinuat. Miretur fortè

ali-

aliquis, qui eveniat, ut objectum aliud quid, prater se ipsum, representet.

Resp. Eam esse naturam relativorum, ut (quâ talia) concipi non possint absque implicatione suorum correlativorum. Etenim unum relativum in propria sua consideratione obliquè saltem involvit naturam alterius, ideoque facilè intellectum deducit ad alterius cognitionem. Dicat aliquis, si Indicationis vis in merâ relatione Indicantis ad Indicatum fundetur, quâ fiat quòd ejus usus ad solam artem medicam restringatur?

Resp. Nos non negare, quin usus hujus instrumenti extendi possit ad alias artes & scientias, ut suprâ quoque monuimus. Etenim in morali philosophiâ licet dicere virtutem indicare suâ protectionem, vitium suâ suppressionem. Neque verò tantum consistit hujusmodi relatio inter status rerum, actionesque eosdem spectantes, sed & inter terminos merè speculativos: ut bis duo sunt quatuor; homo non est equus. At verò hîc consideramus Indicationem & efficaciam Indicantis tantummodo in ordine ad methodum medicinæ, ut hîc non opus sit hujus instrumenti usum ulterius extendere, quod neque fecit Galenus, cum id ad ejus scopum parum contribueret. Afferimus tamen non quamlibet relationem sufficiens esse fundamentum Indicationis, sed oportet sit talis, X quæ

quæ evidentem præ se ferat seu conformitatem & congruentiam inter Indicans & Indicatum, unde in propositionem indubitatæ veritatis aptè componantur, seu disparitatem & repugnantiam eorundem inter se; unde à se invicem aptè dividantur, hoc est, in propositionem negativam æquè certam disponentur. Quòd autem propositiones hæc Indicatione elicitæ, sint certæ & evidentes, neque ulteriori probatione opus habeant, ex eo elucescit, quòd quivis intellectus sui compos, nullòque præjudicio occæcatus, neque scepticis nugis ac fallaciis de industria irretitus, necessum habeat iis mox assentiri ubi earum terminos intellexerit. Quinetiam ipsi sceptici, licèt inter disputandum quamlibet veritatem, ut ut manifestam, susque deque habeant, & certissima quæque principia rebus quàm maximè dubiis æquiparare fatagant, in vitæ tamen muniis obeundis dum inedia succurrunt assumpto cibo, dum pecunias sibi annumerant, dum plagas fugiunt, atque hæc & similia constanter absque ullâ mentis fluctuatione agunt, satis testantur se ex prava quadam animi dispositione vel gloriolæ studio, vel victoria in contentione spe duci potius quàm re ipsâ de istiusmodi propositionum veritate dubitare. Interim hîc norandum est, Indicationem ipsam necessariò fallacem

lacem esse ac infidam, ubi absoluta natura
 vel Indicantis, vel Indicati prius non exactè
 cognita fuerit. Etenim in hac Indicationum
 arte, non præsupponimus semper medicum
 antea didicisse probèque nôsse quid sint res
 illæ omnes, quas secundùm naturam nunci-
 pamus, ut & in quo consistant morbi essentia,
 omnesque ejus partes, necnon causas omnes
 morbi perspectas habere: immo necesse est e-
 tiam sciat cunctas medicas actiones, putà quid
 sit alteratio, [quid calefactio, quid frigefactio
 &c, quid evacuatio, purgatio, venæ sectio &c,
 quid conservatio, & similia. Non enim In-
 dicatio manifestam reddit absolutam natu-
 ram vel Indicantis, vel Indicati, sed hæc
 prius nota præsupponens, mutuam tantùm
 relationem repræsentat, viz. aut *arctam con-*
nexionem & conformitatem, quam inter se ha-
bent, vel disparitatem & oppositionem, unde
 in propositionem certam formari possint.
 Verùm certitudo propositionis indicatæ non
 potest superare certitudinem cognitionis In-
 dicantis. Siquando igitur hæsitamus de certa
 naturæ Indicantis notitia, vix tutum est soli
 Indicationi fidere, donec alio ratiocinio ut a-
 nalogismo, vel experienciâ ulterius ea confir-
 metur. Sed hæc dubitatio, nô naturæ Indicati-
 onis, aut ignoratiæ rei Indicantis tribuenda est.
 Adhæc, sciendum est relationem indican-
 tis in methodo Præceos, præter evidentiam,

connotare etiam *quid debiti* aut *requisiti officii* respectu actionis Indicatae, propositionis que ex Indicatione formatas istud debitum insinuare vel explicitè, vel saltem implicitè. Ut in hac propositione; *morbus indicat sui ablationem*; decernitur ablatio, ut actio requisita ex parte Indicantis scil. morbi, ac si diceretur, morbus requirit seu postulat sui ablationem; exprimitur autem frequentius & fortè elegantius hoc debitum actionis officium per participium in *du*, ut, *morbus est tollendus*, quæ propositio manifestè significatione coïncidit cum prioribus.

Object. *Objectio quadam circa actionem Indicantis restat adhuc solvenda. Nimirum, si Indicatio sit ipsa Indicantis actio, quomodo vocari possit operatio Intellectus? omnes enim Indicationem ad aliquam intellectus operationem referunt.*

Resp. Indicationem esse quidem actionem Indicantis, sed objectivam, eamque uniri facultati Intellectivæ, atque in eadem esse quasi in subjecto: porro intellectum esse potentiam, & ab objecto suo actuari, & quasi informari. Quare actio Indicationis, licet *objectivè* tribuatur Indicanti, *subjectivè* tamen tribuitur Animæ ejusque præsertim intellectivæ parti, cujus actus & quasi forma est. Atque hinc facillimum est Galenum sibi ipsi conciliare ubi aliquando Indicationem *ἐμπαση*, aliquando *κατὰ τὴν ψυχὴν* definit.

IV° Examinandum est quò respiciat illa actionis Indicatae distinctio in *actionem conferentem, & nocentem, sive prosequendam & fugiendam*. Urgeat enim aliquis Galenum perpetuò affirmare ab uno Indicante unum tantum insinuari Indicatam; & in *l. Meth. II.* asserere eos frustra Methodum curandi tentare, qui unum ab uno Indicari ignorant: atque omnes qui de hac materia scripserunt, videntur idem attestari.

Resp. Galenum intelligendum esse de tribus distinctis Indicantium generibus, quæ nullo modo sunt confundenda, ut neque eorum Indicata. Quod enim propriè indicat morbus, non tribuendum causis aut viribus; similiter quod indicant causæ, non applicandum id vel viribus, vel morbo ipsi; denique quod vires indicant, nec morbo neque causis adscribendum. Hoc enim respectu uni Indicanti unum Indicatam respondet, & qui hoc non observat, necessariò omnia confundit, frustra que secundum Galeni mentem hoc instrumento in artis operibus utitur, veruntamen sciendum est, in quovis genere prædicto, Indicatam in *duas partes* dividi posse, quarum altera *actio conferens & prosequenda est*, altera *noxia & fugienda est*; utraq; verò ad idem genus è tribus dictis pertinet, & quasi media pars est totius Indicati: Nam vires jubent eligere ea, quæ illas tueri queant;

ea verò vitare quæ illas ampliùs lædere apta sunt, & utraque actio concurrat ad completam conservationem præstandam. Similiter cum in curatione, tum in præservatione reperitur actio tam prosequenda, quàm fugienda: neutra tamen excedit sui generis terminos, ut nulla inde confusio metuenda sit. Dum enim curamus, ea eligimus quæ morbum demoluntur; ea fugimus, quæ illum fovent. Similiter dum præservamus, causas tollimus, & ea simul cavemus quæ quovis modo ad earum continuationem aut repullulationem contribunt. Atque ob hanc rationem in definitione Indicationis suprâ datâ, distinguimus actionem Indicatam in *prosequendam* & *fugiendam*: quod idem quoque in enumerandis particularibus hujus morbi indicationibus facturi sumus.

Ad quam
intellectus
operationem
Indicationem
pertinet.

Tempestivum jam est ut ad secundum quæsitum ab initio propositum, *videlicet* ad quam intellectus operationem Indicationem spectet, transeamus. Dicimus 1° Indicationem quodammodo includere simplicem apprehensionem utriusque termini, *Indicantis & Indicati*. Nemo enim propositionem intelligat ignotis terminis ejus simplicibus. Verum hæc cognitio tantum præparatoria est, & præsupposita in arte Indicationum, ut suprâ quoque notavimus. Dicimus secundò *compositionem & divisionem esse explicitam operationem intellectus in perceptione Indicationis*. Etenim Indicans

dicans vi relationis suæ repræsentat Indicat-
 tum secum in propositionem relativam aptè
 connectendum. Quòd verò propositio sic
 conflata naturâ suâ adedò fit manifesta &
 evidens, ut de ejus veritate dubitari non possit,
 neque ulteriori egeat probatione, expressè
 dicit Gal. — καταλήξει, ἀνευ τηρήσεως ἢ λογισμῶ
 Itē l. de opt. Sect. ad Thras. c. III. — ἀνευ διαδείξεως,
 ἢ παρατηρήσεως. Hic aliqui Galenum calumni-
 antur, quasi artem exstruxisset ab omni rati-
 one & experientia alienam; cùm tamen nîl
 aliud voluerit Galenus quàm propositiones
 Indicatione elicitas per se certas esse, neque
 comprobatione seu experientiâ seu rationis
 indigere. Objicit quidem Sennertus Indica-
 tionem pertinere non posse ad secundam
 mentis operationem, quòd Indicatum neque
 affirmetur neque negetur de Indicante. Sed
 videtur vir doctissimus in hoc lapsus. Licet
 enim directè, & per nudum verbum substan-
 tivum sive copulam (est) fortè neque affir-
 metur neque negetur Indicatum de Indican-
 te; indirectè tamen & in casu obliquo mani-
 festè de eodem prædicatur eo modo, quo fieri
 solet in propositionibus relationis; v. gr.
Indicans est Indicati Indicans; vel status sanus
est suæ conservationis Indicans; status morbosus
est remedii Indicans; &c. Et si quis velit ex-
 primere Indicatum cum relatione sua ad In-
 dicans per participium in *du*, ejus prædica-
 tio

tio erit directa : Ut, *status sanus est conservandus ; status morbosus est curandus ; morbus est tollendus, &c.* Si negare possit doctissimus Sennertus has esse propositiones, pari facilitate negaverit Indicationem spectare ad hanc operationem intellectûs ; sin necesse habeat illud confiteri, etiam hoc unâ agnoscere tenetur. Asseruimus verò Indicationem explicitè spectare ad secundam mentis operationem ; quòd intellectus, quoad ordinem temporis, simul comprehendat mutuam relationem Indicantis & Indicati, indèq; propositionem conficiat, quæ propositionis formatio ipsa est Indicatio, atque explicitè secunda Intellectûs operatio. Quòd autem intellectus simul tempore Indicans & Indicatum in Indicatione complectatur, eleganter exprimit Galenus ficta voce decomposita, quâ in ejus definitione utitur, — συμπερασίσει κατάληψις. Item in alia definitione, — συμπερασίσει τὸ συμφύρον.

Dicimus 3° Indicationem *implicitè quoque referri posse ad tertiam Intellectûs operationem* : quoniam ordine Naturæ videtur Intellectus prius evidentem relationem Indicantis ad Indicatum percipere, quàm de certitudine propositionis indè resultantis concludat, licet ordine temporis hæc simul Intellectus complectatur, ut modò dictum, neque necesse sit explicitum syllogismum conficiat. Nam re-
vera

vera potest Intellectus simul tempore comprehendere ea, quæ ordine naturæ successiva dicantur, ut solem & lucem, ignem & calorem &c, Eo ipso verò quòd hæc simultanea comprehensio Indicationis includit dependentiam quandam notitiæ Indicati à relatione Indicantis perceptâ, supponit quoque relationem dictam saltem ordine naturæ priùs percipi, Indicatum verò posteriùs & per illationem implicitam innotescere. Nam transitio quædam, respectu ordinis naturæ, hîc implicari videtur à relatione Indicantis, tanquam medio termino, ad propositionem ex Indicante & Indicato conflata tanquam ad conclusionem; quæ implicita quædam argumentatio dici potest.

Dicimus 4° *Posse per ambages Indicationem reduci ad explicitam argumentationem sive syllogismum, seu potiùs, idem quod Indicatione assequimur posse etiam per viam syllogismi inveniri & probari.* Nam ratio evidentie propositionis Indicatae explicitè applicari potest, ut medius terminus ad istam propositionem inferendam. Interim syllogismus sic confectus vel merè nugatorius, vel ad summum tantùm explicatorius erit. Ut si quis vellet probare morbum est tollendum, sic procederet. *Quod est contra naturam, est tollendum; morbus est contra naturam; ergò morbus est tollendus: medius terminus (quod est*
contra

contra naturam) est ratio relationis morbi ad sui ablationem , sed tantum est expositivus generalis naturæ morbi. Quisquis enim intelligit quid sit morbus , necessariò simul concipit esse quid præter naturam. Ideòque talis syllogismus tantum expositivus est. Non tamen eum semper inutilem putamus, cum ad convictionem pertinacis, vel informationem ignorantis aliquando inserviat. Huc quoque referre possumus translationem Indicationis ab actione ad instrumenta virtute generalium regularum , *similia similibus conservantur, contraria contrariis curantur*, quæ supra quoque memorantur.

Dicimus 5° *Collationem Indicationum inter se, quò ex consensu & dissensu Indicantium quid simpliciter & absolutè agendum sit eliciamus, necessariò involvere tertiam Intellectus operationem.* Etenim limitatio cujusvis Indicationis supponit medium terminum isti Indicationi extraneum, quo prius intellecto limitatio ut conclusio infertur. Qui enim necesse habet (quò de veritate propositionis alicujus statuatur) terminum extraneum ut medium consulere , hic certè manifestè argumentatur. Cum ergò ad limitationem Indicationis præter Indicans & Indicatum tertius terminus ejusque consensus vel dissensus requiratur; patet ad ejus inventionem tertiam operationem Intellectus postulari. Licet ergò simplices

simplices Indicationes prima rudimenta Methodi ad Praxin subministrant, ad complementum tamen artis ratiocinatio socia est adsciscenda.

Dicimus 6° *Electiorem materiae medicae in specie, ejusque aptam administrationem non tantum omnem operationem intellectus, sed & insuper postulare experientiam.* Etenim quis absque hac dosin scammonii alteriusve cujusvis medicamenti purgantis, quosve humores in specie educat, satis intelliget? In alterantibus etiam lateat forte qualitas aliqua non explorata, ægrotanti noxia, quæ solâ experientiâ percipi possit. Statuimus ergo (Indicationum propriâ vi usûque servatis) ad completam medicinæ methodum requiri quidquid ratio, quidquid experientia contribuere possint.

Procedendum tandem est ad tertium titulum ab initio propositum, in quæ scilicet genera & differentias Indicatio distribuatur. Differentiæ quædam è suprâ-dictis facillè elici possunt, quas hîc propterea omittimus. Hîc autem distinguimus Indicationem in *genericam, subalternam, & specificam*. Generica à generali Indicante petitur, subalterna à generibus Indicantium intermediis, specifica ab infima eorum specie. Suprà notavimus generale Indicans esse ipsum statum corporis in genere consideratum, quâ fragilem & in
motu:

Differentiæ Indicationum.

Duo Indica-
ta abstra-
cta gene-
ralissima.

motu : status hic indicat sanitatem esse affe-
quendam, quæ generalissima est actio me-
dica, & generalissimum Indicatum. Verum
tamen hæc actio quodammodo concreta est,
& duas æquè generales actiones in abstracto
includit, scil. *Conservationem, & Correctionem.*
Quippe status generalis prædictus etiam
concretus est, duasque similes consideratio-
nes in abstracto complectitur, alteram nimi-
rum partium secundum naturam adhuc se
habentium, quæ puram putam conservatio-
nem postulant; alteram partium de integri-
tate suâ nonnihil jam lapsarum, quæ simili-
ter puram putam correctionem exigunt. Hæ
duæ actiones in omni artis operâ perpetuò
conjunguntur. Qui enim conservat, simul
corrigit, hoc est, vitia quædam emendat, &
qui corrigit seu vitia emendat, simul Con-
servationi prospicit. Complicatio harum
actionum adeò est subtilis, ut videatur impos-
suisse ipsi accuratissimo Argenterio qui l. 1. de
Off. med. c. 2. affirmat Conservationem esse
ipsam illam Correctionem, quæ in arte tu-
endæ sanitatis exercetur. Verum dupliciter
errat. 1° Quòd Correctionem & Conser-
vationem in *ὅμοιοῦ* unam & eandem actionem
esse putet, cum re ipsâ duæ sint distinctæ, ut
ut jungantur in artis exercitio. Etenim à
diversis considerationibus generalis Indi-
cantis, ut modò dictum, indicantur, & Con-
servatio

servatio respicit ea quæ sec. naturam sunt; Correctio vitia Naturæ. Quinetiam per instrumenta formaliter distincta, immo opposita perficiuntur. Nam Correctio in ipsa etiam arte tuendæ sanitatis per contraria, Conservatio per similia peragitur: Ut, inanitioni in hac arte succurrimus a sumpto cibo, inanitioni quidem contrariâ, ast partibus nutriendis simili: Quamvis ergò conjungantur hæ actiones in executione, re ipsa tamen formaliter distinctæ sunt, & distincte ab intellectu concipiendæ. Secundus error Argenterii est, quòd solum Correctionem vitiorum generalem actionem totius Medicinæ esse concedat, cùm Conservatio æquè sit universalis paritèrque in omni Medicinæ parte exerceatur.

Nemo dubitat quin in *v̄yterij* conservemus: quod verò simul corrigamus, demonstrat Galenus l. ad Thrasib. & lib. *An res tuendæ sanitatis ad medicum pertineant*. Dicit Gal. ibi probare omnem actionem medicam esse Correctionem, ipsamque Conservationem sub latitudine Correctionis comprehendendi. Non tamen ità accipiendus est Galenus, quasi vellet Correctionem esse genus Conservationis, cùm, ut modò monstravimus, Conservatio & Correctio vel in hac arte tuendæ sanitatis sint formaliter diversæ & contra distinctæ actiones: id verò tantùm voluit
Galenus

Galenus omnem actionem Medicam, quando actu administratur, in se Correctionem includere, eoque respectu Correctionem appellari posse, adeoque Correctionem esse generalem actionem totius Medicinæ : tamen negat Gal. quin conservatio sit æquè generalis. Quid enim prohibeat duas esse generales actiones abstractas in Medicina ? Non id destruit, si quis fortè putet, unitatem Artis ; quin potiùs eam confirmat. Unitas enim Artis in communitate aliqua, quæ omnibus ejusdem partibus tribui potest, consistit, atq; eò firmior unitas hæc censenda est, quò pluribus communitatibus omnes Artis partes inter se connectuntur. Si ergò duæ sint actiones generales, eæque omnibus partibus Medicinæ communes, eò firmiùs partes istæ in unam Artem coalescunt. Quare non repugnat ratiocinio Galeni, si quis dicat conservationem quoque esse generalem actionem totius Medicinæ ; cum scopus Galeni, tantum fuerit ostendere Medicæ Artis unitatem ex communitate istius generalis actionis, viz. Correctionis : potuisset autem id æquè ostendisse, si natura rei postulasset, ex communitate Conservationis. Etenim in ^{ratione} nobilissima pars totius concretæ actionis est Conservatio, indeque tota actio à potiori parte conservatio, & Ars ipsa Conservatrix denominatur, licet aliàs, ut dictum est, Correctionem

rectionem quoq; includat. In Prophylactica verò præcipua pars actionis Medica præservatio est, scilicet Correctio causæ morbi imminentis : ità tamen hæc perficitur, & per ea media, quæ vires præsentis permittant, nullo autem modo per ea quæ easdem destruant. Ideoque in Prophylaxi quoque ratio habetur virium, earumque conservatio indicatur. Verùm à potiori similiter parte tota actio concreta (etsi ut dictum, Conservationem quoque includat) Præservatio & Præcautio appellatur. Denique in Therapeutica, licet similiter tota actio concreta Curatio, & ipsa Ars Curatrix à principe actionis parte denominetur, re ipsa tamen tota hæc actio Curandi in tres partes abstractas benèque distinctas dirimi potest: in Curationem causæ, in Curationem morbi, & Conservationem virium. Vitalis quippe sive Conservatrix Indicatio ad hanc quoque Medicinæ partem evidenter & omnium consensu spectat, & in omni Curativa actione priusquam ea exequenda est, consuli debet. Unde patet hanc etiam partem Medicinæ perpetuò conservare, hoc est, in omni Curatione prospicere, nè vires à remedio præscribendo plus detrimenti capiant, quàm emolumentum id est, quod per morbi ejusve causæ à remedio impugnationem iisdem accedit. His omnibus igitur perpensis, concludimus generale Indicatum

dicatum Concretum quid esse, apteque distingui in duas generales actiones abstractas, quæ in omni parte Medicinæ exercentur, id. que in Artis opera unam actionem completam sive complexam perpetuò conficere.

Porro generale Indicans, viz. status corporis, quæ fragilis & in motu, præter partes sive considerationes abstractas jam propositas dividi potest in tres species, seu potius tria genera subalterna pariter concreta : scil. in *statum sanum* ; in *statum morbosum*, & *neutrum*. Hæ tres species ipsa sunt subjecta trium specierum Methodi ad praxin : nimirum *status sanus*, ὕγιεινός ; *status morbosus*, διαπειλικός ; *status neuter*, περιπλακτικός. Tres hi status etiam concreta Indicantia sunt, & concretè quid sit agendum, vel quodnam sit officium Medici in singulis istis Artibus respectivè indicant : viz. status sanus, sanitatè esse conservandum ; status morbosus, morbum esse tollendum ; status neuter, morbi imminentis causam esse corrigendam, nè in morbum erumpat. Atque hæc tria Indicata similiter concreta sunt, eorúmque quodlibet, ut supra probavimus, in abstracto tum Conservationem tum Correctionem includit.

Denique in statu morbosò actio Corrigendi in duas species resolvitur ; in Correctionem causæ, & Correctionem morbi ; atque adeò tria actionum abstractorum genere hic reperire

reperire est. Status enim morbosus in tres species abstractas finditur, in morbi essentiam, morbi causas, & vires five ea quæ supersunt in hoc statu secundum naturam. Ea enim quæ præter naturam sunt & correctionem in genere indicant, in duas species, ut dictum, hinc abeunt, *viz.* in morbi essentiam, & morbi causas; ideoque tres sunt partes hujus status, quæ singulæ formaliter diversimodè indicant. Tria ergò (ut negotio huic finem imponamus) genera Indicationum in hoc statu veniunt consideranda: nempe ab essentia morbi, *Curativa*: à causis, *Præservativa*; à viribus, *vitalis*, seu *Conservativa*. Ad causas referimus quælibet impedimenta curationis, ut & symptomata urgentia, quæque curationem ad se trahunt, hoc enim respectu naturam induunt causarum. Hæc in genere de Indicationibus dicta sufficiant.

Y

CAP.

C A P. XXV.

Curativæ Indicationes.

A *B* *Essentia morbi* deduci has Indicationes modò asseruimus. Hic ergò omnes *essentiæ hujus morbi partes* leviter percurrendæ sunt, ut, quid quælibet agendum insinuet, percipi possit.

Indicatio
prima.

1° Ergò, morbi hujus *essentia ex parte consistit in intemperie frigida & humida*: indicat ergò morbus hic respectu hujus *partis essentiæ suæ*, non tantùm ea omnia vitanda esse, quæ quovis modo istam intemperiem aut fovere aut intendere apta nata sunt; sed & in subsidium advocanda esse ea, quæ eandem infringant, *viz. calefacientia & siccantia.*

Secunda.

2° Consistit hic morbus etiam ex parte in *inopia spirituum insitorum*: non modò ergò ea omnia fugienda sunt, quæ quovis modo spiritus ulteriùs dissipare, eliquare, vel in auras dissolvere queant; sed & ea in super eligenda sunt quæ eosdè instaurare, fovere, ac multiplicare possint. Respuen. igitur hinc validiora discussiva, quòd spiritus unà discutiant; item impensè calida, quòd eosdem in auras resolvant: multò magis, quæ vim eliquandi partes habent, ut violentiora purgantia. Eligenda verò alimenta optima, & coctu facilia medicamenta,

camenta, quantum fieri potest, spiritibus infitis amica & benigna.

3° Morbi hujus essentia ex parte in torpore spirituum consistit : Insinuat hic torpor vitanda esse ea omnia quæ nimium figunt ac densant spiritus, aut aliter eos stupefaciunt, qualia sunt narcotica, multaque mineralia, quæ de plumbi natura participant, qualia sunt *Minium, Cerussa, Lythargyrus, &c.* Vocanda autem in usum esse *exercitia, motus, frictiones*, eaque omnia quæ spiritus infitos excitare, eorumque torporem excutere, atque eos agiles reddere valeant. Tercia:

4° Tonus, quæ justo mollior, laxior, flaccidior, indicat vitanda esse ea, quæ emollire, laxare, aut enervare partes solent, eaque applicanda aut intus exhibenda, quæ easdem firmiores, solidiores, magisque tenfas præsent. Idem Tonus quæ nimis internè lubricus suspecta reddit ea omnia quæ interna lubricitate multum abundant, videturque nonnihil asperitatis aut etiam adstrictionis in iis quæ vel assumuntur, vel applicantur desiderare. Quarta:

5° Vitalis constitutio læsa ex parte generationis vitalium spirituum non adeo multum refert : verum ex parte distributionis vitalium spirituum, inæqualitas ejusdem magni momenti est, atque indicat ea esse cavenda, quæ sanguinis affluxum versus Quinta:
caput

caput promoveant, ut & ea quæ ejusdem affluxum ad partes primò affectas remorentur. Eligenda verò esse ea quæ arteriarum pulsus in partibus primò affectis proritare, in capite verò potiùs sedare valeant. Idem propemodum indicat diminutior & tardior decursus sanguinis per partes primò affectas, nimirum pulsus ad istas partes evocationem. Transitus verò sanguinis per habitum partium nimis lubricus & facilis, indicatione suâ coïncidit cum lubricitate Toni modò notatâ. Defectus constitutionis vitalis ex parte unionis satîs vigorosæ & jucundæ inter spiritus vitales & insitos, indicat ea quæ utrumq; spiritum tum nutrire ac fovere, tum excitare ad majorem activitatem possunt, contraria autem esse fugienda. Calor vitalis, quâ deficiens idem ferè indicat quod intemperies frigida, modò simul habeatur respectus roboris tum cordis & arteriarum, tum vigoris vitalium spirituum.

Sexta.

6° Inæqualis nutritio ea indicat quæ æqualem distributionem alimenti & caloris, aut certè eam liberaliorem ad partes minùs debito nutritas promoveant. Partium extenuatio plenior nutritionem postulat: Irregularis capitis magnitudo, extenuâtia potiùs, quæque fluxum ab illa parte avertunt, exigit. Idem indicant tumores ossium. Ossa incurvata indicant ea quæ alimentum attrahunt
ad

ad latus cavum, ut frictions moderatas; atverò reprimenda potius secundùm latus gibbum, ut ligaturas comprimentes. Articulorum inflexio, artificiosam eorundem erectionem, quoad fieri potest, insinuat. Pectoris angustia, pectoralia, & quæ pectus dilatare apta nata sunt, innuit; ejusdem acuminatio verò, ea quæ ad æqualem nutritionem faciant.

7° Imperfecta animalium spirituum di- Septima.
 stributio, & nonnihil in partibus primò affectis imminuta indicat cephalica, eaque quæ istam distributionem faciliunt, ut exercitia, frictions, & similia. Defectus debite tensitatis nervorum partiùmque nervosarum sive fibrosarum, indicat ea, quæ nervos roborant partésque firmant. Hoc de Indicationibus Curativis. Sequuntur Præservativa.

C A P. XXV.

Indicationes Preservativa.

Earum di-
visio.

Indicationes hæ à *causis morbi vel antecedentibus vel presentibus* deducuntur. Quæ à priori causarum genere fluunt ad Prophylacticam spectant: hæc autem eas tantum proponimus, quæ à causis presentibus & in corpore contentis, nempe vel *communibus*, vel *huic morbo propriis* proveniunt.

Quamvis autem causæ communes non videantur productionem essentia morbi immediatè attingere; vel eo ipso tamen quod *impedimenti vicem* subeant, curamque temorentur, suam ablationem indicant.

Sunt verò hæ causæ, vel *impuritates*, aut *excrementitii humores imprimis viis congesti & retenti*, qui, nisi tollantur, non modò alimenta assumpta contaminarent, sed & appropriata medicamenta nonnihil retunderent, aliterve impedirent. Indicant ergò sui evacuationem sive *per blandiorem vomitum*, sive *per lenitivam purgationem*, prout occasio hanc vel illam viam magis suadeat: vel sunt *causæ communes aliis à partibus corporis imbibita*: & hæ quoque suam evacuationem postulant. Verùm quandoquidem secundum
hoc

hoc causarum communium genus iisdem propemodum [medicamentis simulque exigatur, quibus causæ huic morbo propriæ utrumque hoc genus in præsentî consideratione conjungemus.

Causæ igitur huic morbo propriæ, ut & communes istæ quæ altiùs in corpus penetrarunt, dividi possunt in *sanguinem* & *humores cacochymicos*. Sanguis quidem, etsi in partibus primò affectis deficiat potius quàm redundet, in capite tamen plerumque particularem suâ evacuationem, quæ *scarificatione venarum in Aurium conchâ* peragi solet. Huc quoque ex parte *fonticulos* inter primam & 2^{am} vertebram colli excitatos referre possumus, licet hi fortè respiciant insuper ex parte humores cacochymicos.

Humores Cachochymici dividuntur in eos, qui adhuc in venoso genere fluitant, & in eos, qui certis corporis partibus impacti sunt. Causæ seu humores in venoso genere fluitantes indicant (primò & quoad intentionem) suâ evacuationem, verùm si ad motum inepti sint (quoad executionem) præviâ præparationem. Quoniam autem plerumque evenit, ut non omnes humores æquè sint inepti, sed alii satîs, alii minùs, quàm par est, fluxiles, & medicamento obsequentes, in hoc casu primò indicant evacuationem minorativam, & deinde præparationem.

Porro hi humores in venoso genere subdividi possunt in *febriles* (nimirum si adsit febris putrida) & *non febriles*. Humores febriles vel sunt *turgentes*, vel *non turgentes*. Turgentes, hoc est, inquieti seu impetuosè commoti, indicant quamprimum evacuationem, saltem minorativam, nisi fortè naturà suâ ferantur ad partes externas & ignobiles, putà cutaneas, quemadmodum accidit in variolis & morbillis, similibusque morbis. Sin verò adsit febris, eaque acuta, neque humores turgeant, indicant primò illam peculiarem præparationem, quam *coctionem* vocant, ut reddantur pharmaco propinando obediens, dein *evacuationem*. At si febris non acuta sed lenta sit, etiam si materia non turgeat, ejusdem tamen pars aliqua satè sit fluxilis, in hoc casu, quovis tempore morbi indicatur evacuatio minorativa primò, & postea reliquiarum coctio, ut illæ quoque suo tempore evacuentur.

Humores in venoso genere contenti non febriles, si fluxiles sint, indicant primò evacuationem: cum autem in hoc affectu perpetuò ferè adsint humores lenti & crassi parùmque sequaces, præparatio (saltem ubi jam præmissa est evacuatio minorativa) primò indicatur: & quidem visceri humores incidentia, crassi attenuantia indicant. Adhæc cum morbus sit admodum chronicus &

& ad plures menses, immo fortè ad annum & ultra extendatur, non existimandum est totam materiam morbificam posse simul præparari aut evacuari; quare hoc respectu indicat, ut, per vices, modò præparantibus modò evacuantibus insistamus. Præterea sciendum est aliam præparationem & evacuationem exigere humores biliosos, aliam melancholicos, aliam pituitosos & serosos: & pro diversitate humorum sanguini commixtorum variam indicari tum præparationem, tum purgationem.

Humores certis corporis partibus impacti multò magis requirunt præparationem antequam evacuentur; juxta illud Hippocr. *Corpora quum quis purgare volet, ea fluxilia faciat oportet.* Neque verò humoribus his generalis quædam præparatio sufficit, sed talis requiritur præparatio, quæ peculiari jure ipsam partem, in qua hærent, respiciat, adeoque aliam præparationem humores in Pulmone, aliam in Hepate, aut Liene &c. postulant.

Denique quum omnium humorum genera proposita, postquam evacuata sunt, denuo possint succrescere, indicant ea esse vitanda, quæ ad similes humores facillè generandos faciant. Atque hæc de Indicationibus Præservativis, restat nunc vitalis sive conservativa consideranda.

CAP.

CAP. XXVII.

Indicatio conservativa, sive vitalis.

ORitur hæc Indicatio ab iis rebus qua sunt secundum naturam. Ipsa enim vita in his consistit, in triplici nimirum corporis constitutione, *Naturali, Vitali, & Animali*, supra memoratis.

Naturalis sub se continet

- 1° *Temperamentum.*
- 2° *Spiritus insitos, eorumque copiam & vigorem.*
- 3° *Tonum partium.*
- 4° *Organorum structuram.*
- 5° *Continuitatem.*

Vitalis continet

- 1° *Generationem & } vitalium spirituum.*
- 2° *Distributionem }*
- 3° *Participationem eorundem ab iis partibus, quibus distribuuntur, scil. ex unione eorum cum dictis partibus & calore communicato.*

Animalis similiter continet

- 1° *Generationem & } animalium spirituum*
- 2° *Distributionem }*
- 3° *Debitam Tensitatem partium à cerebri influxu pendentium.*

Hæc

Hæc omnia, quòd in iis vita consistat, vocantur *indicantia vitalia* : apud Autores verò ut plurimùm communi nomine *virium* veniunt, sed paullò crassior est hæc nuncupatio, cùm, si propriè loquamur, vires in dictis constitutionibus radicentur, earùmque facultates sint. Non autem in animo habemus, usum loquendi innovare, modò res ipsa, uti est, intelligatur.

Indicantia hæc quamdiu sana atque integra manent, generalem tantùm ac ordinariam conservationem per rectum & rerum *naturalium* usum postulant. Ubi verò ea omnia ex æquo vel læsa vel imminenti læsioni obnoxia sunt, non tantùm generalem conservationem, sed & curationi aut præservationi admixtam requirunt. Porrò ubi una aliqua constitutio, vel quædam ejus pars præ cæteris læsa fuerit, vel læsioni obnoxia, præter generalem conservationem, specialem quoque postulat similiter peculiari curationi aut præservationi associandam : Denique ubi constitutio læsa, vel læsioni obnoxia certæ parti est affixa, ulteriùs eam conservationem specificat, ut nimirùm habeatur simul respectus partis sic præ cæteris laborantis.

Quod autem aliqui dicunt Indicationem vitalem esse unicam & Conservationem esse simplicem finem, neque ulteriùs subdividi posse, cùm omnia quæ *sec. naturam* sunt uno virium Viralem Indicationem esse in plures species divisibilem

virium nomine comprehendantur, unamque actionem *viz.* sui tutelam indicent. Nos quidem concedimus vires, si (ut supra monuimus) improprie pro causis suis, nempe constitutionibus tribus praedictis sumantur, uno nomine complecti posse omnia quae secundum naturam sunt; sed nomen hoc tunc genericum erit, atque in tres species, tres nempe constitutiones, divisibile, in *vires naturales, vitales, & animales*. Concedimus porro finem sive actionem indicatam *viz.* Conservationem, esse unam, sed unitate generis, non ultimae speciei. Nam ea ipsa, quae sunt secundum naturam, ut ut genere conveniunt, specie tamen inter se differre possunt, & diversimodam conservationem exigere: immo fieri potest, ut quae vires ex una parte conservent, ex alia eas impugnent: Ex. gr. Vinum exhibitum vires vitales seu potius constitutionem vitalem erigit & roborat; interim vero vires animales, seu constitutionem animalempetit & debilitat. Similiter aliam conservationem requirit temperamentum, aliam organorum structura, aliam continuitas. Quin & partium diversa constitutio variam conservationem indicat, neque eodem modo aut iisdem actionibus conservationi speciali Hepatis, Pulmonum, Cerebri &c, prospicimus. Quare una aliqua constitutio praeter caeteris debilis, seu una pars aliis infirmior, specialem sibi que

sibi que propriam conservationem indicat, adeoque dividi possunt tum conservatio tum conservantia in species suas. Etenim Conservatio & Conservantia, animali constitutioni appropriata, differunt ab iis, quæ vitali aut naturali destinantur; atque hinc primæ tres species conservationis petendæ sunt. *viz.* *Conservatio constitutionis animalis, conservatio constitutionis vitalis, & conservatio constitutionis naturalis*; similiter Conservatio Hepatis, Hepaticorû, Lienis, splenicorum, Pulmonum, pectoralium usu perficitur: immo omnes partes insigniter diversæ conservationem ulterius in species dirimunt. Hæc de divisione conservationis in suas species.

Porro eadem Conservatio videtur ulterius dividi posse in suas partes. Etenim Conservatio hæc quodammodo complexa est, & non tantum *similia* respicit, sed & suo modo *contraria*, nimirum indicata tum curativa tum præservativa, eaque cum viribus æstimata, vel *permittit*, vel *prohibet*: Videtur ergo in tres partes absumi; in *Electiorem similiarum*, in *Permissionem contrariorum sub certa conditione*; in *Prohibitionem eorundem sub diversa conditione*.

Electio similiarum maximè propria conservationis actio est, videturque adhuc duo genera similiarum respicere, *viz.* Similia quæ facile affimilari possunt, & propriè alimenta sunt, &

Esse quoque divisibilem in partes.

& similia, quæ licet quoad substantiam forte haud assimilari queant, continent tamen in se qualitates quasdam debitæ constitutioni certarum partium similes, quarum respectu naturæ familiaria & amica reputantur, certâsq; partes fovent ac roborant.

Object. ... *Dicas, hæc revera esse alterantia & ad genus contrariorum spectare.*

Resp. Respondemus, ad utrumque genus diverso respectu referri posse; quatenus autem obtinent qualitates debitæ naturæ partium similes, licet aliàs tantillum alterent, ad genus similibus referenda esse. Nam & ipsa alimenta tantundem quoque alterant, & inanitioni directè sunt contraria, ipsâque conservatio implicitè includit quandam correctionem, ut supra probavimus. Vocantur autem hæc, ob mediam naturam inter similia & alterantia, medicamenta quidem, sed *Conservantia*, *Corroborantia*, & *Cordialia*: indicantur verò hæc à peculiari virium debilitate ut conservantia, & ut eligenda, non verò tantum ut Permittenda, & in libris Præcticorum communiter sic recensentur.

Permissio remedii naturæ nonnihil contrarii etiam ad hanc Indicationem spectat. Ea enim est hujus Indicationis dignitas & valor, ut indicata tum curativa tum præservativa ad examen priusquam exequenda sint, revocet, & non tantum remedii qualitatem quantitatemque

témque, sed & tempus repetendi, immò quicquid ad ejusdem usum aut utendi modum pertinet, eò usque moderetur ac limitet, nè ullatenus vires patientis excedat, iisve injuriam inferat : neque verò hic se fistit, ast amplius exigit, ut plus emolumenti ex morbi impugnatione, quàm detrimenti ex vi naturæ illata, rebus secundùm naturam accrescat. Et sub hac lege & conditione vitalis Indicatio multa permittit fieri, quæ viribus per se sunt adversa, semper tamen in favorem sanitatis, nunquam in vitæ præjudicium.

Prohibitio contrarii imperialis planè hujus Indicationis actus est, & imperio quodam dicat hoc vel illud (licet alioquin indicatum fuerit) non esse exequendum, quòd ipsi vitæ fortè periculum minetur, aut quòd non plus emolumenti partibus sanitatis conferat, quàm certi detrimenti. Atque hæc tertia & ultima hujus Indicationis vis & usus est. Hæc jam verbo uno ad morbum præsentem applicanda sunt.

Constitutiones omnes in hoc affectu esse admodum debiles & infirmas vel ex ipsa teneræ ætatis consideratione facilè elucescit. Naturalis verò insuper vi primæ essentiæ morbi ulterius impetitur; hinc etiam vitalis nonnihil patitur; sed neque animalis planè impunè evadit, ut supra monstravimus. *Quare*

re tum generalis harum constitutionum, tum specialis habenda ratio est, tam in electione similium, quam in permissione vel prohibitione contrariorum.

1° Igitur Eligenda sunt in hoc affectu alimenta optima, coctu facilia, consuetudini, ætati, annique tempori, quantum fieri potest, congrua. Respuenda contraria, quæ nempe parum nutriunt, quæ difficulter coquantur, insueta, ætati temporique incongrua.

2° Eligenda sunt ea, quæ constitutiones debiliores partésq; præ cæteris affectas fovent & corroborant, eaq; vel separatim exhibēda, vel alimentis aut medicamentis admiscenda; ea verò quæ neque ad hunc scopum faciunt, neq; aliàs indicantur, in totum sunt fugienda.

3° Permittenda sunt evacuantia benigna & mitiora aut aliàs satis correctæ, quantitate moderatâ, & interpositis justis intervallis. Contraria verò nempe evacuantia violentiora & fera, præsertim quæ partes eliquare apta sunt, item in nimia quantitate, vel frequentius justo adhibita prohibentur.

4° Permittenda quoque sunt alterantia, sive humores præparantia, sive morbum ipsum corrigentia, talia quidem quæ simul sint naturæ familiaria & amica, vel talium admixtione satis correctæ. Prohibenda sunt alterantia violentiora, valdè discutientia, impen-
sè calida, aut quovis modo partes eliquantia
vel dissipantia.

C A P.

CAP. XXIV.

Usus rectæque administratio Indicationum prædictarum.

Propositis jam tribus simplicium Indicationum generibus, iisque in infimas species deductis, earum *usus rectæque administratio* proximo loco venit consideranda: cuius exacta cognitio videtur absque ratiocinio & experientia obtineri non posse. Descendit enim ad individua, & non modò *selectionem* inter tot Indicata rei simpliciter agenda in specie, sed & *inventionem quantitatis, loci, formæ, temporis, ordinis, materiaque remedii adhibendi* complectitur.

Quæ comprehen-
duntur sub
usu Indica-
tionum.

Consensus & Dissensus Indicationum multum ad hanc inventionem contribuunt. Consensus autem duplex esse potest: *Cõindicati-
onis, & Permissionis*. Permissio vel *lucro* esse potest permittenti, vel *damno*, vel horum *neutri*. Permissio damnosa semper *cum circumspessione* admittenda est, eoque tantò majori, quantò majus damnum permittenti inde adveniat. Permittens enim etsi in bonum publicum de suo privato jure nonnihil cedat, semper tamen respectu totius lucrari supponitur.

Consensus Indi-
cationum
species.

Z

Dissensus

Dissensus
earundem
species.

Dissensus Indantium duplex est; nimirum vel *Contradictorius*, vel *Contrarius*. *Contradictorius* apud Autores *Prohibitio* vocatur & *Interdictio*, & viribus ut plurimum appropriari solet, cui hoc respectu semper obsequendum. *Dissensus Contrarius* *contra-indicatio* dicitur, isque non simpliciter prohibet, nisi quatenus subit rationem impediendi, aut urgentioris Indicantis.

Quid a-
gendum
ubi con-
sentiunt
Indican-
tia.

I^o Ubi consentiunt Indicantia, sive Coindicando sive Permittendo, omnibus Indicatis simul (si fieri possit) satisfaciendum: Sin hoc fortè perfici nequeat, medicamenta ejusmodi cæteris præferenda, quæ pluribus, aut saltem urgentioribus scopis simul respondeant. Quod si autem hujusmodi simplicia non reperiantur, apta diversorum simplicium inter se compositio instituenda est.

Non mul-
tùm inter
se differ-
runt Par-
tes essen-
tiæ hujus
morbi.

Partes essentiæ hujus morbi, licèt admodum variæ sint, haud multùm tamen inter se dissentiant, nihilque obstat quin magna ex parte simul possint respici. Medicamenta enim temperatè calida & sicca, possunt unà spiritus infitos fovere, et fortè ad excutendum eorum torporem conducere, simulque tonum partium nonnihil firmare, tum ad æqualem sanguinis distributionem, adeoque ad nutritionis æqualitatem facere: Item spiritibus vitalibus atque animalibus vigorem conciliare, arterias in partibus primò affectis proritare,

proritare, nervos roborare: ad quæ capita non ineptè omnia Indicata essentiæ morbi ferè reduci possunt. Porrò vires quoque, licèt impensè calida, aliâque omnia violenta prohibeant, hæc tamen ut moderata, satisque naturæ familiaria permittunt. Causæ similiter his Indicatis in specie parùm repugnant, licèt quoad tempus & exequendi ordinem nonnullus notetur dissensus, quemadmodum infrà suo loco videbimns.

Quare quatenus & quousque hæc inter se consentiunt, dum curationi operam damus, unâ operâ respicimus simul non tantùm vires, sed & nonnihil ejusdem causas, eligendo ea remedia curatoria, vel iis illa admiscendo, quæ unâ possint crassa attenuare, viscida incidere, obstructa aperire, & similia. Similiter, dum in præservatione aut eradicatione causarum maximè occupati sumus, talia eligimus evacuantia, aut talia pharmacis admiscemus, quæ simul ex parte morbo sint contraria. Atque hæc omnia eo consilio agimus, ut quamplurimis intentionibus (uti dictum) simul subserviamus.

Inventis autem actionibus in specie simpliciter requisitis, proximo loco earum *debita* *Circumstantia* exquirendæ sunt.

1° Ergò, cùm morbus hic magnus sit, *magnam remedii Quantitatem* ex parte sui exigit. Nam remedium morbo impar eum extirpare

Circum-
stantia-
rum actio-
num
Indicata-
rum in-
ventio.
I.
Quantitatis.

stirpare nequit. Oportet igitur ut medicamento dosis, morbi magnitudini adæquata sit. Atqui vires in hoc affectu tantam remediorum molem simul adhiberi non permittunt. Quare quantitatem istam partiri & per vices administrare oportet. Morbus enim hic chronicus est, tardique motus, neque præcipientem curationem necessariò exigat, & quamvis vires neque fortiora remedia, neque majori quantitate exhibita facilè ferant, per *ἐπιχειρήματα* tamen evacuantium remediorum usum permittunt. Quare, per vices, modò præparantibus, modò evacuantibus, modò alterantibus, aut corroborantibus insistendum est.

2. Loci.

3° Quod ad *locum administrandi* attinet, generalis regula est, Remedium ad morbi ejusve causæ sedem pertingere debere. Si ergò in vasa penetrare debeat, per os assumendum; sin sufficiat crassa tantum intestinalia attingisse, per anum injiciendum. Si naturæ propensione humores faciliùs ad superiora ferantur, vomitu exigantur, sin contrà, per secesum. Similiter pro Naturæ inclinatione, per salivationem, per micum, per sudationem exterminentur. Particulares evacuationes in ipsis partibus affectis vel vicinis instituendæ. Ità enim vis remedii ad morbi causæque sedem certius pervenit: atque ob eandem rationem externa & topica loco proximo

proximo convenienti applicanda. Sciendum tamen est, inter nonnullas partes sympathiam quandam observari, in quo casu frequenter parti, cum qua consensus intercedit, non autem affectæ parti, vel vicinæ admoventur remedia.

4° *Forma medicamenti* ex parte quoque à regula modò propositâ dependet. Si enim scopus sit lenire fauces, aut asperam arteriam, linctûs formam eligimus, ut remedium sensim partes affectas perlabatur, easque diutiùs tangat. Similiter, laborante ventriculo, sæpè Pilulas, Pulveres, aut electuaria præscribimus, quò diutiùs in eo commorentur; Renibus liquida potiùs designamus, quò faciliùs ad eos cum sero deferantur. Formæ insuper nonnihil etiam ab ipsa morbi naturâ pendent: ut in febribus ardentibus liquida ferè tantùm conveniunt, sicca vix admittuntur; contrà in morbis humidis, alvòque nimiùm fluente, formæ solidiores præferuntur. Denique formæ medicamentorum nonnihil quoque à materia medica dependent; sic Cassia, formâ Boli, Cornu cervi, Corallium, & similia, formâ pulveris; alia infusa feliciùs operantur. Similiter amara, nauseam moventia, foetida Pilularum formâ ce-lantur, interdum quoque deaurantur, aut etiam boli formâ nebulis involuta exhibentur.

3
Formæ
medica-
menti.

Notandum hîc est non tanti momenti ut plurimum esse remedii formam, quin ea cedat faciliori aut commodiori administrationi respectu admissiōis vel receptionis ægrotantis. Multi enim Pilulas nequeunt deglutire, alii potiones vomitu statim rejiciunt, alii alias fortè formas averfantur. In hoc affectu, cum pueri ferme omnes medicamenta respuant, ea præ cæteris præferenda est forma, quæ iis minùs molesta minùsque nauseam creâre deprehendetur.

4
Temporis
agendi.

5° Quod ad *tempus agendi* attinet, danda opera est, ut ita administrantur medicamenta, ut quàm minimùm tempora cibandi, exercendi, dormiendi interturbentur. Per hanc enim ætatem vires vix integræ conservantur, absque his per justa intervalla interpositis.

Evacuantia, aperientia, attenuantia, incidentia, primo manè & jejuno ventriculo propinanda; & si repetenda eodem die, horâ quartâ pomeridianâ, similiter jejuno ventriculo. Roborantia, adstringentia, partes firmantia, quietem procurantia, vesperi potius sumenda vel admovenda; nonnulla autem ex his post cibum etiam fortè convenient.

Quæ cibo admiscuntur medicamenta, palato grata esse debent, nè ventriculo nauseam moveant, & coctionem impediunt, aut cibi fastidium pariant, virésque dejiciant.

5° Quod

5° Quod ad *ordinem procedendi* attinet, ⁵ Ordinis procedendi. duæ occurrunt generales regulæ. Prior est, Id agendum esse prius, quod præmissum viam sternit ad sequentia remedia, ideóque id prius esse removendum quod rationem impediendi habet respectu deinceps agendorum. Posterior est, Urgentiori Indicanti semper prius esse subveniendum, nisi aliquid obstat impedimentum.

Si ergo quæstio sit, utrùm morbus, ^{An morbus vel eius causa prius à medico invadi debeat?} an morbi causa prius operam medicam exigat, facilis erit secundum priorem regulam responsio: Causas nempe habere rationem impediendi respectu curationis morbi: Eam quippe fovent, vimque medicamentorum infringunt. Quare priusquam morbum ipsum pressius impugnamus, causæ, quantum fieri potest, averruncandæ, aut saltem ita minuendæ, cicurandæque, ut quàm minimum morbi expugnationi obstant. Interim tamen, dum in amovendis causis satagimus, non planè negligenda est morbi essentia, ut supra monuimus. Immo ita domitâ nonnihil morbi causâ, ut ad tempus curationem non insigniter impediat, licet (nondum penitus evictis ejectisque causis) essentiæ morbi impugnationem paullo pressius aggredi, eâ tamen lege, ut, insurgentibus iterum & de novo rationem impediendi induentibus causis, ad earum subactionem,

evacuationemque protinus revertendum fit; adeoque in Chronico hoc affectu, per vices, modo causæ, modo morbus ipse impugnandus venit : atque hanc actionum vicissitudinem vires facilius tolerant, quam si solis causis expugnandis, donec penitus exterminarentur, continuè infisteremus.

Porro quum causæ morbificæ in hoc affectu ob visciditatem, crassitiem, & fortè impactionem, ineptæ sint ad motum; liberandæ sunt, priusquam evacuentur, ab hoc impedimento & præparandæ : Siquidem *quæ movenda sunt, fluida prius facere oportet*, ut dicitur senex. Similiter crassities ista, visciditas, & impactio materiæ, si adsit, indicant attenuantia, incidentia, & deobstruentia; sed hæc non tutò propinantur impuritatibus adhuc circa primas vias restagnantibus, quæ cum medicamentis in venas fortè rapiantur, sanguinemque ulterius inquinant, vel saltem efficaciam medicamentorum retundant. Habent hæc ergò rationem impedimenti, & omnino primò sunt amovendæ.

Denique universalia evacuantia particularibus & topicis sunt præmittenda, præsertim ubi utrique intentioni simul incumbere non licet. Nam causæ universales in corpore fluitantes faciliè in locum particularium evacuatarum surrogantur, affluxumque ad partem

partem priùs affectam renovant : caufarum verò particularium tenuior & ad motum aptior pars evacuatur, craffior verò fortè magis impingitur. Quare univerfales caufæ adhuc in corpore fcotentem rationem impedi- menti habent refpectu evacuationis parti- cularis, & per confequens priùs funt exi- gendæ.

Posterior regula erat, Indicanti urgenti- ori, fi nullum interveniat impedimentum, primò fuccurrendum effe. Urgentius Indi- cans id dicitur, *quod majus periculum minatur*. Omne autem Indicans urgens fupponitur graviter corpus affligere, virèfque cum peri- culo atterere. Hoc itaque refpectu, aliquan- do morbo effe opitulandum primò, neglectâ caufâ; aliquandò etiàm graviori fympto- mati, neglectis tum morbo tum ejus caufâ; ut in concitatiore alvi fluore, diurnis vigi- liis, profufiori fudore, & fimilibus. Sed vel in hifce cafibus habenda fimul ratio effe, quouf- que fas effe, tum morbi tum caufæ, & ubi tantummodo correctum effe urgentius fym- toma, impetufve morbi reffuffus, ad regula- rem procedendi methodum redeundum effe. Hæc enim regula non ad ordinarium legiti- mumque curandi ordinem, fed methodum neceffitatis pertinet.

Adhæc, ad rectam Indicationum admi- niftrationem abfolvendam, *accurata materia medica*

medicæ cognitio requiritur, de qua in sequentibus agendum.

C A P. XXIX.

Materia medica propositis Indicationibus respondens, & primò χειρουργικῆ.

Tria summa genera præsidiorum medicorum.

MAteria medica *experientiâ* potissimum & *analogismo* advenienda est, quamvis neque aliud qualecunque ratiocinium planè excludendum putemus. In tria genera vulgò, neque ineptè, distribuitur. In præsidia *χειρουργικῆ, φαρμακευτικῆ, & διασπιντικῆ*, quæ hic suo ordine prosequemur.

Chirurgica: Scarificatio Aurium

Chirurgica in hoc affectu communiter recepta ac probata, & præ cæteris famosa, duo præsertim sese offerunt: *scarificatio Aurium, & Fonticulus*. De pluribus verò aliis (ut infra videbimus) inquisitio instituetur; viz. de *Cucurbitulis*, de *sanguisugis*, de *vesicantibus*, de *Ligaturis*, & *Fasciis*. *Vena-sectionem* verò ipsam vires non tolerant, ut cuiusvis faciliè innotescit, qui ad ætatis fragilitatem, habitus partium extenuationem, venarumque gracilitatem attendere velit.

Agmen ducet scarificatio Aurium. Empirici nostrates, qui hunc affectum tractant, eam pluris faciunt quàm quis faciliè putaret.

So-

Solemniter quippe in sua praxi eam celebrant, absque ea vix felicem curationem sperant. Nos verò, licet hoc remedii genus non improbemus, vidimus tamen absque ejus usu nonnullos pueros feliciter sanatos. Et illi ipsi qui ei plurimum tribuunt, maximâ ex parte vix notabilem quantitatem sanguinis eliciunt. Aliqui tamen testantur se vidisse satis largam sanguinis copiam cum euphoriam hanc operatione eductum. Ut ut sit, credibile est eos pueros facilius hoc remedium ferre, plusque emolumenti ex ejus usu obtinere, qui sanguinei sunt & habitiores, quique *alogotrophiam* potius quam *atrophiam*, aut *tabe*, *aliave magna partium extenuatione* detinentur. Practici nostri plerumque bis vel ter, interpositis septem circiter dierum intervallis, hanc operationem repetunt. Rarius lanceolâ aut acutiori scalpello, frequentius ordinario obtusiorique cultello id perficiunt, nihil dolorem ejulatumque Infantis morantes. Porro, in conchâ Auris ut plurimum hanc scarificationem instituunt; aliqui verò eam ad interiorem & exteriorem Alæ sive Pinnæ Aurium circumferuntiam, immo ad Helicem usque extendunt. Nemo hactenus, quod scimus, posterioris lateris Auriculæ scarificationem tentavit, quamvis revera haud obvium sit rationem reddere, cur illic administrata minus conducere quam in ipsa Auris Conchâ.

Adferre

Conjectura cur concha Auris præ cæteris ejus partibus ad hanc operationem eligatur, quam tamen nondum confidenter adstruimus; etsi probabiliter ad minimum sustinere posse putemus, modò verum sit id, quod diligentissimus Fabricius Hildanus obser. 4ª Centur. 1^a de nervo quinti paris retulit: huic enim observationi conjectura hæc funditus innititur, eaque fortè vacillante unà corrui. Conjectura ipsa hæc est. Suppositis distributione & usu nervi 5ⁱ paris loco citato memoratis, scarificatio in Concha Auris commodè cum liberare istum nervum à qualicunque oppressione, tum torporem ejusdem excutere, eique vigorem præstare potest. Est enim Concha Auris locus ei proximus quem ferro licet attingere. Quare evacuatio hîc facta materiam prementem ferè originem illius nervi immediatè derivare, simulque dolorem inferendo caloremque augendo, qualemcunque torporem ejusdem excutere, vigorémque ei addere poterit. Si ergò nervus hic (ut ibidem asserit celeberrimus ille Chirurgus, aut pars ejus ad spinalem medullam distribuatur, neque spinalem medullam unquam deferat, sed continuè ramulos cum nervis spinalis medullæ ad crurum & pedum extrema emittat, facillè concedi potest, nervum hunc ab obstructione

structione sic liberatum, excitatum ac vigorem nactum, ipsam spinalem quoque medullam, omnésque indè ortos nervos, quos ex ista sententia ad extrema concomitatur, nonnihil excitare iisq̄ue vigorem aliquem imprimere. Quare necesse est scarificationem hoc loco factã in concha nempe Auris longè majoris esse efficacix, quàm si in ulla parte ejusdem Auris à nervo quinti paris remotiore administraretur. Idem ferè dici potest de vulnuscule hìc factò per obtusius cultellum. Etenim affirmant nonnulli Practici præstantiam hujus operationis non tam quantitatem sanguinis extrahendi, quàm doloris in ista parte excitationem respicere: quod ad excitationem vigorisq̄ue conciliationem nervi quinti paris facilè quis seducat.

Sed missã hãc conjecturã, alias proponamus consideraciones, quarum respectu scarificatio hęc ex usu esse possit in hoc affectu.

- 1°. Hinc obtinemus particularem quandam capitis evacuationem; quæ pars, si quæ alia, in hoc morbo particulari plenitudine gravatur.
- 2° Ipsã sanguinis evacuatione ejusdem crassitiem & visciditatem nonnihil corrigimus, adeoque æqualiorem ejus distributionem, æqualiorémque partium nutritionem promovemus.
- 3° Hinc nonnihil excutimus partium torporem.

Notandum hanc operationem quum evacuationem

Utilitas
scarifica-
tionis Au-
rium in
hoc affe-
ctu.

uationem particularem & topicam præstet, non simpliciter primum locum in methodo curandi mereri, sed præmissis universalibus suo loco subsequi debere.

Denique ridiculum quid & superstitiosum sapit, quod aliqui in hujus scarificationis administratione faciunt; dum dextræ Auris sanguinem lanâ exceptum sinistro hypochondrio, sinistra dextro alligunt. Hæc de Aurium scarificatione.

Fonticuli
utilitas.

Fonticulus in hoc affectu multum probatur, atque hoc solo ferè præsidio nonnullos pueros liberatos fuisse novimus. Etenim non tantum ea omnia præstat, quæ scarificationi Aurium modò adscripsimus, sed & specialiter Hydrocephali potens cum curativum, tum præservativum remedium est, & ad enormem capitis magnitudinem paulatim imminuendam, ejusque superfluam ferositatem evacuandam, tum inordinatum ossium augmentum reprimendum multum conducit. Manifestè quoque nimiam spinalis medullæ humiditatem exsiccat, calorem fuscitat, nervos roborat, eorumque torporem excutit.

Ad hoc r-
medium
non ad-
scenden-
dum nisi
necessitas
urgeat.

Quum verò hoc remedii genus per se ulcus quoddam sit, & nonnihil doloris puero gestanti inferat, nutricique insuper aliquid molestiæ indies creet, non id præscribendum nisi ea morbi magnitudo sit, ut eam aliis remediis absque hoc satè domari posse vix speremus.

Ex-

Excitandus est Fonticulus inter 2^{am} & 3^{am} Colli vertebram. Aliqui eum *cauterio actuali* inurunt, sed hunc modum ob doloris vehementiam minùs probamus: alii cauterio potenciali; sed neque hìc aridet, quòd caustica infantuli naturæ nimis sint adversa, & nescio quid venenosi insinuent, spiritùsque saltem nimiopere dissipent, partésque debilitent. Probamus ergò potiùs Fonticuli excitationem per *simplicem incisionem* acuto scalpello factam.

Aliqui utuntur *forcipe ferreo* in hunc usum concinnato, quo cutem, loco incisionis priùs atramento notato, comprehendunt, moderatàque compressione sensuum partis obtundunt, dein per forcipis medium quod oblongo foramine pertusum est, scalpellum adigunt, incisionemque perficiunt. Facto vulnere pisum seu artificiale, seu naturale intrudunt, superimposito Empl. digestivo; huic chartam vel linteum multoties implicatum imponunt, eique scutum parvulum ex materia aliqua solida factum adhibent, cui fasciæ 4 assuuntur, quarum duæ superiores fronti circumductæ aciculis capitis integumentis annectuntur; duæ inferiores involucris pectoris similiter aciculis affiguntur, atque hoc modo deligato vulnere pisum non excidit, sed fonticulum format. Aliqui loco Fonticuli *setaceum* surrogant, quod non planè improbamus,

Modus
commo-
dus Fon-
ticulum
ad nu-
cham ex-
citandi.

probamus, nisi quòd nimis molestum ac dolorificum videatur, solúsque Fonticulus ut plurimum sufficiat. Hæc de Fonticulis. Sequuntur jam aliæ nonnullæ Chirurgicæ operationes examinandæ.

Hirudinum usus plus nocere quàm prodesse videtur.

Primò loco *Hirudines* se offerunt. Harum certè applicatio quid in hoc morbo curandò præstet vix dum satis experti sumus. Si rationem solam consulamus, suspicamur plus damni quàm emolumenti ab hoc remedio expectandum esse. Etenim si alicui capitis parti admoverentur, ob continuam suctionem facilè affluxum sanguinis eò versùs concitatioem efficerent. Sin aliis partibus applicarentur, sanguinem à partibus ejus inopiã priùs laborantibus detraherent.

Cucurbitulæ cum scarificatione improbantur ut noxiæ; sine scarificatione, ut inutiles.

IIº *Cucurbitulas* non tam noxias quàm inutiles existimamus. Equidem eas quæ *cum scarificatione* adhibentur planè rejicimus, non tantùm argumentis modò allatis de sanguis ducti, sed & metu dejectionis virium ob dolorem, & administrationis molestiam moti. *Cucurbitulas sine scarificatione*, ut dicere cœperamus, neque vires, neque morbus, ejúsve causæ videntur respuere. Verumtamen parùm hæ efficaces sunt, & perpendendum relinquimus, an utilitas qualis qualis earum usu emergens, applicationis molestiam satis compenset.

Nihilominus fieri potest, ut respectu alterius

rius morbi conjuncti earum usus alicujus sit momenti; ut in Pleuritide, Phrenitide, atq; ubi imminet periculosus aliquis fluxus in partem quandam principem. In quo casu, forsitan istæ, quæ cum scarificatione adhibentur, in grandioribus & robustioribus puellis admitti possint. Applicentur autem vertebris Colli, humeris, Natibus, interioribus femoris partibus, plantis Pedum, aliisque locis prout peculiaris affectus complicatus postula-
verit.

Nisi alteras efflagite: aliu: aliquis complicatus affectus.

Notandum interim in tam tenera ætate multò minores eligendas esse Cucurbitulas, easque minori cum flamma admovendas, quàm aliàs in adultis solent, scarificationemque, si omninò admittatur, leviori manu infligendam esse.

III° Quod ad *vesicatoria* attinet, licet eorum etiam usum nondum satis experti simus, & licet tum *συνληξ* quòd partes eliquent tum *καυσηξ*, quòd altiùs penetrent crustamque inducant, ab hoc affectu arceamus, illa tamen *πυροληξ*, quæ vesicas tantum in cute excitant, utiliter interdum admitti posse conjectamur.

Vesicatoria interdum utiliter hic adhibentur.

Dicas, *Cantharides* (è quibus ferè conficiuntur) *impensè esse calidas, & præterea venenosa cujusdam qualitatis suspectas.* *Object.*

Respondemus, Nè quid de *Cantharidum Resp.* qualitibus hic interferamus, concedimus

A a

id

Forum
utilitas
notatur.

Obser-
vatio.

id quod asseritur. Verùm cùm externæ tan-
tùm cuticulæ, & particulæ ejus non adeò
extensæ adhibeantur, & cùm statim excitata
vesica amoveantur, earum caloris excessus,
virûsque, vix ultra cuticulam altius in corpus
penetrat, adeoque sine notabili detrimento
remedium hoc adhiberi potest. Sed quæras,
quid hinc commodi exspectare liceat? Dici-
mus, efficaciter intemperiem frigidam & hu-
midam corrigere, torporémque spinalis me-
dulla, cerebri, nervorum, partiúmque ner-
vosarum excutere, simúlque omnes partes
firmiores ac rigidiores præstare, pulsúmque
fortiorem in externis partibus proritare: quæ
omnia in hujus affectûs curatione non parvi
sunt momenti.

Aliquis nostrum testatur se bienni puello,
qui hoc morbo affectus in febrim quoque
continuum & malignam inciderat, quique
jam prope phreneticus factus fuerat, præ-
scripsisse inter alia vesicatorium vertebri-
colli adhibendum. Manifestum hinc le-
vamen puellus mox sentire visus est, & post a-
liquot dies à febre liberatus est. Postea bis
vel ter infusione *Rhab.* &c. purgatus, præter
omnium expectationem, ferè absque aliis re-
mediis, hunc affectum quoque excussit. Ve-
rùm enimvero ut vix reperias commodum
quod nulla secum incòmoda trahit, ita neq;
hoc remedium ab omni parte culpâ suâ va-
cat.

bi

* A

cat. Molestum quippe & dolorificum atque ingratum pueris est; eorum porrò lusus & exercitia ad tempus interturbat; cuius rei respectu, nisi fortè alius morbus complicatus exercitia unà interdixerit, vix plus utilitatis, quàm damni præstare poterit. Adhæc, vis ejus subitò exeritur, & mox paullatim exhausta est, quod non usquequaque chronico morbo quadrat. Denique Fonticulus, qui chronicis morbis proprius est, in hoc affectu ejus vicem supplere posse videtur. Quocirca, vix medicamento vesicatorii applicationem in hoc curando morbo admittimus, nisi acutus unà complicitur morbus, qui sui causâ hoc remedii genus exigat, ut in casu modò proposito evenit.

Ubi autem res postulat, ut applicetur vesicatorium, commodissimè id fieri posse videtur super vertebrae Colli, nisi fortè fonticulus illic excitatus locum præoccupaverit; in quo casu vel ponè Aures, vel 4 digitos infra Fonticulum admoveatur. Non negamus quin respectu aliorum morborum complicatorum aliis atque aliis locis coapteretur: hic verò designamus locum qui maximè respiciat præsentem morbum.

IV° *Ligaturæ* quoque ad hunc titulum referri posse videntur, & quidem concedimus eas aliquando in hoc affectu non planè esse inutiles, nimirum, si eæ valdè moderatæ, si

A a 2

per

Tum etiam incommoditas.

Locus commodissimus applicationis vesicatorii in hoc affectu.

Ligaturæ hic ex usu esse possunt.

Sed cum
cautione
usurpan-
da.

per iusta intervalla, si locis convenientibus adhibeantur; verum cavendum, nè incremento partis, cui applicantur, obstant; quod fit, si satis laxæ sint, si ex lanâ molliori confectæ, si interdium aut aliqua diei parte, leviterque constrictæ, noctu verò solutæ, si cruribus supra genu, brachiis supra cubitum adaptentur.

Ad quid
eæ confe-
rant.

Videntur autem Ligaturæ hic conducere ad sanguinis affluxum à capite revellendum, eundemque versùs partes extenuatas externasque & extremas promovendum; præterea ad nimis lubricum sanguinis reversum in illis partibus quibus adhibentur, retardandum.

Fasciarum
usus &
modus eas
concin-
nandi.

Vò Huc quoque spectat certarum partium *Fasciatio*, quippe quæ cum Ligaturis affinitatem habet. Solent enim aliqui ad firmandas partes earumque calorem fovendum fasciis laneis eas involvere; pedes nimirum, tibias, genu, & vicinas femoris partes. Cavendum verò, nè eæ nimis strictæ liberum partium accretionem impediunt.

Alii loco Fasciarum *Ocreas fibulatas* panno laneo succinctas conficiunt; has verò non solâ firmitatis aut caloris gratiâ effingunt, sed etiam ad curvitatem ossium reducendam, vel ad inflexos Articulos erigendos. Aliqui *Ferulas* addunt, aut *particulas fissi ossis Ceteæ*. Verum tria potissimum in harum structurâ sunt

sunt notanda. 1° Ut premant aliquantulum extantem & convexam ossis partem. 2° Ut cavam vix tangant, quin potius à compressi-

one defendant. 3° Ut parti sint benè adaptatæ, & articulorum motum quàm minimùm impedi-

ant. In hunc finem istæ ocreæ anteriori parti, quâ genu spectant, transversim secari possunt: similiter, si opus sit, ut Ferulæ supra genu extendantur ad sustinendam & erigendam ejusdem deflexionem, re-

quiritur, ut cum duplici articulo formentur in loco flexionis, in hunc modum.

Aa 3

Forma

(356)

Forma articulationis Ferularum.

A B Rotula bina ferrea.

C D Axes articulationum ferularum.

Clavi, quibus Rotula firmiter junguntur.

F G Afferculi sive ferula bina.

Loco Ferularum commodius substitui possent tenuissimæ laminæ ferri, totumque instrumentum ex ferro fabricari posset.

Axes bini C D, super quos flexitur afferculi sive ferulæ F G, duobus orbiculis dictis infiguntur. Orbiculi verò ipsi A B C ex laminis ferri quàm tenuissimis (modo firmis) nè nimis graves sint, fabricantur, simulque admodum politis, nè afferculorum motum impedian. Æqualis sunt diametri, seu latitudinis hi Orbiculi, putà duorum circiter digitorum transversorum, atque ità inter se coaptantur, ut ab omni

omni parte paralleli sint; interstitium verò inter illos tantum sit, ut asserculorum capita appositè excipiat. Porrò orbiculi hi non modò duplici axe C & D, sed & quinque clavis ferreis in schemate punctulis minoribus notatis transfigendi, firmitèrque copulàdi sunt. Deniq; tota instrumenti compositio ità comparanda est, ut commodè alligari possit ad prominens latus genu inflexi, simulque tam extensioni quàm ordinariæ ejusdem flexioni inserviat, deflexionem verò ejus ad alterutrum latus præsertim ad prominens coërceat: quæ causa est, cur duplici orbiculo axes infiguntur, scilicet nè quæ juncturæ vacillent, & deflexioni genu cedant.

Similiter torsio pedum fasciis quoque frequenter emendatur. Si digiti pedum extorsum distorquentur, nocte fasciis colligandi sunt, interposito inter calcaneos, talosque pulvinari. Sin introrsum digiti pedum torqueantur, colligandi sunt tali, immittendumque pulvinar inter majores pedum digitos.

Denique ad truncum corporis erigendum, aut erectum servandum, solent *thoraces* ex duplici panno consutos conficere, interpositis exiguis asserculis ossis ceti, quos ità corporibus Infantium coaptant, ut spinam erectam fiant, ossa prominentia reprimant, incurva ab ulteriori compressione defendant; curan-

dum quoque nè sint, aut saltem quàm minimum puellis gestantibus molestæ, atque ut super spinam dorfi funiculo in hunc usum accommodato fibulentur.

C A P. X X X.

Materia purgans, & 1° Eluentia primas vias.

MAteria hæc multiplicis ac nobilissimi usûs est, plurimisque Indicationibus satisfacit. Omnia quippe medicamenta, quæ vel morbi causas, vel morbum ipsum, vel symptomata primò respiciunt, exceptis solis chirurgicis, complectitur.

Dividitur in remedia *Interna & externa*, & utraque in *Simplicia & Composita*: Internademum subdividi possunt in *Eluentia primas vias*, in *Preparantia*, in *electivè Evacuantia*, in *Alterantia specifica & Roborantia*, denique in *Corrigentia symptomata*.

Primum locum inter hæc merentur *Interna*, atque ex illis *Eluentia* impuritates primarum viarum, cum hæ, ut supra monuimus, habeant rationem impedimenti respectu remediorum sequentium, & simpliciter primò sint amovendæ. In singulis autem titulis, quantum rei natura fert, simplicia compositis præmittemus.

Eluentia

Remedio-
rum phar-
macutico-
rum divisio.

Eluentia hæc tria genera adhuc comprehendunt, viz. *Enemata*, *Emetica*, & *Cathartica lenitiva*.

Enematum usus, earumque Formula quedam.

Enematum injectio, priusquam pressius curationem aggredimur, tunc potissimum prærequiritur, cum alvus adstricta est, fæcesque induratæ; aut cum flatus intestina torquent, aut quævis intestinorum tormina ægrum affligunt. In quibus casibus non modò ante quamvis præparationem, sed & ante vomitionem, immo ipsam lenitivam purgationem nonnunquam utiliter præmitti possunt. Nunquam hæc è violentioribus purgantibus, frequenter verò è lenitivis & benignis, aliquandò etiam è solis lubricantibus & flatus discutientibus constant. Longius à pastu injicienda sunt tepidè. Formulas aliquot subnectemus.

Quando
Enemata
proficiunt.

Cautio in
eorum
præscripti-
one obser-
vanda.

℞ *Lactis vacc. rec. calfact.* ℥iij. iiij. vel v.
semin. anis. pulv. gr. x. sacch. commun. ℥j. ℥jss
vel ℥ij. *vitellum unius ovi* M.F. Enema. Addi
insuper potest *butyr. recent.* ℥ss.

℞ *Decocti emoll. q. s. elect. lenit* ℥ss *syr. ros. solut. viol. an* ℥vj. *ol. chamam* ℥j. M.F. Enema
injac. tepidè.

℞ *Rad. alth. contus.* ℥ss. vel ejus loco *fol. malv. vel. flor. ejusdem* M ss. *fl. chamam* p. j.
semin.

semin. carminant. ʒij. Coq. in f. q. *seri lactis cerevisiati.* Colatura ʒiiij. vel v. adde *diacassia* vel *Elect. passulati* ʒʒ. syr. rosat. solut. simpl. *sacch. culinaris an.* ʒj. *butyr recent.* ʒvj. Addi potest, si visum fuerit, *vitellum unius ovi.*

R *Fimi equi non castrati recentis* ʒʒ. *semin. anis. faenic. mala contus. an.* ʒʒʒ. *st. chamæm. p. j.* Coq. in f. q. *seri lactis cerevisiati.* In colatura ʒiiij vel v. solve syr. viol. ʒx. *sacch. communis ol. rosat. an.* ʒʒ. M. F. Enema.

*Emeticorum usus, & quadam eorum
Exempla.*

Emetico-
rum utili-
tas.

Emetica, seu vomitoria, tria potissimum præstant. 1° Humores sive crudos, sive corruptos, & quascunque impuritates in ventriculo contentas evacuunt, idque per viam breviorē & expeditiorē, quam si per ambages & anfractus Intestinorum circumducerentur. 2° Agitando omnes partes, imprimis viscera, humores crassos viscidōsque iis adhaerentes, aut iisdem impactos magis fluxiles reddunt, & frequenter excutiunt, præsertim in ventriculo & Intestinis collectos: quo nomine Colicis doloribus subveniunt, & ad obstructions referandas multum conferunt. 3° Omnium partium corporis & maximè viscerum excretricem facultatem efficaciter stimulant, hincque latentes morborum, imprimis febrium intermittentium

mittentium fomites & causas sæpè unicâ vice exhibitâ eliciunt. Enimvero inter vomendum Intestina quoque ad excretionem per sedem stimulantur; Hepar per Porum Biliarium bilem; Pancreas peculiare suum excrementum per novum ejusdem vas profusius in intestina effundit; Lien quoque fortè suum excrementum in ventriculum per vasa nondum fatîs nota uberiùs exonerat; Renes serum per ureteres, Pulmones efficaciori tussi concitatâ pus mucûmve per trachæam arteriam; Cerebrum, pituitam, & falsum serum per palatum, per nares, oculôsque copiosius solito excernit. Denique totum corpus ad diaphoresin sive manifestam per sudorem, sive occultam per insensibilem transpirationem pronius plerumque redditur. Notandum interim est non leviora quæque vomitoria, neque etiam ipsa fortiora, si imminutâ dosi exhibeantur, statim hæc omnia plenè perficere; attamen suâ operatione plus minûsve pro viribus & quantitate medicamenti eò collimare, & fortiora quidem plenâ dosi datâ tres metas propositas efficaciter attingere.

Ex prædictis facilè cuivis innotescit fortiora Emetica pleniori quantitate præscripta puellis hoc morbo correptis competere non posse, neque teneras eorum vires tantos in corpore tumultus, & tam universalem evacuationem

Circum-
spectio
adhiben-
da eorum
usu.

cuationem subitòque factam perferre posse. Quapropter circumspectè admodum hoc remedii genus puellis præscribendum est, tum etiam atque etiam vires & medicamenti efficacia ac quantitas contrà sunt pensitandæ. In hunc ergò finem aliquot cautiones juniorum gratiâ hîc subnectere non erit inutile.

1° Vomitus in hoc affectu concitandus non est, nisi humores sponte suâ nonnihil sursum vergant, iisque per superiora non difficulter exigi possint.

2° Nisi puelli per se ad vomendum sint proclives, vomitumque faciliè ferant.

3° In sputo sanguinis, Phthisi seu Tabæ, Hæmorrhagiâ Narium in quavis internâ venarum apertione, similibusque casibus ab hoc remedio abstinendum.

4° Potentiora Emetica liberaliori dosi exhibita hîc interdiciuntur. Etenim metus est nè infitos spiritus nimium depopulentur, ipsasque partes solidas plus æquo prius extenuatas ulterius eliquent.

Qualia vomitoria hîc conveniant.

Oportet ergò, ut vomitoria hîc in usum vocanda, vel naturâ suâ leniora sint, vel saltem fortiora satis correctâ & parcâ dosi administrata.

Object. Dicas si leniora sint, aut diminutâ quantitate exhibita, vix efficaciter posse humores evacuandos educere.

Resp.

Resp. Revera ubi naturam aut non, aut parum adminiculantem habemus, ita rem se habere; in quo casu negamus vomitoria omnino esse exhibenda: supposita vero aptitudine tum humorum tum corporis ad hanc evacuationem (ut in prima & secunda cautione requiritur) etiam leniora vomitoria humores imprimis viis stabulantes evacuare queunt: quod idem dicendum quoque est de fortioribus probe correctis parcaque manu exhibitis. Etenim ob correctionem & diminutam quantitatem haud multum corpus exagitant, aut naturam laceffunt, atque interim ob ventriculi humorumque proclivitatem huic scopo satisfacere valent. Paradigmata jam aliquot subjungamus.

R Summitat. Erigeri M β. *passul. Corinth.* ʒj. *Coq. in lbj. cerevisie non-lupulatae* ad medietatis casum. *Colatura* ʒiij. adde *syr. acetos. simpl.* ʒβ. *M. & exhib. tepide.*

Vel

R Infusionis croci metallor. in vino Hispan. loco frigido facta & per subsid. optimè depurat. ʒj ʒβ. ʒij. (pro ratione ætatis ac roboris) *syr. acetos simpl.* ʒβ. *seri lactis cerevisiati* ʒj. β. *aq. cinam. gutt. x.* vel ejus loco, si convulsionnes metuuntur, *aq. antepilept. Lang.* ʒj. *M. & ebibat tepide manè cum regimine.*

R Succ. sol. Asuri ʒβ. ʒij. vel ʒj. *syr. acetos simpl.* ʒij. *seri lactis cerevisiati* q. l. *M.*

R Salis

R^x *Salis vitrioli præp.* a. gr. v. ad gr. x exhibe similiter in *fero lactis cerevisiato*.

Cathartica Lenitiva.

Cautiones
circa usum
Lenientium
observan-
da.

Hæc evacuantia cum effectus suos placidè sine tumultu exequantur, non illam medici circumspectionem, quam Emetica aut electivè Purgantia postulant. Tria tamen circa illorum usum cavenda sunt. 1° Nè ingrato sapore eam ventriculo nauseam inferamus, ut postmodum omnia medicamenta aversetur & abhorreat. 2° Nè nimiam pharmaci quantitate ventriculum gravemus. 3° Nè assumptum pharmacum vomitu statim rejiciatur. In hunc ultimum scopum solent aliqui os puelli grato aliquo liquore statim colluere; alii tantum in os ejusdem ingerunt vel *cerasa condita*, vel *pruna Brigniolensia*, vel *conservam Berberorum*, vel *succum Aurantium saccharo admixtum*, aut similia.

Lenientium
divisio.

Dividi hæc Lenitiva possunt in *Simplicia*, & *Composita*, & hæc iterum in ea quæ in *Pharmacopoliis extare solent*, & ea quæ *pro re nata de novo parantur*.

Simplicia, quæ huic scopo per se satisfaciunt, admodum pauca reperiuntur; ut *Manna*, *Cassia fistularis*, *Aloë Socotrina*, *Tamarindi*, *Polypodium quercinum*. At verò minus efficacia, quæque non (nisi purgantibus aliis mirioribus acuantur) lenitivam indolem induunt, plura

plura occurrunt. Ut *uvæ passæ majores*, tum *Corinthiaca*, *Fujuba*, *sebestena*, *Pruna dulcia & damascena*, *Ficus*, *Dactyli*, *Pulpa Pomorum assatorum*, *Flores Malvæ*, *Violarum*, *Herbæ Parietaria*, *Mercurialis*, *Rad. Althææ*, *Glycyrrh. semina & frig. maj. semina Malvæ*, *Amygdale dulces*, *Ova sorbilia*, *Pinguedines*, *Butyrum*, *Oleum Olivar. ol. amygd. dulc. serum Lactis*, & *similia*. Hæc licet per se parùm efficacia sint, aliorum tamen purgantium admixtione non contemnendam vim lenitivam acquirunt.

Composita lenitiva hæc in Officinis profant. *Cassia extracta cum vel sine senna*, *Diacassia*, *Elect. Lenitivum*, *Diaprunum lenitivum*, *Elect. passulatum*, *Decoctum commune pro Medicina*, *Decoctum fl. & fruct. syr. & mel violarum*, *syr. rosar. sol. mel Mercuriale*, *mel Passulatum*, *Conservæ Rosarum pallidarum*, *Florum Malvæ*, *violarum*. Formulas nonnullas extemporaneas his subjungere possumus. Ut

Rx *Manna Calabrinæ opt. ʒvj. cremor tartari gr. vij. seri lactis cerevisiati (Doffet. Alle dicti) in quo parùm sem. anis. ferbuerit ʒjss. Misce & exhib. mané. Loco seri ejusmodi substitui potest jusculum aliquod, vel Decoct. commun. pro medicina, vel Decoct. fl. & fruct.*

Rx *Elect. Lenitiv. ʒjss. vel ʒij. syr. ros. solat. ʒijss. viol. ʒj. cremor. tart. gr. x. seri lactis cerevisiati*

visiati M. & capiat in aurora. Aliqui parant
syr. lenitivum in hanc modum.

Rx Polypod. quer. ʒij. tart. alb. pr. apar. ʒij Pomor.
dulg. M. xij. Uvar. passar. exacinat. ʒj. Coq. in
l. q. aq. font. ad lbj. In Colaturâ infunde per noct.
fol. senn. elect. ʒj. rhab. ʒij. pulpæ Cassiæ recenter
extract. ʒj. tamarind. ʒj. glyc. semin. anis. coriand.
an. ʒj. manè per pannum laneum densum ex-
primantur. Rx Expressionis ʒviij. sacch. alb. ʒvj
Coq. parùm, tum adde manna opt syr. ros. solut. an.
ʒij. viol. ʒj. F. syr. Lenitivus. Capiat Puellus
ʒj. aq. cichor vel parietar. ʒj. & succi limon. ʒj
dilutam.

Rx Aloës lota, vel Pil. Aloëphang. gr. vij. F.
Pilulæ 2. cum syr. ros. solut. Immittantur in
2. cerasa condita exemptis ofsiculis, quæ integra
deglutiantur, nè sapor offendat horâ somni
vesperi. Manè superbibat syr. ros. solut. ʒj. in
sero lactis cerevisiato. Vel

Rx Syr. ros. solut. ʒvj. violar. ʒj. succi limon.
ʒj. elect. passulat. ʒj. aq. cichor. vel parietar. M.
F. Haustus quem capiat manè jejunos. At-
que hæc de eluentibus primas vias. seq.
Præparantia.

CAP.

CAP. XXXI.

Præparantia, eorūque Usus.

Remedia hæc partim *humores præparandos*, partim *vias, per quas ii educendi*, partim *ipsas partes in quibus stabulantur, respiciunt*. Sciendum autem evacuationem illam, quæ *Emeticis* perficitur, minimè omnium præparationem prærequirere; illam verò quæ *Catharticis* aut *Expectorantibus*, maximè.

I^o *Humores præparandi* in genere sunt, vel *Pituitosi*, nimirum *frigidi*, qui *calidis* attemperandi, *crassi* attenuandi, *viscidi* incidendi; vel *Biliofi*, viz. *acres*, *amari*, *urentes*, *corrosivi*, qui *lenientibus* & *compescentibus* curandi; vel *Melancholici*, scil. *terrestres*, *fæculenti*, *tartarei*, qui *benigniori* materiæ commiscendi & *fluxiles* reddendi; vel denique *ferosi*, qui *disponendi* & *quasi manu dirigendi* sunt, vel ad *vias urinarias*, ut per *mictum*; vel ad *alvum*, ut per *secesum*; vel ad *partes cutaneas*, ut per *sudationem* faciliùs exigantur.

II° *Via, per quas Evacuatio decernitur*, mutiendæ quoque sunt ac *coaptandæ*, & non tantum

Præparantium genera. Quæ evacuationis, quæ minus præparationem exigat. Quæ præparatio quibus humoribus debetur.

Viarum præparatio.

B b

tantum

tantùm communes, sed & ipsæ speciales, per quas materia peccans in specie ad communes vias deducatur. Alia enim præparatio est vasorum Renum, (quæ scil. lubricantibus & laxantibus maximè perficitur) alia vasorum Hepatis, quæ fit aperientibus, abstergentibus, & nonnihil simul adstringentibus; alia vasorum Pulmonum, quæ potius lenientibus & maturantibus peragitur, admixtis fortè pro ratione materiæ vel incidentibus & attenuantibus, vel contrà incrassantibus & fluxionem avertentibus.

Præparatio respectu partium.

III° *Partes ipsæ in quibus præ cæteris humores vitiosi impinguntur vel fluitant, medicamenta sibi appropriata admiscenda postulant; & prout hoc vel illud viscus plus minusvè afficitur, modò cephalica, modò hepatica, modò pulmones respicientia &c. dominium in præparantibus obtinent, & liberalius sunt admiscenda.*

Conditiones præparantium in hoc affectu.

Porro (ut simul omnes propè qualitates præparantium in hoc affectu requisitas complectamur) dicimus hæc remedia ex Arte præscripta ut plurimum esse moderatè calida (nisi scil. febris adfuerit) esse attenuantia, incidentia, & deobstruentia, simulque peculiari jure nonnihil Hepar, Pulmones & Caput respicere, quæ partes plerumque humorum copiâ in hoc morbo gravari solent; Esse adhuc huic affectui in specie nonnihil appropriata: si verò non

non occurrant talia quæ simul sub censum præparantium cadunt, morboque appropinquentur, saltem alia tunc specifica præparantibus admiscenda.

Tandem in memoriam revocandum est, Per episcrafin huiusmodi in hoc affectu exigendi. morbum hunc esse Chronicum, materiamque ejusdem esse tardi motus, totumque simul vix præparari, aut præparatam evacuari posse: idcircoque non continue insistendum esse præparantibus, donec tota materia fuerit præparata; ita quippe pars præparata & jam fluxilis reddita, vel alios affectus, vel etiam gravia fortè symptomata facile concitet. Quare per vices modò præparandum, modò materia jam præparata pharmaco exigenda. Quæ sanè alternâ remedium administratione, tum viribus prospiciemus, tum causæ morbificæ tutò (ut ut sensim) occurremus. *Notandum* quoque hîc, quod & supra monuimus, ubi causæ morbificæ eousque diminutæ ac edomitæ fuerint, ut ad tempus non impediunt specificam curationem, huic quamprimum propriis alterantibus esse incumbendum, & in eadem persistendum esse, donec causæ denuo processum interturbaverint.

Hiscæ jam præmissis, *præparantia simplicia* ut & *composita* illa quæ in Pharmacopoliis aservari solent, nec non exempla quædam

decompositorum ordine subungere ulterius visum est: Monemus tamen ne expectetur omnia simplicia, aut fortè quodvis unum, omnes qualitates, quas modò exquisitis illis & appropriatis præparantibus attribuimus, complecti (ità enim nullà compositione foret opus) sed tot & talia è simplicibus à nobis enumeratis à prudenti medico seligenda ac inter se contemperanda, quæ simul juncta remedium omnibus istis qualitatibus donatum concinnent.

Simplicia, & Composita in Officinis asserta sunt sequentia. *Herbæ omnes capillares, Imprimis, Trichomanes, Ruta muraria; Spica radice Osmundæ regalis; Gemma vix dum erumpentes Filicis maris; Polypodium murale; Phyllitis, seu Lingua Cervina; Ceterach; Hepatica; Agrimonia; Cuscuta: scabiosa, Betonica; Veronica mas; Folia & cortex Tamarisci; cortex radicum Capparum; Rad. Cichor. Endiv. Gramin. Asparag. Myrrhidis; Glycyrr. Tartarum* (quanquam fortè ejus lubricitas minùs congruat) *Passula Imprimis Corinthiaca; Pruna Damascena; semin. Anis. fœnic. dulc. Coriandr. Carui; Anethi Syr Capill. vener. de Beton. simpl. & compos. Byzantin. Cichor. de Eupator. de 5 radice scolopend. de stach.*

Ex his ulterius *Decomposita* pro re natà formari possunt. Ut R *spicas* vel *Gemmas Rad. Filicis Maris. N. v. Coq. in lb^s lactis ad ʒiij. Cola*

Colaturam bibat manè jejuno stomacho.
Convenit maximè junioribus & lacti assuetis.
 Vel R*x* Gemmarum Filicis maris tenellarum è
 terra modo erumpentium M. j. veron. maris, Ling.
 Cervin. Hepat. an. M β . fl. Tamarisci p. j. Passul.
 minor. ʒ ij β . maris ʒ ij β . Pullum unum exentera-
 tum &c. & cum farina avenacea q. l. F. Iusculum
 ut artis est. Capiat Puellus ʒ ijij. vel iiiiij. manè
 & horâ 4^a pomeridianâ, addendo, si lubet,
 crem. tart. gr. x. Vel

R*x* Capill. vener. Hepat. agrimon. cuscute
 an. M β . radic. filic. maris. gramin. asparag. an. ʒ ij β
 fl. tamarisc. p. j. passul. corinth. ʒ ij tartar alb. pr. ap.
 ʒ ij. glycyrr. ʒ ij β macis ʒ ij Coq. in ʒ ij aq. font.
 Colaturæ ʒ ij adde vini alb. vel rhenan. ʒ ijij. syr.
 de scolopendr. ʒ ij β M. F. Apozema, de quo
 bibat Puellus haustum manè & horâ quartâ
 pomerid. Valet potissimum ubi pertinaces ob-
 structiones in Mesenterio, Hepate &c adsunt.
 Vel

R*x* Tussilag. capill. vener. ling. cervin. hepat.
 an. M β radic. myrrhid. asparag an. ʒ ij β glyc.
 hispan. ʒ ij macis ʒ ij passul. excinat. ʒ ij jujub N
 vj sebesten N viij Fic. incis. N ij Coq. in l. q.
 aq. hord. Colaturæ claræ ʒ ij adde syr. capill. vener.
 ʒ ij β M. Hujus Apozematis usus præcipuus est
 in siccitate simul aut obstructis Pulmonibus.

R*x* Musti cerevis. ʒ ij. Hepatica, capill. vener.
 phyllit. scabios. tussilag. matricar. artem s. an.
 M. j. fic. incis. passul. excinat. an. ʒ ij β glyc. sem. an.

Bb 3

3ij

ʒij Coq. lento igne per horas 9. Colatura seruetur in usum. In eodem propè casu conveniens est. Vel
 R̄ Salsaparill. incis. & opt. contus. ʒij. radic. chin. ras. cornu cervi. ebor. an. ʒj. fol. veron. maris. phyllit. hepat. scabios. an. Mij. spic. rad. ofmund. regal. filic. an. ʒij. Coq. in 4 Congiis musti cerevisia non lupulata (Ala dicta) lento igne per horas 4. vel 5 Dein post aliquot horas coletur liquor per setaceum; tum adde succi coctlear. berabung. an. lb̄β. fermenti cerevis. q. s. Fermentetur more solito, & in doliolum reponatur, è quo ad usum pro Potu ordinario depromatur. Conducit præcipuè, ubi adest suspicio Luis venerea, vel scorbuti complicati.

C A P. XXXII.

Evacuantia electivè.

Evacuan-
 tium divi-
 sio.
 PRæparatâ materiâ morbi, apertisque viis per quas evacuatio instituitur, proximum est, ut consideremus quæ pharmaca humores in specie peccantes electivè educant. Hæc autem medicamenta partim humores, partim partes in quibus stabulantur, respiciunt: in singulis verò justa virium habenda est ratio.

**Quæ sint
 rejicienda.** Violentiora vel planè abdicanda, vel optimè correctâ & parçâ dosi circumspèctè que adhibenda sunt: & junioribus quidem pueris ac

ac infirmioribus vel mitiora, vel minori dosi, magisque correcta; majoribus & robustioribus fortiora pleniorique dosi (modò non transcendant vires) permittenda. In utroque casu tutius est paulò infra vires subsistere, quàm easdem vel tantillum excedere; & omninò in hoc affectu satius est *per epirrasin* procedere, quàm simul & semel plenariam humorum peccantium evacuationem tentare.

Humores porrò in corpore dominantes, sibi appropriata pharmaca desiderant; ut bilis *cholagoga*, Pituita *Phlegmagoga*, melancholia *Melanogoga*, serum Humorque aquosus *Hydragoga*.

Adhæc, si Hepar præ aliis partibus humoribus gravetur, talia sunt eligenda purgantia, quæ peculiari jure Hepar respiciunt. Similiter, obsessis multùm Pulmonibus, aut Cerebro, aliisve visceribus, ejusmodi sunt eligenda purgantia, (quantùm quidem fieri potest) quæ hisce partibus respectivè sunt appropriata. Sin verò non occurrant simplicia purgantia nonnullis partibus satis speciatim dicata, aptâ aliorum ingredientium istis partibus familiarium admixtione eorum defectus supplendus est.

Denique (quoad fieri poterit) purgantibus directè morbi essentiaè oppositis insistere conandum est. Hoc nomine *Rhabarbarum* præ aliis

Rhabarbari in hoc affectu usus.

aliis simplicibus commendamus. Est enim medicamentum moderatè calidum & siccum, spiritibus insitis omnium partium suis familiare, & amicum, torporem spirituum benignè excutit, mollitiem laxitatèque partium firmat, internam lubricitatem nonnihil corrigit; pulsum ad artus evocat, calorem externarum partium auget, internarum & imprimis earum, quæ nutritioni inserviunt, vigorem & activitatem fovet. Adde quòd rarissimè (modò justâ dosi exhibeatur) superpurgationem invehat, medicamentum profectò omni ætati & complexioni suis tutum.

Hiscæ jam præmissis, nonnulla simplicia purgantia, quæ huc spectant, nec non paradigmata quædam compositorum proponenda sunt. Neque etiam quidquam prohibet, quin multa ex lenitivis suprâ citatis, huc quoque, diverso tamen respectu, referantur: Illic enim respiciuntur ut acuant lenitiva aliàs ignaviora; hîc verò potius ut temperant purgantia fortiora.

Purgantia simplicia, tum composita officinalia.

Manna, Cassia fistularis, Tamarindi, Myrobolanorum genera, Rhabarbarum, Aloë, syr. ros. solut. de cichor. cum rhab. dupl. Augustan. scammonium, Agaricus, sem. Carthami, mechoacama, Falappa, Turpethum, Mercur. dulcis, syr. ros.

ros. solut. cum Agar. Epithymum, Polypod. quercin. fenna, syr. magistralis ad melanchol. de pomis Reg. sapor. Diabalzemer, Elect. lenit. de prunis. solut. Elect. passulatum, diacathol. confect. Hammech. Bened. laxativa, &c.

Extemporaneorum compositorum exempla quadam.

Rx Syr. Augustan. ℥j. ros. solut. ℥ij. aq. cichor. ℥ss pro dilutione F. Potio exhibenda manè jejuno stomacho.

Rx Rhab. opt. pulverat. gr. xviii. syr. de cichor. cum dupl. Rheo ℥vj rosat. solut. ℥ij aq. fol. filicis ℥vj M F Haustus. Biliosus ut & Hepaticis maximè convenit.

Rx Folior. fenna, polypod. querc. Epithym. an. ℥i. rhab. opt. ℥j crystall. tartar. semin. fanic. dul. an. ℥j F Infusio in s. q. aq. fumar. s. a. pro ℥jss Colatura expressa adde syr. magistral. ad melanchol. ℥vj aq. cinam. gut. viij. vel antepilept. Lang. ℥ss M F Haustus. Melancholicis maximè designatur.

Rx Fol. fenna ℥ij pulp. Tamarind. ℥vi semin. anis. glyc. an. ℥ss cremor. tart. ℥ss F Infusio in s. q. aq. fontan. per noct. Cum express. ℥iij F sec. art. Emulsio ex amygd. dulc. decortic. ℥ss semin. a frig. maj. an. ℥ij. pro 2 dosibus, addendo singulis syr. decichor. cum quadrupl. Rheo. manna op. an. ℥iij. Humores acres & adustos evacuat & temperat:

Rx Elect.

℞ Elect. lenit. ℥iij rhab. ℥j crem. tart. semin.
anis. an. ℥ssst. borrag. anth. an. pss aq fumar qf.
F Infusio per aliquot horas, Colaturæ per pannum
laneum densum facta ℥jss adde syr. de pomis
Regis saporis ℥ss M F H.

℞ Folior. senna ℥jss vel ℥ij agar. trochisc. ℥ss
sem. fenic. dulc. ℥ss fl chamem. N x Coq. in s. q.
aq. font. s. a. express. ℥x vel ℥jss adde syr ros. solut.
cum agar. ℥v. manna opt. ℥iij M F Haustus. Hu-
moribus crassis & pituitosis potissimum dica-
tur.

℞ Fl. sambuci p j rhab. ℥iij alapp mechoacnan
an ℥j crem. tart. ℥ss nucis moschat. gr. xv. F In-
fusio & levis ebullitio in aq fl sambuci & vini
Rhen. an. q. f. Colaturæ ℥jss adde syr ros. solut. ℥ss
vel ℥vj. F Potio. Pituitosis, Cachecticis, & hy-
dropicis convenit.

℞ Fol. senna ℥jss rhab. ℥ij agar. troch. ℥j pul-
pa tamarind. ℥ij semin. anis. crem. tartari an ℥j
fl. anth. p. F Infusio in s. q. aq. font. & levis e-
bullitio. Expressionis ℥jss adde syr. ros. solut. cum
agar. magistral ad melanchol. an. ℥iij M F
Haustus. Mixtos humores evacuat.

℞ Mercurii dulc. gr. xv. conferv. viol. ℥j pulv.
tragac. gr. j M F Bolus cum syr. viol. quem capiat
manu superbibendo mox ℥j syr. ros. solut. in hau-
stulo seri lactis cerevisiati solut. am. Commendari
potest Pueris qui vermicibus simul cum hoc affectu
laborant, uti & lue venerea unâ infectis. Item
strumosis.

R

℞ *Mercur. duli.* gr. xij. *jalapp.* gr. xj. *nucis myrist.* gr. β *pulpæ passul.* ʒj M. F. Bolus cum syr. viol. surendus in Aurora. Loco jalappæ substitui possunt scammon præp. vel resin jalapp. gr. iij. vel iiij. Convenit Pueris simul strumosis, ut & iis qui Lue venereâ suspecti sunt laborare, iisque qui difficulter purgantur, & ingrata planè respiciunt.

℞ *Mercur. dulc.* ʒj. *resin jalapp.* ℥β *sacch. puriss.* in aq. beton. vel simili dissolut. ʒiiij. vel ʒβ F. sec. art. Tabella pond. ℥iij. vel ʒj. Capiat unam pro dosi.

℞ *Aloës socotrin. opt.* gr. vij. *rhab. pulv.* gr. xi. syr. ros. solut. q. s. F. Pilula quas capiat Puellus in cerasis conditis abditas exemptis ossiculis. Possunt & deaurari Pilula commodioris exhibitionis ergo.

℞ *Rhab. opt.* ʒiij. *uvar. passar. exacinat.* Mj *cerevis. commun.* ℔ Infund. per 12 horas, de colaturâ hujusmodi bibant Puelli qui noctu avidè potum expetunt.

CAP.

CAP. XXXIII.

Alterantia Specifica.

Preparatis jam atque ex parte evacuatis morbi causis, vel saltem ita edomitis, ut ad tempus ulteriorem curationem non impediant, statim ad hæc *alterantia specifica* procedendum est; quæ quidem jugulum quasi ipsius morbi petunt, & quorum gratia ista cum præparantia tum evacuantiæ præmissa fuerunt.

Eorum
definitio

Definiri autem possunt hæc specifica, *Remedia quæ ipsi essentia morbi è diametro contraria sunt, adeoque eam directe impugnant.*

& Divisio.

Sunt autem ea vel Simplicia vel Composita; & simplicia quidem quæ nobis hactenus innotuerunt sunt sequentia. *Radix Ofmunda regalis, seu potius spica radice ejusdem abjecta mediâ parte; Radix Filicis maris, item Turiones vel potius Gemma ejusdem vix dum è terra prorumpentes; Radices Graminis, Cichor, Asparag Rub tinct. Eryng Herba capillares, Ceterach, Lingua cervina, Hepatica, veronica maris, flores & folia Lamii, Borrag. salvia, Rorismar. Tamarisci; Abrotonum, Absinth. pontic. Chelidon maj. Crocus, Radic. curcumæ, Radic. Sarsaparill. Sassafr. China, Tria santala, Lignum*
GUA.

Guajati ejúsque cortex : flor. Sulph. Chalybs præpar. Crocus Martis, Sal Chalyb. vinum chalybeatum, syr. Chalyb. vinum album Gallicum & Rhenanum, sperma ceti, Moschus, Ambra Grysea, Castoreum, vermes terrestres, Fecora Ranarum & Pullorum Corvi, Milipedes vino albo lota & in clibano siccata ac pulverata, & similia.

Si quis autem quærat quo modò quæve actione medicamenta hæc affectûs hujus essentiam specialiter impetant:

Oppositio
inter mor-
bum &
hæc speci-
fica.

Respondemus fortè non necesse esse, ut ad Asylum istud ignorantia, *occultas qualitates*, statim confugiamus; sed in memoriam revocandas esse partes essentia hujus morbi cum primaria, tum secundaria supra descriptas: Siquidem factâ collatione inter illas partes & hæc medicamenta, haud obscuram contrarietatem ac repugnantiam erga illa invicem deprehendemus. Morbus enim hic consistit *in intemperie frigida & humida, in spirituum insitorum inopia ac torpore, in toni partium enervatione*: E contra remedia hæc *calesfaciunt & siccant, spiritus insitos fervent, torporem eorum excutiunt, tonumque firmant*.

Porrò quandoquidem cum caliditate ac siccitate remedia hæc insignem obtinent friabilitatem ac tenuitatem partium, fit, ut non tantùm viscida incidant, crassa attenuent, sed & æquationem quandam omnium succorum in massa sanguinea fluitantium concilient,
æqua-

æqualémque (habitâ ratione distantia à fonte caloris) distributionem tum caloris tum sanguinis procurent. Hinc partes externæ prius extenuatæ liberaliori alimento caloréque fruuntur, parenchymata viscerum mole nimium aucta, à crassioribus & viscidioribus succis alimentariis liberantur, & nonnihil inde imminuuntur; hinc irrationalis illa partium nutritio, seu ἀλειτουργία, à quâ tanta vitiorum organicorum series dependet, emendatur. Denique remedia hæc partes nervosas quoque ipsamque spinam dorfi nimis debilem roborant, ac fovent.

Dicas, omnia simplicia à nobis suprâ citata non hæc omnia plenè perficere. Concedimus. Nam *santalorum genera*, licet suâ siccitate, friabilitate ac tenuitate partium fortiter hunc affectum impugnent, suâ tamen frigiditate videntur potius ad morbi partes accedere. Dicimus ergò hujusmodi simplicia per se sola non esse administranda, sed aliis duntaxat admixta, quæ qualitatem noxiam fati corrigunt. Similiter nonnulla simplicia impensè calida, ut *Crocus*, *Castoreum*, *flores sulphuris*, &c. Huic morbo multum repugnant, sed in usum non sunt vocanda, nisi prius contemperata. Porro *Sarsaparilla*, *sassafras*, *Osmunda regalis*, *Filicis genera*, *Herbæ capillares*, *Ceterach*, *Lingua cervina* & similia, caliditate ac siccitate simul junctis cum insigni
fria-

friabilitate ac tenuitate partium plurimum ad æquationem sanguinis, tum ad multas alias morbi partes subigendas contribuunt. Verum partes nervosas ac fibrosas vix satis roborant firmantque; quare Cephalicorum admixtionem desiderare videntur. Adhæc, *Lignum Vitæ*, suo calore, siccitate, friabilitate, resinosa ac balsamica substantia, tonum partium multum firmat, nonnullisque aliis morbi partibus contrariatur; cum tamen parum conferat ad æquationem succorum in massa sanguinea contentorum, quin potius eam fortè impediatur, non sine summa cautione correctumque & exigua quantitate est præscribendum. Denique ex simplicibus hæc recitatis nonnulla magis ad vires omnes corroborandas quàm ad morbi essentiam debellandam recipiuntur; ut *Salvia*, *Moschus*, *Ambra grysea*, & *similia*, quæ non nisi aliis efficacioribus magisque appropriatis admixtis in usum veniunt.

Quod si quis ulterius quæsierit quænam simplicia è propositis efficaciora ac nobiliora sint æstimanda; huic regulis sequentibus respondemus: Quæ ex specificis sint nobiliora.

1° Illa sunt nobiliora medicamenta, quæ simul pluribus essentia morbi partibus opponuntur.

2° Illa, cæteris paribus, nobiliora habenda, quæ primarias essentia morbi partes directe impetunt,

petunt, praesertim si simul faciant ad aequalem distributionem sanguinis & caloris, quâ tot vitia organica corriguntur.

3° Quae cæteris morbis essentia partibus eminentiori gradu, ita tamen ut vires ea ferant, contrariantur.

4° Quae unâ & morbo adversantur & naturae similia ac familiaria sunt, eique quàm minimam vim inferunt.

5° Quae magis grata puello laboranti sunt, minorèque cum molestia atque aversatione admittuntur.

His jam præmissis Paradigmata quædam medicamentorum compositorum subjicienda sunt.

Apozemata & Cerevisia Medicata.

R. Rad. osmunda regal. spicas N^o vj.
Herb. veronic. maris. ling. cerv. ceterach,
capill. vener. hepatic. an. Mj. salvia anthus;
an. Mß. pasul. minor. ʒiij. glyc. hispan ʒß. ma-
cis ʒij. coq. in lbvj. aq. fontan. l a. R. Colatura lbij
adde syr. capill. vener. ʒiij. M. F. Apozema. Ca-
piat puellus haustulum hujus quotidie manè, horâ
quartâ pomeridianâ, tum etiam noctu, si potum
tunc petierit. Immo si voluerit, utatur eo pro potu
ordinario. Tussi & obstructione Pulmonum si-
mul cum hoc affectu graviter afflictis maximè
convenit.

R. Fol. Osmunda regal. ling. cervin. hepat.
Ceterach,

ceterach, fl. tamarisc radic filic. maris an Mj passul
 minor. ij santal. alb & rubr. ligni sassafras an. zij
 semin. coriandr. 3j macis 5j sol. salvia Mß Coq. 2
 sq. aq. font. sec. art. ad lbij. Colatura edulcoretur
 sacch. vel melle, pro Potu ordinario. Hepaticis hoc
 affectu laborantibus succurrit. R. sarsa parill. in-
 cis. & optimè contus. 3ij radic. china in taleol.
 concis. 3j. Infund & coq. s art. in lbvij aq. font.
 ad lbijß tum adde radic. sassafras zij Osmund.
 regal. ling. cerwin. ceterach, capilli vener. lamii
 an. Mß glyc. hispan. zij macis 3j Coq. ad lbijß
 Colatura adde mell. vel sacch. 3ij M. pro Potu or-
 dinario. Conducit præcipuè iis qui Lue venerea
 laborare suspecti sunt, ut & strumosis.

R. Flor. Tamarisci recent Mj veronic. maris
 Mß leviter contund. & infund. frigidè per 6 ho-
 ras in lbij cerevisia commun. in Laguna lapidea
 vel vitrea, subere optimè clausa; pro Potu ordi-
 nario.

R. Radic. sarsaparill. 3vij radic. china 3ij
 ligni sassafras 3ß eboris 3j Osmund. regal. veron.
 maris lingua cerwin. ceterach, capill. vener. he-
 pat. summitat. lamii an. Mij. Concisa & contusa
 sec. art. coq. in Cong. iij cerevisia recentis ad
 unius absumptionem; sublatis ab igne adde Cong.
 j. ejusmodi cerevisia; agitentur simul baculo, &
 deinde colentur. Ingredientia eadem sacco ex
 tela rara includantur cum frusto ferri in ejus
 fundo reposito, et suspendantur in cerevisia, tum
 addito fermento F fermentatio cerevisia ad per-
 fectam

Cc

fectam

Etam usque depurationem. Liqueor limpidus post aliquot dies depromatur pro potu ordinario. Deinde ubi ad medietatis exhaustionem deventum fuerit, excipiatur reliquum lagenis lapideis vel vitreis, quæ subere optimè clausæ reponantur in loco frigido ad usum.

℞ Vini chalyb. ℥ss syr. de cichor. cum rhab. ℥ij
Bibat ager quotidie manè per v vel viij dies aut plures, nisi fluor alvi, aut ventriculi debilitas prohibuerint. In quo casu, loco syr. de cichor. cum rhab. addatur syr. de rosis siccis.

Fuscula et Panatella.

℞ Scolopendr. Ceterach, hepat. capill. vener. salvia an. Mss cort. tamarisci, santal. rubr. an. ℥ij. Indantur ventri Pulli majusculi, aut Galline, vel Galli veteris, et consuto ventre Coq. cum ℥ij passul. minor. in s. q. aq. font. additæque suff. quant. farina avenacea purioris. F. Fusculum perfectè coctum.

℞ Radic. China in taleol. concis. ℥ij sar(sapa)rill. alb. et medullosa incis. et optimè contus. ℥iij
Infunde per noct. in ℔x aq. font. Manè post levem ebullitionem inde Colatura ling. cervin. veron. maris an. Mj macis ℥ss passul. corinth. ℥j : et cum carne vervecina, vitulina, vel capon. additâ farina avenacâ F. s. art. Fusculum.

Quòd si tenuiora juscula desiderentur, loco farina crusta panis incoqui, sin verò crassiora, mica panis cum vitellis ovorum admisceri poterit

poterit. Porrò ob debilem Puelli coctionem nonnunquam cochlearia aliquot vini addantur.

Panatellæ ex ejusmodi jusculis colatis, iterumque cum mica panis coctis, additis tandem, ubi ab igne sublata fuerint, *butyro et sacch. q. s.* conficiantur. Eadem quoque è decoctis modò præscriptis, nisi fortè quid amarum aut aliter ingratum contineant, concinnentur. Præterea panatellæ, puliculæq; communes, uti & juscula ordinaria, pulveribus modò scribendis alterari, adeoque huic morbo curando appropriari queunt. Sin verò ex lacte Puliculæ parentur, & farinâ tritici incrassentur, præter istos pulveres tantillum croci inter coquendum addi convenit. Quòd si quid in Pulveribus minùs gratum, aut quod nauseam moveat, deprehendatur, id omittatur, aliudque (si res ità exigat) quod gratius est in ejus locum substituendum.

Pulveres & Electuaria.

℞ *Radic. filicis maris* (vel potiùs) *Gemmarum ejusdem vixdum è terra prorumpentium, et in umbra siccatarum* spicar. *Osmund. regal. an. ʒij macis, semin. anis. an. ʒss croci gr. ʒ F Pulvis.* Dosis à ʒss ad ʒj in lacte, sero lactis cerevisiato, apozemate aliquo, jusculo, panatellis &c.

℞ *Medullosa part. radic. sarsap. ʒij radic. china ʒj radic. saffras ʒj semin. carni et cotiandr.*

C c 2

riandr. an. ꝑ rad. filic. mar. Osmund. reg. an.
 ꝑ M F Pulvis qui usurpandus, ut prior.

℞ Milleped. aqua prius, deinde vino alb. lot.
 in clibano post extract. panem siccatur. q. v. F Pul-
 vis. Dosis similiter ꝑ ad ꝑi in iusculis &c. ut
 supra. Eodem modo præparata jecinora Ra-
 narum & Pullorum corvi pulveris. Præscri-
 buntur.

℞ Flor. sulph. ij spec. diarrhod. Abbat. diatr.
 santal. an. ꝑ croci gr. ꝑ sacch. crystallini ꝑiij
 Pulverata subtilissime cum aq. ros. rubr. q. s. F
 Pasta lento calore siccanda, quæ deinde ubi usus fert
 in pulverem redacta exhibentur a l. ꝑi.

℞ Conserv. rosar. rubr. iꝑ fl. borrag. lamii,
 salvia, anthus an. ꝑ chalyb. præp. ꝑi cinam-
 glyc. Hispan. an. ꝑ croci ꝑ santal. rubr. ꝑ Pul-
 verat. pulverand. F. s. art. Elect. cum syr. de
 cich. cum rhab. q. s. Capiat æger 3ꝑ ꝑi vel ꝑi
 quotidie manè, vel per se, vel in cochl. seri lactis
 cerevisiati, vel decocti alicujus appropriati, vel
 etiam vini.

℞ Conserv. fl. lamii ꝑi fl. borrag. salvia, ca-
 ryoph. rubr. anthus. cortic. myrobalan. in Ind.
 condit. cortic. citr. an. ꝑ santal. rubr. cinamglyc.
 Hispan. an. ꝑ salis thalyb. vel ejus loco croci ꝑ
 syr. de absinth. q. s. F. Elect. Dosis & modus u-
 tendi ut prioris.

CAP. XXXIV.

Corrigentia symptomata.

Symptomata nonnulla huic affectui supervenientia, aliquando legitimam curandi rationem anticipant, peculiarémque tractandi rationem exposcunt. Hujus generis sunt *Fluxus Alvi*, ut *Diarrhœa*, cui frequenter aliquid *Lienteria* est admixtum; *sudores profusi*, *Dentitio laboriosa*, *dolorque Dentium*.

Fluxus Alvi hunc affectum frequenter sequitur; qui cum ubi diutius perseverat, aut paullo violentior est, facile vires dejiciat, ipsâsq; solidas partes eliquet & absumat, manifestè naturam causæ induit, & ut causa suam indicat correctionem. *Dysenteria* rariùs huic morbo accedit, *Diarrhœa* verò cum *intestinarum torminibus*, vel cum *Lienteria* complicata satis frequens. Etenim ob *partium coctioni inservientium debilitatem*, cum *Diarrhœa*, tum *Lienteria* facilè, non item *Dysenteria*, supervenire possunt. Concurrunt tamen frequenter & aliæ causæ; ut *ingesti cibi vel quantitate nimii*, vel *qualitate vitiosi*, *febris aliqua*, *vigilia*, *dentitio laboriosa*, *lumbrici*, &c. Quæ omnia quoque *diarrhœam* vel *Lienteriam*, potiùs quàm *Dysenteriam*, facilè pariunt. Ad curam

ram quod attinet, perficitur ea partim purgantibus, partim sedantibus & adstringentibus, partim aperientibus simulque partes roborantibus.

Ejus curationis ratio

Purgantia hic conveniunt ea quæ evidentem adstrictionem post evacuationem relinquunt: ut *Rhabarbarum*, *senna*, *Tamarindi*, *myrobalani* &c, Ex quibus, pro re natâ, ut plurimum vel *Bolos* vel *Potiones* concinnamus, quod sub illis formulis facilius deglutiantur. Ut,

R *Conserv. rosar. rubr.* ʒʒ *Rhab. opt. pulv. gr.* xij. *syr. de corall. q. s.* F *Bolus deglutiendus mané.* vel

R *Pulp. Tamarind.* ʒj *rhab. pulv. gr.* viij *sacch. ros.* ʒʒ *syr. cydon. q. s.* ut F *Bolus.* Loco hujus *syr.* substitui possunt *syr. myrtil. granat. de corall. menh. a.* Vel

R *Fol. senna elect.* ʒʒ *rhab.* ʒj *pulpa tamarind.* ʒij *semin. anis. contus. gr.* x F *Infusio in f. q. aq. fontan. levisque ebullitio.* R *Colatura* ʒijʒ *syr. de rosis siccis* ʒʒ *misc.* F *Haustus.* Vel

R *Aq. plantag. vel aq. cichor. vel saxifrag.* ʒij *rhab. pulv. gr.* x. *syr. de rhab. Augustan. syr. de rosis sicc. an.* ʒij M F *Potio.*

Notandum, aliquando paullò pleniorē evacuationem requiri posse, nimirum ubi fluxus ipse parcius processerit, vel non diu perseveraverit, & interim materia peccans copiosa in corpore collecta fuerit. In quo casu, loco *syr. rosar. siccis*, *drachma aliquot syr. ros.*

ros. solut. syr. August. vel de cichor. cum rhab. vel manna substituantur: tutius verò plerumque est dosin Rhabarb. aut etiam senna augere, non omisso syrupo de Rosis siccis.

Vesperis post purgationem gr. x. diascordii in vino cum caryophyllis & tantillo cinamomi cocto, & tertiâ parte aq. papav. rhaad. diluto, syrupoque aliquo cordiali, ut caryophyllorum edulcorato, virium reinstaurandarum, fluxusque sedandi gratiâ concedantur: vel, si fluxus pertinacior sit, ʒij diacodii pro vice loco syrupi prædicti, admisceantur. Vel,

R̄ Posseti, è lacte & vino albo parati, detracto coagulo, quod aromatizetur tantillo croci in nodulo ligati, in id immergi leviserque expressi donec pallide flavedinis tincturam acquisiverit, ʒij̄ confect. Alchem. ʒj cortic. granator. pulv. gr. viij diacodii ʒij M F Potio horâ somni propinanda. Vel

R̄ Laudani dispensatorii Londinens. gr. ʒ magister. corall. gr. xij conserv. caryoph. vel rosar. rubr. ʒj syr. cydon. q. s. ut F Bolus deglutiendus vesperi horâ somni.

Quod si obstructiones adfuerint, Crocus martis vel sal chalybis manè præscribantur:

Ut,

R̄ Conserv. ros. ʒj radic. cichor. condit. cortic. myrobalan. in India condit. an. ʒʒ salis chalybis ʒʒ vel, croci martis ʒj cinam. glycyrrh. coral. rubr. an. gr. xviii. croci gr. j̄ syr. de cichor. sine rhab.

rhab. q. s. F. sec. art. Elect. de quo capiat quotidie manè ʒβ. In hunc etiam usum *ferrum candens* extingui potest in potu ordinario.

In Fluxu pertinaci aliquid *conserve* vel *syr. Prunellarum sylvestrium* edulis admisceri potest, ita tamen, nè ea reddantur ingrata.

Sudor
immodi-
cus.

Sudor profusus modùmque excedens peculiare aliquando medico negotium in hoc affectu facessit. Quippe qui vires multum dissipat, morbique curationem remoratur.

Cautio in
ejus re-
strictione.

Cavendum tamen est, si fortè febris adfuerit, aut Paroxysmus aliquis febrilis calorve immodicus præcesserit, nè temere coercatur. In his enim casibus criticus esse possit, vel saltem plus utilitatis corpori ex mitigatione febris calorisque quàm damni ex virium jacturâ adferat. Nescimus enim an quidquam potentiùs aut etiam suaviùs febrilem calorem solvat quàm ipse sudor.

Interim, quando inordinatè fluit, & præter causam, (quam scilicet amovere queat) arguit corpus obstructionibus, crudis inutilibusque succis & superfluitatibus gravari, quos dum regere ac domare satagit natura, ex ipso labore (concurrente unà laxitate partium cutanearum) in sudorem profunditur, & quidem inutilem ac laboriosum virisque depopulantem, qui idcirco quamprimum corrigendus est. Huc respexisse videtur Hippocrates,

pocrates, ubi dicitur, *sudorem illum, qui præter causam fluit, purgationem postulare.* Quid enim commodius has superfluitates minuat & eliminat? Deinde motus hic sudori contrarius est. Unde inter remedia huic symptomati opposita primum locum meretur, & cum viam sternat aperientibus cutemque firmitibus & coctionem promoventibus (quæ ultimam partem curæ absolvunt) iis jure præmittendum est.

Purgantia huc spectantia sunt, illa quæ naturæ amica & familiaria observantur, quæque simul obstructa aperiunt, visceraque roborant ac firmant: quæ omnia an ex simplicibus quidquam efficacius quam ipsum *Rhabarbarum* præstet, dubitamus. Omnia tamen, cum simplicia, tum composita supra cap. de electivè evacuantibus proposita, pro variâ ægrotantis conditione, huc à prudenti medico transferantur. Aliqui *Cerevisiam Rhabarbaro medicatam* hic multum commendant; Ut,

R̄ *Rhabarb. in taleol. incisi* ℥ij *uvæ. passar. exacinar. & incis.* ℥j *cerevisiæ tenuioris* ℔ij
Indantur lagena lapidea vel vitrea subere optime clausa, quæ in loco frigido reponatur, sæpius agitata, ante usum verò iterum subsident per diem unum, deinde depromatur liquor pro potu ordinario. Exhausto liquore Lagena denuo repleatur cerevisiâ sed absque novo Rhabarbaro. Porro

Porro nobiliora aperientia quæ simul coctionem promovent, inutilem sudorem reprimunt, ut *vinum Gallicum & Rhenanum*. Quod si horum calor in tam tenerâ ætate metuatur, temperari possunt *pomis assatis aq. ros. rubr. borrag. addito saccharo & tantillo nucis moscat. rase*; propinentur etiam in minori quantitate, & tantum tempore pastus.

Sunt & aperientia efficacissima, quæ non tantum coctionem juvant, sed & simul omnium partium tonum, præcipuè viscerum, firmant ac roborant. Inter quæ, præ cæteris *Chalybeata* commendamus, ut *vinum Chalybeatum, Elect. Chalybeatum supra descriptum, & similia*. Verum licet Chalybs reipsâ ea efficaciter præstet, quæ diximus, cum tamen is nonnullis aliis scopis magni in hoc affectu momenti non usquequaque respondeat, quin potius nonnunquam ex una parte plus noceat quàm ex altera prosit, *Cautiones* sequentes circa ejus usum hic proponere visum est.

1° Quandoquidem Chalybs *Pulmonibus* inimicus sit, facileque sævum pituitosæ materiæ fluxum in tenellis corporibus concitet; ubi *Catarrhus, Tussis, Infarctus, Pulmonum*, multoque magis *Inflammatiô quævis, Pleuritis, sputum sanguinis*, aut dispositio ad quemvis horum affectuum adest, ab ejus usu planè abstinendum est.

Cautiones
circa cha-
lybis usum
in hoc af-
fectu.

2° Cum Chalybs parum aut nihil ad
æqua-

æquationem sanguinis contribuat, quin potius contrâ (utut attenuet caseosam & pituitosam sanguinis partem) ad ejus tamen separationem à reliqua massa sanguinis ob vitriolatam aciditatem simul faciat, omnino circumspectè admittendus est, præsertim vigente illâ massæ sanguineæ inæqualitate.

3° Cùm vis attenuandi, incidendi & aperiendi in Chalybe cum insigni siccitate & adstrictione conjuncta sit, illòsque idcirco humores, quos fortè non dissolvat & discutiat, magis adhuc impingat, in alogotrophia ossium notabili ejus usus est suspectus. Etenim metus est nè curtas ossium partes minùsque debito nutritas nimiùm constringat & consolidet, unde postea minùs promptè secundùm longitudinem accrescant: partes autem protuberantes (ut & convexa ossium latera) liberaliùs nutritas cùm dissolvere non valeat, ampliùs confirmet & contumaciores reddat; eas nimirum plusculum condensando & indurando.

4° In omnibus acutis febribus Chalybis usus noxius est, quòd nimiùm partes deficet & constringat, immo eò ipso quòd sudores reprimat, humoresque acriores ac ferociores præster.

Hisce cautionibus ritè observatis, *Chalybis usum* in hoc affectu admittimus: verùm cùm medicastræ, Empiricique nequeant usum ejus

lv

ab

ab abusu distinguere, non suaderemus tam nobiljs medicamento usum sine consilio exercitati prudentisq; medici, quando nisi circumspēctē præscribatur, tanto cum periculo adhibeatur. Alia minoris notæ aperientia huic scopo etiam inservire possunt; ut radice. cichor. borrag. vel conserv. flor. eorundem, radice. gram. asparagi, filice. rubia tinctor. fol. ceterach, asplen. capill. vener. &c Inter composita, species diatr. santal. diarrhod. abbat, &c.

Vel
 Re. Sacch. opt. ℥iij. solvantur in aq. ros. & coq. paulum ultra syrupi consistentiam. Deinde adde conserv. berberorum ℥j. specier. diatr. santal. diarrhod. abbat. an. ℥j. croci pulv. gr. j. M. F. Elect.

Dentic-
 nis labori-
 osæ, &
 dentium
 doloris
 curatio.

Dentitio laboriosa, dolorque dentium, familiaria Rachitidis symptomata, cum febres, inquietudinem, vigiliæ, aliæque mala producant, peculiarem quoque merentur mitigationem. Itaque si dens gingivam pertusus iusignem molestiam puello creet, statim ab initio universalis aliqua evacuatio, nisi ea paulo antè facta fuerit, instituenda est. Ut, vomitus, qui dolori dentium potentè subvenire creditur. Proritari autem is potest, vel solâ gutturis titillatione, immisâ pennâ vel digito muricis in fauces puelli, vel etiam frictione dentis erupturi cum folio Tabaci circa nutricis digitum obvoluto & cerevisiâ parùm madefacto, vel

vel denique propinato haustu aliquo *Emetico*
suprà descripto. Non est autem remedium hoc
 frequenter iterandum nè ventriculum nimi-
 um debilitet. Sequenti die (dolore perfi-
 stente vel recurrente) *potio aliqua cathartica,*
bolusve ex *suprà præscriptis* aut similibus ex-
 hibenda. Factâ hoc modo universali evacu-
 atione, ad *Topica* deveniendum. Solent nu-
 trices dentem erupturum frusto *Corallii* in
 hunc usum polito perfricare. Medici potiùs
 commendant *radices Althææ*, quæ emolliunt
 & laxant gingivas quò faciliùs pertundi pos-
 sint. Aliqui pro secreto habent frictionem
 dentis dolentis cum *radice lopathi acuti*. Alii
 plurimùm commendant frictionem gingivæ
 e qua erupturus est dens, cum *cristâ galli re-*
center abscissâ, aut *sanguine calido ex isto vul-*
nere exstillante. Quæ in aures instillari solent,
 in hac ætate non experti sumus; similiter
 neque emplastra *Mastichis, Olibani*, vel *de*
minio, quæ in adultis fluxionem sistere ob-
 servantur. Aliqui parva *Empl. Epispastica*
 ponè aures applicant, quæ fortè materiam
 dentis dolorem inferentem revellunt. Sed
 neque de his iudicium nostrum interponi-
 mus. Tantùm non proficientibus universa-
 libus, solemus ad *hypnotica* confugere; quæ
 quidem extra applicata parùm efficiunt;
 intus verò assumpta, ubi ritè præparata &
 correctâ sunt, plurimùm juvant. Urgente
 ergò

ergo inquietudine & vigiliis hæc vel similia præscribimus.

Rx *Diascord.* gr. vij syr. *de meconio* z̄iβ vel z̄ij posseti ex lacte & vino albo parati paucòque crocotincti z̄j vel z̄x *Misce,* & capiat hora somni nocte ista que purgationem proximè subsequitur.

Rx *Laudani dispensator Londinensis* gr. β pulv. cord. è chelis cancror. gr. x. *conserv. caryophyll* ʒj syr. *meliss.* q. s. F. Bolus deglutiendus vesperi hora somni. Atque hæc de corrigentibus symptomata.

C A P. XXXV.

Remedia externa.

Absolutâ tandem disquisitione de materia & speciebus internorum medicamentorum, ad *externa remedia* sermo noster dirigendus est. Quæ quidem ad ultimum locum reservavimus, non quòd ea perpetuò ultimò sint exequenda, sed quòd diversi planè generis sint ab internis : administranda verò immediatè post evacuantià universalìa, aut saltem post electivè purgantià, simulque cum alterantibus specificis, ad quorum genus pertinent, licèt quatenus externa sunt, ab iis, ut dictum est, differunt. Monendum hìc autem **Externi remedii nomen paulò latius hìc à nobis**

nobis accipi, adeò ut *omne medicamenti genus, quod propriè neque ad Chirurgica, neque ad intus assumpta referatur (modo in hujus affectûs curatione usum habeat) sub se complectatur.*

Dividimus ergò id in duo genera, *viç. Exercitii modos, & Extrinsecus applicanda.*

Exercitii modi seu genera.

Exercitii modi seu genera omnia, pueris consueta, suo loco & tempore in usum venire possint. Quandoquidem autem Puelli Rachitide laborantes motum nonnihil avertentur, atque ob virium languorem & exercendi defuetudinem statim à curationis principio vix, aut nè vix quidem violentiores motus perferant; à mitioribus exercitiis perpetuò ordiendum, & dein paulatim gradatimque ad fortiora progrediendum: similiter breviori tempore ab initio, postea autem longiori absque intermissione sunt continuanda.

Distinguiamus ergò Exercitia in *leniora, & fortiora, seu mascula.* Leniora referimus ^{Divisio Exercitiorum.} 1° ad *morem decubitûs.* 2° ad *Agitationem in Cunis.* 3° ad *Gestationem vel Tractationem in ulnis vel manibus Nutricum.* 4° ad *Lusus sedentarios.*

1° *Decubitus supinus* inter omnes corporis ^{Varii decubitûs, mores,} positiones maximè ab exercitio recedit, & in extrema virium debilitate ferè solus convenit, ut in febris acutis, exhaustis jam viribus

bus. Solus etiam in multis Thoracis & Hypochondriorum casibus convenit, ut frequenter in Inflammatione Hepatis, Lienis, Pulmonum in Pleuritide, in Adnascentiâ Pulmonum cum Pleura, in Empyemate, &c.

Decubitus lateralis versùs supinum sive dexter sive sinister quamproximè ad hunc decubitus accedit, & tantillum de natura exercitii participat. Quare convenit etiam in magna virium debilitate saltem positionis corporis mutandæ causâ, ut & quando profundior somnus non expectatur. Porrò & proficius est satis robustis tempore primi vel secundi somni, mutatis post justa intervalla lateribus. Sed non æquè forsitan iis postea convenit, præsertim corpore somno satis relecto. Tunc enim decubitus qui propiùs accedit ad exercitii naturam potior est.

Decubitus simpliciter lateralis plusculum exercitii continet, & debilibus ac insuetis tempore profundioris somni vix quadrat; aliàs autem familiaris iis reddi poterit, si paullatim ei assueverint. Robustis omni tempore, modò justa ratio debitæ variationis habeatur, competit.

Decubitus lateralis versùs prœnum laboriosus admodum est ac molestus, vixque ipsis robustis insuetis diu continuandus. Attamen paullatim per consuetudinem superatâ molestiâ, faciliùs toleratur; & cum dolores capit

tis sedet, concoctionem ventriculi promoveat, colicos dolores mitiget, alvumque adstrictam lubricet, peractio somno naturæ debito, in usum nonnunquam vocari, & in hoc affectu exercitii vicem supplere potest. ^{Decubitus præ cæteris exercitiis incertis casibus prærogativa.} Accidit enim interdum in hoc morbo, ut Pueri ad tempus aliquod vix citra damnum pedibus committantur, immo ut plus emolumentum ex ipso decubitu, quam ex deambulatione percipiant. Etenim inflexos articulos deambulatione confirmat potius quam curat, decubitus autem, ubi partes debito modo fasciis munitæ sunt, non parùm ad eorum erectionem conducit. Deinde ad curtas partes proceriores reddendas, multùm ipsa decubitus positio confert, quemadmodum cernere licet ex partium sec. longitudinem per morbos accretione. Tertiò Decubitus, ratione communium totiùs corporis involucrorum, facit ad caloris in omnibus partibus æquationem. Ultimò decubitus, si iusta ratio sternendi lectum observetur, multum contribuere potest ad spinæ truncique corporis incurvationem erigendam. Etenim ubi in latus gibbosum decumbunt, parvus pulvillus in hunc usum aptè formatus sub exstantibus partibus immitti potest, atque ità coaptari ut partes gibbæ magna ex parte totius corporis onus sustineant, adeoque ad restitutum repellantur. Quando autem Puelli in

D d

alte-

alterum latus devolvuntur, ità lectum sterni oportet, ut detractio pulvinari pars cava lectum vix tangat nisi se ad rectam lineam conformet, quò pondere suo ad reſtitutionem deprimatur. Atque hæc de Decubitu.

Cunarum
agitatio.

II° Decubitum proximè æmulatur exercendi illud genus quod *Cunarum* agitatione perficitur. Cuna binis arcibus, seu portionibus rotæ, seu circuli, sustentantur: quò autem majoris circuli portiones sunt hi arcus, eò efficacius exercitium Puello præstant. Motus hîc profundioris somni tempore intermittendus, aut saltem remittendus est; tempore verò vigiliarum per vices modò intendendus, modò remittendus est. Convenit maximè debilioribus, vix dum pedibus insistentibus, aut aliter ab incessu impeditis.

Gestatio
in ulnis,
&c.

III°. *Gestatio in Nutricum obambulantium ulnis*, iisdem propè Puellis, & sub iisdem conditionibus competit. Similiter *Gesticulatio Puelli ad rythmum cantûs*, sive dum Nutricis genubus insidet, sive dum ejus manibus sustentatur, ut & ejusdem horsum versus jactatio, frequensque elevatio & demissio, leniter apprehensis manibus, si puellus fortior sit, aut axillis, si debilior, ità quidem, ut crura & truncus inter movendum dependeant. Præterea tractio & retractio Puelli super lectum vel mensam inter binas nutrices, alterâ manus, alterâ pedes apprehendente. Duo ultimi motus aliquid

quid videntur contribuere ad spinæ curvæ seu inflexæ erectionem, præsertim si manus quæ humero depresso, & pes qui coxendici elevato inarticulatur paulò fortius quàm altera manus vel pes trahantur. In eundem propè scopum collimare videtur *elevatio puelli, apprehensis solis pedibus, ità ut truncus & caput puelli inverso situ aliquandiu propendeant*; licèt hæc actio videatur quoque nonnihil respicere Hepatis adnascentiam, si qua adfuerit: ut & *convolutio illa corporis, quæ demisso capite attolluntur pedes, iterùmque elevato capite corpus totum invertitur*. Huc quoque referatur *rotatio illa Puelli, à nonnullis usurpata, super lectum vel mensam corpore lateraliter reclinato*: quam magis probamus si non integrè circumvolvatur, sed tantùm volvatur ac revolvatur corpus, supposito duriusculo pulvinari, cui pars gibba incumbat, onusq; corporis sustineat. Hoc exercitium rectè administratum multùm ad corporis deflexi erectionem confert.

Vò. *Lusus sedentarii* minimum inter omnia exercitia emolumentum pueris Rachitide detentis adferunt, iisq; placandi causâ potissimum permittuntur. Utiliores verò erunt, quò magis eos ad movendos pedes provocant, ut, verbi gratiâ, si à nutrice erecto vel projecto coram pedibus corpusculo aliquo, irritentur ad id calcitrando evertendum, vel

Lusus sedentarii.

abigendum. Quod si Puelli corpus incurvum fit, ii lusus adinveniendi sunt, quibus Puellus ad corpus in partem contrariam movendum alliciatur. Ubi ergò alter humerus altero est depressior, alliciantur ab isto latere ostensis supernè pupis vel crepundiis manum humerúmque simul elevare & extendere, quò oblatum objectum arripiant. Innumera propè ejusmodi particularia exercitia fingi possunt, quæ Nutricum industria relinquimus.

**Exercitia
mascula.**

Mascula exercitia majoris nota ad tres titulos reducimus.

1°. Ad *Incessum*. 2°. ad *Artificialem corporis suspensionem*. 3° ad *Friccionem & hypochondriorum tum abdominis contrectationem*.

Gressus.

1°. *Incessus, Gressus, sive Obambulatio* inter nobiliora exercitia numerari potest. Etenim Puelli ætate grandiores, ut & robustiores, quique hinc indè quotidie discurrere solent, hoc ipso, cæteris paribus, faciliùs affectum hunc excutiunt. Verùm hoc exercendi genus iis non temere permittendum quorum articuli genuum, talorum aut vertebrarum dorsi nondum eo usque confirmati sunt, ut oneri corporis sustinendo sint pares. Ubi enim Pueri ex incuria Nutricum (ut suprà monuimus) præmaturrè pedibus committuntur, facile fit, ut

articulos istos vel introrsum, vel extrorsum, antrorsum vel retrorsum, deflecti sinant, adeoque deformitati illi in debita corporis erectione occasionem præbeant. Porro illi puelli qui vel ex nativa debilitate & laxitate ligamentorum, vel ex incuria Nutricum malòve usu, articulorum deflexionem jam contraxerunt, non sunt pedibus exercendi, donec ferulæ aliæve munimenta, quæ articulos deflexos erigere erectosque servare valeant, iis coaptentur: atque aliis interim proficuis exercitiis, saltem non nocivis, partim superiùs, partim inferiùs descriptis assuefaciendi sunt. *Discursus Puerorum in suis curricularis* ità constructis ut eos à titubatione & casu inter incedendum defendant, in eundem scopum collimat, iisdemque legibus subjicitur.

II°. *Artificialis corporis suspensio* perficitur ope instrumenti cujusdam pensilis ex fasciis eâ arte formati, ut pectus sub axillis complectatur, caputque sub mento alia fascia circumdet, manusque binis ansis excipiat, unde corporis onus partim à pueri manibus, partim à capite, partim ab axillis in aère pendulum sustineatur, ità, ut ab adstantibus non sine voluptate huc illuc impellatur. Hoc exercendi genus multis modis in hoc affectu conducere creditur. Etenim ad ossa curva restituenta, ad articulos deflexos erigendos, ad

Artificialis corporis suspensio.

curtam corporis staturam prolongandam ;
conducit. Quinetiam, quod & alia præstant
exercitia, calorem vitalem excitat, unaque
uberiorem alimenti ad partes externas pri-
mòque affectas distributionem promouet ;
atque interim puellis huic exercitio assuetis
voluptatem potius quàm molestiam creat.
Aliqui, ut magis distendantur partes, calce-
os plumbeos pedibus adaptant, & contracti-
ori corporis lateri pondus adjiciunt, quò fa-
ciliùs partes ad æqualem longitudinem ex-
tendantur. Hoc autem exercitium solis robu-
stioribus competit.

Friccio.

III°. *Friccio* quoque ad mascula exercitia
suo modo referri potest : non quidem respec-
tu actiui alicujus motus in Puello ad ejus
administrationem requisitam (siquidem
Nutricis potius actione quàm Pueri perfici-
tur) sed ob consimilem vim & efficaciam,
quam habet in morbi hujus curatione. Vide-
tur autem Friccio dubii esse generis, & par-
tim ad *exercitii*, partim ad *exteriùs applicando-
rum genus* pertinere, quò respectu ad hunc
locum eam reservavimus, ut simul exercitio-
rum agmen claudat, & extrinsecus applican-
da immediatè præcedat. Administranda
hæc est (hyberno saltem tempore) coram
luculento igne, puello undique benè munito,
nè afflatu frigidi aëris lædatur. Perficiunt
hanc frictionem Nutrices aliæ *manu calida,*
aliæ

aliæ *linteis siccis & calefactis*, aliæ *pannis lanaeis*, aliæ *verriculo*. Et quidem aliquæ plurimum laudant verriculum, cæterisque modis præferunt, verum cum tantillum interesse videatur quo ex his modis peragatur, singulos probamus, electionemque penès Nutrices sagaces permittimus. Cæterum ordiantur hanc frictionem à spina dorfi corpore puelli prono collocato, & manum modò sursum, modò deorsum, modò lateraliter promoveant, deinde illinc ad clunes, femora, furas, talos, plantas Pedum descendant, postea resupino collocato, pectus, ventrem, hypocondria, & latera, nec non anteriora crurum, tibiæ pedum, moderatè fricent, abstinendo tamen à frictione, quâ parte ossa prominent, & liberaliùs fricando partes eorum cavas. Non continuanda est hæc actio ultra levem ruborem in partibus excitatum, nè magis dissipetur quàm suscitetur natus calor. Hoc exercitii genus maximè infirmioribus puellis convenit; quique aliàs statione aut gressu vix satis valeant sese exercere. Supplet enim vicè hujusmodi exercitii, & calorè insitum excitat, vitalem evocat, alimentum ad partes affectas attrahit. Concedimus tamen frictionem paulò minus ad musculorum carnes, licet fortè magis ad partes cutaneas, nutrimentum ac calorè allicere, quàm exercitium propriè sic dictum, adeoque eam veris

Cratitio
Abdominis.

Frequentis
Adnascen-
tiae Hepa-
tis in hoc
affectu
Causa.

exercitiis dignitate ac valore cedere. Ad Frictionem quam proximè accedit illa nonnullis usitata *Contrectatio ventris, seu Hypochondriorum & Abdominis, qua viscera modo sursum, modò deorsum, modò dextrorsum, modò sinistrorsum premunt, intrudendo nonnunquam digitorum apices sub costis notis.* Et sperant practici, neq; præter rationem, se hac actione Hepar à præternaturali quavis Adnascencia cum Peritonæo liberare, si qua fortè talis adfuerit. Atq; hinc obiter notamus, talem *Hepatis Adnascenciam* in hoc affectu facilè ob tensitatem Hypochondriorum & magnitudinem Hepatis accidere posse, unde præseadmodum arctèq; Peritonæum & Hepatis membrana conjungantur, conjunctæque diu in eadem positione maneant, adeoque tractu temporis promptè coalescant. Coalescentia hæc quatenus ab Hypochondriorum tensitate & mole Hepatis, ut diximus, dependet, non incongruè ad essentiam hujus morbi secundariam referri potest, viz: ad vitia organica, inter quæ recenseri meretur, quamvis supra suo loco casu à nobis fuerit omissa, ideoque hinc visum est ejus mentionem facere. Hæc de Exercitiis, sequuntur Extrinsicis applicanda.

C A P.

CAP. XXXVI.

Extrinsicus applicanda.

Remedia hæc non tantùm, ut diximus, frictionem prærequirunt, sed & plerumque cum ipsâ frictione, at leviori, administrantur. Sunt autem vel *generalia* seu *universalia* omnes partes ex æquo respicientia, vel *particularia* certis que regionibus corporis dicata. Generalium materia eadem ferè est quam suprà proposuimus *cap. de alterantibus specificis*: particularium verò varia pro varietate regionû corporis quibus applicanda sunt. Formulæ utriusque generis propè omnes communes videntur, & quinque numero

Eorum
divisio
Generalium
materia.

Formulæ

occurrunt: *Liquores, Olea, Linimenta, unguenta, Emplastra*: quamquam Emplastra certis potiùs partibus dicata, nunquam universo corpori simul applicanda veniunt. *Liquores* in hoc affectu longo usu probati, sunt *omnia propè vini genera*, imprimis verò *vinum moscatellinum*. Aliqui verò potiùs commendant vinisque præterunt *Cerevisiam Gedanensem, seu Prusiacam*, quæ quidem ad consolidandas & firmandas partes plurimùm, ad sanguinis autem æquationem ejusdemque æqualem distributionem parùm aut nihil

mulo

hil potest. Idem quoque iudicium esto de vino Alicantico, ut & de vino rubro. Aliqui loco vini utuntur aq. vite vulgari quæ nihilo inferior vino creditur. Decocta quoque in eundem usum parari queunt. Ut,

℞ Radic. Osmundæ regalis, fol. salvia. fl. calend. fol. lauri, scolopendr. veron. maris an. M β. roris mar. ros. rubr. sicc. an. p. j. Coq. in aq. fontan. & aq. vite vulgari an. ℞j. ad 3^æ partis casum, Colatura servetur ad usum. Vel

℞ Radic. Filic. maris ℞j. fol. Osmund. regal. hormini, lauri, salvia veronica mar. an M β F. Infusio in vino aliquo, & liquor colatus servetur in usum.

Cæterùm liquores hi rarò aut nunquam soli adhibentur, sed oleis, linimentis, vel unguentis, æquis ferè partibus admixti, & quidem coram luculento igne tepidi usurpandi, calidâ nutriticis manu donec exsiccentur affricati.

Olea.

Olea composita & probata in hoc affectu pauca admodum eaque vix fatis efficacia in officinis parata servantur: simplicia verò paulò plura: ut oleum vermium terrestrium, chamam. flor. calend. veron. maris, è pedibus bovinis, quibus etiam addere possumus ol. vulpinum, catellorum, Hirundinum, modò hæc ultima simpliciora, & saltem absque impensè calidis parentur.

Oleum excestrense, licet eo nonnulli Practici utantur, videtur calidius, quàm ut per se solum

solùm in tam tenera ætate facilè probemus. Idem iudicium esto de *Ol. Castorei Jacobi de Manliis*, ut & de plurimis *Ung. antiparalyticis, Ung. nervino, martiato, Aregon, & similibus*. Torpor enim in hoc affectu non Paralyticus est, neque perinde ac in vera Paralyfi impensè calida expetit, neque etiam conjuncta partium flacciditas talia absque spirituum in-
 fitorum dissipatione facilè admitteret. Quare cùm hic morbus novus sit, si velimus olea, unguenta, vel Linimenta ei appropriata ad manum habere, oportet rectâ methodo compositionem instituamus, nimirùm specifica alterantia suprâ usitata, oleis vel pinguedinibus debito modo admiscendo. Ut,

Unguentorum in hoc affectum componendi ratio, & formula.

1^a R^x *Fol. salviae rubrae, veron. maris, anagalid. st. calend. an. Mij. radic. osmund. regal. ℥vi. butyr. majal. ℥iij. vini alb. ℥ss. concise herbae, & contuse radices coq. sec. art. ad vini absorptionem: Dein F. Expressio dum adhuc calent, cui adde ol. tnuicis myrist. per express. ℥jss. Miscantur diligenter & post subsidentiam abjectis facibus, F. unguentum purum quod in olla vitreata reponatur ad usum.*
 Vel,

2^a R^x *Fol. chamam. becabung. nasturt. aquat. cochlear. hortens. veron. maris, cardiaca capill. vener. ling. ceruin. ceterach, lauri, summit. menth. rubr. salviae rubr. xorismar. buccar. hederæ an. Mss. radic. osmund. regal. ℥iij. vini moscatellin. ℥ss. butyr. majal. ℥iij. Incidenda incisa & contunden-
 da*

da contusa coq. omnia ad vini absumpt. Expri-
matur dum calet, & separato impuro sedimento
F. s. art. unq. Vel,

3^a R Fol. salvia rubra, Veron. maris, lingua
cervin. Xiris, an. Mij. radic. osmund. regal. ʒvj
summitat. lavend. rorismar. fol. laur. an. Mʒ. aq.
vita vulg. ℥ij. ol. è pedib. bovin ol. vulpin. an.
℥ʒsevi cervin. vel vervecin. vel medulla bovin
ol. lumbricor. an. libj. Coq. ad consumpt. aq. vit.
Exprimatur unq. dum calet, & separatis facibus
reservetur in usum.

4 R Fol. osmund. regalis virent. Mvj. anagal-
lid. fl. calend. fol. salvia rubr. hormin. cardiaca, be-
cabunga, nasturt. aq. an. Mj. fol. rorismar. laur. an.
Mʒ. Concisa omnia minutim, contundantur opti-
mè in mortario marmoreo vel ligneo, pistillo
ligneo, cum libvj butyr. non saliti, dein macerentur
per dies 14. tum paulatim liquecant in Balneo
Mariae, & simul ac fervescere incipiunt F. Ex-
pressio, iterumque addantur herbae ut prius. Tan-
dem unq. Expressum & depuratum recondatur
in vasis idoneis ad usum.

Remedia
externa
particula-
ria.
1 Hypo-
pochon-
driis ap-
propriata.

Hisce generalibus externis remediis non-
nulla particularia certas corporis regiones
spectantia subjungi possunt. Ut,

Si regio Abdominis præcipuè Hypochondri-
orum tensa, dura, tumidaque fuerit, neque du-
rities, tensitas, tumorve purgationi debito
modo administratæ cefferit, ad hujusmodi
topica deveniendum est; Ut,

R ol.

R. Ol. de cappar. ab synth. sambucini an. ʒij ungu. generalis primi supra descripti ʒijʒ M. F. Linim. Vel,

R. Ung. è succis aperit. Foessii ʒiiij ungu. primi generalis ʒij. MF Ung. Commendatur etiam ol. saxifragia ex multiplici infusione & coctione ad herba concisa & contusa facta in ol. vulgar.

Tempore usûs hæc similiaque unguenta vel Linimenta cum aliquo appropriato liquore facilioris penetrationis causâ misceri possunt. Ut,

R. Flor. sambuci, fol. salvia rubr. contus. baccar. lauri, contus. santali alb. crassiusculè pulverati an. ʒij vini alb. libij. Macerentur per 3 dies in loco frigido in ampulla vitrea subere accurate clausâ bis in die concutienda. Tempore usûs portio liquoris quæ pro una vice suffecerit effundatur colata, denuòque clausum vas reponatur in usum. Vel, Si fortiorem malis,

R. Radic. Bryon. alb. siccat. & incisar. baccar. lauri, sterc. anseri an. ʒij. semin. cymin. ʒj. folior. salvia rubr. flor. sambuci an. p. j. Coq. in libijʒ. vini rhenan. ad libj. Colatura servetur in vase clauso, loco frigido.

Liquores hi similesve unguento commixti & ad ignem calefacti, calidâ nutricis manu Abdomini & præcipuè hypochondriis ad siccitatem usque affricentur, simulque nutrix istas partes molliter contrectet, viscera modò sursum, modò deorsum, dextrorsum, vel sinistrorsum

nistrorsum premendo ut suprâ dirigitur.

Egregiè etiam hîc confert *Balsamum de Tolu* unguentis vel Emplastris admixtum. Potest & ex eo fieri *Empl.* quod spinæ debili utiliter applicatur.

Emplastra quoque huc nonnihil contribuere posse videntur. Ut,

℞ *Cerati santalini* ℥iij. *Gummi ammon.* in vino *Rhenano* vel vino aliquo medicato modo descripto soluti, depurati, & ad spissitudinem iterum cocti ℥j. F. f. a *Empl.* Hujus portio suff. extendatur super alutam & dextro hypochondrio coaptetur, vel etiam sinistro, si durities (quod rarò accidere putamus) illic magis urgeat. Vel,

℞ *Succor becabung. nasturt. aquat. cochlear hortens. absynth. cortic. sambuci, radic. filic. maris an* ℥j. succi depurati lento calore ad crassitatem ferme extracti redigantur, tunc adde in pulverem subtilissimum comminuta *santal. citrin. ℥ij. macis ℥jss.*

℞ *Mixtura* hujus ℥jss. *gummi ammon.* in vino soluti & ad spissitudinem cocti ℥iiij. *Misceantur* calidè, & continuè agitentur donec incipiant frigescere & iudurari, & F. *Empl. applic. ut prius.*

2 Pulmo-
nibus di-
cata.

Porro *Pulmonum* malè affectorum gratiâ frequenter quoque peculiare ungu. pectorale ex usu est. In quo casu,

℞ *ol. viol. lilior. alb. ungu. è fl. arant. an* ℥j.
M.F.

M. F. *Linim. calidâ manu pectori affricandum superimpositâ chartâ mollique lanâ intersutâ, vel panno laneo.* Addi huic Linimento potest exigua quantitas *Balsami Peruviani.* Vel,

Rx *Ung. pectoral. ℥ij. ung. glyc. simpl. ℥jss. viol.*

℥j. M. F. *Linim. eodem modo adhibendum.*

Cæterum *ung Glyc. simplex* sic conficitur.

Rx *Glyc. recent. & succulenta ℥iiij. butyr. recent. non saliti in aq. ros. loti libj. Glycyrrhiza incis. contundatur optimè cum butyro in mortario lapideo, postea simul frigantur in sartagine, tunc F. Colatura cum expressione, idemque labor ter iteretur cum pari quantitate novæ glyc.*

Denique propter summam spinæ dorsi debilitatem quæ in hoc affectu frequens esse solet, *Empl. quædam* isti parti appropriata parari possunt. In Pharmacopœis existant *Empl. de beton. Diacalcitheos*, cui tamen tempore usûs addenda est *mastich. oliban. pulv. an ℥ss.* Emplastrum quoque *Flos ung.* dictum huc referri potest, modò *Caphura* omittatur; Similiter & *Empl. Nervinum.* Vel,

3 Spinæ
remedia
externa.

Rx *Ung. primi generalis ℥ij. herbarum ejusdem compositionem ingredientium, minutim concis. v. cera citrina ℥iiij. resin. puriss. ℥viiij. Unguento, resinâ, & cera liquatis adde herbas & s. a. F. Empl. Vel,*

Rx *Ung. general. tertii ℥xv. lithargyr. auri triti & cribrati ℥jx. Coq. simul spatula agitando ad Empl. consistent. Tum adde cerâ, picis burgundi-
acæ*

ac. an. ℥iij. ol. nucis myrist. express. ℥iij. mastich. olibani myrrha an ℥jβ. castorei ℥β. vitriol. alb. pulv. ℥β. F. Empl. s. a.

Discrepant autem Practici in figura & applicatione horum Emplastrorum. Aliqui oblongam & angustam figuram eligunt, & fec. longitudinem spinæ applicant. Alii potius, figuram latiusculam & propè triangularem probant, hîc vides & a sum super os cygem usque autem inferiores partes

qualem nempe lumbis deorsum ad Coccygum extendunt. Nos mamus ubi in spinæ, tum cura

ac Tibiæ, partes illæ nimirum quæ ab inferiori spinæ parte nervos suos mutuunt, præ superioribus infirmæ sunt, formam posteriorem convenire posse, ubi verò potius superiores spinæ partes videntur debiliores, priorem & oblongam formam magis quadrare.

Similiter à nonnullis pro spinæ debilitate Linimentum commendatur, quod constat ex Gelatina cornu cervini, facta cum Nervinis, & radic. sigillæ Mariæ, floribus salviæ, & consolidæ. Tempore inunctionis admiscendum est aliquid *ol. nucis myrist. per express. vel ol. lumbricorum terrest. aut Adipis humani.* Atque hæc de medicamentis externis.

FINIS.